

Eestikeelne väljaanne

Teave ja teatised

65. aastakäik

4. märts 2022

Sisukord

I Resolutsioonid, soovitused ja arvamused

ARVAMUSED

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee

INTERACTIO – Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee täiskogu 564. istungjärk, 20.10.2021–21.10.2021

2022/C 105/01	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Edasipüüdlike kestlike ja sotsiaalsete eesmärkide ühitamine mikro-, väikeste ja keskmise suurusega ettevõtjate jaoks soodsa keskkonnaga“ (omaalgatuslik arvamus)	1
2022/C 105/02	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Nüüdisaegset ja vastutustundlikku tarbimist edendav reklaam“ (omaalgatuslik arvamus)	6
2022/C 105/03	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „ELi elarveraamistiku ümberkujundamine kestlikuks taastumiseks ja õiglaseks üleminekuks“ (omaalgatuslik arvamus)	11
2022/C 105/04	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Euroopa klaasitööstus ristteel: tööstuse keskkonnahoidlikumaks ja energiatõhusamaks muutmine, suurendades konkurentsivõimet ja säilitades kvaliteetsed töökohad“ (omaalgatuslik arvamus)	18
2022/C 105/05	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „ELi liikuvustrateegia ja ELi tööstuse väärtusahelad: ökosüsteemide lähenemisviis autotööstuses“ (omaalgatuslik arvamus)	26
2022/C 105/06	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „5G-ökosüsteemi ühiskondlik ja ökoloogiline mõju“ (omaalgatuslik arvamus)	34
2022/C 105/07	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Järgmise põlvkonna kaubandus ja kestlik areng – 15 punktist koosneva tegevuskava läbivaatamine“ (omaalgatuslik arvamus)	40
2022/C 105/08	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Maa- ja linnapiirkondade kestliku arengu terviklik strateegia“ (omaalgatuslik arvamus)	49

2022/C 105/09	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Strateegiline sõltumatus ning toiduga kindlustatus ja toidu kestlikkus“ (omaalgatuslik arvamus)	56
---------------	--	----

III Ettevalmistavad aktid

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee

INTERACTIO – Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee täiskogu 564. istungjärk, 20.10.2021–21.10.2021

2022/C 105/10	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele „2020. aasta uue tööstusstrateegia ajakohastamine: ehitame üles tugevama ühtse turu, et Euroopa saaks taastuda““ (COM(2021) 350 final)	63
2022/C 105/11	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele teadusuuringute ja innovatsiooni alase üldise lähenemisi kohta „Euroopa strateegia rahvusvaheliseks koostööks muutuv maailmas““ (COM(2021) 252 final)	77
2022/C 105/12	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus, millega muudetakse määrust (EL) nr 910/2014 seoses Euroopa digiidentiteedi raamistiku kehtestamisega“ (COM(2021) 281 final – 2021/0136 (COD))	81
2022/C 105/13	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus siseturgu moonutavate välisriigi subsidiumide kohta“ (COM(2021) 223 final – 2021/0114 (COD))	87
2022/C 105/14	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv tarbijakrediidi kohta“ (COM(2021) 347 final – 2021/0171 (COD))	92
2022/C 105/15	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus, milles käsitletakse üldist tooteohutust ja millega muudetakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrust (EL) nr 1025/2012 ning tunnistatakse kehtetuks nõukogu direktiiv 87/357/EMÜ ja Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2001/95/EÜ“ (COM(2021) 346 final – 2021/0170 (COD))	99
2022/C 105/16	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Ettepanek: nõukogu määrus, millega peatatakse ajutiselt ühise tollitariifistiku ühepoolsete maksumäärade kohaldamine teatavate tööstustoodete impordi suhtes Kanaari saartele“ (COM(2021) 392 final – 2021/0209 (CNS))	105
2022/C 105/17	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemadel „Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile ja nõukogule „Täielikult toimiva ja vastupidava Schengeni ala loomise strateegia““ (COM(2021) 277 final) ja „Ettepanek: nõukogu määrus Schengeni <i>acquis</i> kohaldamise hindamise ja järelevalvemehhanismi loomise ja toimimise ning määruse (EL) nr 1053/2013 kehtetuks tunnistamise kohta“ (COM(2021) 278 final – 2021/0140 (CNS))	108
2022/C 105/18	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele „ELi töötervishoiu ja tööohutuse strateegiline raamistik aastateks 2021–2027. Töötervishoid ja tööohutus muutuv töömaailmas““ (COM(2021) 323 final)	114
2022/C 105/19	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Ettepanek: nõukogu soovitus, milles käsitletakse põimõpet kvaliteetse ja kaasava põhi- ja keskariduse tagamiseks“ (COM(2021) 455 final)	128

2022/C 105/20	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamuse teemal „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus, milles käsitletakse võrdsete võimaluste tagamist säästva lennutranspordi jaoks“ (COM(2021) 561 final – 2021/0205 (COD))	134
2022/C 105/21	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamuse teemal „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu otsus, millega muudetakse direktiivi 2003/87/EÜ seoses liidus asuvate õhusõidukikäitajate teavitamisega üleilmse turupõhise meetme raames kohaldatavatest kompenseerimisnõuetest“ (COM(2021) 567 (final) — 2021/0204 (COD))	140
2022/C 105/22	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamuse teemal „Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele „Heas seisundis planeet kõigi jaoks. ELi tegevuskava „Õhu, vee ja pinnase nullsaaste suunas““ (COM(2021) 400 final)	143
2022/C 105/23	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamuse teemal „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv ohtlike kaupade autoveo kontrollimise ühtse korra kohta (kodifitseeritud tekst)“ (COM(2021) 483 final – 2021/0275 (COD))	148
2022/C 105/24	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamuse teemal „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus, millega muudetakse määrust (EL) nr 1286/2014 seoses fondivalitsejate, äriühinguna asutatud fondide ja vabalt võõrandatavatesse väärtpaberitesse ühiseks investeerimiseks loodud ettevõtjate (eurofondid) ja muude fondide kui eurofondide osakute kohta nõu andvate või neid müüvate isikute suhtes kohaldatava üleminekukorra kehtivusaja pikendamise“ (COM(2021) 397 final – 2021/0215 (COD))	149
2022/C 105/25	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamuse teemal „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv, millega muudetakse direktiivi 2009/65/EÜ seoses põhiteabedokumentide kasutamisega vabalt võõrandatavatesse väärtpaberitesse ühiseks investeerimiseks loodud ettevõtjate (eurofondid) fondivalitsejate poolt“ (COM(2021) 399 final – 2021/0219 (COD))	150
2022/C 105/26	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamuse teemal „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus, millega kehtestatakse kaitse- ja majandamismeetmed siniuim-tuuni kaitseks“ (COM(2021) 424 (final) – 2021/0242 (COD))	151
2022/C 105/27	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamuse teemal „Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, Euroopa Ülemkogule, nõukogule, Euroopa Keskpangale, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele, Regioonide Komiteele ja Euroopa Investeerimispangale „2021. aasta kestliku majanduskasvu strateegia““ (COM(2020) 575 final) (täiendav arvamuse)	152
2022/C 105/28	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamuse teemal „Soovitus: nõukogu soovitus euroala majanduspoliitika kohta“ (COM(2020) 746 final) (täiendav arvamuse)	158

I

(Resolutsioonid, soovitused ja arvamused)

ARVAMUSED

EUROOPA MAJANDUS- JA SOTSIAALKOMITEE

INTERACTIO – EUROOPA MAJANDUS- JA SOTSIAALKOMITEE TÄISKOGU 564. ISTUNGJÄRK,
20.10.2021–21.10.2021

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee aramus teemal „Edasipüüdlike kestlike ja sotsiaalsete eesmärkide ühitamine mikro-, väikeste ja keskmise suurusega ettevõtjate jaoks soodsa keskkonnaga“

(omalgatuslik aramus)

(2022/C 105/01)

Raportöör: **Bruno CHOIX**

Täiskogu otsus	25.3.2021
Õiguslik alus	kodukorra artikli 32 lõige 2 omalgatuslik aramus
Vastutav sektsioon	ühtse turu, tootmise ja tarbimise sektsioon
Vastuvõtmine sektsioonis	30.9.2021
Vastuvõtmine täiskogus	20.10.2021
Täiskogu istungjärk nr	564
Hääletuse tulemus (poolt/vastu/erapooletuid)	227/0/9

1. Järeldused ja soovitused

1.1. 99,8 % Euroopa ettevõtetest on mikro-, väikesed ja keskmise suurusega ettevõtted, mis annavad tööd 82,4 miljonile inimesele. Nad on ELi majanduse taastumise alustala ning kesksel kohal liidu sotsiaalsete ja keskkonnamäärkide saavutamisel. Nende olemus – väiksus ja lähedus – võimaldab neil nendele väljakutsetele loomulikult vastata, tänu millele läheb neil hästi ka kriisi ajal.

1.2. Selleks vajavad mikroettevõtjad ja VKEd nende konkreetsetele vajadustele kohandatud õiguskeskkonda. Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee kutsub üles viima VKEde toetuseks reaalselt ellu Euroopa väikeettevõtlusalgatuse „Small Business Act“, põhimõtte „kõigepealt mõtle väikestele“ ning VKEde strateegia. Halduskoormus, sealhulgas läbipaistvuse ja aruandlusega seoses, peab olema rangelt piiratud, sest iga kohustus toob kaasa kulu.

1.3. Komitee toetab parema õigusloome lähenemisviisi ning soovib süstemaatiliselt kaasata sotsiaalpartnereid, kutseühendusi ja kaubanduskodasid kõigisse õigusloome etappidesse (avalike konsultatsioonide korraldamine, mõjuhinnaang, muudatusettepanekud). Komitee palub komisjonil võtta nõuetekohaselt arvesse mõjuhinnaangute tulemusi. Põhimõtet „üks sisse, üks välja“ tuleb rakendada kiiresti, tõhusalt ja tasakaalustatult, et saavutada kaugeleulatuvad keskkonna- ja sotsiaalõigusaktid. Lisaks soovib komitee tõhustada VKEde saadikute tegevuse koordineerimist nii riiklikul kui ka Euroopa tasandil.

1.4. Komitee palub ELi institutsioonidel süstemaatiliselt uurida alternatiive läbipaistvus- ja aruandluskohustustele seal, kus need põhjustavad ülemääraast koormust.

1.5. Riiklikud ja piirkondlikud sotsiaaldialogi algatused mikroettevõtetes, käsitööstuses ja vabadel kutsealadel hõlbustavad sotsiaalküsimuste käsitlemist, ettevõtjate ja töötajate dialoogi ning konfliktide ennetamist, ning neid tuleks soodustada.

1.6. Komitee on seisukohal, et kutsealade, kutseühenduste ja kaubanduskodade potentsiaali tuleb paremini ära kasutada nii sotsiaalse, keskkonna- ja juhtimisalase innovatsiooni edendamisel kui ka mikroettevõtjate ja VKEde toetamisel. Komitee soovib komisjonil ja liikmesriikidel tugineda nende asjatundlikkusele ja võrgustikele, selmet koostada uusi koormavaid ja siduvaid sätteid.

1.7. Komitee soovib, et ettevõtjatele oleks tagatud juurdepääs elukestvatele õppele alates ettevõtte loomisest või selle omandamisest, võimaldamaks neil saada oskusi, mis on vajalikud ettevõtte heaks juhtimiseks, sotsiaaldialogi loomiseks ning rohe- ja digiüleminekuks.

2. Taust ja üldised märkused

2.1. Mikroettevõtjad ja VKEd on Euroopa majanduse keskmes ning kuna nad on esindatud kogu ELis, täidavad nad olulist osa ebakindla majandusega kohalike kogukondade toetamisel ning kogu süsteemi vastupanuvõime ergutamisel.

2.2. Majanduse taastamine on ainus viis vältida rahvastikukadu: see võimaldab säilitada tööhõive määra ning jaotada ümber jõukust, iseäranis kuna Euroopas põhineb see kestlikkuse eesmärkidel.

2.3. Mikroettevõtjad ja VKEd on liikumas rohe- ja digimajanduse suunas. Ringmajandus, kestlik areng ja sotsiaaldialog on osa mikroettevõtete, käsitööstusettevõtete ja vabade kutsealade olemusest. Komitee kutsub Euroopa institutsioone üles uskuma nende suutlikkuse areneda, toetama nende rolli kaksikülemineku eestvedajana (sihtotstarbelised rahastamis-, tehnilise abi ja kavandamisprogrammid ning kohandatud poliitikameetmed) ning nende hoogu mitte pidurdama.

2.4. Komitee märgib, et paljud ettevõtted ja ametiasutused rakendavad uuendusi, et aidata mikroettevõtjatel ja VKEdel integreerida ringmajandust oma ärimudelisse (jäätmete ja müümata toodete kõrvaldamine, parandamine, korduskasutamise ja ringlussevõtu propageerimine) kooskõlas ELi eesmärkidega.

2.5. Hoolimata Euroopa väikeettevõttelealga „Small Business Act“ avaldamisest 2008. aastal, on viimased kolmteist aastat näidanud, et seadusandjad otsustavad mikroettevõtjate ja VKEde haldus- ja finantssuutlikkust arvestavate tekstide vastuvõtmise asemel tavaliselt eeskirjade kasuks, mis on suunatud kõikidele ettevõtetele ja mida tagantjärele kohandatakse kõige väiksemate tarvis. Sellega pannakse viimati nimetatutele lisakoormus ning õhnestatakse nende konkurentsi- ja innovatsioonivõimet ja suutlikkust luua uusi töökohti. VKE-testi tulemuste arvessevõtmisel on veel arenguruumi. Uute läbipaistvuse ja teabe avalikustamise meetmete vastuvõtmine võib olla kahjulik. Nii on isikuandmete kaitse üldmäärusega⁽¹⁾ võetud kasutusele ebaselged menetlused, mis kohustavad mikroettevõtjaid ja VKEsid tuginema suunistele või kasutama väliseksperthe, millega kaasnevad kulud. Masinamääruses nähakse ette sarnased kohustused, mis nõuavad hindamismenetlusi välisüksuste elluviidava sertifitseerimise kaudu. Rahapesu käsitleva direktiiviga⁽²⁾ kohustatakse kõiki ettevõtteid esitama teavet tegelikult kasu saavate omanike kohta, mis on paljudes liikmesriikides tasuline.

2.6. Õiguskontrollikomitee 2020. aasta aruandest nähtub, et seadusandlike ettepanekute mõju VKEdele ei ole piisavalt hinnatud.

2.7. Komitee kiidab heaks komisjoni 2020. aastal avaldatud VKEde strateegia. Komitee toetab Euroopa Parlamendi resolutsiooni,⁽³⁾ milles märgitakse, et selleks, et aidata mikroettevõtjatel ja VKEdel parandada oma tulemuslikkust ja eelkõige keskkonnatoimet, tuleb luua õiged haldus-, regulatiivsed ja tehnilised tingimused, ning et haldusnormide ja regulatiivse koormuse üleküllus takistab nende jõudsat edasiminekut.

⁽¹⁾ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 27. aprilli 2016. aasta määrus (EL) 2016/679 füüsiliste isikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ja selliste andmete vaba liikumise ning direktiivi 95/46/EÜ kehtetuks tunnistamise kohta (ELT L 119, 4.5.2016, lk 1).

⁽²⁾ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 30. mai 2018. aasta direktiiv (EL) 2018/843, millega muudetakse direktiivi (EL) 2015/849, mis käsitleb finantssüsteemi rahapesu või terrorismi rahastamise eesmärgil kasutamise tõkestamist, ning millega muudetakse direktiivi 2009/138/EÜ ja 2013/36/EL (ELT L 156, 19.6.2018, lk 43).

⁽³⁾ Euroopa Parlamendi 16. detsembri 2020. aasta resolutsioon uue Euroopa VKEde strateegia kohta (2020/2131(INI)).

2.8. Komitee väljendab toetust parema õigusloome teatisele, milles rõhutatakse, et parem õigusloome on kestliku arengu võti. See ei saa põhineda üksnes majanduskasvul, vaid vajab tasakaalu majandusliku, kestliku ja sotsiaalse lähenemisviisi vahel.

2.9. Sellest hoolimata viitavad mitmed seadusandlikud ettepanekud ja arutelud uute aruandluskohustuste kehtestamisele mikroettevõtjate ja VKEde jaoks (äriühingute kestlikkusaruandlus, ⁽⁴⁾ tasustamise läbipaistvus ⁽⁵⁾ ning hoolsuskohustus). Need kohustused võivad mõjutada mikroettevõtjaid ja VKEsid otseselt või kaudselt suurettevõtete nõudmiste tõttu väärtusahelas. Ühtlasi kujutavad need endast kulu, kuna neil ettevõtjatel puuduvad inim- ja rahalised ressursid nimetatud kohustuste täitmiseks, mis ohustab nende tegevust, ärimudelit ja seega ka püsijäämist iseäranis kriisi ajal.

2.10. Samas saavutavad mikroettevõtjad ja VKEd siiski julgustavaid tulemusi, mis on isegi paremad riigi keskmisest ja seda ilma kohustusteta. Komitee kutsub üles koostama õigusakte 21 miljonile Euroopa mikroettevõtjale ja VKE-le, selmet suunata need 0,2 %-le ettevõtetest, kes on neist suuremad, ja seejärel üritada neid põhimõtteid kohaldada ülejäänutele. Eesmärk peaks olema vastata mitte üksnes ettevõtjate, vaid ka nende arvukate töötajate vajadustele. Lisaks soovib komitee, et süstemaatiliselt esitataks ettepanekuid aruandluse alternatiivide kohta.

3. Aruandlusmeetmete kulud ja tulud

3.1. Komisjoni poolsete kulude ja halduskoormuse hinnangus puudub sageli läbipaistvus ning sellega kahjustatakse mikroettevõtjaid ja VKEsid. Lisaks kaasneb väärtusahela kohustustega kaudne mõju, mida komisjonil on raske kindlaks määrata. Nagu parema õigusloome teatises märgitakse, korraldatakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu muudatusettepanekute suhtes harva mõjuhinnang või VKE-test. Samuti kaasnevad meetmete ülevõtmisega liikmesriigi õigusesse mõnikord lisakulud.

3.2. Nende muudkui kasvavate kohustuste täitmiseks ei ole ettevõtjatel muud võimalust kui tegeleda nendega ise, kasutades selleks oma tööks ette nähtud aega, või kasutada väliseksperthe. Mõlemad lahendused mõjutavad ettevõtte tegevust ning põhjustavad lisakulusid. Need kulud on mikroettevõtetes proportsionaalselt suuremad kui suurtes ettevõtetes. Lisaks hoiatab komitee üha uute aruandlusmeetmete eest, mis võivad küll eraldi võttes tunduda väikesed, kuid millel on märkimisväärne kumulatiivne mõju.

3.3. Samas on valdkondades, kus aruandluskohustus puudub, siiski saavutatud häid tulemusi: mitmed mikroettevõtjad ja VKEd investeerivad kutseühenduste ja kaubanduskodade ergutusel ringmajandusse, sest peavad seda kasulikuks oma arengu ja maine seisukohalt; ⁽⁶⁾ mikroettevõtjate ja VKEde inimlik suurus hõlbustab tööandjate ja töötajate vahelist suhtlust, tänu millele on sooline palgalõhe sellistes ettevõtetes sageli väiksem kui riigis keskmiselt, ⁽⁷⁾ jne. Riigid, mis on kehtestanud VKEdele teatud sotsiaalõigusaktide jaoks künnised, annavad teada vaid üksikutest kaebustest, mis näitab, et viimased võivad olla eeskujuks ka ilma, et nende suhtes kohaldataks koormavaid meetmeid. Vastavalt komitee arvamustes ⁽⁸⁾ märgitule vajaks käsitlemist VKEde määratlus.

3.4. Mikroettevõtjad ja VKEd, sh sotsiaalsed ettevõtted, on ringmajanduse täieõiguslikud osalejad, pakkudes lähikonnas osutatavaid teenuseid, mis tugevdavad sotsiaalset sidet, luues töökohti, mis ei ole ümberpaigutatavad, ning jõukust piirkondades, kus puudub tööstus ega osutata teatud avalikke teenuseid, ning pakkudes äri- ja töövõimalusi sotsiaalselt haavatavatele rühmadele. Enam kui pooled kihtkursustel osalejatest saavad väljaõppe mikroettevõtetes ja VKEdes, võimaldades neil ettevõtetel aktiivselt panustada noorte tööhõivesse. Nende ärimudel ja inimlik suurus edendavad sellise tehisintellekti rakendamist, kus kontroll on jätkuvalt inimese käes, ning panevad rõhku tööelu kvaliteedile ja kaasavale juhtimisele.

3.5. Aruandlusmeetmete lisandumist nähakse sageli ebaõiglase koormusena, mis mõjutab negatiivselt nende tegevust ja ähvardab keelata neile juurdepääsu riigihangetele või rahastamisele, toomata seejuures märkimisväärseid edusamme meetmete vallas, mille nad on sageli ise algatanud. Selline meetmete kuhjumine suurendab pahameelt Euroopa suhtes, mida peetakse liiga bürookraatlikuks ja reaalsest elust kaugeks.

3.6. Lisaks on komitee seisukohal, et sotsiaalseid ja keskkonnaalaseid eesmärke on võimalik saavutada üksnes juhul, kui keskendutakse tasakaalustamatuse põhjustele, mitte ei looda juurde siduvaid nõudeid.

⁽⁴⁾ Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv, millega muudetakse direktiivi 2013/34/EL, direktiivi 2004/109/EÜ, direktiivi 2006/43/EÜ ja määrust (EL) nr 537/2014 seoses äriühingute kestlikkusaruandlusega [2021/0104(COD)].

⁽⁵⁾ Ettepanek: direktiiv, millega tugevdatakse meeste ja naiste võrdse või võrdväärse töö eest võrdse tasu maksmise põhimõtte kohaldamist tasustamise läbipaistvuse ja õiguskaitsemehhanismide kaudu [2021/0050(COD)].

⁽⁶⁾ Näide Madalmaade käsitööettevõttest, mis on rakendanud ringmajanduse meetmeid ilma igasuguse läbipaistvuskohustusega: <https://www.deb.nl/ondernemersverhalen/slagerij-van-koppen-dacht-na-over-duurzaamheid/>.

⁽⁷⁾ „Les entreprises de proximité au féminin“ (märts 2019): https://u2p-france.fr/sites/default/files/etude_les_entreprises_de_proximite_au_feminin.pdf.

⁽⁸⁾ ELT C 345, 13.10.2017, lk 15 ja ELT C 81, 2.3.2018, lk 1.

3.7. VKEdele soodsa keskkonna loomiseks tuleb pöörata erilist tähelepanu demograafilistele muutustele, mis vähendavad märkimisväärselt kvalifitseeritud töötajate kättesaadavust ja seeläbi VKEde tootlikkust. Kutseharidus ja -õpe, töökohapõhine õpe ning oskuste arendamine peavad olema esmatähtsad, sealhulgas keskkonnasäästlike ja digitaalsete oskuste vallas.

4. Parem õigusloome

4.1. Parem õigusloome nõuab õiget tasakaalu majandusliku, kestliku ja sotsiaalse lähenemisviisi vahel. Komitee soovib komisjonil õigusaktide mõju hindamisel Euroopa, riiklikul, piirkondlikul ja kohalikul tasandil toetuda rohkem sotsiaalpartneritele, kutseühendustele ja kaubanduskodadele.

4.2. Iga läbipaistvusmeetmega kaasneb kulu. Komitee juhib komisjoni tähelepanu vajadusele rakendada Euroopa väikeettevõtusalgatust „Small Business Act“ ja põhimõtet „kõigepealt mõtle väikestele“, nagu komisjon on lubanud teha. Parema õigusloome teatisest lähtudes nõuab komitee, et mis tahes uus otsene või kaudne halduskoormus piirduks rangelt vajalikkuga.

4.3. Komitee kutsub komisjoni üles endaga konsultatsioonide ettevalmistamisel nõu pidama, et võtta sihipärasemalt arvesse VKEde iseärasusi, kasutades selleks erapooletuid ning kõigile ettevõtlusvormidele kohandatud küsimusi. Komitee nõuab tungivaltp, et esikohale seataks lühikesed konsultatsioonid kõikides Euroopa Liidu ametlikes keeltes, et hõlbustada neis osalemist.

4.4. Komitee palub komisjonil tugevdada VKEde saadikute võrgustikku ja tõhustada nende tegevuse koordineerimist riiklikul tasandil ning nende suhtluses komisjoniga.

4.5. Komitee võtab teadmiseks põhimõtte „üks sisse, üks välja“, mida komisjon on lubanud rakendada. Halduskoormuse vähendamist tuleb analüüsida koos sotsiaalpartneritega, et kergendada koormust ilma ELi strateegilisi eesmärke ohustamata ning kõrgeid majanduslikke, sotsiaalseid ja keskkonnastandardeid alandamata. Selleks kutsub komitee komisjoni üles jagama operatiivset ja metodoloogilist teavet, mis võimaldaks kindlaks teha tarbetu koormuse. Selle põhimõtte rakendamise ajakava ei näi olevat kohandatud komisjoni tööprogrammiga, milles nähakse ette mitme olulise dokumendi avaldamine järgmiste kuude jooksul. Komitee kutsub komisjoni üles kiirelt kindlaks tegema halduskoormuse, mida on võimalik kaotada. Lisaks palub komitee komisjonil pärast iga koormuse kaotamist jälgida selle vähendamist riiklikes õigusaktides, et tagada põhimõtte tõhusus ja võrdne kohtlemine.

4.6. Komitee nõuab, et iga uue ettepaneku puhul, eriti kui see hõlmab otseseid või kaudseid läbipaistvus- ja aruandlusmeetmeid, viidaks läbi nõuetekohane mõjuhindang. VKE-testi peavad kohaldama kõik institutsioonid. See peab sisaldama majanduslikku ja juriidilist analüüsi ning selle allikad tuleb avaldada. Test tuleb korraldada iga uue tekstiversiooni puhul, nii ettepaneku esitamise kui ka läbirääkimiste etapis. Komitee soovib iga mõjuhindangu tegemisel konsulteerida sotsiaalpartneritega, sealhulgas tööandjate organisatsioonidega, et anda panus mikroettevõtjaid ja VKEsid puudutavate sätete analüüsi. Komisjon peab eelistatud poliitikavariandi määramisel nõuetekohaselt arvesse võtma mõjuhindangute tulemusi. Kooskõlas parema õigusloome teatisega kutsub komitee parlamendiliikmeid ja nõukogu üles dokumenteerima oma muudatusettepanekute mõju mikroettevõtjatele ja VKEdele.

4.7. Õiguskontrollikomitee aruanne näitab, et VKEdele kohaldatud sätteid sisaldavate ettepanekute osakaal on märkimisväärselt vähenenud (22 %-lt 2017.–2019. aastal 15 %ni 2020. aastal). Läbipaistvusmeetmete vastuvõtmisel palub komitee institutsioonidel näha ette künnised mikroettevõtjate ja VKEde koormuse leevendamiseks. Komitee kutsub üles kiirendama 2023. aastaks kavandatud ühtse digivärava rakendamist.

5. Alternatiivid teabe avalikustamisele

5.1. Vältimaks selliste meetmete laialdast kasutuselevõttu, mida võidakse pidada kahjustavaks, julgustab komitee komisjoni lisama igasse ettepanekusse alternatiivid mikroettevõtjate ja VKEde aruandluskohustustele.

5.2. Paljudes liikmesriikides on olemas spetsiaalsed nõuandeorganid, kus sotsiaalpartnerid saavad arutada sotsiaalseid ja majanduslikke meetmeid ning nende praktilist kohaldamist. Esindatud on suur hulk riiklikke VKEde organisatsioone. Komitee soovib komisjonil toetuda rohkem VKEde assotsiatsioonidele, tööturu osalejatele ja kutsektoritele, aga ka konsulaarasutustele Euroopa, riiklikul, piirkondlikul ja kohalikul tasandil. Tänu nende kogemusele, asjatundlikkusele ja aktiivsele võrgustikule on neil kõige parem toetada ja julgustada mikroettevõtjaid ja VKEsid ning töötada välja vahendeid, mille abil saavutada sotsiaalsed ja keskkonnanäesmärgid. Oluline on võimaldada neile vajalikke rahalisi ja inimressursse toetusmeetmete arendamiseks.

5.3. Komitee märgib, et Euroopa Komisjon on välja töötanud teatud hulga vahendeid, mis võivad olla mikroettevõtjatele ja VKEdele kasulikud, kuid mis ei jõua oma sihtauditooriumini. Komitee soovib tõhustada VKEde saadikute kaasamist, et kohandada neid vahendeid mikroettevõtjate ja VKEde vajadustele ning suurendada teadlikkust neist ja nende omaksvõttu.

5.4. Komitee teeb ettepaneku edendada riiklikke ja piirkondlikke meetmeid, mis hõlbustavad sotsiaaldialoogi mikroettevõtetes, käsitööstuses ja vabadel kutsealadel, ⁽⁹⁾ ning neile meetmetele tugineda, andes töötajatele ja tööandjatele igakülgset teavet/nõu nende suhtes kohaldatavate õiguslike või lepinguliste sätete kohta, arutades ja andes kasulikku nõu ettevõttespetsiifilistes ja nende töötajaid puudutavates küsimustes ning panustades konfliktide ennetamisse töötajatele ja tööandjatele antava teabe ja soovitude kaudu.

5.5. Komitee julgustab liikmesriike toetama kutseühendusi mikroettevõtjate ja VKEde koolitamisel, konsulteerimisel ja toetamisel, et täita sotsiaalseid ja keskkonnanõudeid. Selliseid algatusi tuleb eelistada siduvatele sätetele.

5.6. Kooskõlas komitee omaalgatusliku arvamusega „Ringmajanduse põhimõtetest lähtuvate riigihangete poole“ ⁽¹⁰⁾ palub komitee ametiasutustel toetada mikroettevõtjaid ja VKEsid, et tõhustada nende arusaama kestlikumatest, eelkõige kohalikest riigihangetest, ning hoolitseda selle eest, et tehnilistes kirjeldustes järgitaks kvalitatiivsete ja kvantitatiivsete kriteeriumite vahelist tasakaalu.

5.7. Ettevõtjate, nagu ka töötajate koolitamine peab mikro-, väikestes ja keskmise suurusega ettevõtetes olema neile kättesaadav kogu eluea jooksul, kaasa arvatud uue ettevõtte loomisel või omandamisel. Et luua kogum ettevõtjatest ja olemasolevate ettevõtete uutest omanikest, kes on suutelised lahendama ühiskondlikke, keskkonnavalaseid ja majanduslikke probleeme, on komitee arvates oluline pakkuda välja uutele oskustele kohandatud koolitustsükleid ning julgustada neil osalemist.

5.8. Komitee teeb ettepaneku, et stiimuleid CO₂ heite mõju vähendamiseks mikro-, väikestes ja keskmise suurusega ettevõtetes tuleks toetada rahalise abiga, ilma et see piiraks ettevõtete arengut või tekitaks lisakoormust.

5.9. Komitee soovib edendada vabatahtlikkusel põhinevaid ettevõtete märgistamisalgatusi, mis oleksid tasuta ning hõlmaksid kolmandate isikute sekkumist, et tagada protsessi usaldusväärsus, ⁽¹¹⁾ hoolitsedes samal ajal selle eest, et need süsteemid ei takista juurdepääsu turule, ning vältides nende pidevat juurde loomist, et mitte tekitada segadust tarbijates.

Brüssel, 20. oktoober 2021

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Christa SCHWENG

⁽⁹⁾ Käsitööstuse piirkondlikud tootmisharudevahelised ühiskomisjonid (CPRIA: <https://cpria.proximeo-france.fr/>) ja vabade kutsealade piirkondlikud ühiskomisjonid (CPR-PL).

⁽¹⁰⁾ ELT C 341, 24.8.2021, lk 16.

⁽¹¹⁾ *Répar'acteurs*'i näide: <https://www.artisanat.fr/reparacteurs#:~:text=Le%20label%20%C2%AB%20R%C3%A9par'acteurs%20%C2%BB,de%20la%20r%C3%A9duction%20des%20d%C3%A9chets>.

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Nüüdisaegset ja vastutustundlikku tarbimist edendav reklaam“**(omalgatuslik arvamus)**

(2022/C 105/02)

Raportöör: **Thierry LIBAERT**

Täiskogu otsus	25.3.2021
Õiguslik alus	kodukorra artikli 32 lõige 2 omalgatuslik arvamus
Vastutav sektsioon	ühitse turu, tootmise ja tarbimise sektsioon
Vastuvõtmine sektsioonis	30.9.2021
Vastuvõtmine täiskogus	20.10.2021
Täiskogu istungjärk nr	564
Hääletuse tulemus (poolt/vastu/erapooletuid)	132/0/5

1. Järeldused ja soovitused

1.1. Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee rõhutab, et Euroopa Liit peab toetama oma reklaamitööstust, mida COVID-19 kriis on tõsiselt mõjutanud. Digiüleminekut ja GAFA (Google, Amazon, Facebook, Apple) konkurentsi silmas pidades on reklaam majandustegevuse ja tööhõive mõjutegurina olulisem kui kunagi varem.

1.2. Vajadus võtta tarbijaid rohkem arvesse ning rohepöördega ja kliimamuutuste vastu võitlemisega seotud katsumused nõuavad üldist arutelu, et reklaamitööstus kaasaks eelkõige Pariisi kliimakokkuleppe eesmärgid.

1.3. Komitee palub reklaamitööstusel pühenduda oma CO₂ jalajälje vähendamisele vastavalt ELi 2050. aasta kliimaeesmärkidele saavutada CO₂-neutraalsus ja vähendada kasvuhooonega 2030. aastaks 55 %, et jõuda 2050. aastaks ühiselt kliimaneutraalsuseni.

1.4. Komitee leiab, et iga reklaamitööstuse ettevõtte peab oma tegevussektori kaudu olema kaasatud oma keskkonnamõju vähendamisse. Seda saab teha reklaami digiekraanide energiatarbimise vähendamisega ja nende ulatuslikuma ringlussevõetavusega, keskkonnasäästlikult majandatud (PEFC, PFC-märgisega) metsades toodetud paberi ning REACHi ja GreenGuardi normidele vastavate trükivärvide eelistatava kasutamise ja paberplakatitel ja reklaambrošüürides, samuti audiovisuaalsete toodete tehniliste, energiatarbimise ja logistiliste mõjude vähendamisega.

1.5. Komitee soovib reklaamitööstuses osalejatel tugevdada oma *pro bono* panust, toetades nende ettevõtete keskkonnasäästlikke algatusi, kellel ei ole piisavaid rahalisi vahendeid (VKEd, idufirmad, ühistud jt.).

1.6. Komitee nõuab sektoris osalejatelt, et nad pakuksid oma töötajatele rohkem koolitust rohepöörde küsimustes. See teadlikkuse suurendamine tuleb paralleelselt läbi viia ülikoolide kommunikatsioonerialadel.

1.7. Komitee soovib reklaamitööstusel algatada arutelu reklaami kuvandi ja sellega seotud kujutiste üle. See aitab tagada, et reklaam on eelkõige reaalne rohepöörde mõjutegur, mitte selle takistus, võimaldades faktilistel ja täpsetel alustel esile tõsta keskkonnamõju vähendavaid tooteid.

1.8. Komitee arvates peab reklaami eeskirjade tugevdamise nimel Euroopa tasandil tehtav töö võitluses rohepesu ning eksitavate keskkonnaalaste väidete vastu püüdlema ühtlustamise poole Euroopa Liidu liikmesriikide vahel.

1.9. Komitee soovib, et roheülemineku aspektide kõrval pöörataks erilist tähelepanu noortele suunatud reklaamile, eelkõige sotsiaalmeedias.

1.10. Komitee leiab, et täielikult vastutustundlikku reklaami ei saa olla, kui Euroopa reklaamiettevõtjad ei võta endale vastutust desinformatsiooni eest. Euroopa Komisjon peab suurendama jõupingutusi, et võidelda desinformatsiooni eest raha teenimise vastu ⁽¹⁾.

1.11. Komitee nõuab, et reklaamitööstus oleks kodanikuühiskonnale rohkem avatud ja looks sagedamaid võimalusi diskussiooniks erinevate sihtrühmadega, et ta saaks areneda kooskõlas ühiskonna uute ootustega.

2. Mõisted

2.1. Reklaami mõiste ELi kontekstis on määratletud kui „kaubanduse, äri, käsitöö või kutsealaga seotud teave, mis on esitatud mis tahes vormis selleks, et edendada kaupade või teenuste müüki“. See määratlus ei sisalda aga institutsioonilise eesmärgiga reklaami (ettevõtte maine parandamine) ega eraettevõtete ja -ühenduste reklaame.

2.2. Vastutustundliku reklaami puhul võetakse arvesse reklaamitööstuse vastutust seoses suurte ühiskondlike ja keskkonnanalaste probleemidega, eelkõige vajadusega võidelda kliimamuutuste vastu.

3. Reklaam kui majandustegevuse ja tööhõive tegur Euroopas

3.1. Reklaam on tihedas korrelatsioonis majanduskasvu ja tööhõivega. Seal, kus investeringud reklaami on suuremad, on ka majanduskasv suurem kui seal, kus investeringud on väiksemad ⁽²⁾. Maailma reklaamiliidu 2017. aastal 2016. aasta kohta tehtud uuringu kohaselt loob 92 miljardit eurot reklaamikulusid (kitsas tähenduses) Euroopas 643 miljardit eurot lisarikkust ⁽³⁾.

3.2. Eri uuringute järgi toodab ühe euro suurune investeering reklaami mitmekordistava mõju 5 kuni 7 suurema kasvupunkti näol. Belgias kohaldatuna oleks kordaja 5 (2,2 miljardit eurot reklaamikulusid tooks Belgia majandusele sisse 13 miljardit eurot) ⁽⁴⁾.

3.3. Reklaam kiirendab uute toodete ja teenuste levikut, mõnikord ka innovatsiooni, mida illustreerib teatud toodete kasutamisega, näiteks arvutite ja telefonide puhul. Uute toodete kiirenenud levik tõstatab küsimusi nende keskkonnamõju kohta.

3.4. Reklaam võimendab konkurentsi. Ilma reklaamita oleksime kõik samas pangas, mis määraks oma hinnad vastavalt sellele, kuidas sobivaks peab. Pangandusteenused on üldiselt kõigis pankades sarnased, erinevus tuleneb muu hulgas reklaamist. Sama kehtib suure hulga tegevussektorite kohta (energeetika, turustus jt).

3.5. Reklaamil on oluline roll suure hulga sektorite sissetulekus, näiteks võib alustada meediast. Mitmes ELi riigis rahastatakse reklaamiga seega suuresti trükiajakirjandust, ringhäälingut või televisiooni. Samas on reklaam nii ressurss kui ka sõltuvus, mis võib tõenäoliselt mõjutada toodetud sisu ning tõstatada küsimusi toimetuse sõltumatuse kohta.

3.6. Reklaamitööstusel on Euroopas 140 miljardi euro suurune käive (2018), hõlmatud on 280 000 sageli väikese ja keskmise suurusega ettevõtjat, kes töötavad kas osaliselt või täielikult ärisuhtluse jaoks ning annavad tööd 998 000 inimesele ⁽⁵⁾.

3.7. Reklaamil on kaudne mõju mitmetele selle valdkonna tegevusega seotud ametitele, nagu audiovisuaalne toodang, kunstilooming või fotograafia. Belgia uuring on seega näidanud, et 87 000 inimese tööd finantseeriti reklaamituludest või olid nad tarneahelate vahendusel reklaamitööstusse kaasatud.

⁽¹⁾ Euroopa Komisjon suunised desinformatsiooni käsitleva tegevusjuhendi tugevdamiseks. 26. mai 2021. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/et/ip_21_2585

⁽²⁾ Maximilien Nayaradou, „L'impact de la régulation de la publicité sur la croissance économique“. Kokkuvõtlik versioon avaldatud ajakirjas *Publicité et croissance économique*, Prantsuse reklaamiliit, 2006. Lõputöö kaitsti Pariisi Dauphine'i ülikoolis 2004. aastal.

⁽³⁾ Maailma reklaamiliit. „The value of advertising“, Deloitte, 2017.

⁽⁴⁾ Belgia reklaamiliidu uuring „L'impact de la publicité sur la croissance économique en Belgique“, 3. detsember 2015.

⁽⁵⁾ Allikas: Eurostat. „Advertising and Market Research Statistics“.

3.8. Kui võtta lisaks arvesse kõiki ettevõtete reklaamikulusid, tuleb juurde lisada igal aastal makstud summad ELis meelelahutuse- spordi- ja kultuuritegevuse rahastuseks ja toetuseks.

4. Majanduslikest ja ühiskondlikest aspektidest kaugemaleulatuv mõju

4.1. Mõju ajakirjandusele on tunnustatud kui laiema meediale juurdepääsu tagamise komponenti. Ilma reklaamita peaksid ajalehtede hinnad oluliselt kasvama ja mitmete väljaannete puhul viiks reklaami vähendamine nende kadumiseni.

4.2. Reklaam teeb tasuta väljaanded kättesaadavaks, võimaldades seeläbi igapäevaselt uudiste lugemist mitmele miljonile inimesele.

4.3. Rõhutada tuleb loomingulist ja kunstilist aspekti. Tuleb märkida, et suur hulk filmirežissööre, fotograafe ja kunstnikke on alustanud oma karjääri reklaamivaldkonnas.

4.4. Reklaami integreerimine linnapilti on mõnedest kohtadest teinud turismipiirkonnad, nagu Times Square New Yorgis või Piccadilly Circus Londonis. Reklaami animatsioon jätab linnale oma jälje ja tõmbab teatud kohtadele tähelepanu. Selline reklaami mõju avalikus ruumis võib selgelt olla tugevalt vaidlustatud.

4.5. Reklaam aitab kaasa positiivse sõnumi pakkumisele seoses maailma, õnne, naudinguga või iluga. Kuna oleme ümbritsetud alalistest kriisidest, aitab reklaam edastada positiivseid ja ergutavaid sõnumeid. Samuti pakub reklaam meile elustiili puudutavaid nõuandeid: „Ära jäljenda, vaid uuenda“ (Hugo Boss), „Kanna enda eest hoolt“ (Garnier), „Miski pole võimatu“ (Adidas). Seeläbi annab reklaam üldiselt edasi positiivset väljavaadet maailmale. Selline positiivne kuvand võib olla roheülemineku oluline hoogustaja.

5. Reklaamimudel ja selle ühiskondlik ja keskkonnamõju

5.1. Reklaam mõjutab otseselt kasvuhooonegaaside teket. See mõjutab paberi ning samuti teiste ressursside kasutust (eelkõige uute LCD-ekraanide puhul) ja energia tarbimist interneti või teiste audiovisuaalmeedia kanalite kaudu. Mõju kasvuhooonegaasidele või keskkonnale laiemalt (näiteks materjalide ringlussevõetavus) ei kasutata tegelikkuses kunagi reklaamikampaania tingimuste määratlemise ühe valikkriteeriumina.

5.2. Välireklaamil on ka spetsiifiline mõju keskkonnale. Eriti on seda näha valgustahvlite ja digiekraanide puhul, mille energiatarbimine ning mõju valgusreostuse näol ei ole väheolulised. Mis puudutab digiekraanide tootmist, siis 200 kg kaaluva standardse reklaamtahtvi tootmiseks on hinnanguliselt vaja 8 tonni materjale⁽⁶⁾.

5.3. Eesmärgiga tekitada reklaamitavate toodete suuremat tarbimist soodustab reklaam ületarbimist, mis ei ole kooskõlas tarbijate vajadustega. On palju näiteid toodetest ja vidinatest, mille tegelik kasutus on lõppkokkuvõttes väga piiratud ja mille keskkonnamõju ei ole mõnikord proportsioonis. Mõned tooted visatakse ära pärast esimest kasutust. Reklaam kujundab üksikisikute vajadusi ja ootusi lähtudes vahendajate huvist, mitte tingimata ühiskondlikust huvist.

5.4. Oma tugeva kohaloluga suurlinnades võib reklaam samuti kaasa aidata Euroopa suurlinnade linnaruumi üha sarnasemaks muutmisele. Samalaadsete reklaamikampaaniate kaudu linnamaastikud ühtlustuvad ja kaotavad kvaliteedis. Seda nähtust selgitab asjaolu, et valdav osa reklaame pärinevad väikeselt arvult turundajatelt.

5.5. Reklaami sõnumite kantavad väärtused on sageli kaugenenud jagamise, solidaarsuse ja mõõdukuse väärtustest. Reklaam annab edasi kujutlust omamisest tulenevast õnnest. Reklaami kuvandiks on meeldetuletus, et kõike on võimalik osta. Et olla õnnelik, tuleb omada ja tarbida rohkem. Arvamusuuringute kohaselt ei ole seevastu tarbimise ja õnnetunde vahel tugevat statistilist seost, see sõltub ennekõike uskumisest teatud väärtustesse, peresidemete tähtsusest ning füüsilisest sotsiaalsest võrgustikust. Reklaam võib tarbija jaoks olla ka pideva rahulolematuse allikas, nõudes aina suuremat tarbimist ning tekitades frustratsiooni piiratud võimalustega inimeste, eelkõige kõige ebasoodsamas olukorras olivate hulgas, kellel pole vahendeid reklaamitud toodete ja teenuste hankimiseks.

⁽⁶⁾ ADEME: Prantsusmaa roheülemineku amet. „Modélisation et évaluation environnementale des panneaux publicitaires numériques“, september 2020.

5.6. Enda teadmata kulutavad Euroopa ettevõtted desinformatsiooni sisaldavatele veebisaitidele üle 400 miljoni euro⁽⁷⁾. On teada, et suurimatel desinformatsiooni allikatel on mängus majanduslikud huvid, esmajoones tänu viitamistele, mis võimaldab neil saada internetireklaami eest suuri summasid.

5.7. Komitee on täheldanud, et üha arvukamaid sotsiaalmeedia reklaame ei esitleta reklaamina, vaid rohkem või vähem tuntud suunamudijad esitavad neid varjatuna. Hinnanguliselt üle veerandi (26,6 %) sotsiaalmeedia reklaamide puhul ei mainita kaubamarki ega kommertseemärki⁽⁸⁾. See tekitab segadust, mis vähendab usaldust kaubamärkide vastu. Ent digiteenuste õigusakt võib aidata selle vastu võidelda, kohustades edastama selle organisatsiooni nime, kelle heaks reklaami edastatakse⁽⁹⁾.

6. Reklaami arengu kiirendamine reklaamimudeli rohepöördega ühilduvamaks muutmiseks

6.1. Kuna kliimaproblemaatika muutub üha pakilisemaks, on raske mõista, miks reklaamisektor ei ole ametlikult pühendunud Pariisi kliimakokkuleppe täitmisele. Euroopa Parlament võttis hiljuti vastu resolutsiooni kasvahoonegaaside 55 % vähendamise kohta 2030. aastaks ning Euroopa Komisjon avaldas 14. juulil 2021 kaheteistkümne ettepanekuga paketi „Eesmärk 55“ selle saavutamiseks. Kõik valdkonnad peavad osalema ühises jõupingutuses ning nagu teistel sektoritel, tuleb ka reklaamisektoril kaasata see järgmise kümnendi suur eesmärk.

6.2. Enamik turundajaid on selgelt aru saanud kliimamuutustest ja vajadusest reageerida ühiskonna kõrgetele ootustele. Nad on olnud mitmeid aastaid kaasatud eksitavate keskkonnavalaste väidete ja rohepesu vastu võitlemisse. Edaspidi peavad nad oma jõupingutusi suurendama.

6.3. Euroopa Komisjon toetab seda arengut. 2012. aastal moodustas komisjoni õigusküsimuste peadirektoraat tööühma (mitut sidusrühma hõlmav keskkonnavalaste väidete tööühm). Avaldatud on mitu raportit aastatel 2013 ja 2016. Need dokumendid võimaldasid eksitavate keskkonnavalaste väidete probleemi paremini mõista ja mõjutasid ebaausate kaubandustavade direktiivi 2005/29/EÜ rakendamist. Komisjon tegeleb nende suuniste ajakohastamisega, mis avaldatakse 2021. aasta lõpuks. Lõplik tekst peaks veelgi selgitama direktiivi 2005/29/EÜ⁽¹⁰⁾ kohaldamist seoses eksitavate keskkonnavalaste väidetega. 2020. aastal korraldasid riiklikud tarbijakaitseasutused Euroopa Komisjoni koordineerimisel lauskontrolli nende äriühingute veebisaitide üle, kes väitsid müüvat keskkonnasõbralikke tooteid. Töö tulemusena selgus, et 42 % juhtudest olid väited liialdatud, valed või eksitavad ning neid võis ELi eeskirjade kohaselt potentsiaalselt pidada ebaausa kaubandustava näiteks⁽¹¹⁾.

6.4. Uues, 11. märtsil 2020. aastal avaldatud Euroopa Komisjoni ringmajanduse tegevuskavas pööratakse esimest korda tähelepanu vastutustundlikule reklaamile. Tegevuskava punkt 2.2 kajastab komisjoni soovi tugevdada tarbijakaitset rohepesu vastu. See näeb ette, et äriühingud peavad oma toote või organisatsiooni keskkonnajalajälje leidmise meetodeid kasutades oma keskkonnavalaste väidete põhjendamata. Tegevuskava punkt 3.2 väljendab soovi töötada välja viise sõidukite suurema täitvuse soodustamiseks (mida saab teha reklaamide abil, mis näitavad vähem autojuhte üksi autos viibimas).

6.5. Novembris 2020 võttis Euroopa Parlament vastu siseturu- ja tarbijakaitsekomisjoni (IMCO) koostatud algatusraporti „Kestlikuma ühtse turu suunas äriettevõtete ja tarbijate jaoks“⁽¹²⁾. See tekst „rõhutab, kui oluline on vastutustundlik reklaam, mis järgib keskkonda ja tarbijate tervist käsitlevaid riiklikke standardeid“.

6.6. Komitee on olnud eriti aktiivne eelkõige seoses eksitavate keskkonnavalaste väidete keelustamisega, muu hulgas arvamusega teemal „Keskkonnavalased, sotsiaalsed ja tervisealased väited siseturul“⁽¹³⁾. Komitee on koostanud arvamuse „ELi säästva tarbimise strateegia suunas“,⁽¹⁴⁾ milles on rõhutatud parema reklaami ja turunduse raamistiku vajalikkust säästvamaks tarbimiseks. Komitee hiljutises arvamuses uue tarbijakaitse tegevuskava kohta⁽¹⁵⁾ tuletatakse meelde vajadust anda tarbijatele paremat teavet ning võidelda rohepesu vastu.

⁽⁷⁾ Claudia Cohen, „Des marques finacent, malgré elles, la désinformation“, Le Figaro, 5. august 2021.

⁽⁸⁾ Observatoire de l'influence responsable. ARPP. 13. september 2021.

⁽⁹⁾ ELT C 286, 16.07.2021, lk 70.

⁽¹⁰⁾ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 11. mai 2005. aasta direktiiv 2005/29/EÜ, mis käsitleb ettevõtja ja tarbija vaheliste tehingutega seotud ebaausaid kaubandustavasid siseturul ning millega muudetakse nõukogu direktiivi 84/450/EMÜ, Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiive 97/7/EÜ, 98/27/EÜ ja 2002/65/EÜ ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrust (EÜ) nr 2006/2004 (ebaausate kaubandustavade direktiiv) (ELT L 149, 11.6.2005, lk 22).

⁽¹¹⁾ Daily Bulletin, Agence Europe, nr 12646, 24. jaanuar 2021.

⁽¹²⁾ https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-9-2020-0209_ET.html#title1

⁽¹³⁾ ELT C 383, 17.11.2015, lk 8.

⁽¹⁴⁾ ELT C 429, 11.12.2020, lk 51.

⁽¹⁵⁾ ELT C 286, 16.07.2021, lk 45.

7. Keskkonnasäästlikumat ja vastutustundlikumat tarbimist edendav Euroopa reklaam

7.1. Komitee pooldab stiimuleid pakkuvat käsitlust, mis hõlmab reklaamivahendajate endi vastutust. Selline käsitlus on põhjendatud nii sektoris tehtud edusammudega eelkõige eksitavate keskkonnaalaste väidete vastases võitluses kui ka edusammudega reguleerimise vallas. Niisugune lähenemisviis on tingitud ka vajadusest toetada majanduskasvu ja tööhõivet loovat sektorit praegusel eriti raskel perioodil. Komitee on seisukohal, et kõik takistused Euroopa reklaamimudelitele võivad kasumit toota digitaalsetele reklaamilahendustele, mille omanikud on enamasti Google, Amazon, Facebook ja Apple (GAFA), ehkki need jäävad endiselt tublisti väljapoole Euroopa maksusüsteemi. See mudel peab tulevikus muutuma küpsistega seotud reeglite muutumise tõttu. Sellegipoolest tunnistab komitee, et teatud tüüpi eriti suure mõjuga toodete, nt fossiilkütuste puhul võiks kaaluda tugevamaid reguleerimismeetmeid.

7.2. Praeguse majanduskriisi ajal pooldab komitee vastutasuks eelnevates punktides kirjeldatud struktuuriliste muudatuste eest kiiret ning erakorralist rahalist toetust kõige väiksematele ja kõige ebakindlamas olukorras olevatele reklaamitööstuse ettevõtjatele (VKE'd), võimaldamaks neil praeguses olukorras ellu jääda.

7.3. Iga Euroopa reklaamitööstuse tegevusala ja Euroopa Liidus tegutsev reklaamiagentuur peab lisama 2015. aasta Pariisi kliimakokkuleppe kasvuhoonegaaside heitkoguste vähendamise eesmärgid oma poliitikasse, eelkõige aga ELi kõige uuema eesmärgi saavutada 55 % vähendamine aastaks 2030.

7.4. Kõik reklaamitööstuse majandustegevuses osalejad peaksid teadvustama rohepöörde eesmärgid ning integreerima need oma tegevusse, hinnates oma kasvuhoonegaaside bilansi, nende vähendamise võimalusi ning nende eesmärkidele vastavaid tegevusplaanid. Selline reklaami olemuse muutus peaks toimuma paindlikult, eelkõige selleks et julgustada ja toetada keskmise suurusega agentuure.

7.5. Reklaamitööstuse ettevõtted peavad hindama reklaamitoodangu CO₂ heite mõju, et parandada tavasid, pakkuda keskkonnasäästlikumaid alternatiive tootmiseks ning uurida Euroopasse tagasitulemise võimalusi.

7.6. Reklaamitööstuse ettevõtted peavad tugevdama oma *pro bono* panust, toetades kliimaülemineku ja sotsiaalse kaasatuse valdkonnas kõige aktiivsemaid organisatsioone. Üldisemalt peab reklaami reguleerimise juhtimistava arengus olema suurem osa kodanikuühiskonnal, potentsiaalselt läbi uute juhtimistavade loomise.

7.7. Reklaamitööstuse ettevõtted peavad tagama süstemaatilisi koolitusi rohepöördega seotud katsumuste ja vastutustundlikumate reklaamitavade vallas, pakkudes kursusi oma töötajatele ning aidates kaasa turundus- ja kommunikatsioonierialade üliõpilaste koolitamisele.

7.8. Reklaamitööstus peab jätkama oma valdkonnasiseste reguleerimismehhanismide tugevdamist, laiendades Euroopa reguleerivate asutuste järelevalvevolitusi ning kaasates kodanikuühiskonda (valitsusvälised keskkonnaorganisatsioonid, tarbijaorganisatsioonid, ametiühingud jt) juhtimisse tõhusalt ja suuremal määral.

Brüssel, 20. oktoober 2021

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Christa SCHWENG

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „ELi eelarveraamistiku ümberkujundamine kestlikuks taastumiseks ja õiglaseks üleminekuks“**(omalgatuslik arvamus)**

(2022/C 105/03)

Raportöör: **Dominika BIEGON**

Täiskogu otsus	25.3.2021
Õiguslik alus	kodukorra artikli 32 lõige 2 omalgatuslik arvamus
Vastutav seksioon	majandus- ja rahaliidu ning majandusliku ja sotsiaalse ühtekuuluvuse seksioon
Vastuvõtmine seksioonis	5.10.2021
Vastuvõtmine täiskogus	20.10.2021
Täiskogu istungjärk nr	564
Hääletuse tulemus (poolt/vastu/erapooletuid)	168/3/5

1. Järeldused ja soovitused

1.1. Euroopa eelarve-eeskirjad vajavad läbivaatamist – vajakajäämised olid ilmsed juba 2008.–2009. aasta finantskriisi järel ja COVID-19 pandeemia põhjustab praegusele eelarveraamistikule veelgi tõsisemaid probleeme. Oma varasemates arvamustes on komitee kiitnud heaks Euroopa Komisjoni majanduse juhtimise paketi läbivaatamist. Käesolevas arvamuses kordab komitee oma seisukohta, mille kohaselt reformid on vajalikud, ja kutsub komisjoni üles jätkama kiiresti ELi majanduse juhtimise raamistiku läbivaatamist, mis on praegu seiskunud. Enne muudetud raamistiku jõustumist peaks komisjon esitama suunised üleminekuperioodiks, mille jooksul ei tohiks algatada ülemäärase eelarvepuudujäägi menetlust ning peaks olema võimalus kasutada erakorralise sündmuse klauslit riigipõhiselt.

1.2. Iga tulevane eelarveraamistik peab a) tugevdama avaliku sektori investeeringuid, b) võimaldama rohkem tsüklilist tegutsemisruumi ja c) lubama suuremat paindlikkust ja riigipõhist diferentseerimist võla ümberkujundamise kavade suhtes, tagades samal ajal riigi rahanduse jätkusuutlikkuse. ELi eelarveraamistiku läbivaatamine ei ole vajalik mitte üksnes majanduse stabiliseerimise eesmärgil lühikese ja keskmise perioodi jooksul. See on ka ülioluline, et rahastada meie majanduse sotsiaal-ökoloogilist ümberkujundamist, tagades täieliku tööhõive, kvaliteetsed töökohad ja õiglased üleminekud.

1.3. Konkreetsemalt on komitee peamine ettepanek eelarveraamistiku läbivaatamisel võtta avaliku sektori investeeringute puhul kasutusele komitee poolt juba varasemates arvamustes esitatudtasakaalus eelarve nõue, koos kulutuste tegemise eeskirjaga. Lisaks sellele kiidab komitee heaks Euroopa Eelarvenõukogu ettepaneku eelarve kohandamiskavade riigipõhise diferentseerimise kohta.

1.4. Lõpetuseks juhivad komitee tähelepanu sellele, et eelarvepoliitika on parlamentaarse poliitika klassikaline valdkond ja selle otsused mõjutavad riigi kulude ja tulude kogu struktuuri. Seetõttu tuleb nii riikide parlamentidele kui ka Euroopa Parlamendile anda tulevases ELi majanduse juhtimise raamistikus oluline roll.

1.5. Samuti tuleb suuremal määral kaasata Euroopa poolaastasse kodanikuühiskonda, seda nii riiklikul kui ka ELi tasandil. Sel viisil on võimalik luua tasakaalustatud majanduspoliitika, kus kõik huvid on üksteisega kooskõlas. See kehtib eriti taaste- ja vastupidavusrahastu juhtimise kohta, kus kodanikuühiskonna kaasatus ei ole olnud rahuldav⁽¹⁾. Partnerluspõhimõtet, mis on olnud pikaajaline traditsioon Euroopa struktuuri- ja investeerimisfondide juhtimises, tuleks kasutada kodanikuühiskonna tõhusa kaasamise mehhanismi eeskujuna.

⁽¹⁾ EMSK resolutsioon „Organiseeritud kodanikuühiskonna kaasamine riiklikesse taaste- ja vastupidavuskavadesse – mis toimib ja mis mitte?“ (2021) (ELT C 155, 30.4.2021, lk 1).

2. Taust: uued probleemid pärast COVID-19 pandeemiat

2.1. Euroopa eelarve-eeskirjad vajavad läbivaatamist. Enne kriisi toodi Euroopa Eelarvenõukogu (2019) ⁽²⁾ hinnangus ELi eelarveraamistikule õigesti välja kaks peamist probleemi: esiteks kipuvad eelarve-eeskirjad olema protsüklilised: pärast 2008.–2009. aasta finantskriisi tingis laialdane mure jätkusuutlikkuse pärast liiga varase eelarve konsolideerimise, mis viis Euroopa majanduse W-kujulisse majanduslangusse. Teiseks võeti kulude kärpimisel esimesena sihikule avaliku sektori investeeringud ELis. Võrreldes valitsussektori keskmist investeeringute määra aastatel 2015–2019 kriisieelse keskmisega (2005–2009), võib täheldada, et need määrad langesid 20 liikmesriigis 27st, mõnel puhul isegi 50 %. Langus oli nii suur, et euroalal kaotas aastatel 2013–2017 väärtust avaliku sektori kapital, mida iseloomustavad negatiivsed avaliku sektori investeeringute netonäitajad.

2.2. COVID-19 pandeemia põhjustab ELi eelarveraamistikule veelgi tõsisemaid probleeme: järsk majanduslangus koos pandeemia sotsiaalse ja majandusliku mõju leevendamiseks võetud poliitikameetmetega on toonud paljudes liikmesriikides kaasa valitsemissektori eelarve puudujäägi ning valitsemissektori võla ja SKP suhtarvu suurenemise ⁽³⁾. Euroopa Eelarvenõukogu hinnangud (2020) ⁽⁴⁾ näitavad, et kui ELi eelarve-eeskirjad võetakst pärast üldise vabastusklausli tühistamist kasutusele muudatusteta, oleks võla ja SKP suhtarvu vähendamise kava mõne liikmesriigi jaoks ülemäära koormav ning põhjustaks märkimisväärseid negatiivseid majanduslikke, sotsiaalseid ja poliitilisi tagajärgi, mis seavad ohtu majanduse taastumine ELis.

2.3. ELi eelarve-eeskirjade reform ei ole vajalik mitte ainult majanduse stabiliseerimiseks lühiajalises kuni keskpikas perspektiivis. See on ka ülioluline, et rahastada meie majanduse sotsiaal-ökoloogilist ümberkujundamist, tagades täieliku tööhõive, kvaliteetsed töökohad ja õiglased üleminekud. ELi kliimaeesmärkide saavutamiseks on vaja kapitali põhjalikult ajakohastada. Kestlik majandus vajab avaliku sektori investeeringute ulatuslikku suurendamist, vastasel juhul seisab Euroopa majandus silmitsi kliimaga seotud eelarveriskidega ⁽⁵⁾. Samal ajal tuleb tagada riigi rahanduse jätkusuutlikkus. Oma varasemates arvamustes on komitee juba rõhutanud vajadust kehtestada ELi eelarveraamistikus avaliku sektori investeeringute puhul tasakaalus eelarve nõue ⁽⁶⁾. Need nõudmised kehtivad endiselt: Euroopa 2030. aasta kliima- ja keskkonnaeesmärkide saavutamisel on Euroopa Komisjoni hiljutise hinnangu kohaselt üldine rahastamispuudujääk 2030. aastani umbes 470 miljardit eurot aastas ⁽⁷⁾. Nagu komisjon õigesti rõhutab, on vajalik mahus rahastamise kasutuselevõtt märkimisväärne poliitiline probleem ja on selge, et avaliku sektori investeeringutel on ülioluline roll, eelkõige just erainvesteeringutele tõuke andmisel. ELi eelarveraamistiku reformimisel tuleb neid kaalutlusi arvesse võtta.

2.4. Komitee rõhutab, et liikmesriigid peavad pärast majanduse taastumist vähendama võla SKP suhtarvu, et säilitada piisav eelarvepoliitiline manööverdamisruum järgmise majanduskriisiga toimetulekuks. Käesolevas arvamuses väljapakutud kulutuste tegemise eeskiri (vt punktid 3.3.2 ja 3.3.3) tagaks selle, et liikmesriigid konsolideeriks oma riigi rahanduse majanduslikult soodsatel aegadel.

2.5. Komitee rõhutab, et ELi eelarveraamistiku läbivaatamisel tuleb arvesse võtta praegust makromajanduslikku olukorda. Nii IMF ⁽⁸⁾ kui ka Euroopa Komisjon ⁽⁹⁾ märgivad, et valitsemissektori võla ja SKP suhtarv peaks stabiliseeruma lähiki- kuni keskpikas tulevikus tänu madalatele intressimääradele ja suurenenud kasvumääradele. Valitsemissektori võla jätkusuutlikkus sõltub (reaalsest) SKP kasvumäärast, iga-aastasest esmasest eelarvepositiivisest ja valitsemissektori tasumata võla (reaalsetest) intressimääradest. Komitee nõuab tungival, et Euroopa Komisjon arvestaks liikmesriikide võla jätkusuutlikkuse hindamisel nende teguritega.

2.6. Lisaks rõhutab komitee, et riigi rahanduse jätkusuutlikkus sõltub suurel määral usaldusväärsetest riigi tuludest ja õiglasest maksustamisest, sealhulgas näiteks võitlusest maksupettuste ja agressiivse maksuplaneerimise vastu. Lisaks peaksid väljakuulutatud uued omavahendid aitama kaasa õiglase maksustamise tühustamisele, samuti toetama sotsiaalset ja kliimaõiglust. Riigi rahanduse jätkusuutlikkuse tagamiseks on vaja ka tulude ja kulude läbipaistvust, avatud hankeid ning kodanikuühiskonna pidevat kaasamist riigi rahanduse juhtimise järelevalvesse.

⁽²⁾ Euroopa Eelarvenõukogu (2019): „Assessment of EU fiscal rules with a focus on the six and two-pack legislation“.

⁽³⁾ Euroopa Komisjon, „Euroopa majandusprognoos, kevad 2021“.

⁽⁴⁾ Euroopa Eelarvenõukogu (2020): 2020. aasta aruanne.

⁽⁵⁾ Finance Watch (2021), „Fiscal Mythology Unmasked. Debunking eight tales about European public debt and fiscal rules“.

⁽⁶⁾ ELT C 353, 18.10.2019, lk 32; ELT C 123, 9.4.2021, lk 12 ja ELT C 429, 11.12.2020, lk 227.

⁽⁷⁾ Komisjoni talituste töödokument (2020), „Identifying Europe's recovery needs“, SWD(2020) 98 final.

⁽⁸⁾ IMFi eelarvejärelevalve aruanded, aprill 2021.

⁽⁹⁾ Võla jätkusuutlikkuse analüüs, Euroopa Komisjon, veebruar 2021.

2.7. Varasemates arvamustes on komitee kiitnud heaks Euroopa Komisjoni majanduse juhtimise paketi läbivaatamise ja rõhutanud läbivaatamise vajadust⁽¹⁰⁾. Komitee on teinud ettepaneku arutada Euroopa tuleviku konverentsil küsimust, kuidas reformida ELi majandusjuhtimist. ELi toimimise lepingu majandusjuhtimist käsitlevate sätete kohandamine ELi praeguse majandusliku tegelikkusega ei tohiks olla tabu. Komitee kordab seda üleskutset, eriti COVID-19 kriisi tingimustes. Selleks et vältida tagasipöördumist vanade eelarve-eeskirjade juurde ja suunata need ümber healole keskenduvale majandusjuhtimisele, nõuab komitee tungivalt läbivaatamise võimalikult kiiret jätkamist⁽¹¹⁾.

3. Konkreetsed märkused

3.1. ELi majandusjuhtimise tasakaalustamine

3.1.1. Eelarvepoliitika peaks olema osa laiemast mitmetasandilisest ja tasakaalustatud juhtimisraamistikust. Komitee pooldab healole keskenduvat majanduse juhtimist, mille puhul seatakse prioriteediks inimeste sotsiaalne ja majanduslik heaolu, jätmata kedagi kõrvale ning tagades samal ajal valitsemissektori võla jätkusuutlikkuse. Seetõttu nõuab komitee tasakaalustatud majanduspoliitikat, mis rõhutab mitmete peamiste poliitiliste eesmärkide tähtsust ja annab neile võrdse kaalu. Sellised eesmärgid on kestlik ja kaasav majanduskasv, täielik tööhõive, inimväärne töö ja õiglased üleminekud, sissetulekute ja rikkuse õiglane jaotumine, rahvatervis ja elukvaliteet, keskkonnasäästlikkus, finantsturgude stabiilsus, hindade stabiilsus, tasakaalustatud kaubandussuhted, konkurentsivõimeline sotsiaalne turumajandus ja riigi rahanduse jätkusuutlikkus. Need eesmärgid on kooskõlas nii ELi lepingu artiklis 3 sätestatud eesmärkidega kui ka ÜRO praeguste kestliku arengu eesmärkidega⁽¹²⁾.

3.1.2. Selleks et toetada liikmesriike nende teel kestliku ja kaasava majanduse poole, tuleb mitte üksnes võimaldada eelarve osas suuremat tegutemisruumi teatud tingimustel, vaid ka jätkuvalt pakkuda stiimuleid reformide läbiviimiseks. Praegune ELi majandusjuhtimise raamistik koosneb kolmest sambast: a) eelarvejärevalve b) makromajanduslik järelevalve ja c) sotsiaal- ja tööhõivepoliitika koordineerimine. Seega keskendub see juba praegu tugevalt reformidele. Mitmetes empiirilistes uuringutes rõhutatakse, et vaatamata reformidele on suurem osa varasematest riigipõhistest soovitustest keskendunud konkurentsivõime suurendamisele ja riigieelarvete konsolideerimisele⁽¹³⁾. Komitee nõuab, et ELi institutsioonid oleksid tulevastes riigipõhistes soovitustes tasakaalukamad: eelarve võrdlusalused, samuti ELi kliimaeesmärgid ja Euroopa sotsiaalõiguste sammud peaksid kõik olema võrdselt olulised võrdlusalused riigipõhiste soovituste jaoks. Eelkõige tuleks keskenduda reformidele, mis toetavad rohe- ja digiüleminekut (nt aktiivne tööturupoliitika ja elukestva õppe kavad, sealhulgas ümberõppe programmid ja karjäärivahetuse toetamine) ning reformidele, mis tagavad ELi vahendite tõhusa kasutamise (näiteks tehniliste võimekuste loomine avaliku halduse asutustes, et juhtida investeerimisprojekte, tõhusad ja avatud riigihankesüsteemid ja reformid, et kõrvaldada muud mitterahalised tõkked tõhusa investeerimispoliitika teel).

3.2. Avaliku sektori investeringute suurendamine

3.2.1. Komitee rõhutab, et ELi eelarveraamistikku tuleb reformida viisil, mis kaitseb paremini avaliku sektori investeringuid⁽¹⁴⁾. Avaliku sektori investeringute mitmekordistav mõju on eriti suur ning seetõttu mõjutab avaliku sektori investeringute kärpimine majanduskasvu ja tööhõivet eriti negatiivselt. Avaliku sektori investeringute ja valitsuse kulutuste kärpimine üldiselt on eriti kahjustav majandussurutise ja -languse ajal⁽¹⁵⁾. Lisaks on paljudest uuringutest nähtunud, et avaliku sektori investeringud hoogustavad majanduskasvu pikaajaliselt⁽¹⁶⁾. Avaliku sektori investeringute pikaajaline kasv tagab kindlama aluse ka erasektori plaanide koostamisele⁽¹⁷⁾.

⁽¹⁰⁾ ELT C 429, 11.12.2020, lk 227.

⁽¹¹⁾ ELT C 123, 9.4.2021, lk 12.

⁽¹²⁾ ELT C 429, 11.12.2020, lk 227.

⁽¹³⁾ Crespy, Amandine ja Vanheuverzwijn, Pierre (2019), „What Brussels means by structural reforms: empty signifier or constructive ambiguity?“, Comparative European Politics, 17. kd, väljaanne nr 1, lk 92–111; Hacker, Björn (2019): „A European Social Semester? The European Pillar of Social Rights in Practice“. Brüssel, ETUI.

⁽¹⁴⁾ Vt ka Euroopa Eelarvenõukogu (2019).

⁽¹⁵⁾ Euroopa Komisjon (2016), „Report on Public Finances in EMU 2016“, institutsiooni töödokument nr 045; J-M Fournier (2016), „The positive effect of public investment on potential growth“, OECD majandusosakonna töödokument nr 1347.

⁽¹⁶⁾ IMFi eelarvejärevalve (2020), „Policies for the Recovery“.

⁽¹⁷⁾ H. Bardt, S. Dullien, M. Hüther ja K. Rietzler (2020), „For a sound fiscal policy. Enabling public investments“, IW poliitikadokument nr 6/2020, Institut der deutschen Wirtschaft (IW), Köln.

3.2.2. Need faktid õigustavad lähenemisviisi, mille alusel sooduskoheldakse avaliku sektori investeeringuid, kui hinnatakse, kuidas liikmesriigid täidavad ELi eelarve-eeskirju. Komitee toetab avaliku sektori investeeringute puhul tasakaalus eelarve nõuet, ⁽¹⁸⁾ et kindlustada tootlikkus ning sotsiaalne ja ökoloogiline alus tulevaste põlvkondade heolule, tagades samal ajal riigi rahanduse jätkusuutlikkuse. Üldiselt teeb komitee ettepaneku rakendada läbivaadatud eelarveraamistikus traditsioonilist riigirahanduse kontseptsiooni, st tasakaalus eelarve nõuet ⁽¹⁹⁾. See tähendab, et avaliku sektori netoinvesteeringud tuleb valitsemissektori nominaalse eelarvepuudujäägi arvutamisel välja jätta. Kui rakendatakse kulutuste tegemise eeskirja, nagu komitee seda nõuab (vt punktid 3.3.2 ja 3.3.3), tuleks avaliku sektori netoinvesteeringud jätta välja ka avaliku sektori kulu ülemmäärast, samas kui investeerimiskulud jaotatakse praeguse nelja-aastase perioodi asemel kogu kasutusea peale. Avaliku sektori netoinvesteeringud suurendavad avaliku sektori ja/või sotsiaalset kapitali ning toovad kasu tulevastele põlvkondadele ⁽²⁰⁾. Tulevased põlvkonnad päriavad küll valitsemissektori võla teenindamise, kuid saavad vastutasuks vastava ja suurenenud avaliku sektori kapitali.

3.2.3. Komitee rõhutab, et tasakaalus eelarve nõue toob kaasa avaliku sektori investeeringute sooduskohtlemise ELi eelarveraamistikus. See ei vabasta valitsusi kohustusest asjaomaseid investeerimisprojekte põhjendada ja võita neile enamuse toetus. Igal juhul tuleb säilitada läbipaistvus ja parlamentaarne vastutus, muu hulgas tagamaks, et teostatakse ainult selliseid avaliku sektori investeeringuid, mis teenivad ühist heaolu.

3.2.4. Esimese sammuna soovib komitee põhjalikult läbi vaadata nn investeerimisklausli. Alustuseks soovib komitee tõlgendada stabiilsuse ja kasvu pakti investeerimisklauslit paindlikumalt. Siiani on seda harva kasutatud peamiselt piiravate kõlblikuskriteeriumide tõttu ⁽²¹⁾. Neid kriteeriume tuleks leevendada: põhimõtteliselt peaksid avaliku sektori investeeringud õigustama ajutist kõrvalekaldumist kohandamiskavadest, sõltumata liikmesriigi asukohast majandustsüklis ja isegi kui need investeeringud toovad kaasa eelarve puudujäägi üle soovitusliku 3 % SKPst.

3.2.5. Praegu on lubatud kõrvalekalded keskpika perioodi eelarve-eesmärgist või selle saavutamisele suunatud kohandamiskavast ainult siis, kui need on seotud ELi kaasrahastatud projektide riiklike kulutustega ⁽²²⁾. Komitee soovib investeringute laiemat määratlemist. Samal ajal peab investeeringute määratlus olema selge ja kasutatav, et vältida nn loomingulist raamatupidamist. Euroopa Komisjoni suunised liikmesriikidele taaste- ja vastupidavusrahastu raames ning selles esitatud investeeringute määratlus on hea lähtepunkt, ⁽²³⁾ kuna need hõlmavad investeeringuid materiaalsesse varasse, aga ka investeeringuid tervishoidu, sotsiaalkaitse, haridusse ja koolitusse ning rohe- ja digiüleminekule suunatud investeeringuid.

3.2.6. Komitee tunneb heameelt kestliku tegevuse taksonoomia üle. Sellega määratakse selgelt kindlaks, mida loetakse „keskkonnahoidlikuks majandustegevuseks“, mis omakorda võimaldab määratleda „keskkonnahoidlikud investeeringud“ ⁽²⁴⁾. Seepärast soovib komitee võtta avaliku sektori investeeringute kestlikkuse hindamise aluseks hästi välja töötatud ELi kestliku tegevuse taksonoomia koos tasakaalus eelarve nõudega. Lisaks ootab komitee huviga komisjoni ettepanekuid rohelise eelarvestamise kohta.

3.3. Tsüklilise tegutsemisruumi suurendamine eelarvepoliitika puhul

Tsüklilise kohandamise meetodite reformimine või kulutuste tegemise eeskirja kehtestamine

3.3.1. Komitee rõhutab, et Euroopa Komisjoni tsüklilise kohandamise meetod on läbipaistmatu ja kujutab endast protsüklilisuse allikat. Euroopa Komisjoni struktuurse tasakaalu määramise meetod on osutunud problemaatiliseks, kuna arvutatud potentsiaalset toodangut mõjutab tugevalt hetkeline majanduslik olukord. Näiteks majanduslanguse faasides korrigeeritakse potentsiaalset toodangut kiiresti ja järsult allapoole, kuigi see ei pruugi kajastada tegelikke tingimusi ⁽²⁵⁾.

⁽¹⁸⁾ ELT C 429, 11.12.2020, lk 227.

⁽¹⁹⁾ A. Truger (2020), „Reforming EU Fiscal Rules: More Leeway, Investment Orientation and Democratic Coordination“, *Intereconomics*, 55(5).

⁽²⁰⁾ Vt ka P. Bom ja J. Ligthart (2014), „What have we learned from three decades of research on the productivity of public capital?“, *Journal of Economic Surveys*, 28(5), 889–916.

⁽²¹⁾ J. Valero (2019), „New investment clause fails to win EU member state support“, Euractiv. Vt Euroopa Komisjon (2015), „Stabiilsuse ja kasvu pakti kehtivate nõuete paindlikum kasutamine“, COM(2015) 012 final.

⁽²²⁾ Euroopa Komisjon (2015).

⁽²³⁾ Euroopa Komisjon (2021), „Guidance to Member States. Recovery and resilience plans“, SWD(2021) 12 final, osa 2/2.

⁽²⁴⁾ ELT C 62, 15.2.2019, lk 103.

⁽²⁵⁾ A. Truger (2015), „Austerity, cyclical adjustment and the remaining leeway for expansionary fiscal policies within the current EU fiscal framework“, *Journal for a Progressive Economy*, 6, lk 32–37.

Potentsiaalse toodangu allapoole korrigeerimisel on tõsised tagajärjed arvatud struktuursele eelarvepuudujäägile ja selle alusel määratlevatele konsolideerimispuudlustele. Potentsiaalse toodangu arvutamise muutmine tsükliliste kõikumiste suhtes vähem tundlikuks võib anda liikmesriikidele märkimisväärset eelarvepoliitilist manööverdamisruumi vastutsüklilise majanduspoliitika jaoks. See reformiettepanek oleks lihtsalt rakendatav ja seda tuleks arvesse võtta üksnes miinimumnõudena, et muuta ELi eelarve-eeskirjad sobivamaks tsükliliste kõikumiste käsitlemiseks. Kuid isegi kui seda reformitakse, jääb struktuurne eelarvepuudujääk äärmiselt keeruliseks kontseptsiooniks ja selle arvutamist on kodanikele ja sidusrühmadele peaaegu võimatu selgitada. Tehniliste probleemide ja kontseptsiooni läbipaistmatus tõttu tuleks kaaluda alternatiivseid võimalusi.

3.3.2. Teine reformimise võimalus on üldise loobuda vaidlusaluse struktuurse eelarvepuudujäägi mõistest ja rakendada läbivaadatud eelarveraamistikus selle asemel avaliku sektori kulutuste tegemise eeskirja⁽²⁶⁾. Erinevalt tsükliliselt kohandatud puudujäägist on avaliku sektori kulutusi võimalik jälgida reaajas ja need on otseselt valitsuse kontrolli all. Avaliku sektori investeeringuid tuleks soosida, eraldades jooksvad ja investeerimiseelarved, seades nominaalkulutuste kasvu piirangud ainult jooksvale eelarvele. Sel viisil saaks tasakaalus eelarve nõude lähenemisviisi kombineerida kulutuste tegemise eeskirjaga⁽²⁷⁾.

3.3.3. Nominaalsete avaliku sektori kulutuste arvutamisel arvatatakse maha intressimaksed ja tsüklilised valitsemissektori kulud. Piirid saab kindlaks määrata reaalse potentsiaalse toodangu kasvumäära alusel keskpika perioodi jooksul, millele lisandub Euroopa Keskpanga (EKP) eesmärgiks seatud 2%-line inflatsioonimäär. Kui tsüklilised tegurid põhjustavad maksutulu vähenemist (majanduslanguse ajal) või tõusu (hoogsa majanduskasvu ajal), edendab eeskiri stabiilsust, tagades, et valitsussektori kulutused suurenevad ainult ettenähtud piirides. Kehtestatud piirmäära ületavaid kulutusi tuleks lubada ainult siis, kui need on eelarveliselt neutraalsed, st kui mujal kärbitakse kulutusi sama summa võrra või kui maksutulu suureneb. Üldiste maksukärbete korral tuleb kulutuste kasvumäärades arvestada nende vahendite kaotusega. Kulutuste tegemise eeskirja kombineerimine tasakaalus eelarve nõudega avaliku sektori investeeringute puhul võiks olla tõhus vahend avaliku sektori kulutuste piiramiseks jätkusuutlikule tasemele, võimaldades samal ajal automaatsetel stabilisaatoritel mõjuda ja valitsustel võtta meetmeid kaalutusõiguse alusel.

Paindlikud ja riigipõhised võla ümberkujundamise kavad

3.3.4. Komitee toetab Euroopa Eelarvenõukogu ettepanekut (2020)⁽²⁸⁾ lisada lihtsustatud eelarveraamistikku riigipõhised elemendid. Komitee kiidab eelkõige heaks ettepaneku diferentseerida liikmesriikides eelarve kohandamist, säilitades samal ajal võla jätkusuutlikkuse. Valitsemissektori võla ja SKP suhtarvu vähendamise strateegiate riigipõhine eristamine peaks põhinema põhjalikul majandusanalüüsil, milles võetakse arvesse selliseid tegureid nagu võla esialgne tase ja selle koosseis, intresside ja kasvu erinevused, pidades silmas jätkusuutlikkust, inflatsiooniväljavaated, vananemise ja keskkonnaprobleemide prognoositavad kulud, töötuse ja vaesuse tasemed, sissetulekute ja rikkuse jaotus, sisemine ja väline tasakaalustamatus ning eelkõige see, kas eelarve kohandamine (nt nõutav esmane eelarveülejäak) on realistlik⁽²⁹⁾.

3.3.5. Komitee tuletab meelde, et eelarve kontrollväärtused ei ole määratletud mitte ELi toimimise lepingu artiklis 126, vaid aluslepingu lisa protokollis nr 12. Seetõttu on neid väärtusi võimalik muuta nõukogu ühehäälse hääletuse tulemusel ilma aluslepingu muutmise ametliku menetluseta. Komitee julgustab ELi institutsioone kaaluma 60%-lise võla ülemmäära tõstmist, võttes samal ajal arvesse praegust makromajanduslikku olukorda ja tagades riigi rahanduse jätkusuutlikkuse.

3.3.6. Lõpuks tasub selles kontekstis lisada, et majanduslanguste ajal üksnes riiklikele automaatsetele stabilisaatoritele tuginemine ei ole täielikult kooskõlas vastutsüklilise poliitika ideega. Toodangu ja tööhõive langusest põhjustatud eelarvepuudujäägid ei kompenseeri täielikult tsüklilisi kahjusid ega ole piisavad tsüklilise languse täielikuks tasakaalustamiseks. Need on ainult passiivsed ja osalised vastutsüklilised meetmed ning neid tuleb täiendada aktiivsete kaalutusõigusel põhinevate ajutiste meetmetega, mis aitaksid pöörata tsüklilised langused tõusudeks. Minevikus on mitmed liikmesriigid otsustanud jätkata valitsemissektori võla ja SKP suhtarvu vähendamist, millel on negatiivsed majanduslikud tagajärjed, samas kui eelarvestiimulid oleksid olnud asjakohasemad. Tulevases eelarveraamistikus ja eeldusel, et soodsad intressimäärad jätkuvad, tuleks lubada suuremat esmast eelarvepuudujääki, hoides samal ajal võla ja SKP suhtarvu konstantsena või seda vähendades ning tagades võla jätkusuutlikkuse. Seetõttu peavad erandliklauslid jääma ELi tulevase eelarveraamistiku nurgakiviks ja neid tuleks vastavalt kohandada.

⁽²⁶⁾ ELT C 429, 11.12.2020, lk 227.

⁽²⁷⁾ ELT C 429, 11.12.2020, lk 227.

⁽²⁸⁾ Euroopa Eelarvenõukogu (2020).

⁽²⁹⁾ Euroopa Eelarvenõukogu (2020).

Vabastusklausli kohaldamise lõpetamine

3.3.7. Komitee tervitab eelarveraamistiku üldise vabastusklausli aktiveerimist ja hoiatab soovi eest taastada tavaolukord liiga kiirest, kuna sellel võib olla pärssiv mõju, mis sunnib liikmesriike vähendama kulutusi keskpika perioodi eelarve-eesmärkide saavutamiseks, nagu juhtus pärast 2010. aastat, mil see põhjustas W-kujulise majanduslanguse. See oleks vastuolus Euroopa Liidu taasterahastu eesmärgiga ja võib vallandada uue majanduslanguse.

3.3.8. Komitee toetab Euroopa Komisjoni otsust jätkata üldise vabastusklausli kohaldamist 2022. aastal ja lõpetada klausli kohaldamine 2023. aastal tingimusel, et majandustegevuse tase jõuab kriisieelsele tasemele⁽³⁰⁾. Lisaks toetab komitee Euroopa Komisjoni kinnitust, et „pärast üldise vabastusklausli kohaldamise lõpetamist võetakse jätkuvalt arvesse iga riigi olukorda“⁽³¹⁾. Lõpetuseks peaks komisjon esitama suunised üleminekuperioodiks kuni uue eelarveraamistiku kehtestamiseni, mille jooksul ei tohiks algatada ülemäärase eelarvepuudujäägi menetlust, kuid oleks võimalus kasutada erakorralise sündmuse klauslit riigipõhiselt. Komitee kutsub komisjoni üles jätkama kiiresti ELi majanduse juhtimise raamistiku läbivaatamist, mis on praegu peatunud. Tavaolukorra taastamise asemel soovib komitee vaadata majanduse juhtimise raamistiku läbi allpool kirjeldatud viisil⁽³²⁾.

3.4. Euro rahvusvaheline roll

3.4.1. Meie ühisrahal eurol on tugev rahvusvaheline maine ning seda tunnustatakse ülemaailmselt olulise reserv- ja kauplemisvaluutana. Euro kui stabiilse ja usaldusväärse valuuta maine sõltub selgetest, arusaadavatest ja jõustatavatest eelarve-eeskirjadest, mis tugevdavad avaliku sektori investeringuid, et võimaldada kapitali kaasajastamist ja luua majanduslanguste ajal rohkem tsüklilist tegetsemisruumi, tagades samal ajal võla jätkusuutlikkuse. Komitee on seetõttu veendunud, et eelarve-eeskirjade läbivaatamine ei tohi mingil moel kahjustada euro kui liidu peamise ankurvaluuta stabiilsust. Eelarve-eeskirjade läbivaatamise arutelul tuleks erilist rõhku panna sellele, kuidas finantsturg tajub euro kui ülemaailmselt olulise valuuta pikaajalisi väljavaateid. Üldiselt sõltub euro maine majanduslikust, sotsiaalsest ja poliitilisest stabiilsusest.

3.5. Parlamentide ja kodanikuühiskonna rolli tugevdamine ELi majanduse juhtimises

3.5.1. Komitee juhib tähelepanu sellele, et eelarvepoliitika on parlamentaarse poliitika klassikaline valdkond ja selle otsused mõjutavad riigi kulude ja tulude kogu struktuuri. Seetõttu tuleb nii riikide parlamentidele kui ka Euroopa Parlamendile anda tulevases ELi majanduse juhtimise raamistikus oluline roll. Euroopa Parlamendi rolli Euroopa poolaastas tuleks tugevdada institutsioonidevahelise kokkuleppe kaudu. Samal ajal tuleb järgida aluslepingutes sätestatud subsidiaarsuse põhimõtet ja pädevuste jaotuse nõuet. Riikide parlamendid peavad panema valitsused vastutama nende teostatava eelarvepoliitika eest. Seepärast tuleb nad tõhusalt kaasata Euroopa poolaastasse ja riiklike taastekavade rakendamisse.

3.5.2. Samuti tuleb suuremal määral kaasata Euroopa poolaastasse kodanikuühiskonda, seda nii riiklikul kui ka ELi tasandil. Sel viisil on võimalik luua tasakaalustatud majanduspoliitika, kus kõik huvid on üksteisega kooskõlas. See kehtib eriti taaste- ja vastupidavusrahastu juhtimise kohta, kus kodanikuühiskonna kaasatus ei ole olnud rahuldav⁽³³⁾. Partnerluspõhimõtet, mis on olnud pikaajaline traditsioon Euroopa struktuuri- ja investeerimisfondide juhtimises, tuleks kasutada kodanikuühiskonna tõhusa kaasamise mehhanismi eeskujuna.

3.5.3. Märkimisväärse kõrvalekaldumise korral majanduspoliitika eesmarke kajastavatest näitajatest peaksid järgnema ELi institutsioonide ja liikmesriikide läbirääkimised. Mõlemad pooled peaksid lahendused välja töötama koos ja võrdsete partneritena. Selle asemel et ähvardada asjaomaseid liikmesriike finantsantsioonidega, oleks probleemi võimalik leevendada positiivsete stiimulite kasutuselevõtuga. Kaasava ja kestliku majanduskasvu edendamine peab olema soovitudes põhikriteerium⁽³⁴⁾.

3.5.4. Komitee suhtub kriitiliselt ka nn makromajanduslikesse tingimustesse Euroopa struktuuri- ja investeerimisfondide suhtes kohaldatavas ühissätete määruses, taaste- ja vastupidavusrahastut käsitlevas määruses ning valitsustevahelises Euroopa stabiilsusmehhanismi lepingus, mis lühidalt öeldes võimaldavad lõpetada ELi vahendite väljamaksmise, kui

⁽³⁰⁾ Euroopa Komisjon (2021): „Majanduspoliitika koordineerimine 2021. aastal: ületada COVID-19, toetada taastumist ja ajakohastada majandust“, COM(2021) 500 final.

⁽³¹⁾ Euroopa Komisjon (2021): „Üks aasta pärast COVID-19 puhangu algust: eelarvepoliitika meetmed“, COM(2021) 105 final.

⁽³²⁾ ELT C 429, 11.12.2020, lk 227.

⁽³³⁾ EMSK resolutsioon „Organiseeritud kodanikuühiskonna kaasamine riiklikesse taaste- ja vastupidavuskavadesse – mis toimib ja mis mitte?“ (2021) (ELT C 155, 30.4.2021, lk 1).

⁽³⁴⁾ ELT C 429, 11.12.2020, lk 227.

liikmesriigid rikuvad ELi eelarve-eeskirju või aitavad kaasa makromajanduslikule tasakaalustamatusele. Pärast vabastusklausli kohaldamise lõpetamist võivad need makromajanduslikud tingimused anda tõeke majanduslanguseks, mis paneb liikmesriike kulutusi kärpima, et saavutada eelarve-eesmärgid. See oleks vastuolus territoriaalse ühtekuuluvuse poliitilise eesmärgiga ja Euroopa Liidu taasterahastu laiemate eesmärkidega.

3.5.5. Kestliku taastumise seisukohast on rahapoliitika jätkuvalt ülioluline. Euroopa Parlament võiks kasutada oma iga-aastaseid EKPd käsitlevaid resolutsioone ja kord kvartalis rahandusalasete dialoogide raames EKPga toimuvaid kuulamisi, et hääletada teisest eesmärkide üle ja töötada välja demokraatlikum protsess koos makromajandus- ja tööstuspoliitika suunistega. See võimaldaks kaasata rohkem sotsiaalpartnereid ja kodanikke ning ka riikide parlamente. Sel viisil uueneks EKP legitiimsus, et saavutada laiendatud eesmäärke. EKP saaks demokraatlike institutsioonide juhtimisel töötada tõhusalt, kasutades kõiki oma töövahendeid, et töötada välja selge ja poliitiliselt määratletud poliitiliste eesmärkide kogum. EKP on avalik-õiguslik asutus ja saab aidata liikmesriikidel intressimäärade tõusu ajal end rahastada, pidades silmas kas hinnastabiilsust või tööhõivet, tegeledes intressimäärade ja hinnavahedega ning kasutades rahapoliitika sihipäraseid vahendeid.

Brüssel, 20. oktoober 2021

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Christa SCHWENG

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Euroopa klaasitööstus ristteel: tööstuse keskkonnahoidlikumaks ja energiatõhusamaks muutmine, suurendades konkurentsivõimet ja säilitades kvaliteetsed töökohad“

(omalgatuslik arvamus)

(2022/C 105/04)

Raportöör: **Aurel Laurențiu PLOSCEANU**

Kaasraportöör: **Gerald KREUZER**

Täiskogu otsus	25.3.2021
Õiguslik alus	kodukorra artikli 32 lõige 2 Omalgatuslik arvamus
Vastutav seksioon	tööstuse muutuste nõuandekomisjon (CCMI)
Vastuvõtmine seksioonis	29.9.2021
Vastuvõtmine täiskogus:	21.10.2021
Täiskogu istungjärk nr	564
Hääletuse tulemus (poolt/vastu/erapooletuid)	142/1/3

1. Järeldused ja soovitused

1.1. Euroopa klaasitööstus on uuendusmeelne ja väga strateegiline sektor, millest EL saab palju kasu. Klaastooted on hädavajalikud üleminekul kliimanetraalsele ringmajandusele: hoonete renoveerimiseks, taastuenergia suuremaks tootmiseks, transpordivahendite CO₂ heite vähendamiseks ja jätkusuutlike pakendite valmistamiseks. Klaas aitab samuti kaasa Euroopa digiüleminekul. Lühidalt öeldes on klaas tulevik.

1.2. Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee palub ELi poliitikakujundajatel pöörata klaasisektorile ja kõigile selle allsektoritele kesket tähelepanu praegustes poliitilistes prioriteetides, näiteks paketi „Eesmärk 55“, ringmajanduse paketi, digitaalarengu tegevuskavas, strateegiliste väärtusahelate tegevuskavas ning ELi rahvusvahelise kaubanduse poliitikas ja asjaomastes vahendites.

1.3. Euroopa renoveerimislaine võib olla klaasisektorile tohutuks ärivõimaluste allikaks, mis toob kaasa investeringuid, aidates samal ajal märkimisväärselt kaasa hoonete CO₂ heite vähendamisele. Kutsume ELi ja liikmesriikide poliitikakujundajaid üles toetama vähemalt praeguseid kavandatud eesmärke ja neid võimaluse korral tugevdama.

1.4. Energiasüsteemi ümberkujundamine sektoris on vajalik, et muuta oma olemuselt energiamahukas klaasitootmise protsess CO₂-neutraalseks. Selline energiasüsteemi ümberkujundamine toob kaasa suuremad äritegevusega seotud kulud kõrgemate tegevuskulude ja kapitalinõuete tõttu.

1.5. Komitee soovib tungivalt, et ELi poliitika toetaks klaasitööstust, et võimaldada nimetatud ümberkujundamist, tagades rahalise toetuse nii investeringu- kui ka tegevuskulude, taastuenergia suutlikkuse suurendamise ja taskukohase energiavarustuse jaoks ning tagades, et see tööstussektor ei puutuks kokku ebaausa konkurentsiga väljastpoolt ELi turgu.

1.6. Komitee toetab kõiki ELi poliitikavaldkondi ja riiklikke majanduse elavdamise kavasid, mis aitavad kaasa transpordirevolutsiooni saavutamisele arukate ja kliimanetraalsete sõidukitega ning ühistranspordisüsteemide ulatusliku laienemisega. Kõrgtehnoloogilisel klaasil on täita oluline roll.

1.7. Komitee soovib ELil tungivalt klassifitseerida klaas püsivaks materjaliks tänu selle omadustele – inertsus, korduskasutatavus ja piiramatult ringlussevõetavus.

1.8. Komitee nõuab üleminekut mittelineaarsetelt materjalidelt täielikult ringluses olevale, korduskasutatavale ja ringlussevõetavale klaasile, et vähendada sõltuvust fossiilkütuste impordist, esmaste toorainete kaevandamisest ja ressursside vähenemisest. Komitee soovib ELil tunnustada klaasi eeliseid kestlike pakendamissüsteemide edendamisel.

1.9. Komitee soovib tungivalt ringmajanduse põhimõtete laialdasemat rakendamist koos avaliku ja erasektori rahalise toetusega ning selliste partnerlustega nagu algatus „Close the Glass Loop“ (Suletud ahelas klaasiringluse heaks), et edendada klaasi ringlussevõtu rakendamist. See võimaldab Euroopal vältida klaasijäätmeid, vähendada energiatarbimist ja CO₂ heidet ning luua uusi töökohti klaasi ringlussevõtu sektoris.

1.10. Komitee kutsub ELi üles arusaamisele, et klaas on hädavajalik taastuenergia tootmise jaoks. Klaas on mitte ainult päikesepaneelide, vaid ka tuuleturbiinide oluline komponent ning seda saab kasutada ka muul viisil taastuenergia tootmiseks. Komitee kutsub komisjoni ja parlamenti üles välja töötama uut ELi poliitikat seoses kliimaeesmärkide ja strateegiliste väärtusahelatega, et uuesti alustada fotoelektriliste elementide tootmist Euroopas ning kaitsta muude strateegiliste klaastoodete tootmist ja nende väärtusahelaid (nt tuuleklaasid transpordivahendite tootjate jaoks).

1.11. Komitee palub toetada investeringuid haridusse ja koolitusse, et tagada, et sektorisse tuleksid uued ja noored töötajad, kes asendavad vananevat tööjõudu vajalike teadmiste ja suutlikkusega, ning tagada praeguste töötajate kursisolek innovatsiooni ja üleminekut puudutavate muudatustega tööstussektoris.

1.12. Komitee kutsub ELi üles kaitsma meie klaasitööstust kasvuhoonegaaside heite ülekandumise ohu eest. Kliimaeesmärkide ja CO₂-ga seotudkulude suurendamine nõuab pigem kasvuhoonegaaside heite ülekandumise kaitse tugevdamist kui nõrgendamist. Klaastoodete konkurentsivõimet eksporditurgudel ja ELis endas saab osaliselt tagada tõhusate kasvuhoonegaaside heite ülekandumist käsitlevate meetmete abil heitkogustega kauplemise süsteemi (HKS) kaudu. Seda süsteemi tuleb säilitada, et toetada tööstussektorit üleminekul ELi kliimanetraalsuse eesmärgi saavutamiseks. Piiril kohaldatava süsinikdioksiidi kohandusmehhanismi (CBAM) ja taksonoomiapaketi kasutuselevõttu tuleb hoolikalt kaaluda. Komitee soovib, et CBAM sisaldaks ekspordilahendust ja et kasvuhoonegaaside heite ülekandumise vastaseid meetmeid tugevdataks, täiendades CBAMi täielikult võrdlusalustel põhineva tasuta eraldamisega vähemalt 2030. aastani kooskõlas WTO eeskirjadega.

1.13. Rohe- ja digipööre Euroopas ning eelkõige klaasitööstuses peab olema õiglane üleminek. Sellele üleminekule maksimaalse toetuse tagamiseks kutsub komitee üles kaasama ka töötajaid. Seetõttu tuleb ELi õigusaktidega toetada sotsiaaldialoogi kõigil tasanditel.

1.14. Klaasitööstuses toimuvate arengute jälgimiseks CO₂ heite vähendamise, tootmise ja muude asjakohaste muutujate asjus peab komitee tänuväärseks sihipärase toetust ja analüüsi kogu sektori ja selle allsektorite ning iga liikmesriigi jaoks.

2. Klaasisektori üldkirjeldus

2.1. Tootmine

Euroopa Klaasiühenduse andmete kohaselt ulatus klaasitootmine ELis 2020. aastal 36,8 miljoni tonnini. EL on üks suurimaid klaasitootjaid maailmas. Klaasitootmine hõlmab viit allsektorit:

- a) 60,4 % – taaraklaas
- b) 29,2 % – lehtklaas
- c) 3,2 % – tarbeklaas
- d) 5,3 % – klaaskiud (tugevdus ja isolatsioon)
- e) 2,1 % – eriklaas

2.2. Tööhõive

2018. aastal töötas EL 27-s klaasisektoris ligikaudu 290 000 töötajat⁽¹⁾. See näitaja hõlmab klaasitootmist, klaasi ringlussevõttu ja töötlemist, kuna mõnes sektoris, näiteks just lehtklaasi puhul, on keerukad väärtusahelad. Klaasitöötlemissektoris kuulub ka märkimisväärne arv VKEsid.

⁽¹⁾ Allikas: Eurostat ja FERVER.

2.3. Töötervishoid ja tööohutus

2.3.1. Euroopa klaasitööstus pakub kvaliteetseid töökohti väga mitmesugustele profiilidele alates lihttöödest kuni kõrgetasemeliste inseneriametiteni.

2.3.2. Klaasitööstuses lihttöölisena töötamine võib olla füüsiliselt raske ja mõnikord ikka veel ohtlik. Töötervishoiu- ja tööohutusmeetmed vajavad investeeringuid ja neil on sageli positiivne mõju tootlikkusele. Kutsehaiguste ennetamise meetmeid täiustatakse pidevalt, nagu ka silikoosi ennetamisel, Euroopa ränidioksiidi võrgustiku (NEPSI) sotsiaaldialoogi raames respiratoorse kristallilise ränidioksiidi teemal. Tööohutuse ja ohtude ennetamise kultuur on sektori töökohtade kvaliteedile kaasa aidanud.

2.4. Vanus, haridus ja koolitus

Vastupidiselt Kesk- ja Ida-Euroopale koosneb Lääne-Euroopa riikide töötajaskond enamasti vanematest, väga suurte kogemustega inimestest (vanemad kui 50-aastased). Üha raskem on ligi meelitada uusi ja nooremaid töötajaid. Vanemate ja kogenud töötajate asendamiseks on vaja koolitada uusi töötajaid ja praegustele töötajatele tuleb tagada kursisolek innovatsiooni ja muudatustega tööstussektoris.

2.5. Klaasitööstus on väga innovatiivne sektor

2.5.1. Tervise- ja heaolualased suundumused avavad uusi võimalusi ja turge kestlikele, tervislikele, korduskasutatavatele ja piiramatult ringlussevõetavatele suletud ahelaga klaaspakenditele. Klaasisektoris tegeletakse disainiuuenduste ja murrangulisemate meetoditega tootmisprotsessi CO₂ heite vähendamiseks, valmistades ette klaasitootmise märkimisväärset ümberkujundamist.

2.5.2. Ehitussektoris ja autotööstuses kasutatav klaas muutub keerukamaks, sellesse on integreeritud kile, gaas, katematerjal, kaamerad, radarid ja muud materjalid ohutuse, isolatsiooniomaduste ja andmeedastuse parandamiseks. Fotoelektrilisi elemente saab tõhususe säilitamiseks ja taastuenergia tootmiseks integreerida fassaadiklaasi ja sõidukite panoraamkatuselukkidesse.

2.5.3. Kõrgtehnoloogilisi klaastooteid kasutatakse samuti lennunduses ja kaitsesektoris. Klaastooteid ja komposiitmaterjale kasutatakse samuti kosmoseaparaatides ja satelliitides katematerjalidena, elektroonika, andurite, kuvarite jaoks jne. Seetõttu ei ole klaasitööstus mitte ainult kõrgtehnoloogiline ja innovatiivne, vaid ka väga strateegiline sektor.

2.6. COVID-19 mõju

Peamiste sektorite turud on pandeemia algusest alates olnud surve all, mille tagajärjeks on toodangu vähenemine ja aeglane taastumine mõnes olulisel klaasisektoris (lehtklaas, tarbeklaas, klaaskiud). 2020. aastal vähenes klaasisektori majandustegevus olenevalt allsektorist 1–14%. Lehtklaasi sektoris, mis peamiselt teenindab ehitus- ja autotööstust, vähenes ELi turg 2020. aastal enam kui 10% võrra. Kuigi ehitussektoris on rakendatus olnud oodatust stabiilsem, on autotööstuse klaasiturg siiani väga madalseisus.

3. Klaasi panus ELi kliimaneutraalsusse, ringmajandusse, heaolusse ja digitaalarengu tegevuskavasse

3.1. Kliimaneutraalsus

3.1.1. Euroopa renoveerimislaine

3.1.1.1. Klaasitooted omavad suurt tähtsust Euroopa renoveerimislaines, mille eesmärk on märkimisväärselt vähendada hoonete energiatarbimist ja CO₂ heidet. Hoonete soojustamisel tuleb akendes kasutada kõrgeimatele energiatõhususstandarditele vastavat klaasi. Sellega kaasneks tohutu CO₂ heite vähenemine, kuna suure energiatõhususega klaas võib 2050. aastaks vähendada 37,4% hoonete CO₂ heitest⁽²⁾. Klaasvill, vahtklaas ja muud isoleerivad klaaskiust derivaadid on samuti suure tähtsusega hoonete optimaalse isolatsiooni saavutamisel.

⁽²⁾ Allikas on Madalmaade teadusinstituudi TNO 2019. aasta aruanne: „Glazing potential: energy savings and CO₂ emission reduction“.

3.1.1.2. Euroopa renoveerimislaine võib olla tohutuks ärivõimaluste allikaks. Akende vahetamise tempo kahekordistamine võib kaasa tuua lehtklaasi turu kasvu enam kui 60 % võrra ja seega hoogustada investeringuid.

3.1.2. Taastuvenergia tootmine

3.1.2.1. Klaas on taastuvenergia tootmise jaoks hädavajalik. Klaas on päikesepaneelide põhikomponent. Tuuleturbiinides kasutatakse klaaskiudu, et muuta need kergekaalulisteks, kuid vastupidavateks. Taastuvenergiat on võimalik toota ka spetsiaalse peegelklaasi abil, mis fokusseerib valguse generaatoriga ühendatud kesksele elemendile.

3.1.2.2. Euroopa päikesepaneelide tootmise kiire tõus ja langus Hiina ettevõtete ebaausa konkurentsi tõttu võib olla näide selle kohta, kuidas rahvusvahelises konkrentsikeskkonnas uusi taastuvenergia võimalusi ei tohiks hallata. Kliimaeesmärke ja strateegilisi väärtusahelaid käsitlevate uute ELI poliitikavaldkondade eesmärk peaks olema fotoelektriliste elementide tootmise uuendamine Euroopas.

3.1.3. Transport

3.1.3.1. Klaasisektor on veeremitootjate jaoks suur tarnija. COVID-19 kriisi tõttu on mõned ühistranspordiettevõtted peatanud või tühistanud mitmeid suuri tellimusi, kusjuures mitmed tootmiskohad võidakse sulgeda, mis võib kaasa tuua impordi suurenemise. Õigeaegselt rakendatavad riiklikud majanduse taastamise kavad võivad tagada tõhusa toetuse Euroopa tootmisektorile.

3.1.3.2. Kuigi autotööstus oli juba enne COVID-19 kriisi, tekib tõenäoliselt nõudlus täiustatud kergekaaluliste ja suure isolatsiooniga klaaside järele. Isejuhtivad autod suurendavad nõudlust keerukamate spetsiaalsete klaastoodete järele, mida on võimalik kasutada näidikute, juhtpaneelide ja liitreaalsusseadmete jms jaoks.

3.1.4. Jätkusuutlik pakendamine

Klaasi abil tagatakse Euroopa toidu-, joogi-, kosmeetika- ja farmaatsiasektorile (nt COVID-19 vaktsiinid) tervislikud ja jätkusuutlikud püsipakendid. Klaasisektor juhib ulatuslikku innovatsiooni ökodisaini, CO₂ heite vähendamise ja energiatõhususe protsessides selleks, et ümber kujundada klaasitootmisviise. Igal aastal investeeritakse vähemalt 10 % tootmiskuludest CO₂ heite vähendamisse, energiatõhususse ja tootmiskohtade uuendamisse. Hiljutine taaraklaasi sulatusahju projekt „Furnace for the Future“, ⁽³⁾ milles taotletakse ELi heitkogustega kauplemise süsteemi innovatsioonifondi toetust, vähendab heitkoguseid 60 % võrra. See on üks paljudest algatustest, mis toetab tööstussektori eesmärki toota kliimaneutraalseid klaaspakendeid, mis kujundavad sektori ümber ja pakuvad suuri võimalusi vähese CO₂ heitega klaaspakendite suuremaks kasutuseks.

3.2. Ringmajandus: klaas kui täiuslik ringlustoode

3.2.1. Klaas on püsiv ja inertne materjal, mis on korduskasutatav ja piiramatult ringlussevõetav ilma oma omadusi kaotamata.

3.2.2. Klaas on keskkonnasõbralik alternatiiv paljudele plasti rakendusalaadele, mis on tõhusa ringlussevõtu valdkonnas esikohal ning mis on 100 % korduskasutatav, tagades tervikliku ringsüsteemi. See on ainus pakend, mis ei vaja plastkihti ega -voodrit ning säilitab toiduga kokkupuutuva pakendina kasutamisel alati tervislikkuse ja ohutuse, olenemata sellest, mitu korda seda ringlusse võetakse, mistõttu on see ainus pakend, mis seda võimaldab. Klaas on üks enim ringlussevõetud pakkematerjale, 76 % kogu tänapäeval turule lastavast klaasist kogutakse ringlussevõtu jaoks kokku. Ringlussevõetud klaasi kasutamine vähendab nii energiakulu kui ka CO₂ heidet. Jätkuvalt tuleks toetada kogu ELi hõlmavaid stiimuleid, et julgustada sidusrühmi kogu väärtusahelas, sealhulgas tarbijaid, tegelema rohkem ja paremini ringlussevõetuga.

3.2.3. Ehitusklaasi sektoris moodustab ringlussevõetud klaas tänapäeval 26 % tooraine sisendist ⁽⁴⁾. Vanade akende või fassaadiklaaside kogumise, sorteerimise ja puhastamise täiustamise teel on võimalik ringlussevõttu suurendada.

⁽³⁾ Furnace for the Future: <https://feve.org/about-glass/furnace-for-the-future/>.

⁽⁴⁾ Glass for Europe – 2050: Flat glass in climate-neutral Europe – 2019. <https://glassforeurope.com/wp-content/uploads/2020/01/flat-glass-climate-neutral-europe.pdf>.

3.2.4. Esimese põlvkonna fotoelektriliste elementide kasutusaja lõppemine võib luua uue võimaluse päikeseenergiaga seotud tööstuspoliitika uuendamiseks ja väärismaterjalide säilitamiseks Euroopas tõhustatud ringlussevõtu kaudu. Seda tuleks toetada selge ELi visiooni ja poliitika abil.

3.3. Heaolu

3.3.1. Klaas ümbritseb meid kõikjal. Nüüdisaegne elu poleks võimalik ilma klaasita. Klaasisektor on ühtlasi üks vanimaid tööstusharusid ning sellel on Euroopas sügavalt kinnistunud ajaloolised juured dekoratiivklaasi, kunsti ja kultuuri valdkonnas. Need pikad traditsioonid on kujundanud Euroopa oskusteavet, tavasid ja klaasitootmist.

3.3.2. Tänapäeval teeb klaas võimalikuks meditsiintehnoloogia, biotehnoloogia ja bioteaduste inseneeria. Klaas kaitseb meid samuti röntgenkiirguse (radioloogia) ja gammakiirguse (tuumaenergia) eest. Sisekujunduses kasutatakse klaas ja klaasmööbel, näiteks peeglid, vaheseinad, balustraadid, lauad, riulid ja klaasist valgustid, parandavad meie elu- ja kontoriruumide kvaliteeti.

3.3.3. Klaas tagab meie toidu ja jookide kvaliteedi ja säilivusaja. Klaasist lauanõud võimaldavad kõrgetasemelist ja kultuurset toidukultuuri. Klaasakende kaudu pääseb loomulik valgus meie kodudesse ja kontoritesse. Klaasi kasutatakse kodu- ja kontoriseadmetes ning -elektronikas, näiteks ahjuustes, pliidiplaatides, televiisori- ja arvutiekraanides ning nutitelefonides.

3.4. Digitaalne Euroopa

Euroopa tootmisrajatised juba toodavad kõige õhemat klaasi, mida kasutatakse kuvarite, nutitelefonide, tahvelarvutite ja muude (puutetundlike) ekraanide jaoks. Klaaskiudoptilised juhtmed ja kaablid tagavad nii suuremahulise ja ühtlase mandritevahelise andmeedastuse kui ka mikroühendused elektronikaseadmetes ja kiipides.

4. Klaas kui energiamahukas sektor

4.1. Igal aastal ehitatakse üha rohkem uusi ahjusid ümber või kohandatakse neid uuenduslike vähese CO₂ heitega tehnoloogiatega, mis on palju energiatõhusamad. Tööstussektor vähendab jätkuvalt energiatarbimist, kasutades heitsoojuse taaskasutamise tehnoloogiaid, orgaanilist Rankine'i ringprotsessi tehnoloogiat, klaasimurru kasutamist ja muid sümbiootilisi tehnoloogiaid. Klaasitehastes kasutusele võetud uued energijahtimissüsteemid ja -tehnoloogiad aitavad suurendada energiatõhusust.

4.2. Energiatarbimise vähenemine klaasisektoris on olnud ligi 100 aastat järsus langustrendis ja on nüüd saavutamas oma termodünaamilist piiri.

4.3. Kuna klaasisektori CO₂ heide on otseselt seotud kasutatava energiaga, võib energiatõhususe paranemise kohta kinnitust saada CO₂ heite vähenemise kaudu. Selline energiatõhususe paranemine on tegelikult kaasa toonud CO₂ heite järsu vähenemise. Näiteks Prantsusmaa klaasitööstus, mis on üsna mitmekesine ja keerukas, vähendas 1960.–2010. aastal oma CO₂ heidet 70 % võrra.

4.4. Võrreldes teiste energiamahukate sektoritega tuleb klaasitööstuse edusammude jälgimiseks välja töötada sihipärasem toetus kogu sektorile ja selle allsektoritele ning kõikidele liikmesriikidele.

4.5. Võimalused kliima- ja CO₂-neutraalsuse saavutamiseks

4.5.1. Klaasisektor on peaaegu saavutanud oma termodünaamilise piiri, mis tähendab, et CO₂ heite märkimisväärne vähendamine ei ole praeguste tehnoloogiate ja maagaasi põletamise korral enam võimalik. Väga on energiasüsteemi ümberkujundamist ja veelgi suuremat ringlust klaasitööstuses valdkondades, kus on olemas suutlikkus.

4.5.2. Taastuvenergia

Elektrifitseerimine on veel üks paljutootav võimalus klaasitööstuse CO₂ heite vähendamiseks. Praegu on väljatöötamisel näidisprojekt „Furnace for the Future“. See oleks esimene suuremõtmeline elektriline hübriidahi taaraklaasi jaoks maailmas. Taara- ja tarbeklaasi allsektorites juba kasutatakse väikeseid elektriahje. Nagu ka vesiniku puhul, tuleb arendada taastuvenergia suutlikkust.

4.5.3. Saastevaba vesinik

Vesinik on maagaasile väga paljutõotav alternatiiv. Klaasisektoris juba tuntakse huvi vesinikuahjude kasutuse vastu. Kulub veel siiski mitu aastat, enne kui esimene vesinikuga töötav ahi konkurentsivõimelises keskkonnas kasutusele võetakse ning enne kui saavutatakse piisav vesiniku tootmis- ja transpordivõimsus.

4.5.4. Ringlus

Klaasi sulatamise korral maagaasiahjude eraldub kuni 80 % CO₂-st maagaasi põletamisel ja 20 % CO₂-st esmasest toorainest. Esmase tooraine asendamisel ringlussevõetud klaasiga (klaasimurd) kaob esmaste materjalide ekstraheerimise vajadus, see vähendab jäätmeid ja CO₂ heidet ning säästab energiat. On võimalik rakendada klaasi suletud ahelas ringlussevõtmist⁽⁵⁾ ja seda pärast tarbimist rohkem ringlusse võtta. Nii ehitus- kui ka autoklaasi allsektorites katsetatakse klaasi kogumise täiustamiseks mitmeid algatusi ja mudeleid. Tuleks ette näha klaasdetailide ja aknaklaasi eemaldamine hoonetest enne lammutamist ning seada materjalipõhine kogumiseesmärk, et täiendada ehitus- ja lammutusjäätmete üldist eesmärki, mis ei ole tõhus selliste kergete materjalide puhul nagu klaas. Kõrge kvaliteedi tagamiseks on vaja liigiti kogumise süsteeme, et klaastoodetes oleks võimalik kasutada suurel hulgal ringlussevõetud materjali.

4.5.5. Takistused ja probleemid

Energiasüsteemi ümberkujundamine toob kaasa suuremad tegevuskulud ja kapitalinõuded (investeeringukulud). ELi poliitika peab asjaomase ümberkujundamise võimaldamiseks toetama tööstussektorisse tehtavaid investeeringuid ja tagama, et tööstussektorit ei pärsiks konkurents väljastpoolt ELi turgu. Samuti tuleb meetmeid rakendada kohe, sest ahjude kasutusaeg on umbes 10–15 aastat (taaraklaas) või 15–20 aastat (lehtklaas). Seetõttu on meil jäänud kuni otsustava 2050. aastani vaid kaks ahjude põlvkonda.

5. Klaasitööstus ELi poliitikas

5.1. Keskkonnahoidlik majanduse taastamine: Euroopa roheline kokkulepe, Euroopa renoveerimislaine, taastuvenergia ulatuslikuma rakendamise poole püüdlemine, säästev transpordipoliitika ja ringmajanduse alased algatused peaksid olema tõhusad stiimulid vähese CO₂ heitega klaastoodete saavutamisel.

5.2. Uued energiaallikad: taastuvenergia tootmise suutlikkuse toetamine ja loomine taastuvenergia ja saastevaba vesiniku jaoks ning biogaasi kättesaadavuse tagamine. Energiaallikate jaotuses tuule- ja päikeseenergia toetamine.

5.3. Teadus- ja arendustegevus: avaliku toetuse ja rahaliste vahendite tagamine teadus- ja arendustegevusele ning näidisprojektidele,⁽⁶⁾ näiteks ELi heitkogustega kauplemise süsteemi innovatsioonifond tootmises CO₂ heite vähendamiseks ja energiatõhusate ahjude edasiarendamiseks. See fond on oma esimeses (taotlus)voorus saanud väga palju taotlusi ning see peaks nii olema ka järgnevate projektikonkursside puhul.

5.4. Turuleviimine: vähese CO₂ heite saavutamisele suunatud tootmisinvesteeringute (investeeringu)tasuvuse tagamise jaoks on vaja mehhanisme, mis toetavad vähese CO₂ heitega klaastoodete turuleviimist. Plastide asendamise toetamine kestlike klaasilahendustega jaemüügisektoris, kodukeskkonnas, majutussektoris, kaasavõetava toidu ning käigu pealt tarbitavate toidu ja jookide jaoks, et aidata kaasa üleminekul lineaarselt majandussüsteemilt ringmajanduse süsteemile.

5.5. Euroopa renoveerimislaine: tuleb toetada renoveerimislaine meetmeid, mis võivad soodustada CO₂ heidet vältivate toodete kasutuselevõttu, et suurendada energiatõhusust ja taastuvenergiat nii hoonetes kui ka transpordis. Energiatõhususe eesmärgi suurendamine ja selle muutmine ELi tasandil siduvaks, et edendada avalike hoonete renoveerimist ja suurendada energiasäästuga seotud kohustustele pühendumist. Hoonete renoveerimiseks pakutava rahastuse suurendamise toetamine mitme vahendi, sealhulgas uue kliimameetmete sotsiaalfondi kaudu.

5.6. Säästev transport: transpordirevolutsiooni toetamine arukate ja kliimaneutraalsete autode valdkonnas ning ühistranspordisüsteemide laiendamine. Kõrgtehnoloogilisel klaasil on selles täita oluline roll.

⁽⁵⁾ Close the Glass Loop: <https://closetheglassloop.eu/>

⁽⁶⁾ Klaasitööstusel on mitu CO₂ heite vähendamise strateegiat, näiteks üleminek taastuvatele energiaallikatele, energiatõhususe meetmed, vähese CO₂-heitega toorained, ringlussevõetud klaasi kasutuselevõtt, transport ja logistika.

5.7. Jätkusuutlik pakendamine: ülemineku toetamine mittelineaarsetelt materjalidelt täielikult ringluses olevale, korduskasutatavale ja ringlussevõetavale klaasile, et vähendada sõltuvust fossiilkütuste impordist, esmaste toorainete kaevandamisest ja ressursside vähenemisest.

5.8. Ringlus: liigiti kogumise ja ringlussevõtu taristute ning suutlikkuse suurendamise ja tehnoloogia toetamine, et maksimeerida suletud ahelas ringlussevõtmisel tarbimisjärgse klaasi kogust ja kvaliteeti uutes klaastoodetes uuesti kasutamise jaoks. Avaliku ja erasektori väärtusahelate alaste partnerlussuhete edendamine koostöö saavutamiseks, näiteks taaraklaasi platvorm „Close the Glass Loop“⁽⁷⁾.

5.8.1. Elukõige tuleb teha jõupingutusi ehitussektoris, sh lammutusjäätmete valdkonnas, et kasutada ära ehitusklaasi jäätmete potentsiaali.

5.8.2. On tõestatud, et klaaspakendite kõrge korduskasutamise määr ja klaasist pakkematerjalide kõrge ringlussevõtu määr aitavad vähendada klaaspakendisüsteemide keskkonnamõju ja suurendada ressursitõhusust. Selleks et saavutada kõrge korduskasutamise ja ringlussevõtu määr, on lisaks klaasist ühekorrapakendite jaoks laiendatud tootjavastutuse süsteemidele võtnud tööstus kasutusele korduskasutatavate pakendite vabatahtlikud tagatisrahasüsteemid ning mõned Euroopa Majanduspiirkonna (EMP) liikmesriigid on kehtestanud ühekordsete joogipakendite kohustuslikud tagatisrahasüsteemid. Kuigi kohustuslike tagatisrahasüsteemide kasutamist peetakse tõhusaks vahendiks, millega vältida prügistamist ja saavutada ringlussevõtu kõrge määr, leiab komitee, et klaasist ühekorrapakendite tagatisrahasüsteemid muude klaaspakendite (mitte ainult joogipakendite) jaoks ei ole kooskõlas hästi toimivate laiendatud tootjavastutuse süsteemidega, mis on osutunud sobivaks kogumise ja ringlussevõtu vahendiks ning millega on saavutatud väga kõrge ringlussevõtu määr.

5.8.3. Ühekordselt kasutatava taaraklaasi puhul selliste laiendatud tootjavastutuse süsteemide toetamine, mis võimaldavad klaasi hulgikogumist. Need on palju tõhusamad kui ühekorrapakendite jaoks mõeldud tagatisrahasüsteemid, seda nii keskkonnavalaselt kui ka majanduslikult.

5.9. Digijuüleminek: selliste tööstussektorite ja töötajate toetamine, kes aitavad kaasa Euroopa digipöördele (kiudoptika, puutekraanid, kuvarid, andurid) tõhusa ELi tööstuspoliitika ja ökosüsteemide arendamise kaudu, võttes arvesse kõiki ülaltoodud probleeme ja kajastades klaasitööstuse eri allsektorite erisusi.

5.10. Konkurentsivõime tagamine Euroopa turul

5.10.1. Klaasisektori energiasüsteemi ümberkujundamine on ajamahukas ja ümberkujundamise ajal tekitavad väga kõrged ja aina suurenevad energiakulud klaasisektoris äärmiselt problemaatilise olukorra, kus energiakulud moodustavad olenevalt tootest ja hindade kõikumisest umbes 25–30 % klaasi tootmiskuludest.

5.10.2. Riigiabi

Kõik klaasi allsektorid peaksid saama kasu CAPEXi ja OPEXi toetusvahenditest, nagu muu hulgas moderniseerimisfond, ELi struktuurifondid ja heitkogustega kauplemise süsteemi innovatsioonifond. Klaas tuleks arvata välja energia maksustamise direktiivi kohaldamisalast, kuid lisada elektriühvõtiste grupierandisse, ning klaasisektor peaks kasu saama CO₂ heite hinnavahepepingutest muutuste elluviimiseks, et ettevõtjatel oleks võimalik investeerida vähese CO₂ heitega tootmisprotsessidesse. Eelkõige tuleks riigiabi kliimat puudutavasse nimekirja lisada eriklaas.

5.10.3. Üleilmne konkurentsivõime

5.10.3.1. Kolmandate riikide ebaausate kaubandustavadega tuleb tõhusate kaubanduspoliitika vahendite abil kiiresti tegeleda.

5.10.3.2. Klaasfilamentkiu püsisektor on kannatanud turumoonutuse tõttu, mis on tingitud Aasiast pärit dumpinguhinnaga ja subsideeritud klaaskiu suurest impordist. Kiiresti on vaja rakendada kõrvalehoidumise vastaseid meetmeid, näiteks Egiptusest ja Bahreinist pärit impordi suhtes.

⁽⁷⁾ Close the Glass Loop www.closestheglassloop.eu

5.10.3.3. Autotööstusele tuuleklaase tootev klaasisektor puutub samuti kokku tugeva konkurentsiga, mis on peamiselt seotud Hiina tootjatega. Madalamad keskkonna- ja CO₂ heite standardid koos madalamate palkade ja kehvemate töötingimustega toovad kaasa ebaausa konkurentsiga, mis võib Euroopa autotootjate jaoks tähendada suuremat impordi Aasia Kaug-Ida piirkonnast, mis omakorda suurendab üleilmset CO₂ heidet.

5.10.3.4. Euroopa on juhtiv klaaspakendite tootja maailmas. Sektor teenindab ELi elutähtsat toidu- ja joogisektorit, mis on ELi suurim sektor. Klaas aitab samuti kaasa väliskaubandusele toodetega, mille väärtuseks on hinnanguliselt 250 miljardit eurot ning mis on pakendatud või töenäoliselt pakendatakse klaasi, tagades ELile suurema eksporditulu kui plastvaigud ja -graanulid, orgaanilised kemikaalid ja lennukid.

5.11. Õiglase ülemineku tagamine

Elukestvat õpet ja koolitust tuleb edendada ja toetada, et tagada tööjõu kohanemine uute tehnoloogiate ja protsessidega ning et tagada suurem töökohakindlus nii sektoris endas kui ka laiemal tööturul. Töötajad tuleb üleminekusse kaasata ja seetõttu tuleb sotsiaaldialoogi igal tasandil toetada ELi õigusaktidega.

5.12. Õigusstabiilsus ja -kindlus

5.12.1. Kasvuhoonegaaside heite ülekandumine: heitkogustega kauplemise süsteemi kaudu tuleb säilitada tõhusad kasvuhoonegaaside heite ülekandumist käsitlevad meetmed, et toetada tööstussektorit üleminekul ELi kliimanetraalsuse eesmärgi saavutamiseks ning et luua võrdsed tingimused ELi ja rahvusvahelisel tasandil.

5.12.2. CBAM: komitee pooldab CBAMi hoolikat kasutuselevõttu kooskõlas WTO eeskirjadega, kuid see peaks sisaldama ekspordilahendust ja see peaks täiendama tasuta eraldamist täieliku võrdlusaluse tasemel vähemalt 2030. aastani, et võimaldada ettevõtjatel keskenduda vähese CO₂ heitega investeringutele ja hinnata CBAMi tõhusust.

5.12.3. Taksonoomia: komitee peab kiiduväärseks ELi taksonoomiapaketiga tehtavat tööd, mille eesmärk on suunata erafinantseerimine kestlikusse majandustegevusse, kuid leiab, et tuleb käsitleda ka klaasitootmise rolli ja selle panust kliimamuutustega kohanemisse ja selle leevendamisse.

5.12.4. Ringlus: komitee peab tervitatavaks ringmajanduse tegevuskava ja palub, et klaasi tunnustataks täielikult alalise materjalina, mis on meie majanduses jätkuvalt produktiivne, ning et täielikult toetataks algatusi klaasi ringluse suurendamiseks.

5.12.5. „Eesmärk 55“: see pakett esitati arvamuse koostamise ajal. Selles tehakse ettepanek muuta tosinat olemasolevat ettepanekut (heitkogustega kauplemise direktiiv, energia maksustamise direktiiv, taastuenergia direktiiv jne) ja esitatakse mõned uued ettepanekud (nagu CBAMi ettepanek). Komitee kutsub komisjoni üles hoolikalt hindama selle paketi mõju klaasitööstusele. Arvestades paljudes eri valdkondades tehtavate muudatuste ulatust, on väga oluline tagada eri õigusaktide sidusus ja vältida võimalikke konflikte. Kõnealuse paketiga tuleks toetada tööstust energiasüsteemi ümberkujundamisel, tagades samal ajal võrdsed tingimused konkurentidega väljaspool ELi, kes ei pea toime tulema samade CO₂-ga seotud kuludega.

Brüssel, 21. oktoober 2021

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Christa SCHWENG

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „ELi liikuvusstrateegia ja ELi tööstuse väärtusahelad: ökosüsteemide lähenemisviis autotööstuses“

(omaalgatuslik arvamus)

(2022/C 105/05)

Raportöör: **Arnaud SCHWARTZ**

Kaasraportöör: **Monika SITÁROVÁ**

Täiskogu otsus	25.3.2021
Õiguslik alus	kodukorra artikli 32 lõige 2 omaalgatuslik arvamus
Vastutav sektsioon	tööstuse muutuste nõuandekomisjon (CCMI)
Vastuvõtmine sektsioonis	29.9.2021
Vastuvõtmine täiskogus	20.10.2021
Täiskogu istungjärk nr	564
Hääletuse tulemus (poolt/vastu/erapooletuid)	235/1/5

1. Järeldused ja soovitused

1.1. Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee (edaspidi „komitee“) on veendunud, et Euroopa autotööstuse ökosüsteem võib saada kestliku liikuvuse lahenduste väljatöötamise ja juurutamise eestvedajaks. Seepärast tuleb autotööstuse ökosüsteemis aktiivselt välja töötada strateegiaid, et kujundada Euroopa autotööstuse maastikul käimasolevat murrangulist muutust ja megatrende.

1.2. Komitee soovib, et EL püüaks muuta kõik transpordiliigid kestlikuks ning samal ajal teeks kestlikud alternatiivid ELi kodanikele laialdaselt kättesaadavaks ja juurdepääsetavaks, et vähendada transpordist pärit heidet 2050. aastaks 90 %. Selle eesmärgi saab saavutada jõuseadmeid nutikalt ühendades, mis loob tasakaalu keskkonnakaitse, taastuvate energiaallikate tõhusa kasutuse, majandusliku elujõulisuse ja tarbijate heakskiidu vahel ning järgib samal ajal tehnoloogianeutraalsuse põhimõtet.

1.3. Komitee rõhutab tungival, et individuaalne liikuvus peab jääma kättesaadavaks ja taskukohaseks kõigile, eriti pendelrändajatele, kellel puudub juurdepääs kvaliteetsele ühistranspordile või muudele liikuvuslahendustele. Igal juhul tuleb vältida ühiskondlikku polariseerumist nende vahel, kes saavad endale lubada keskkonnahoidliku auto ostmist, ja nende vahel, kes seda endale lubada ei saa. Seoses sellega hoiatab komitee, et transpordisektori jaoks heitkogustega kauplemise kõrvalsüsteemi loomine võib kahjustada avalikku toetust maanteetranspordis fossiilkütuste vähendamisele, kui madalama sissetulekuga rühmadele ja neile, kelle elatiseks on maanteetransport, seda asjakohaselt ei hüvitata.

1.4. Komitee juhib tähelepanu sellele, et Euroopa autotööstus on alati olnud majanduskasvu ja töökohtade loomise ülemaailmne liider ja eestvedaja. Digiteeritud ja vähese CO₂ heitega maanteevedude süsteemi paradigmat üleminekul peaks see säilitama oma positsiooni ja arendama üleminekuvõimalusi, mis aitaksid toime tulla murranguliste suundumustega, millega tööstusel tuleb praegu silmitsi seista. Tööstus peaks seejuures tuginema oma tugevusele tehnoloogia valdkonnas, kvalifitseeritud tööjõule, maailmatasemel inseneritööle, nõudlikele tarbijatele, keerukatele tarneahelatele, tugevale VKEde kultuurile ja konstruktiivsetele töösuhetele.

1.5. Patareisid ja akusid käsitleva üleeuroopalist huvi pakkuva tähtsa projekti edukas käivitamine on tõestanud, et avaliku ja erasektori vahendite ühendamine aitab selgelt tugevdada autotööstuse tarneahelat. Seepärast on komitee veendunud, et selles sektoris tuleb kaaluda rohkem üleeuroopalist huvi pakkuvaid tähtsaid projekte, näiteks vesiniku (ettevalmistamisel), automatiseeritud ja andmesideühendusega autode, ringmajanduse, toormaterjalide jt valdkondades.

Pooljuhtide tarne seotud kitsaskohtade kõrvaldamiseks on vaja julgelt tegutseda, ning pooljuhte käsitleva teise üleeuroopalist huvi pakkuva tähtsa projekti loomine aitaks selle probleemiga tegeleda.

1.6. Komitee soovib, et EL toetaks ülemaailmselt võrdseid võimalusi. Euroopa eesmärk peab olema säilitada oma tugev ekspordipositsioon autotööstuses. Seepärast tuleb rakendada meetmeid, et

- püüelda kaubandussuhete vastastikkuse poole (turulepääs, riigihanked, investeringud, intellektuaalomandi õiguste austamine, toetused);
- sõlmida kahepoolseid vabakaubanduslepinguid (sealhulgas auto- ja maanteetransporti käsitlev peatükk);
- võidelda ebaausate kaubandustavade vastu (toetused, kahepoolsed vabakaubanduslepingud, CO₂ hinna erinevused, sotsiaalne ja keskkonnaalne dumping);
- edendada rahvusvahelist koostööd keskkonnahoidlike autode ja vähese CO₂ heitega kütust kasutava tehnoloogia alal.

1.7. Autotööstuse ümberkujundamine mõjutab rängalt vajalike töökohtade hulka ja kvaliteeti. Seepärast on tööjõu tööalase konkurentsivõime säilitamiseks vaja rakendada aktiivset tööturupoliitikat, näiteks töötajate täiendus- ja ümberõppe algatuste kaudu (nagu autotööstuse oskuste liit), et varustada töötajaid tulevikuoskustega. Töötajatele, kes peavad sektorist lahkuma, tuleb tagada sujuv üleminek teistele töökohtadele (lisaks ennetähtaegselt pensionile jäämise kavadele).

1.8. Komitee nõuab sektori digi- ja roheülemineku mõju selget kaardistamist, et teha kindlaks kõige rohkem ohustatud piirkonnad ja tarneahela osad. Samuti tuleb jälgida sektori jalajälje muutumist süsinikuheite vähendamise ja digiteerimise tõttu, võttes arvesse kõiki asjakohaseid olelusringi etappe. Kuna autotööstuse tarneahela jaoks on tegemist ülisuurte muudatustega, peab komitee hädavajalikuks luua sektori jaoks õiglase ülemineku mehhanism, et kehtestada sotsiaalsete probleemide vältimiseks ja sotsiaalselt vastutustundliku ülemineku tagamiseks vajalikud kõrvalmeetmed.

2. Üldised märkused

Praegune olukord

2.1. Autotööstus on alati olnud Euroopa **Liidu** tööstuse nurgakivi ja sellel on olulised sidemed tootmisahela eelmise etapi sektoritega, nagu teras, kemikaalid ja tekstiil, samuti järgmise etapi sektoritega, nagu IKT, remont, kütused, määrdeained ja liikuvusteenused. Sektor moodustab üle 8 % ELi SKPst ja 28 % ELi teadus- ja arendustegevuse kogukuludest ning selle eksport põhjustab suurt kaubandusbilansi ülejääki. Euroopa autotööstuse tulevik sõltub aga sellest, kuidas see suudab teha põhimõttelisi kohandusi, mis on vajalikud enneolematute probleemide lahendamiseks, millega sel tuleb praegu silmitsi seista.

2.2. Euroopa autotööstus on **uue pöördelise paradigma ristteel**, mis tuleneb keerulisest üleminekust digitaalsele ja rohelisele majandusele. 28. novembril 2018 võttis komisjon vastu pikaajalise visiooni kliimanetraalse majanduse saavutamiseks 2050. aastaks. Leiti, et transpordisektoril on selles üleminekus oluline roll. 2019. aasta detsembri Euroopa rohelises kokkuleppes kehtestati strateegiline raamistik kliimanetraalsuse saavutamiseks. Selles nõutakse transpordist pärit heite vähendamist 2050. aastaks 90 %. Selles kontekstis on EL otsustanud seada eesmärgiks vähendada 2030. aastaks kasvuhoonegaaside heitkoguseid vähemalt 55 %. Selle eesmärgi saavutamiseks avalikustas komisjon 14. juulil 2021 oma paketi „Eesmärk 55“, millega muudetakse jõupingutuste jagamise määrust, alternatiivkütuste taristu direktiivi ja CO₂ heite norme käsitlevat määrust.

2.3. Üleminek fossiilkütustelt vähese CO₂ heitega energiale ning üleminek autode masstootmise teel lisandväärtuse loomiselt liikuvusteenuste osutamisele põhjustab **tööstussektori**, selle keerulistes tarneahelates tegutsevate paljude VKEdes ja sektoris töötava 13,8 miljoni inimese **jaoks suurt segadust**. Seetõttu on proovikiviks sotsiaalselt vastuvõetaval viisil üleminek kliimanetraalsusele.

Murrangulised megatrendid

2.4. **Üleilmastumine.** Samal ajal kui väljakujunenud turumajandusega riikides müük aeglustub, tärkava turumajandusega riikides automüük kasvab. Selle tagajärjel liigub majanduse raskuskese ELis ja USAst Aiasse. Hiina toodab praegu aastas 26 miljonit autot, võrreldes 22 miljoniga ELis. Hiina oli ka üks esimesi, kes hakkas tootma elektrisõidukeid, ja seal on väljakujunenud patareid- ja akutööstus. Ka Jaapanil ja Koreal on juhtpositsioon patareid- ja akutööstuses ning eriti tugevad on nad pooljuhtide valdkonnas. Euroopal on ühtlasi probleeme juurdepääsuga eetilisel hangitud toorainele, nagu näiteks liitium ja koobalt⁽¹⁾. Peale selle tuleb autotööstusel arvestada kasvavate geopoliitiliste pingetega.

2.5. **Kestliku arengu probleem.** ELi säästva ja aruka liikuvuse strateegias esitatud visiooni kohaselt on 2030. aastaks Euroopa teedel vähemalt 30 miljonit heitevaba autot. 14. juulil tegi Euroopa Komisjon ettepaneku lubada alates 2035. aastast turustada ainult heiteta sõidukeid. See eeldab heiteta sõidukite osakaalu järsku kasvu sõidukipargis (praeguselt 0,2 %-lt 11–14 %-le 2030. aastal)⁽²⁾. Rohelise kokkuleppe eesmärkide saavutamise loob esmategutseja eeliseid ning toetab Euroopa liidripositsiooni vähese CO₂ heitega tehnoloogiate suhtes ja ülemaailmset konkurentsivõimet. See tähendab ka suuri investeeringuid, et arendada alternatiivseid (elektriaku-, hübriid- ja vesinikutoitel) ülekandeseadmeid ja veel kauaks sõidukiparki jäävatele tavapärasele ülekandeseadmetele mõeldud mittefossiilseid kütuseid. Selliste jõuseadmete ja kütuste kasutuselevõtu kiirus sõltub võimaldavast õigusraamistikust ja asjakohaste investeeringute tasuvusperioodidest. ELi säästva ja aruka liikuvuse strateegias tunnustatakse vajadust muuta kõik transpordiliigid kestlikumaks. See lähenemisviis nõuab nii vähese heitega kui ka heiteta sõidukite, samuti taastuv- ja vähese CO₂ heitega kütuste kasutuselevõtu maantee-, vee- ja õhustranspordis.

2.6. **Tarbijate mõtteviisi muutmine.** Liikuvusalane käitumine on muutumas. Uue põlvkonna tarbijad on auto omamisest vähem huvitatud, sest paljud elavad väljakujunenud ühistranspordisüsteemidega linnapiirkondades. Auto omamise asemel püüavad nad leida muud liikuvuslahendust (ühisauto kasutamine, sõiduvahendus, mikroliikuvus). Pandeemia on tugevdanud juba ilmnenud muid suundumusi, näiteks netikaubandus, kaugtöö, videokonverentsid, kätetoimetamise teenused. Selle tagajärjel väheneb isiklike sõiduaudode keskne liikuvus, samas aga suureneb kaubikute kasutus.

2.7. **Ühendatuse parandamine.** Digitehnoloogia otstarve on võimaldada autodel peaaegu püsivalt ühenduda. See võib luua märkimisväärse potentsiaali uute andmepõhiste ärimudelite jaoks. Nutikad autod oleksid varustatud aktiivsete turvaseadiste, meelelahutusliku teabe, liiklusteabe teenuste, sõidukilt taristule toimuva sidega jne.

2.8. **Autode järkjärguline automatiseerimine.** Isejuhtivate autode kasutuselevõtt toob kaasa senisest suurema autonoomsete sõidukiseadmete kasutuse. Automatiseeritud liikuvus nõuaks tohutuid investeeringuid tarkvarasse, sidevõrkudesse ja riistvarasse (radarid, lidarid, transponderid). See loob samuti palju probleeme seoses usaldusväärsuse, õigusraamistikuga, hinna, teerajatiste ja vastutusega.

2.9. **Tootmise digiteerimine.** Autotööstuses on leiutatud konveier (Ford), timmitud tootmise põhimõtted (Toyota) ja ülemaailmsed tootmisplatvormid (VW). Praegu rakendatakse seal paradigma „Tööstus 4.0“ põhimõtteid koos täiustatud robotiseerimise, digitaalselt integreeritud tarneahelate, täiustatud tootmissüsteemide ja kihtlisandustootmisega.

Rohe- ja digiülemineku tagajärjed

2.10. Väiksem, digiteeritud ja vähese CO₂ heitega autotööstus toob kaasa **tohtu töökohtade probleemi**. Akutoitega elektrisõidukitel on vähem komponente ja nende tootmine on lihtsam, samas kui vähemalt 36 % nende lisandväärtusest on akudes. Saksamaa Majandusuuringute Instituudi IFO hiljutise uuringu ekstrapoleerimise põhjal on tavapärase jõuseadmete ELi väärtusahelas ohustatud 620 000 töökohta. Osaliseks lahenduseks võivad olla näiteks (ennetähtaegne) pensionile jäämine⁽³⁾ või laiemas plaanis töö tuleviku murranguline muutmine⁽⁴⁾. Teiselt poolt loob üleminek samuti uusi töökohti lähedalt seotud tööstusharudes, näiteks jõuelektronika, tarkvõrgud, maantee- ja laadimistaristu, patareid ja akud, uued materjalid ja alternatiivkütust kasutavad jõuseadmed.

⁽¹⁾ https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/et/ip_20_2312.

⁽²⁾ Komisjoni talituste töödokument säästva ja aruka liikuvuse kohta, SWD(2020)331, lk 248.

⁽³⁾ Dr Oliver Falck, dr Nina Czernich, „Auswirkungen der vermehrten Produktion elektrisch betriebener Pkw auf die Beschäftigung in Deutschland“, mai 2021, Saksamaa Majandusuuringute Instituut IFO, https://www.ifo.de/DocDL/ifoStudie-2021_Elektromobilitaet-Beschaefigung.pdf.

⁽⁴⁾ <https://eeb.org/library/escaping-the-growth-and-jobs-treadmill/>.

2.11. **Konsolideerimise suundumus, strateegilised liidud** (nt Stellantis, liidud BMW ja Mercedese ning VW ja Fordi vahel), et ühendada teadus- ja arendustegevust uute jõuseadmete valdkonnas ja ühiselt hankida komponente. Selliste ühinemiste ja liitude tulemuseks on alati uued ettevõtlusstrateegiad, tööstuse jalajälje ülevaatamine, allhanked madalamate tööjõukuludega piirkondadest, töökohtade vähendamise kavad ja suurenenud surve tarnijatele. Lisaks võimaldab väljakujunenud ettevõtete kõrvalharude loomine ettevõtetel koondada vahendeid uute jõuseadmete jaoks.

2.12. **Piiride hägustumine autotööstuse ja IT-sektori vahel.** Infotehnoloogia on levimas tarneahela kõikidesse etappidesse. Andmetest saab uus tooraine ja tuluallikas. Sektoris on käimas ülemaailmne ümberkujundamine, mille käigus sektorisse lisanduvad uued osalejad: liikuvusteenuse pakkujad (Uber), suured IT-ettevõtted (Google, Apple, Baidu), kiibitootjad (Intel, NXP, STM), akutootjad (Panasonic, CATL, LG), esilekerkivad algseadmete valmistajad (Tesla).

2.13. **Lisaväärtus võib autotööstuse keskmest (algseadmete valmistajad) nihkuda** tarneahela muudesse lülidesse, kuna infotehnoloogia osakaal lisaväärtuses ainult suureneb mehaaniliste komponentide kahjuks.

2.14. Tõenäoliselt luuakse üha **rohkem lisaväärtust liikuvusteenustes**, näiteks sõiduvahendus, sõidujagamisteenus, ühisauto kasutamine, ja paljudes digiteenustes, näiteks navigatsioonirakendused, meelelahutuslik teave, reklaam ja täiustatud juhiabisüsteemid. Seeläbi luuakse uusi ärimudeleid: kui algseadmete valmistajad näevad autotööstust 100 miljoni sõiduki turuna, siis digiplatvormid näevad seda turuna, kus igal aastal saab müüa 10 triljonit miili.

2.15. **Sektori töökohtade struktuur vaadatakse täielikult ümber.** Vaja on uusi oskusi ja kogemusi (elektroonika, elektrokeemia, uued materjalid, infotehnoloogiad), samal ajal väheneb nõudlus traditsiooniliste mehaaniliste oskuste järele. Tööjõu varustamine selliste oskustega on autotööstuse jaoks oluline murekoht.

2.16. Kõik ülalnimetatud megatrendid tugevdavad üksteist. Ehkki ollakse ulatuslikult üksmeelel selles suhtes, et alanud on murranguline aeg, peab kõigi sidusrühmade jaoks muutuma esmatähtsaks, et sotsiaalne üleminek vähese CO₂ heitega transpordile toimuks järkjärgulisemalt, korraldades ülemineku õiglasena. Selleks et kestlik liikuvus oleks vastuvõetav, peab see olema kõigile taskukohane.

3. Ülemineku haldamine

Keskkond: kestlikkusele ümberlülitumine

3.1. Selleks et vähendada transpordist pärit heidet 2050. aastaks 90 %, peaks EL püüdma muuta kõik transpordiliigid kestlikuks, tehes samal ajal kestlikud alternatiivid ELi kodanikele laialdaselt kättesaadavaks ja juurdepääsetavaks. Selle eesmärgi saab saavutada jõuseadmeid nutikalt ühendades, mis loob tasakaalu keskkonnakaitse, taastuvate energiaallikate töhuga kasutuse, majandusliku elujõulisuse ja tarbijate heakskiidu vahel ning järgib samal ajal tehnoloogianeutraalsuse põhimõtet. Selleks on vaja kombineerida eri strateegiad:

— paagist ratasteni CO₂ heite vähendamine (48 V, hübriidid, elekter, vesinik, töhusamad sisepõlemismootorid);

— allikast ratasteni CO₂ heite vähendamine. Toetada tuleb selliste sünteetiliste ja biokütuste väljatöötamist, mis on kooskõlas kestliku arengu eesmärkidega ja taastuenergia direktiivis⁽⁵⁾ sätestatud kestlikkuse kriteeriumidega, et vältida mõju maakasutusele, bioloogilisele mitmekesisusele ja metsadele;

— puhaste linnade kooskõlastatud strateegia (nt viimase miili transpordi süsinikuheite vähendamine, uuenduslikud mikroliikuvuslahendused, mitme transpordiliigi abil reisimine);

⁽⁵⁾ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 11. detsembri 2018. aasta direktiiv (EL) 2018/2001 taastuvatest energiaallikatest toodetud energia kasutamise edendamise kohta (ELT L 328, 21.12.2018, lk 82).

- olelusringi heite vähendamine (tootmine ja ringlussevõtt);
- transpordisektori kasvuhooonegaaside heitemahukuse vähendamine (intelligentsed transpordilahendused, jagatud liikuvus). Iga transpordivajaduse jaoks peab olema kättesaadav kestliku liikuvuse lahendus (pikamaa-kaubavedu biokütuste ja sünteetiliste kütuste/vesinikuga, akutoitega elektrilised jõuseadmed viimase miili kohaletoimetamise jaoks linnapiirkonnas), pidades silmas tehnoloogianeutraalsuse põhimõtet;
- sellise moderniseerimise edendamine, mis seisneb sise põlemismootori asendamises elektrimootoriga või selle täiendamises (hübriidiseerimises) rummusisese mootoriga;
- hiljuti turuletoodud autode kaalu vähendamine ⁽⁶⁾.

3.2. Komisjon kavatseb luua maanteetranspordi ja hoonete jaoks heitkogustega kauplemise süsteemi. Maanteetranspordi heitkoguste hinnastamine on võrdväärne kütuse maksustamisega (kuid kvalifitseeritud häälteenamusena). Tulu kasutatakse kas töö või alternatiivsete transpordivõimaluste puudumise tõttu sise põlemismootoriga sõidukitest sõltuvatele inimestele kompensatsiooni maksmiseks. Kuna sellise kompensatsioonimehhanismi kavandamine on äärmiselt keerukas ja kõrgemad kütusehinnad kahjustavad ebaproportsionaalselt madalama sissetulekuga rühmi, ei ole komitee veendunud, et see on õige tee, kuna see kahjustab avalikkuse toetust kliimameetetele. Selle asemel näivad püüded vähendada alternatiivsete jõuseadmete olelusringi kulusid või vähese CO₂ heitega ja CO₂-neutraalsete kütuste kulusid parema moodusena, kuidas muuta vähese CO₂ heitega transport paljude jaoks taskukohaseks.

3.3. **Eelistada tuleks nn laadimiskõrbeid.** Praegu on saadaval 213 000 laadimisjaama ja 70 % kõigist ELi laadimisjaamadest on koondunud kolme riiki (Madalmaad, Saksamaa ja Prantsusmaa). Kui sihtmärk on saavutada 2025. aastaks üks miljon ja 2030. aastaks kolm miljonit avalikku laadijat, **ootab taristu arendamisel ületamist tohutu lõhe** (Euroopa säästva ja aruka liikuvuse strateegia hinnangul on järgmisel kümnendil vaja täiendavaid investeeringuid vähese CO₂ heitega kütuste laadimis- ja tankimistaristusse 130 miljardi euro ulatuses aastas). Seepärast toetab komitee kohustuslike eesmärkide kehtestamist. Taaste- ja vastupidavusrahastu raames juhtprojektis „Laadimine ja tankimine“ üksnes innustatakse liikmesriike oma taastekavadest kiirendama laadimis- ja tankimisjaamade kasutuselevõttu. Erilist tähelepanu tuleks pöörata eluruumidele, võrkude ettevalmistamisele elektrisõidukite suuremaks integreerimiseks, laadimistaristu koostalitlusvõimele, arukate laadimisteenuste arendamisele (nt koormuse tasakaalustamise kaudu) ning taastuvkütuste ja vähese CO₂ heitega kütuste tarnimisele. Kuna täiselektrilised raskeveokid on saamas reaalsuseks, väärivad ka need suuremat tähelepanu.

3.4. Kuni ei ole saavutatud (2025.–2027. aastaks ette nähtud) tava- ja elektrisõidukite hinnapariteeti, **on vaja rahalisi stiimuleid**, et toetada vähese CO₂ heitega sõidukite turuletulekut. Stiimulid võivad olla rahapõhised (toetused, maksusoodustused ja kasutusest kõrvaldamise süsteemid) või mitterahapõhised (prioriteetsed sõidurajad, teemaksu- bastused, reserveeritud parkimiskohad), sealhulgas ühtne regulatiivne keskkond vähese CO₂ heitega kütustesse tehtavate investeeringute edendamiseks. Erilist tähelepanu tuleks pöörata sõidukiparkide keskkonnahoidlikumaks muutmisele, sest see võib olla oluline hoob ülemineku kiirendamiseks, samuti seepärast, et see aitab luua CO₂-neutraalsete ja vähese CO₂ heitega kasutatud sõidukite turgu.

3.5. **Toetus autotööstuse ökosüsteemis ringmajanduse arendamiseks:** autode ja nende osade ringlussevõtt, korduskasutamine ja taastamine. Ringmajanduse põhimõtteid tuleks rakendada ka sektorile kättesaadava ringlussevõetud tooraine hulga suurendamiseks ja impordist sõltuvuse vähendamiseks. Kuid hiljutised uuringud näitavad, et ringlussevõetud materjali on turul piisavalt alles kümnendi pärast, kui elektrisõidukid jõuavad oma kasutusea lõppu. Seega tuleb olla realistlik ja aru saada, et vähemalt 2020. aastatel on ülioluline jätkata esmase tooraine kasutamist. Seepärast peavad varustuskindluse tagama tarneahelate mitmekesistamine ning keskkonnahoidlik ja eetiline kaevandamisstrateegia. Lisaks tuleb romusõidukite direktiivi 2000/53/EÜ ⁽⁷⁾ eelseisval läbivaatamisel võtta arvesse sõidukite elektrifitseerimist ja vajadust arendada ringlussevõetud materjali turge.

⁽⁶⁾ Alla 1 000 kg/üle 1 500 kg kaaluvad autod moodustasid vastavalt 36 %/7 % 1998. aastal ja 15 %/16 % 2019. aastal Prantsusmaal müüdüd autodes (Eurostat).

⁽⁷⁾ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 18. septembri 2000. aasta direktiiv 2000/53/EÜ kasutuselt kõrvaldatud sõidukite kohta (EÜT L 269, 21.10.2000, lk 34).

Majandus: tervikliku autotööstuse tarneahela säilitamine ja arendamine ELis

3.6. Tööstusala koostöö edendamine. Tohtusuurde teadus- ja arendustegevuse eelarved (praegu 60 miljardit eurot aastas), mis praegu investeeritakse vähendatud CO₂ heitega, ühendatud, automatiseeritud ja jagatud liikuvuse arendamisse, nõuavad sektori koostööd ning avaliku ja erasektori partnerlust. Sellest tulenevalt väärib igakülget toetust innovatsioonipartnerluste loomine programmi „Euroopa horisont“ 5. klasteri (kliima, energeetika, liikuvus) raames (saastevaba vesinik, patareid ja akud, ühendatud ja automatiseeritud liikuvus, heiteta maanteetransport, ülemineku juhtimine linnades). Lisaks pakuvad Euroopa Komisjoni egiidi all olevad tööstusliidud (näiteks patareide ja akude, vesiniku ning tooraine jaoks ning taastuv- ja vähese CO₂ heitega kütuste väärtusahela jaoks välja kuulutatud liit) ulatuslikku ja avatud platvormi strateegiliste tegevuskavade koostamiseks, teadus- ja arendustegevuse koordineerimiseks, investeeringuteks ning uute uuenduste turuletoomiseks. Avaliku ja erasektori vahendite ühendamine üleeuroopalist huvi pakkuvates tähtsates projektides tugevdab ühtlasi selgelt Euroopa autotööstuse tarneahelat, vähendab strateegilist sõltuvust ning soodustab rohe- ja digiüleminekut. Arvestada tuleb uute üleeuroopalist huvi pakkuvate tähtsate projektidega: ühendatud ja automatiseeritud sõidukid, ringmajandus, energiasüsteemide integreerimine, tooraine tarnimine, andmepõhine majandus, pooljuhid.

3.7. **ELis kestliku ja ringluspõhise patareide ja akude väärtusahela⁽⁸⁾ arendamise probleemid.** Patareide/akude ja kütuselementide lokaliseerimine peab olema ELi oluline eesmärk. ELi aku- ja vesinikuliidud väärib toetust ning neile tuleb eraldada piisavalt vahendeid. Need tööstusliidud peavad käivitama ulatuslikud investeeringud tootmisrajatistesse ja pakkuma Euroopas tuhandeid töökohti. Tuleb hoolitseda selle eest, et Euroopa piirkondade vahel ei tekiks lõhesid, mida on märgata praegu.

3.8. Ühendatud ja automatiseeritud sõidukite megatrendi tulemusel võib lisandväärtus liikuda sõidukite müügil ja hoolduselt uute murranguliste ärimudelite suunas, mille aluseks on andmepõhised teenused ja liikuvus kui teenus. Autotööstuse ökosüsteem peab olema valmis sisenema neisse uutesse ärimudelitesse ja kindlustama neis oma kohalolu. Selleks on vaja tehnoloogilisi ja regulatiivseid standardeid, et pakkuda uusi innovaatilisi liikuvusteenuseid, näiteks kasutuskorra põhine tasu, asukohapõhine reklaam, sõidukite kaugvärskendused/-hooldus. Selleks et kindlustada Euroopa juhtpositsioon digitaalsete liikuvusteenuste valdkonnas, on väga oluline luua ka Euroopa liikuvuse andmeruum. Samuti tuleb kasutusele võtta vajalik digitaalse kommunikatsiooni taristu ja kavandada tegevuskavad automatiseerituse taseme suurendamiseks (sealhulgas suuremahulise testimise raamistik, juurdepääs andmetele ja uus sõidukite tüübikinnitust käsitlev lähenemisviis). Lisaks tuleb hinnata üha automatiseeritumate sõidukite pikaajalist mõju, eriti töökohtadele ja eetikaaspektidele, sest see on oluline sotsiaalse heakskiidu tagamiseks. Kuna kaubavedu võib tulevikus intensiivistuda (e-kaubandus), tuleb välja töötada ka intelligentsed transpordi liikuvuslahendused, mis põhinevad mitmeliigilisel transpordikorraldusel, kulutõhususel (suure mahutavusega sõidukirongid) ja kestlikel transpordiliikidel, kasutades logistikaahelas automatiseerimis- ja ühendamislahendusi.

3.9. **Paradigmatal „Tööstus 4.0“ põhinevad nutikad tehnoloogiad ja digilahendused** peavad toetama tootmissüsteemide integreerimist ja aitama neid paindlikumaks muuta. Tõhustatud tootmissüsteemid (mitte ainult tootmisprotsesside integreerimine ettevõtte tasandil) kogu tarneahelas muudavad mootorsõidukite tarneahelad vastupidavamaks ja toetavad konkurentsivõimet. Digiüleminekut tuleb toetada sektori jaoks tööstusandmeruumi loomisega. Kuid need tehnoloogiad toovad kaasa ka suurema automatiseerimise, millel on negatiivne mõju töökohtadele, ja sellega tuleb tegeleda.

3.10. **Üleilmsete võrdsete võimaluste tagamine.** Euroopa eesmärk peab olema säilitada oma tugev ekspordipositsioon autotööstuses. Seepärast tuleb rakendada järgmisi meetmeid:

- püüelda kaubandussuhete vastastikkuse poole (turulepääs, riigihanked, investeeringud, intellektuaalomandi õiguste austamine, toetused);
- sõlmida kahepoolseid vabakaubanduslepinguid (sealhulgas auto- ja maanteetransporti käsitlev peatükk);
- võidelda ebaausate kaubandustavade vastu (toetused, kahepoolsed vabakaubanduslepingud, CO₂ hinna erinevused, sotsiaalne ja keskkonnaalane dumping);
- edendada rahvusvahelist koostööd keskkonnahoidlike autode ja vähese CO₂ heitega kütust kasutava tehnoloogia alal.

⁽⁸⁾ Sellega seoses on patareidid ja akusid käsitleva Euroopa määruse rolli üksikasjalikult kirjeldatud arvamuses ELT C 220, 9.6.2021, lk 128.

3.11. ÜRO Euroopa Majanduskomisjoni (UNECE) raames tuleb tugevdada ülemaailmse tehnilise ühtlustamise toetamist. **Autotööstuse pooljuhtide tarne kitsaskohad** tuleb lahendada julgelt tegutsedes. Nõudlus pooljuhtide järele kasvab ka edaspidi, kuna autod on muutumas elektroonikaseadmeteks. Sellega seoses toetab komitee täielikult viimases teatises tööstuspoliitika kohta esitatud ettepanekut töötada välja meetmepakett Euroopa strateegilise sõltuvuse vähendamiseks ja ennetamiseks. Samuti vajab täielikku toetust Euroopa digikompassis seatud eesmärk kahekordistada Euroopa osa ülemaailmsel pooljuhtide turul 10 %-lt 20 %-le. Teise pooljuhte käsitleva üleeuroopalist huvi pakkuva tähtsa projekti loomine aitab kindlasti kaasa selle eesmärgi saavutamisele. Liikmesriigid peaksid samuti täitma oma lubaduse kulutada 20 % COVID-19 järgsest taaste- ja vastupidavusrahastust digiüleminekule. Edasised meetmed võiksid hõlmata välismaiste otseinvesteeringute ligimeelitamist ning strateegilise koostöö loomist autoettevõtete ja pooljuhtide tootjate vahel. Kokkuvõttes peab elutähtsa tehnoloogia ELi vaatluskeskus hoolikalt jälgima paljusid muid strateegilisi sõltuvusi autotööstuses: tooraine, vesinik, patareid ja akud, taastuvenergia, pilvetechnoloogiad jms.

3.12. **Tuleb käsitleda uue autotööstuse maastiku mõju järelturule.** Mootorsõidukite järelturul, kus töötab neli miljonit inimest, tuleb silmitsi seista ulatuslike struktuurimuudatustega, mis tulenevad müügi vähenemisest, elektrifitseerimisest, kütusenõudluse vähenemisest, veebimüügist ja hoolduse vähenemisest. Sektor peab end uuesti leitud kui järgmiste liikuvusteenuste osutaja: autode ajakohastamine, ennetav hooldus, sõiduvahendus, ühisauto kasutamine ja mikroliikuvuse jaoks ärimudelite väljatöötamine. Tuleb ületada vastuolulised huvid seoses juurdepääsuga sõidukisestele andmetele ning luua koostalitlusvõimeline ja standarditud platvorm, et järelturg saaks arendada andmepõhiseid teenuseid (näiteks kaugdiagnostika, tarkvara uuendamine, ennetav hooldus).

Ühiskond: muutuste juhtimine ja sotsiaalselt õiglase ülemineku tagamine

3.13. Autotööstuse ümberkujundamisel on dramaatiline mõju nii sõidukite ja nende komponentide tootmiseks vajalike töökohtade arvule kui ka uue paradigma raames vajalikele tööprofiilidele. Seetõttu peaks tööturupoliitika keskenduma tööjõu tööalase konkurentsivõime säilitamisele/suurendamisele elukestva õppe abil ning paindlike võimaluste loomisele haridus- ja töömaailma vahel (nt kihtkursussüsteemid, hästitoimivad töökohapõhise õppe turud ja mitteformaalse õppimise sertifitseerimine). Töötajate sisemist liikuvust ettevõtetes tuleks edendada täiendus- ja ümberõppe abil, et varustada neid tulevikuoskustega (käsitöö vähenemine ja digioskuste järsk kasv erilise tähelepanuga tarkvarale ja elektroonikale). Euroopa valdkondlikud algatused nagu DRIVES ja ALBATTIS ning uus autotööstuse oskuste liit on olulised vahendid oskustega seotud probleemide lahendamiseks.

3.14. Töötajatele, kes peavad sektorist lahkuma, **tuleb tagada sujuv üleminek teistele töökohtadele.** Neile tuleb võimaldada juurdepääs uutele töökohtadele, mis tõepoolest luuakse arenevates sektorites, nagu IT, 5G võrgud, jõuelektronika, laadimistaristu, taastuvatest allikatest energia tootmine, arukad võrgud, nutikad maanteed, liikuvusteenused, patareid ja akud, alternatiivkütused, energia salvestamine, elektritootmine ja elektri jaotamine. See on väga keerukas, sest need töökohad luuakse tõenäoliselt mujal ja muul ajal ning need nõuavad muid oskusi kui kaduvad töökohad. Ülemineku ajal tuleb tagada sissetulekukindlus. Massilist koondamist saab samuti vältida ennetähtaegselt pensionile jäämise, lühendatud tööaja ja töötundide vähendamise mehhanismide abil. Tuleb tagada korralik sotsiaaldialoog, et muutusi oleks võimalik õigeaegselt ette näha ning et hoida ära sotsiaalseid probleeme ja konflikte.

3.15. **Sektori digi- ja roheülemineku mõju tuleb selgelt kaardistada,** et teha kindlaks kõige ohustatumad piirkonnad ja tarneahela osad. Ida- ja Lääne-Euroopa ning Lõuna- ja Põhja-Euroopa vahel ei tohiks tekkida uusi sotsiaalseid lõhesid. Samuti tuleb jälgida sektori jalajälje muutumist süsinikuheite vähendamise ja digiteerimise tõttu. Hoolikalt tuleks uurida kestliku biomassi kasutamise võimalikku arengut, sest ka seal on võimalusi luua uusi töökohti, võttes samal ajal nõuetekohaselt arvesse vajadust jääda ökoloogilistesse piiridesse.

3.16. Kõik autotööstuse piirkondade sidusrühmad (ettevõtted, ametiühingud, klasterorganisatsioonid, ametiasutused, tööturuasutused, regionaalarengu asutused) peaksid tegema intensiivset koostööd **ulatuslike piirkondlike ümberkorralduskavade** koostamisel.

3.17. **Mootorsõidukite tarneahelates tuleb vältida varade kasutuskõlbmatuks muutumist,** tagades õigeaegse ja piisava toetuse paljudele VKEdele, kellel puuduvad vahendid (inimressursid ja rahalised vahendid) oma tegevuse ümberkujundamiseks ja paljulubavamate ärimudelite suunas liikumiseks.

3.18. **Individuaalne liikuvus peab jääma kättesaadavaks ja taskukohaseks kõigile**, eriti pendelrändajatele, kellel puudub juurdepääs kvaliteetsele ühistranspordile või muudele liikuvuslahendustele. See on võimalik saavutada, kui kompenseerida alternatiivsete jõuseadmete ning selliste vähese CO₂ heitega ja CO₂-neutraalsete kütuste kõrgemat hinda, mida saab kasutada tavapärases sõiduautos. Igal juhul tuleb vältida ühiskondlikku polariseerumist nende vahel, kes saavad endale lubada keskkonnahoidliku auto ostmist, ja nende vahel, kes seda endale lubada ei saa.

3.19. **Järeldus.** Euroopa autotööstus on alati olnud majanduskasvu ja töökohtade loomise ülemaailmne liider ja eestvedaja. Digiteeritud ja vähese CO₂ heitega maanteevedude süsteemi paradigmat üleminekul peaks see sektor säilitama oma positsiooni ja arendama üleminekuvõimalusi, mis aitaksid toime tulla murranguliste suundumustega, millega sel tuleb praegu silmitsi seista. Tööstussektor peaks seda tehes tuginema oma tehnoloogiaalastele tugevustele, kvalifitseeritud tööjõule, maailmatasemel inseneritööle, nõudlikele tarbijatele, keerukatele tarneahelatele, tugevale VKEde kultuurile ja konstruktiivsetele töösuhetele. Euroopa autotööstuse ökosüsteem peab saama kestliku liikuvuse lahenduste väljatöötamise ja juurutamise eestvedajaks. Seepärast tuleb autotööstuse ökosüsteemis aktiivselt välja töötada strateegiaid, et kujundada Euroopa autotööstuse maastikul käimasolevat murrangulist muutust ja megatrende. **Kuna autotööstuse tarneahela jaoks on tegemist ülisuurte muudatustega, peab komitee hädavajalikuks luua sektori jaoks õiglase ülemineku mehhanism, et kehtestada vajalikud kõrvalmeetmed sotsiaalsete probleemide vältimiseks ja sotsiaalselt vastutustundliku ülemineku tagamiseks.**

Brüssel, 20. oktoober 2021

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Christa SCHWENG

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „5G-ökosüsteemi ühiskondlik ja ökoloogiline mõju“**(omaalgatuslik arvamus)**

(2022/C 105/06)

Raportöör: **Dumitru FORNEA**

Täiskogu otsus	25.3.2021
Õiguslik alus	kodukorra artikli 32 lõige 2 – omaalgatuslik arvamus
Vastutav seksioon	transpordi, energeetika, infrastruktuuri ja infoühiskonna seksioon
Vastuvõtmine seksioonis	7.10.2021
Vastuvõtmine täiskogus	20.10.2021
Täiskogu istungjärk nr	564
Hääletuse tulemus	
(poolt/vastu/erapooletuid)	210/2/19

1. Järeldused ja soovitused

1.1. Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee märgib, et elektroonilise side kiirel digiteerimisel ja arendamisel on suur mõju nii majandusele kui ka ühiskonnale laiemalt. Nende tehnoloogiate vastutustundliku kasutamise abil on inimkonnal ajalooline võimalus ehitada üles parem ühiskond. Siiski võivad meie kogukonnad ilma nõuetekohase hoolduse ja demokraatliku kontrollita seista tulevikus silmitsi tõsiste probleemidega nende tehnoloogiliste süsteemide haldamisel.

1.2. Komitee tunnistab, et elektroonilise side taristu võib oluliselt parandada inimeste elukvaliteeti ja sellel on otsene mõju vaesuse vähendamisele. 5G-tehnoloogia pakub väga head võimalust parandada tervishoiuteenuseid, arendades kaugmeditsiini ja parandades arstiabi kättesaadavust. Ühiskonnas tunnustatakse tähtsat rolli, mida kaugmeditsiin on pandeemia ajal etendanud.

1.3. Komitee märgib, et arutelu 5G-võrkude kasutuselevõtu üle on muutunud vastuoluliseks ja poliitiliseks, kuid selgitada tuleb ka sotsiaalseid, tervishoiu- ja keskkonnaküsimusi ning kaasata kodanikke ja kõiki asjaomaseid osalejaid.

1.4. Komitee innustab Euroopa Komisjoni tegema edusamme uute 5G- ja 6G-tehnoloogiate valdkonnaülese mõju hindamisel, arvestades et ohtude ja nõrkuste kõrvaldamiseks on vaja vahendeid ja meetmeid. Seepärast soovitab komitee, et ELi ja liikmesriikide vahendeid eraldataks nii inimestele kui ka keskkonnale keskenduvatele põhjalikumatele valdkonnaülestele teadusuuringutele ja mõju-uuringutele ning nende tulemuste levitamisele, et harida nii üldsust kui ka otsuste tegijaid.

1.5. Komitee teeb Euroopa Komisjonile ettepaneku konsulteerida kodanike ja kodanikuühiskonna organisatsioonidega ning kõiki asjaomaseid avaliku sektori asutusi kaasates anda panuse otsustusprotsessi seoses mobiilse elektroonilise side ühiskondliku ja ökoloogilise mõjuga.

1.6. Komitee on seisukohal, et EL vajab sõltumatut Euroopa tasandi asutust, millel oleksid ajakohased meetodikad, mis on kooskõlas praeguse tehnoloogilise kontekstiga ja valdkonnaülese käsitusviisiga, et koostada suuniseid üldsuse ja töötajate kaitseks raadiosagedusliku elektromagnetilise kiirgusega kokkupuutumise korral.

1.7. Komitee soovitab kõik raadiosaatejaamad ja nende sagedusalad inventeerida ning see teave avaldada, et parandada piirkondlikku haldamist ja kaitsta inimeste, eriti haavatavate rühmade (lapsed, rasedad, kroonilised haiged, eakad, elektromagnetväljade suhtes ülitundlikud inimesed) huve. Samuti tuleb arvesse võtta töötajate tervist ja ohutust.

1.8. Komitee toetab ideed, et 5G-võrgu seadmed peavad olema juba tehases kavandatud nii, et need suudaksid anda tarbijaorganisatsioonide ja huvitatud üldsuse jaoks reaalses avalikus signaalide kiirgusvõimsuse ja muude asjakohaste tehniliste parameetrite kohta. Neid andmeid peavad tsentraliseerima, haldama ja avalikustama pädevad asutused.

1.9. Komitee on seisukohal, et elektromagnetilise saaste seire ja kontroll peab toimuma range institutsioonidevahelise ja interdistsiplinaarse teadusliku meetodi alusel, mida toetavad tänapäevased seadmed elektrooniliste sidevõrkude parameetrite mõõtmiseks, nii et kumulatiivne mõju pikema aja jooksul oleks korralikult esile tõstetud ja hinnatud.

1.10. Kuigi puuduvad tunnustatud teaduslikud andmed 5G negatiivse mõju kohta inimeste tervisele, leiab komitee, et kooskõlas ettevaatuspõhimõttega tuleb pidevalt jälgida 5G sotsiaalseid, tervise- ja keskkonnaaspekte. Komitee tunnistab muret kõnealuse kokkupuute tervisemõjude pärast, sealhulgas soojusliku ja mittesoojusliku mõju, kokkupuute intensiivsuse ja pikaajalise mõju pärast. Osas piirkondades on kokkupuute suurem kui mujal ja sellistel juhtudel tuleks kaaluda erimeetmeid, sealhulgas soovitusi laiendada ALARA põhimõtte kohaldamist, et piirata 5G-võrkude tekitatud elektromagnetilise kiirguse mõju.

1.11. Komitee märgib, et elanikkonna kokkupuudet erinevate elektromagnetväljadega on peaaegu võimatu vältida. Euroopa direktiivis, mis käsitleb töötervishoiu ja tööohutuse miinimumnõudeid seoses töötajate kokkupuutega füüsilistest mõjuritest (elektromagnetväljad) tulenevate riskidega, ⁽¹⁾ kehtestatud kokkupuute piirnormide läbivaatamisel tuleks algusest peale kaasata sotsiaalpartnerid. Erilist tähelepanu tuleb pöörata mittesoojuslikule mõjule.

1.12. Tervisekaitse- ja ohutusmeetmeid tuleb tõhustada ja tugevdada, jälgides hoolikalt kiirgustaset ja kohaldades rangelt elektromagnetilise kiirguse allikate läheduses töötavate inimeste suhtes ohutusstandardeid.

1.13. Komitee märgib, et on vaja ajakohastada institutsionaalseid mehhanisme, mille eesmärk on kaitsta kõiki inimõigusi uues 5G-tehnoloogia kasutuselevõttuga soodustatavas hüperdigitaalses, hüperautomatiseeritud ja hüperühendatud keskkonnas, arvestades et igasugune tehnoloogiline areng peab sisaldama neid universaalseid väärtusi, mis moodustavad kulude-tulude aruande hindamisel õigustatud ja vajaliku mõõtmise.

1.14. Komitee mõistab kodanike muret selle pärast, kas antennide paigaldamisel arvestatakse nende omandiõigust või õigust oma keha üle otsustada selliste 5G-võrkude kontekstis, mis ulatuvad kõikjale alates nende kodudest kuni orbitaalsatelliitideni. Omandiõigust ja inimeste valikuid tuleb austada. Tuleb tagada teadva nõusoleku määratlus, et inimestel oleks tõeline õigus vabale, täielikult informeeritud ja kehtivale nõusolekule.

1.15. Komitee toetab Euroopa suutlikkuse suurendamist küberriskide ennetamise, hariduse ja kaitse valdkonnas, nii tugevdades asjakohaseid institutsioone (näiteks ENISA) kui ka luues kodanike õiguste tagamiseks tehnoloogilisi, institutsionaalseid ja õiguslikke vahendeid. Teatavate julgeolekuohtudega võitlemiseks peaks EL investeerima rohkem oma tehnoloogia arendamisse ning tehnoloogiatööstuse ja -arendajate toetamisse. Kõige olulisem on, et need meetmed peaksid olema kohandatud nii, et nad motiveeriks Euroopa VKEid arendama turvalist ja usaldusväärset 5G-taristut.

2. Sissejuhatus

2.1. 5G ei ole iseenesest uus tehnoloogia, vaid olemasolevate tehnoloogiate (1G kuni 4G) edasiarendus, mis eksisteerib ka tulevikus nende kõrval. Selle tulemuseks on eri võrkude võrgustik: suurem hulk mitmekesisemaid raadiosagedusalasid, palju andmeid vahetavaid seadmeid ja hulgaliselt suhtlust kasutajatega. Mõni uus seade ja kasutatav uus tehnoloogia avaldab eelmistest põlvkondadest erinevat mõju.

⁽¹⁾ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 26. juuni 2013. aasta direktiiv 2013/35/EL, mis käsitleb töötervishoiu ja tööohutuse miinimumnõudeid seoses töötajate kokkupuutega füüsilistest mõjuritest (elektromagnetväljad) tulenevate riskidega (20. üksikdirektiiv direktiivi 89/391/EMÜ artikli 16 lõike 1 tähenduses) ja millega tunnistatakse kehtetuks direktiiv 2004/40/EÜ (ELT L 179, 29.6.2013, lk 1).

2.2. 5G-tehnoloogia peaks võimaldama traadita hüperühendatust, võimalust katta ja ühendada tohutul hulgal seadmeid ning palju kiiremat edastuskiirust, mille ühik on Gbit/s. See saavutatakse lainekimpu moodustava spektri koondamise ja mitme paralleelühenduse abil, kasutades nii Massive MIMO antenne (operaatori faasimassiivi tugijaam) kui ka tavalisi MIMO antenne (kliendi enda seade) ja lühikest latentsusaega (millisekundid operaatori enda taristu, kuid mitte ülejäänud interneti jaoks).

2.3. GSMA 2019. aasta uuring näitab, et 5G-võrgu uusi võimalusi on vaja isejuhtivate sõidukite, virtuaalreaalsuse, liitreaalsuse ja nn kombatava interneti toimimiseks. Teisi rakendusi saab kasutada praeguse tehnoloogia (4G LTE ja kiudoptiline võrk) abil. 5G-tehnoloogia kiirendab ka üleminekut neljandale tööstusrevolutsioonile (Industry 4.0) ja hõlbustab tehisintellektil põhinevate rakenduste arendamist ning seepärast peetakse seda tehnoloogiat tänapäevase, üha automatiseerituma ja digitaalsema majanduse arengu peamiseks ja vajalikuks elemendiks.

2.4. Üle maailma on teaduskogukondi, kes on esitanud tõendeid⁽²⁾ selle kohta, et on põhjust muretseda inimkeha ja muude elusorganismide pikaajalise ja kõikjal esineva kokkupuute pärast 5G-võrkudes kasutatavate mikrolainesagedustega ja 5G-tehnoloogiatele omaste 10, 20, 30 või enama gigahertsiste raadiosagedustega, samuti võimaliku kahjuliku mõju pärast inimeste tervisele, elurikkusele ja keskkonnale. Siiski on seni asjaomased ELi ja liikmesriikide ametiasutused teatanud, et puuduvad teaduslikud tõendid 5G-tehnoloogia negatiivse mõju kohta inimeste tervisele. WHO väitel ei ole pärast paljusid uuringuid siiani leitud põhjuslikku seost traadita tehnoloogiaga kokkupuute ja kahjulike tervisemõjude vahel.

2.5. Koos uute tehnoloogiatega, mille kasutuselevõttu 5G hõlbustab, toob see kaasa ebakindluse ja nagu iga uue tehnoloogia puhul, ka mõned veel teadmata mõjud. Selleks, et vastata nõuetekohaselt kõikidele küsimustele 5G mõju kohta rahvatervisele ja vältida avaliku arvamuse langemist desinformatsiooni ohvriks, leiab kodanikuühiskond, et vaja on sobivat ennetavat juhtimist, rakendades ELi seadusandlikus protsessis selle uue elektroonilise side põlvkonna reguleerimisel *ettevaatuspõhimõtet*.

3. Üldised märkused

3.1. Laias laastus on rahvusvahelised institutsioonid, ettevõtted ja riikide ametiasutused hämmastavalt entusiastlikud 5G-tehnoloogia eeliste üle. Siiski on vaja uurida, kas on kahjulikke mõjusid, mis võivad ilmned 5G-ökosüsteemi edasi arendamisel, ning tingimusi, mida on vaja nende märkimisväärse ühiskondliku mõjuga taristu ja teenuste jaoks ühiskonna heakskiidu saavutamiseks.

3.2. Elektroonilise side tehnoloogia ja internetitaristu kiire arengu tõttu on laiema üldsuse ja organiseeritud kodanikuühiskonna seas arenenud riikides üha rohkem arutletud IKT-võrkude hüppeliselt kiirema arendamise vajaduse ja eeliste üle. Ametiasutused peavad tunnistama probleeme, mis on seotud sellega, kuidas need tehnoloogilised süsteemid võivad mõjutada keskkonda, elusorganisme või inimeste kodanikuõigusi.

3.3. Euroopa tasandil on muret elektromagnetilise saaste võimaliku tervisemõju pärast väljendatud Euroopa Parlamendi ja nõukogu otsuses nr 243/2012/EL:⁽³⁾ „Spektrilubade andmise ühise lähenemisviisi väljatöötamisel tuleks täielikult arvesse võtta rahva tervise kaitsmist elektromagnetväljade eest, mis on oluline kodanike heaolu tagamiseks. Seda on käsitletud nõukogu 12. juuli 1999. aasta soovitus 1999/519/EÜ (milles käsitletakse üldsuse elektromagnetväljadega (sagedusega 0 Hz kuni 300 GHz) kokkupuute piiramist) ning ülioluline on tagada pidev järelevalve selle üle, kuidas spektri kasutamise ioniseeriv ja mitteioniseeriv toime mõjutab inimeste tervist, sealhulgas tuleb vaadelda ka kumulatiivset toimet, mida tegelikus elus põhjustab mitmesuguste spektrisageduste üha laienev kasutamine üha suurema hulga eri seadmete poolt“.

⁽²⁾ <https://ehtrust.org/environmental-health-trust-et-al-v-fcc-key-documents/>

⁽³⁾ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 14. märtsi 2012. aasta otsus nr 243/2012/EL, millega luuakse mitmeaastane raadiospektripoliitika programm (ELT L 81, 21.3.2012, lk 7).

4. Konkreetsed märkused

5G-tehnoloogia ja selle mõju inimeste kodanikuõigustele

4.1. Viimastel aastatel on mitmed kodanikuühiskonna organisatsioonid ELi ja muudes riikides edastanud hoiatusi kahjuliku mõju ja tõsiste keeruliste kriiside kohta, mis võivad olla tingitud demokraatliku kontrolli ja läbipaistvuse puudumisest ning julgeolekuohtudest, mis tulenevad sõltuvusest kolmandate riikide osalejate pakutavast tehnoloogiast.

4.2. Elektroonilise side tööstus ja selle pakutavad murrangulised 5G-tehnoloogiaga seotud rakendused põhinevad kahe väga olulise ressursi kasutamisel. Esiteks raadiosagedusspektri kasutamine. See on piiratud loodusvara, mis kuulub inimestele ja mida nende nimel haldavad valitsused riiklike asutuste või muude avalik-õiguslike asutuste kaudu, kes rendivad neid ressursse elektroonilise side ettevõtjatele.

4.3. Teine oluline ressurss on juurdepääs tarbijate ja üksikisikute andmetele ja metaandmetele. Digiteenuste turu arenedes on need andmed äärmiselt väärtuslikud ja toovad palju kasu neid kasutavatele ettevõtetele. Mõningaid sellega seotud probleeme kirjeldati komitee arvamuses andmestrategie kohta ⁽⁴⁾.

4.4. Eelöeldut arvesse võttes tuleb rõhutada, et 5G ning andmete jagamine ja koondamine, nagu paljud teisedki tehnoloogiad, on võimas vahend, mida saab kasutada kodanikuühiskonna tugevdamiseks, avalike teenuste tõhusamaks ja usaldusväärsemaks muutmiseks ning ebavõrdsuse vähendamiseks majanduskasvu suurendamise teel. Seega peaksid EL ja liikmesriigid 5G-tehnoloogiat ära kasutama, et parandada juurdepääsu kvaliteetsetele andmetele ja arendada välja parem digitaalse halduse taristu (e-haldus), tuues seeläbi avalikud ja demokraatlikud institutsioonid kodanikele lähemale.

4.5. Sellest tulenevalt peaks elektroonilise side taristu vastutustundlik ja jätkusuutlik areng parandama tavakodanike elukvaliteeti, eelkõige piirkondades ja vähem arenenud riikides. Nende tehnoloogiate arendamine mõjutab seega otseselt vaesuse vähendamist.

4.6. 5G-võrkude kiireks kasutuselevõtmiseks lõi Euroopa Liit Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi (EL) 2018/1972 ⁽⁵⁾ artiklite 42, 43 ja 44 kaudu reguleeriva raamistiku, mis annab elektroonilise side ettevõtjatele juurdepääsu maa-alale, kuhu tuleb paigaldada nende võrkude arendamiseks olulised seadmed ja taristurajatised. Kodanikuühiskond jälgib selle sätte tõlgendamist, et direktiivi ülevõtmine ei tooks kaasa põhiseadusega vastuolus olevaid erandeid kodanike omandiõiguste tagamisest.

5G-ökosüsteemi mõju keskkonnale

4.7. Mõned kodanikuühiskonna organisatsioonid on märkinud uute 5G-võrkude võimalikku keskkonnamõju. Mõned nende väited on seotud ebapiisavate keskkonnamõju uurimist nõudvate sätetega või sobimatute mehhanismide ja meetmetega 5G-võrgu taristu energeetilise jalajälje vähendamiseks või elektroonikaromude ringlussevõtu edendamiseks ⁽⁶⁾.

4.8. 5G keskkonnale ja kliimale avalduva mõju nõuetekohaseks hindamiseks peavad riigiasutused võtma arvesse muu hulgas järgmisi aspekte: kasvuhooonegaaside heited, ⁽⁷⁾ kriitilise tähtsusega tooraine kättesaadavus ja tarbimine, asjade interneti kaudu ühendatud ja selles toimivate objektide kasutatav energiakogus (ja -allikad), samuti traadita andmeside edastamiseks ning andmete tsentraliseerimise ja transiidipunktide käitamiseks kasutatav energiahulk (ja -allikad).

4.9. Koos 5G ja asjade interneti kasutuselevõttuga lisandub elektroonikaromude ⁽⁸⁾ kategooriasse miljardeid uusi 5G-võrgu elemente ja majapidamistarbeid (elektroonika ja kodumasinad, rajatised jne), mida tuleb arvesse võtta nii ringmajanduse kontseptsiooni kui ka jäätmete mittetekitamise poliitika kontekstis.

⁽⁴⁾ TEN/708, ELT C 429, 11.12.2020, lk 290.

⁽⁵⁾ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 11. detsembril 2018. aasta direktiiv (EL) 2018/1972, millega kehtestatakse Euroopa elektroonilise side seadustik (ELT L 321, 17.12.2018, lk 36).

⁽⁶⁾ <https://www.greenpeace.org/static/planet4-eastasia-stateless/2021/05/a5886d59-china-5g-and-data-center-carbon-emissions-outlook-2035-english.pdf>

⁽⁷⁾ https://www.hautconseilclimat.fr/wp-content/uploads/2020/12/rapport-5g_haut-conseil-pour-le-climat.pdf

⁽⁸⁾ <https://www.itu.int/en/ITU-D/Climate-Change/Pages/Global-E-waste-Monitor-2017.aspx>

Mure 5G-võrkude mõju pärast inimeste tervisele ja elusorganismidele

4.10. 5G-tehnoloogia pakub väga head võimalust inimeste tervise parandamiseks. IKT-taristu arendamine ja 5G kaasamine kiirendab kaugmeditsiini arengut, muu hulgas ka asjade interneti kaudu. 5G võimaldab teha keerukaid operatsioone kaugühenduse teel, parandades seega oluliselt juurdepääsu kvaliteetsele arstiabile, eriti nende inimeste jaoks, kes ei saa endale lubada reisimist välismaale, et saada vajalikku ravi.

4.11. Kaugmeditsiini areng on eriti tähtis pandeemia ajal, mil kohapealne juurdepääs arstiabile on märkimisväärselt vähenenud. Lisaks on 4G-tehnoloogia võimaldanud arendada kaugradioloogiat. IKT-taristu on võimaldanud patsiente kaugdiagnosida (magnetresonantstomograafia, kompuutertomograafia) ja anda neile kvaliteetset meditsiiniteenust, olenemata patsiendi asukohast. 5G-tehnoloogiaga arendatakse seda veelgi edasi, pakkudes inimestele paremat juurdepääsu diagnostikale ja otsestele meditsiiniteenustele, mida osutatakse kaugühenduse teel.

4.12. Teisest küljest on aga viimase 20 aasta kiire tehnoloogiline areng toonud kaasa elektromagnetväljade kasvu ja selle elektrosudu põhjustatud saastuse suurenemise. Elektrosudu mõju tuleb käsitleda tõendipõhiste meetoditega, et hinnata tegelikku ohtu.

4.13. Ülitundlikkus elektromagnetväljade suhtes ehk elektromagnetväljade talumatus on Euroopa Parlamendi,⁽⁹⁾ Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee⁽¹⁰⁾ ja Euroopa Nõukogu⁽¹¹⁾ poolt tunnustatud haigus. Selle all kannatab teatav hulk inimesi ja võib eeldada, et 5G (mis vajab palju tihedamat elektroonilise side võrku) kasutuselevõtuga võib see rohkem mõju avaldada.

4.14. Üle maailma on tehtud uuringuid, milles on järeldatud, et elektromagnetilise kiirguse bioloogiline mõju ei kujuta endast terviseriski tingimusel, et riiklikud või rahvusvahelise mitteioniseeriva kiirguse eest kaitsmise komisjoni standardid on täidetud. Samal ajal leidub alates 1970ndatest kuni tänapäevani⁽¹²⁾ tehtud uuringuid, milles on järeldatud, et oht inimeste tervisele on olemas⁽¹³⁾.

4.15. Aruannetes, milles käsitletakse probleeme, mis on seotud inimeste pikaajalise kokkupuutega vastavalt 2019. ja 2020. aastal toodetud 5G-tehnoloogia abil tekitatud elektromagnetväljadega, väidavad Euroopa Komisjon ja USA föderaalne sideamet (FCC),⁽¹⁴⁾ et puuduvad kindlad või usaldusväärsed teaduslikud tõendid terviseprobleemide kohta, mis on põhjustatud kokkupuutest mobiiltelefonide edastatava raadiosagedusenergiaga.

4.16. Aastaid tagasi klassifitseeris Maailma Terviseorganisatsioon (WHO) raadiosageduste tekitatud elektromagnetvälja võimalikuks kantserogeeniks; nüüd on WHO ELi ja USA ametivõimudega sarnasel seisukohal. Seoses 5G-võrkude kasutuselevõtuga teatas WHO aga, et hindab 2022. aastal uuesti raadiosagedusspektri (3 kHz kuni 3 000 GHz) elektromagnetväljade riske⁽¹⁵⁾.

4.17. Euroopa Nõukogu 27. mai 2011. aasta resolutsiooni 1815 lõplikus versioonis „Elektromagnetväljade võimalikud ohud ja nende mõju keskkonnale“ hoiatatakse elektromagnetilise saastuse mõju eest inimeste tervisele ning see sisaldab üldisi ja konkreetseid soovitusi mobiiltelefonide leviku põhjustatud probleemide järjepidevaks lahendamiseks keskpikas ja pikas perspektiivis. Selles dokumendis rõhutatakse vajadust võtta kõik mõistlikud meetmed elektromagnetväljadega kokkupuute vähendamiseks kooskõlas ALARA põhimõttega,⁽¹⁶⁾ mida tuleb rakendada ioniseeriva kiirguse korral.

⁽⁹⁾ Euroopa Parlamendi 2. aprilli 2009. aasta resolutsioon elektromagnetväljadega seostatavate terviseprobleemide kohta (2008/2211 (INI)). https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-6-2009-0216_ET.html?redirect.

⁽¹⁰⁾ Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus „5G turvaline kasutuselevõtt ELis: ELi meetmepaketi rakendamine“ (ELT C 429, 11.12.2020, lk 281).

⁽¹¹⁾ Resolutsiooni 1815 (2011) lõplik versioon, artikli 8 lõike 1 punkt 4, <http://assemble.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=17994>.

⁽¹²⁾ <https://bioinitiative.org/updated-research-summaries/>

⁽¹³⁾ USA kaitseluureagentuur „Biological Effects of Electromagnetic Radiation (Radiowaves and Microwaves)“, märts 1976.

⁽¹⁴⁾ USA kodanikuühiskonna organisatsioonid on föderaalse sideameti seisukoha kohtus vaidlustanud: <https://ehitrust.org/eh-takes-the-fcc-to-court/>.

⁽¹⁵⁾ Rahvusvahelise Telekommunikatsiooni Liidu raadioeeskirjade kohaselt.

⁽¹⁶⁾ ALARA põhimõtet (nii madal, kui on mõistlikult võimalik saavutada) kasutatakse ioniseeriva kiirguse eest kaitsmise kavade koostamisel.

4.18. On tehtud uuringuid, milles väidetakse, et mobiiltelefonide ja raadioside taristu poolt eraldatava kiirguse mõju (isegi mittesoojuslik heide) kujutab endast ohtu inimeste tervisele neuropaalsest, reproduktiivsest, onkoloogilisest ja genotoksilisuse seisukohast⁽¹⁷⁾. Asjaomased institutsioonid aga leiavad oma hinnangute ja meetodika põhjal, et mobiiltelefonide ja raadioside taristu eraldatav kiirgus on inimestele ohutu.

4.19. Nagu eespool mainitud, on tehtud uuringuid, milles on uuritud elektromagnetilise kiirguse mõju inimeste ja loomade tervisele. Sellegipoolest on väga vähe selgitatud keerulist mõju, mida mitteioniseeriva elektromagnetkiirgusega kokkupuutumine võib mittesoojusliku mõjuna taimestikule ja loomastikule avaldada, ja veelgi vähem on sellest mõjust teavitatud. Tuntumad uuringud viitavad olulisele ja kohesele mõjule tolmeldajate ja lindude seas, kuid teadlased on väga mures elektromagnetkiirguse pikaajalise mõju pärast elusökosüsteemidele.

Väited ICNIRPi⁽¹⁸⁾ suuniste kohta

4.20. Euroopa Komisjon ja kogu maailma riikide valitsuste valdav enamus kasutavad üldsuse elektromagnetvälja kiirgusega kokkupuutumisele piirnormide määramisel ICNIRPi suuniseid. 2020. aastal ajakohastatud ja avaldatud ICNIRPi suunistes võeti arvesse ka lainekimbu moodustumist ja sagedusi – 5G-le omaseid parameetreid –, kuid arvesse ei võetud sageduste koondamist ega ühenduste suuremat tihedust.

4.21. Hoolimata asjaolust, et ICNIRP teeb märkimisväärsed jõupingutusi, et anda teavet kaitsesuuniste kehtestamiseks kasutatud teaduslike meetodite kohta, tunnistab see potentsiaalselt kahjulikuks ainult elektromagnetilise kiirguse tekitatud soojuslikku mõju.

4.22. STOA uuringus, mille korraldas Euroopa Parlament⁽¹⁹⁾ kooskõlas Euroopa Nõukogu 2011. aasta resolutsioonis nr 1815 esitatud soovitusetega, pooldatakse ettevaatuspõhimõtte järgimist, ICNIRPi pakutud künniste läbivaatamist ning tehniliste ja haldusmeetmete võtmist, et vähendada elektroonilise side elektromagnetilise saaste mõju.

4.23. Kavandatud meetmete eesmärk on tagada sidetaristu vastutustundlikum ülesehitus (antennide ja muude eriseadmete paigutamine), tagada üldsuse teavitamine elektromagnetilise saastuse võimalikust mõjust ja inimestele kättesaadavatest võimalustest elektromagnetilise kiirgusega kokkupuute mõju vähendamiseks, arendada elektromagnetväljade seire suutlikkust jne. Tuleks ette näha ELi ja riiklikud vahendid, et teha põhjalikumaid valdkonnaüleseid teadusuuringuid ja mõju-uuringuid inimeste ja keskkonna kohta ning levitada tulemusi üldsuse ja otsustajate harimiseks.

5G küberturvalisus – vahendid, meetmed ja nende tõhusus

4.24. Komitee on oma arvamuses „5G turvaline kasutuselevõtt ELis: ELi meetmepaketi rakendamine“ juba toonud esile paljud küberjulgeolekuga seotud raskused⁽²⁰⁾. 4G lahendamata kübernõrkused võimenduvad 5G-s veelgi. Need asuvad arhitektuuri, topoloogia ja protokollide tehnilisel tasemel, nagu on kaardistanud ENISA,⁽²¹⁾ ning võrgu- ja infoturbe aruande⁽²²⁾ kohaselt ei saa nende vastu veel tõhusate meetmetega võidelda.

4.25. Teatavate julgeolekuohtudega võitlemiseks peaks EL investeerima rohkem oma tehnoloogia arendamisse ning tehnoloogiatööstuse ja -arendajate toetamisse. Kõige olulisem on, et need meetmed peaksid olema kohandatud nii, et nad motiveeriksid Euroopa VKEsid arendama turvalist ja usaldusväärset 5G-taristut.

Brüssel, 20. oktoober 2021

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Christa SCHWENG

⁽¹⁷⁾ Näiteks Euroopa REFLEXi uuring (2004), mille korraldas ELi nimel 12 teadusasutust ja mille koguelarve oli üle 3 miljoni euro, kusjuures Euroopa Komisjoni panus oli 2,059 miljonit eurot.

⁽¹⁸⁾ Rahvusvaheline mitteioniseeriva kiirguse eest kaitsmise komisjon.

⁽¹⁹⁾ <https://www.home-biology.com/images/emfsafetylimits/EuropeanParliamentSTOA.pdf>

⁽²⁰⁾ ELT C 429, 11.12.2020, lk 281.

⁽²¹⁾ https://www.enisa.europa.eu/publications/enisa-threat-landscape-report-for-5g-networks/at_download/fullReport

⁽²²⁾ http://ec.europa.eu/newsroom/dae/document.cfm?doc_id=64468

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Järgmise põlvkonna kaubandus ja kestlik areng – 15 punktist koosneva tegevuskava läbivaatamine“**(omaalgatuslik arvamus)**

(2022/C 105/07)

Raportöör: **Tanja BUZEK**

Täiskogu otsus	25.3.2021
Õiguslik alus	kodukorra artikli 32 lõige 2 omaalgatuslik arvamus
Vastutav sektsioon	välissuhete sektsioon
Vastuvõtmine sektsioonis	28.9.2021
Vastuvõtmine täiskogus	20.10.2021
Täiskogu istungjärk nr	564
Hääletuse tulemus (poolt/vastu/erapooletuid)	236/2/5

1. Järeldused ja soovitused

1.1. Kaubandus vajab õiget poliitikaraamistikku, et hoogustada majanduskasvu, inimväärsete töökohtade loomist ja kestlikku arengut ning toetada majanduse kestlikku taastumist COVID-19 kriisist, võimaldades ettevõtjatel oma häiritud tarne- ja väärtusahelad uuesti üles ehitada ja ümber korraldada. 2021. aasta on pöördepunkt ELi kaubanduse ümbermõtestamisel ning Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee toetab selle avatud, kestlikku ja kindlat uut suunda.

1.2. Kaubanduse ja kestliku arengu peatükid väljendavad ELi pühendumust väärtuspõhisele kaubanduse tegevuskavale, mis soodustab ühtaegu nii majanduslikku, sotsiaalset kui ka keskkonnaalast arengut. Vaja on tegeleda nõuete täitmata jätmise probleemiga ning edendada kaubanduse ja kestliku arengu kohustuste täitmist, et saavutada kaubandusvahendite abil kõrged töö- ja kestlikkusstandardid. EL peaks nii kahepoolsel kui ka ülemaailmsel tasandil kehtestama koos sarnaselt meelesstatud kaubanduspartneritega, kes on valmis võtma juhtrolli, ranged kaubanduse ja kestliku arengu sihttasemed.

1.3. Komitee väljendab heameelt 15 punktist koosneva tegevuskava varajase läbivaatamise üle ning loodab, et see väljub 2018. aastal loodud piiratud ja kitsa fookusega raamistikust. Kuna kaubanduse ja kestliku arengu peatükkides kehtestatud õiguslikult siduvaid kohustusi ei täideta praegu täielikult, teeb komitee ettepaneku need põhjalikult läbi vaadata, nii et need sisaldaksid uuendatud ja sanktsioonidel põhinevat jõustamise meetodit ning tugevamat kodanikuühiskonna poolset järelevalvet, kasutades uuenduslikke vahendeid ja suurendades võimendavat mõju kaubanduse ja kestliku arengu valdkonnas. See järgmise põlvkonna kaubanduse ja kestliku arengu strateegia peab olema ELi kaubandusstrateegia lahutamatu osa, mida kohaldatakse nii praeguste kui ka tulevaste läbirääkimisvõitluste suhtes.

1.4. Uueks alguseks on tarvis saada võitu kapseldunud mõtteviisist. Kaubanduse ja kestliku arengu peatükkide edukaks rakendamiseks ja jõustamiseks on vaja osalejate teotahtelist, struktureeritud ja koostööaltnat suhtlust – teabevahetust institutsioonide ja rahvusvaheliste organisatsioonide vahel ning elkkõige kõigi nende teabevahetust sisenõuanderühmadega ja samuti sisenõuanderühmade endi vahel. Rahvusvaheliselt tunnustatud organisatsioonina peaks Rahvusvaheline Tööorganisatsioon (ILO) olema kaasatud ILO konventsioonide vabakaubanduslepingutes rakendamise järelevalvesse.

1.5. Suured probleemid tekivad sageli juba algusest peale. Komitee rõhutab, kui hädavajalik on tagada rahvusvaheliste põhikonventsioonide ratifitseerimise eelsed kohustused või kaubanduse ja kestliku arengu peatükkides sisalduvad siduvad ja jõustavad tegevuskavad koos ratifitseerimise selge ajakavaga. Esimene praeguse mudeli kohane kaubanduse ja kestliku arengu peatükkide jõustamise juhtum kinnitas, et sõnastus on ähmane ja seetõttu puudulik.

1.6. Kaubanduse ja kestliku arengu kõik kolm mõõdet on omavahel põimunud ja neid ei tohi üksikest eraldada. Komitee peab tervitatavaks ettevõtjate aktiivust kestliku kaubanduse tagamiseks tehtavate jõupingutuste jätkamisel ning leiab, et neil on positiivne roll kliimameetmete võimaluste edendamisel, näiteks keskkonناسäästliku tehnoloogia tööstuse jaoks, pöörates erilist tähelepanu VKEdele. Kaubanduse ja kestliku arengu peatükid peavad olema tihedamalt seotud ILO

kolmepoolse deklaratsiooniga hargmaiste ettevõtete ja sotsiaalpoliitika põhimõtete kohta, aidates kaasa ILO konventsioonide ratifitseerimisele, ning Majanduse ja Koostöö Arengu Organisatsiooni (OECD) suunistega hargmaiste ettevõtetele, eelkõige tarneahelas.

1.7. Tõhusaks kohapealseks muutuseks on vaja minna kaugemale kaubanduse ja kestliku arengu klassikalistest peatükkidest ning kaaluda uute poliitikavahendite suurt võimendavat mõju. Komitee kutsub üles sõlmima riigihankelepinguid tingimuslikult ettevõtjatega riikidest, kes järgivad ILO põhistandardeid ja Pariisi kokkulepet. Samuti kutsub ta üles võtma vastu kaugeleulatuvad ELi õigusaktid kohustusliku hoolekohustuse kohta, mis on veel üks tähtis kõrvalmeede. Välisinvestorid peaksid olema kohustatud vastama hoolekohustuse nõuetele, enne kui nad saavad kasutada rahvusvahelist investeerimislepingut. Kestliku kaubanduse saavutamiseks tuleks meetmeid täiendada rahapesu, maksukurete ja maksustamise vältimise vastaste meetmetega ning korruptsioonivastase võitlusega.

1.8. Kestlik areng peab käima kaasas muutustega ja neid edasi arendama, hoides töö- ja keskkonnastandardid oma tegevuskavas võrdsetl tahtsal kohal. Kaubanduse ja kestliku arengu asjaomaseid teemasid täiendavad lisaks elurikkusele ka roheline kokkulepe, ringmajanduse algatused ja piiril kohaldatav süsinikdioksiidi kohandusmehhanism. Konkreetsete kohustuste seadmiseks peavad keskkonnavalased kohustused muutuma rahvusvahelisteks standarditeks.

1.9. Jõustamiseks ei ole olemas imerohtu, kuid alustuseks on vaja suurendada tõhusat jõustatavust. Komitee on juba pikka aega nõudnud eksperdikomisjoni mehhanismi uuendamist, millega kaasneks võimalus määrata rahalisi karistusi või sanktsioone ning sisenõuanderühmade aktiivne roll selle kasutuselevõtul. Võrdsete tingimuste ja kestlikkuse esikohale seadmisel, millest saaksid kasu nii ettevõtjad kui ka töötajad, võiks eeskujuks olla ELi ja Ühendkuningriigi kaubandus- ja koostööleping.

1.10. ELi kaubanduspartnerid oskavad kaubandusmeetmete väljatöötamisel mõelda loovalt. Kasutades uuenduslikku lähenemisviisi töövaidluste lahendamisele, peaks EL kaaluma soodustariifide peatamist nende äriühingute puhul, kes rikuvad kokkulepitud rahvusvahelisi standardeid. Aegamööda arenevaid majandussidemeid silmas pidades toetab komitee tariifide järkjärgulist vähendamist, kui partnerriigid täidavad kaubanduse ja kestliku arenguga seotud kohustusi, jättes rikkumiste korral võimaluse sellest vähendamisest loobuda.

1.11. Kestlikkust ei ole võimalik saavutada ilma kodanikuühiskonnata. Sisenõuanderühmade loomine ei olnud eesmärk omaette. Et neid tõsiselt võetaks, vajavad nad teavet, vahendeid ja juurdepääsu, et anda lepinguosalistele nõu rakendamise ja jõustamise kohta, samuti tugevamat institutsioonilist raamistikku. Lisaks sisenõuanderühmadele kutsub komitee üles taastama vabakaubanduslepingute eksperdirühma.

1.12. Komitee on üks sisenõuanderühmade tugevaimaid poolehoidjaid ja jätkab nende töö toetamist. Arutelud sisenõuanderühmade tugevdamise üle on viimasel ajal elavnenud ning komitee julgustab komisjoni ja teisi sidusrühmi⁽¹⁾ tegema sisenõuanderühmadega koostööd, et parandada nende koosseisu, töökorraldust, tegevusulatust ja rolli jõustamismehhanismides ning nende institutsionaalseid kanaleid, nagu on üksikasjalikult kirjeldatud siinse arvamuse viiendas punktis.

2. Sissejuhatus

2.1. Aktiivse kaubanduspoliitikaga tuleb tõhusalt hoogustada kestlikku arengut ning see toob kasu ettevõtjatele, töötajatele, tarbijatele ja inimestele üldiselt, tingimusel et sellega luuakse uusi turuvõimalusi, inimväärseid töökohti ja võrdseid võimalusi. Sellega kaasnevad ka olemuslikud riskid, mida saab tulemuslikult leevendada ainult kaasava kaubanduspoliitika abil, mis pakub kodanikuühiskonnale, sidusrühmadele ja üldsusele võimaluse väljendada oma muresid.

2.2. Komitee on juba pikka aega nõudnud, et kestlikkus oleks üks kaubanduspoliitika vedavaid jõude, arvestades kaubanduse kesksel rollil ÜRO kestliku arengu eesmärkide saavutamisel. Käimasoleva aasta uus ELi kaubandusstrateegia loob raamistiku järgnevatel aastatel. Komitee esitas soovitusel kaubandusaspektide kohta eraldi arvamuses,⁽²⁾ kiites heaks ELi kaubanduspoliitika kestlikkusele suunatud eesmärgi ning nõudes kaubanduse ja kestliku arengu peatükkide igakülgset tugevdamist ja nende tõhusat jõustamist.

⁽¹⁾ 2020. aastal analüüsi Friedrich-Ebert-Foundatiori (FES) uuringus sisenõuanderühma puudusi ning rühm sisenõuanderühma liikmesorganisatsioonide, mille tööd koordineerib CNV Internationaal, koostab praegu mitteametlikku dokumenti, mis sisaldab soovitusi nende tugevdamise kohta.

⁽²⁾ ELT C 374, 16.9.2021, lk 73.

2.3. Tuginedes komitee varasemale tööle, antakse käesolevas arvamuses kodanikuühiskonna hinnang praegusele lähenemisviisile, et seda kasutatakse kaubanduse ja kestliku arengu peatükkide käimasolevas läbivaatamises. Komitee lähtub uuenduslikust kaubandust käsitlevast lähenemisviisist, et saavutada ELi kestliku arengu väärtused: kaubanduse ja kestliku arengu peatükid tulevaste põlvkondade jaoks.

3. Kaubandus ja kestlik areng: väärtustel põhinev ELi kaubanduse tegevuskava

3.1. Kaubanduse ja kestliku arengu peatükkide süsteemse integreerimisega oma vabakaubanduslepingutesse rõhutab EL oma pühendumist väärtuspõhisele kaubanduse tegevuskavale, millega edendatakse ühtaegu nii majanduslikku, sotsiaalset kui ka keskkonnaalast arengut. Vaja on tegeleda nõuete täitmata jätmise probleemiga ning edendada kaubanduse ja kestliku arengu kohustuste täitmist, et saavutada kaubandusvahendite abil kõrged töö- ja kestlikkusstandardid.

3.2. Alates kaubanduse ja kestliku arengu peatükkide üsna algelisest kujust ELi ja Lõuna-Korea 2011. aasta vabakaubanduslepingus on need kõigis järgnevas ELi vabakaubanduslepingutes pidevalt edasi arenenud. Kaubanduse ja kestliku arengu peatükkidega nähakse ette üksnes konsultatsioonidel põhinev vaidluste lahendamise mehhanism ja sisenõuanderühmad kodanikuühiskonna poolseks institutsionaliseeritud järelevalveks. Need sisaldavad kohustust järgida mitmepoolseid töö- ja keskkonnakokkuleppeid ning takistada osalistel kaubanduse ja investeringute ligimeelitamiseks töö- ja keskkonnakaitse taseme lõdvendamist või alandamist. Kahepoolsete dialoogi- ja koostööfoorumitena võivad nad toimida ka platvormina kestliku kaubanduse mitmepoolse tegevuskava edendamisel.

3.3. Kuigi EL on võtnud meetmeid, et asetada kestlikkus oma kaubanduspiüüdluste keskmesse, ei ole praegused läbirääkimised selle eesmärgiga sammu pidanud. Kuna kaubanduse ja kestliku arengu peatükkide läbivaatamine on toonud uue hingamise ja mõtteviisi avardanud, peab see väljuma oma vanast mitteametlikust staatusest ning kehtima ELi kaubandusstrateegia lahutamatu osana ka praegu läbiräägitavate lepingute suhtes ja olema lisatud muudetud läbirääkimisvolitustesse.

4. Hinnang 15 punktist koosnevale tegevuskavale

4.1. Euroopa Parlament, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee ning suur hulk sidusrühmi osalesid üha hoogustavas avalikus arutelus ELi kaubanduse ja kestliku arengu peatükkide lähenemisviisi tõhususe üle. Arutelu sai varajase lõpu 2018. aasta alguses, mil Euroopa Komisjon võttis vastu oma 15 punktist koosneva tegevuskava. Tegevuskava jaguneb neljaks põhiteemaks/rubriigiks ning sellega kehtestati viimaste aastate jaoks kaubanduse ja kestliku arengu edenemise piiratud ja kitsa fookusega raamistik, mida hinnatakse selle elluviimise ja puudujääkide põhjal allpool.

Koostöö

4.2. *Koostöö liikmesriikide ja Euroopa Parlamendiga:* komisjoni kaubanduse ja kestliku arengu eksperdirühm tugendas sidemeid liikmesriikidega, kuid selle struktuuri tõttu läheb kaduma oluline osa eksperditeadmistest ja teabest. Eksperdirühma töö väärib paremat järeldustest ja soovitudest teavitamist ning nõuab tugevamaid ja korrapärasemaid sidemeid sisenõuanderühmade ja komiteega. Kaubanduse peadirektoraadi tegevus peab laienema liikmesriikide kaubanduse ja kestliku arengu juhtosakondadele, kaasates võimaluse korral oma võrgustikesse teisi asjaomaseid peadirektoraate, nagu tööhõive, sotsiaalküsimuste ja sotsiaalse kaasatuse peadirektoraat ja kliimameetmete peadirektoraat, ning tehes koostööd rahvusvaheliste organisatsioonidega osana sellest pidevast teabe- ja tagasisidevoost. Euroopa Parlamendile regulaarse teabe andmine kaubanduse ja kestliku arengu küsimustes peaks hõlmama võrdsetel alustel ka sisenõuanderühmi ja see ei tohi toimuda kinniste uste taga. Euroopa Parlamendil peab olema roll kaubanduse ja kestliku arengu järelevalves ja rakendamises ning teda tuleb täielikult teavitada kaubanduse ja kestliku arengu allkomitee ja teiste asjaomaste ühiste juhtorganite tegevusest ning kaasata nende otsuste tegemisse. See on eriti vajalik ELi ja Ühendkuningriigi kaubandus- ja koostöölepingus sätestatud võrdsete tingimuste mehhanismi kontekstis.

4.3. *Koostöö rahvusvaheliste organisatsioonidega:* komitee toetab ennetavat ja süsteemsemat lähenemisviisi ning kutsub üles kaasama rahvusvahelisi organisatsioone, nagu ILO, ka läbirääkimiste ajal ja vabakaubanduslepingute rakendamise käigus, sealhulgas tegevuskavade kõigis etappides. Nagu Vietnami lepingu ratifitseerimise juhtum näitab, võiks ILO-l olla tähtis koht rakendamise eelses ja varajases etapis. Vajadus tihedama koostöö järele Euroopa Komisjoni, ILO ja Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee vahel on oluline ILO tehnilise abi ja suutlikkuse suurendamise projektide kujundamisel partnerriikides. Meetmed peavad käima käes ILO tugevama integreerimisega sisenõuanderühmade järelevalverolli ning komiteed ja võimaluse korral sisenõuanderühmade eestseisust võiks kutsuda osalema tööhõive, sotsiaalküsimuste ja sotsiaalse kaasatuse peadirektoraadi iga-aastastel kõrgetasemelistel kohtumistel. Näib, et mitmepoolsete keskkonnalepingute suhtes kohaldatavat lähenemisviisi ei ole piisavalt uuritud ja seda võiks laiendada teistele asjakohastele rahvusvahelistele organisatsioonidele, nagu OECD, ning kestliku arengu eesmärkide rahastamise suureneva tähtsuse kontekstis ka Maailmapangale ja Rahvusvahelisele Valuutafondile.

Kodanikuühiskonnale, sealhulgas sotsiaalpartneritele, rakendamisel oma rolli täitmiseks võimaluse andmine

4.4. *Kodanikuühiskonna, sh sotsiaalpartnerite järelevalverolli soodustamine*: komitee väljendab heameelt ELi partnerluse rahastamisvahendi projekti üle, millega rahastatakse osa ELi sisenõuanderühmade liikmete osalemist kohtumistel ja säilitatakse sisenõuanderühmade poliitiline sõltumatus. Komitee kutsub Euroopa Komisjoni üles rahastamist uuendama ja tegema sisenõuanderühmadega selle kavandamisel koostööd. Komitee soovib suuremat paindlikkust tulevases logistilises ja tehnilises toes. Videokonverentside kasutamine võiks füüsilisi koosolekuid täiendada, kuid mitte asendada. Tulevane rahastamine peaks võimaldama iga-aastaseid kohtumisi, mis toovad kokku kõik sisenõuanderühmade liikmed, et arutada kaubanduse ja kestliku arengu valdkonnaüleseid küsimusi. Lisaks rahaliste vahendite eraldamisele on vaja tegeleda struktuursete ja korralduslike probleemidega, et täielikult suurendada sisenõuanderühmade mõjuvõimu, nagu on kirjeldatud viiendas punktis.

4.5. *Kodanikuühiskonna, sealhulgas sotsiaalpartnerite tegevusulatuse laiendamine kogu vabakaubanduslepingule*: komitee on pikka aega tungivalt soovitanud, et sisenõuanderühmad peaksid nõu andma ELi vabakaubanduslepingute kõigi aspektide kohta, säilitades eritähelpanu kaubanduse ja kestliku arengu elluviimisele ja kaubanduse mõjule, mis avaldub kestlikule arengule üldisemalt. Seda uut kohaldamisala katsetatakse esmalt ELi ja Ühendkuningriigi kaubandus- ja koostöölepingus. Komitee kutsub laiendama olemasolevate sisenõuanderühmade tegevusulatust kõigis kehtivates vabakaubanduslepingutes, kasutades selleks uuendatud lepingutekste või sisenõuanderühma töökorra raames ühtlustatud tavasid.

4.6. *Vastutustundliku ettevõtlusega seotud meetmed*: komitee peab tervitatavaks ettevõtete aktiivsust kestliku kaubanduse tagamise püüdlustes ning komisjoni pühendumust vastutustundliku ettevõtluse edendamisele. Ta avaldab siiski kahetsust, et ei komitee ega asjaomased sisenõuanderühmad ei ole olnud koos OECD ja ILOga kaasatud projektide järelevalvesse. Komisjon peaks töötama välja näitajad, et lisaks teadlikkuse suurendamisele hinnata projekti konkreetseid tulemusi, ning need peaksid sisaldama sihivärsamat ja põhjalikumalt läbivaatamist tarneahelates.

Tulemuste saavutamine

4.7. *Riikide prioriteetidid*: komitee nõustub strateegilise ja sihivärsama lähenemisviisiga, ent märgib, et partnerriigid erinevad üksteisest märkimisväärselt isegi piirkondliku lepingu, näiteks Kesk-Ameerikaga sõlmitud lepingu raames. Prioriteetide seadmisel ja hindamisel tuleb ennetavalt ja protsessi eri etappides konsulteerida kodanikuühiskonnaga, kaasates eelkõige sisenõuanderühmi. Kaubanduse peadirektoraadi geograafilised üksused ja ELi delegatsioonid peaksid sisenõuanderühmadega rohkem suhtlema, et saada ja anda süstemaatilist tagasisidet. Selleks on vaja korrapäraselt hinnata komisjoni edusamme või tagasiminekut nende prioriteetide elluviimisel.

4.8. *Jõuline jõustamine*: Korea töövaidluse juhtumist on nii mõndagi kasulikku õppida. Esiteks seda, et komisjon peaks olema kaubanduse ja kestliku arenguga seotud vaidluste lahendamise menetluste algatamisel ennetavam ja kiirem, andes sisenõuanderühmadele aktiivse rolli. Teiseks on oluline, et eksperdikomisjonidesse kuuluksid rahvusvahelise tööõiguse eksperdid, kes konsulteeriksid ILOga selle kohtupraktika ja siduva tõlgendamise küsimustes. Kolmandaks rõhutatakse eksperdikomisjoni aruandes vajadust siduvate ja sanktsioone sisaldavate tegevuskavade järele, kus on kehtestatud ILO konventsioonide ratifitseerimise selge ajakava. Termin „jätkuvad ja püsivad jõupingutused“ on osutunud liiga ebamääraseks, andes pooltele ülemäära manööverdamisruumi. Kuigi Korea ratifitseeris neljast puudevast ILO konventsioonist kolm (puudu on konventsioon nr 105 sunniviisilise töö kaotamise kohta), on endiselt küsitav, kas Korea õigusaktide muudatustega rakendatakse täielikult konventsioonide nr 29, 87 ja 98 sätteid. Seega jääb juhtum avatuks ja komitee kordab oma üleskutset järelemeetmete võtmiseks. Küll aga ei esine nõuete täitmise seotud probleeme üksnes partnerriikides. Komitee märgib murega, et ka ELis ja selle liikmesriikides näivad jõulise jõustamise vahendid puuduvat.

4.9. *Tuleb soodustada peamiste rahvusvaheliste lepingute varast ratifitseerimist*: komitee toetab rahvusvaheliste põhikonventsioonide ratifitseerimist enne vabakaubanduslepingu sõlmimist ja allkirjastamist, et saada läbirääkimistest ja diplomaatilistest mõjust võimalikult palju kasu. Hiljutine Vietnami juhtum näitas sellise käsituse soodsat mõju, kuna riik ratifitseeris ILO konventsiooni nr 98 ja peagi ratifitseerib ka konventsiooni nr 105. Siiski ei ole tehtud edusamme konventsiooni nr 87 ratifitseerimisel. Seega rõhutab komitee, kui hädavajalik on tagada rahvusvaheliste põhikonventsioonide ratifitseerimise eelsed kohustused või kaubanduse ja kestliku arengu peatükkides sisalduvad siduvad ja jõustatavad tegevuskavad koos selge ratifitseerimistähtajaga.

4.10. *Tuleb vaadata läbi kaubanduse ja kestliku arengu peatükkide rakendamise tõhusus*: komitee nõustub vajadusega kaubanduse ja kestliku arengu peatükkide rakendamine korrapäraselt läbi vaadata ja seda hinnata. Komitee peab siiski kahetsusväärseks sisenõuanderühmade töö vähest nähtavust ja nende soovitude eiramist nimetatud protsessides, eelkõige iga-aastastes rakendusaruannetes. Tulevastes aruannetes tuleks rohkem arvesse võtta sisenõuanderühmade tööprogramme ja partnerriikide sisenõuanderühmadega vastu võetud ühisdeklaratsioone. Komitee avaldab eelkõige kahetsust edusammude

puudumise üle praeguste kaubanduse ja kestliku arengu peatükkide tõhusal jõustamisel. Kanadaga sõlmitud laiaulatusliku majandus- ja kaubanduslepingu (CETA) puhul on komitee, ELi sisenõuanderühm ja Kanada sisenõuanderühmad korduvalt kutsunud üles tegema varase läbivaatamise jaoks kindlaid edusamme. Lepingupooled kohustusid sätted üle vaatama tõlgendavas ühisdokumendis, et töö- ja keskkonnakaitsega seotud sätteid tõhusalt jõustada. Läbivaatamiseks tuleks tihedalt kaasata mõlema poole sisenõuanderühmad.

4.11. *Rakendamise käsiraamat*: komitee pooldab rakendamise käsiraamatute väljatöötamist, et aidata vabakaubanduslepingu partneritel paremini mõista kaubanduse ja kestliku arengu alaseid kohustusi ja anda suuniseid nende rakendamise kohta. Tööturu küsimustes tuleb peamisteks kohapealseteks partneriteks pidada sotsiaalpartnereid. Ametlikud võrdlevad andmebaasid peavad ulatuma palju kaugemale kokkuleppe sõnastusest ja nende keskmes peab olema kaubanduse ja kestliku arengu sätete tegelik rakendamine.

4.12. *Vahendite suurendamine*: EL peaks mõned oma kaubandusabi ressursid suunama ELi-väliste nõuanderühmade ja kodanikuühiskonna organisatsioonide osaluse ja suutlikkuse suurendamise toetamisele seoses kestliku kaubanduse ja investeerimispuudlustega.

4.13. *Kliimameetmed*: kui kaubandus ei ole ka kliimapolitiika tõukejõuks, peaks see ometi aitama kaasa ülemaailmsele kliimamuutuste tegevuskavale, ja ettevõtjatel võib olla positiivne roll puhta tehnoloogia tööstuse, ennekõike VKEdes võimaluste edendamisel. Pariisi kokkuleppe muutmine kõigi tulevaste laiaulatuslike kaubanduslepingute oluliseks osaks, st lepingute peatamine rikkumise korral, on teretulnud samm, mida tuleks laiendada ka ILO põhi- ja ajakohastele konventsioonidele.

4.14. *Kaubandus ja töö*: komiteel on heameel, et laiendatud on kaubanduse ja kestliku arengu peatükkidesse lisatud tööalaseid teemasid, ja innustab võetud kohustusi ajakohastama. Kaubanduse ja kestliku arengu peatükid peavad olema tihedamalt seotud ILO hargmaiste ettevõtete deklaratsiooniga ja OECD suunistega hargmaistele ettevõtetele. Komisjon peaks edendama hargmaiste ettevõtete deklaratsioonide sisalduvate ILO konventsioonide ratifitseerimist. Kaubanduse ja kestliku arengu peatükkide edasises arengus tuleb alati võtta arvesse ajakohastatud ELi õigusakte, ennekõike äriühingu kestlikku üldjuhtimist ja hoolsuskohustust. Kuid selleks, et olukorda kohapeal muuta, tuleb neid kohustusi ennetavamalt jõustada ja need nõuavad paremat jõustatavust.

Läbipaistvus ja teabevahetus

4.15. *Rohkem läbipaistvust ja parem teabevahetus*: komitee rõhutab koos kõigi institutsioonide ja sidusrühmadega läbipaistvuse ja teabevahetuse tähtsust. Terviklike protokollide avaldamine on oluline lähtepunkt kodanikuühiskonna edasiseks kaasamiseks. Kodanikuühiskonna dialoogile pühendatud kohtumised on kasulik kanal, kuid need peavad paranema, et jõuda struktureeritumate järelmeetmeteni. Selleks soovib komitee eemaldada kapseldunud mõtteviisist ja tagada, et Euroopa Parlamendi, liikmesriikide ja kodanikuühiskonna vahelise teabevahetuse kanalid tugevdavad üksteist.

4.16. *Ajaliselt piiritletud vastus kaubanduse ja kestliku arengu peatükkidega seotud kaebustele*: komitee väljendab heameelt 2020. aastal tööd alustanud ühtse kontaktpunkti üle, millega loodi kaebuste esitamise süsteem, ja eelkõige kaubandusvaldkonna juhtiva järelevalveametniku all tegutseva spetsiaalse üksuse üle, mis tegeleb üksnes kaubanduse ja kestliku arengu valdkonna kaebustega. Tõhusust on veel vara hinnata, kuid komitee loodab, et selle mehhanismi pideval kujundamisel võetakse arvesse ja järgitakse kodanikuühiskonna soovitusi.

5. Järgmise põlvkonna kaubandus ja kestlik areng

5.1. Pärast 2018. aasta tegevuskava on kaubandusmaailm ja ka kaubanduse ja kestliku arengu teemaline arutelu edasi liikunud. Roheline kokkulepe on üldine poliitikaeesmärk ka ELi kaubanduse tegevuskavas. Institutsionaalsed osalejad, nagu Euroopa Parlament ja liikmesriigid, nõuavad üha enam kaubanduse ja kestliku arengu peatükkide põhjalikku reformimist. COVID-19 pandeemia on enneolematult häirinud kaubavooge, paljastades ülemaailmsetes tarne- ja väärtusahelates suuri probleeme, mis on sageli seotud kaubanduse ja kestliku arengu valdkonna kohustuste täitmata jätmisega. Esimene kaubanduse ja kestliku arenguga seotud vaidluste lahendamise juhtum pani kehtiva süsteemi institutsioonilises mõttes proovile. Uus kaubandusvaldkonna juhtiv järelevalveametnik tekitas kõrged ootused suurema tähelepanu, ressursside ja uute seadusandlike vahendite järele, et kaubanduse ja kestliku arengu kohustusi paremini täita ja jõustada. Samal ajal on ELi kaubanduspartnerid, nagu Kanada ja USA, võtnud oma vabakaubanduslepingutes vastu tugevad jõustamisvahendid või, nagu Uus-Meremaa, esitanud ELi kaubandusläbirääkimistel julgeid ettepanekuid, tagades, et kaubandus toimib kõigi hüvanguks.

5.2. Kaubanduse ja kestliku arengu teemalises arutelus ei käsitleta üksnes väärtusi, vaid see on ellujäämise küsimus nii ELi kui ka ülemaailmsel tasandil. Terviklikku lähenemisviisi pooldades toetab komitee ELi jõupingutusi kestliku arengu tegevuskava edendamiseks mitmepoolsel tasandil ning kutsub üles looma strateegilisi liite peamiste kaubanduspartneritega sellistes prioriteetsetes küsimustes nagu kasvuhoonegaaside heite ülekandumine ja hoolsuskohustus. Komitee kordab, et EL peab juhtima Maailma Kaubandusorganisatsiooni (WTO) põhjalikku reformi ja tegema lõpu kaubanduse sotsiaalsete aspektidega seotud tabudele. Übermõtestamise hea näitena peab komitee tervitatavaks USA ettepanekut tegeleda käimasolevatel WTO kalandustoetuste läbirääkimistel ülemaailmse kalalaevel sunniviisilise töö kasutamise probleemiga ⁽³⁾.

5.3. Komitee on pidevalt nõudnud jõulisemate kaubanduse ja kestliku arengu peatükkide integreerimist, kuna 15 punktist koosnev tegevuskava ei näi andvat tulemusi. Peale selle kaalutakse kaubanduspoliitika läbivaatamisel 2021. aastal lisameetmeid kaubanduse ja kestliku arengu peatükkide tõhusaks rakendamiseks ja jõustamiseks, sealhulgas võimalust kohaldada nõuete rikkumise korral sanktsioone.

5.4. Nüüdseks on saadud piisavalt kogemusi ja õppetunde praeguse lähenemisviisi übermõtestamiseks ning komitee teeb ettepaneku võtta uuendusmeelseid algatusi, mis võimaldavad kaubanduse ja kestliku arengu peatükkides kehtestatud õiguslikult siduvaid kohustusi täielikult täita. See arutelu peab hoidma keskkonna- ja tööstandardid rakendamise ja jõustamise tegevuskavas võrdselt tähtsal kohal.

Poliitikavahendid, mis hoogustavad kaubanduse ja kestliku arengu peatükkide rakendamist veelgi

5.5. 2020. aasta mais avaldasid Prantsusmaa ja Madalmaad mitteametliku dokumendi, milles kutsuti ELi üles parandama oma lähenemisviisi kaubanduse mõju sotsiaal-majanduslike aspektide analüüsimisel ning suurendama oma eesmärgi, pidades silmas kaubanduse ja kestliku arengu vahelist seost kõigis selle mõõtetes ⁽⁴⁾ kooskõlas Euroopa rohelise kokkuleppe rakendamisega. Komitee kiidab heaks kaubanduse mõju analüütilisema käsitlusviisi ning toetab kindlalt soovitusi stimuleerida kaubanduse ja kestliku arengu kohustuste tõhusat täitmist tariifide järkjärgulise vähendamisega, sealhulgas võimalusega hilisema rikkumise korral konkreetseid tariifiread tühistada, ning et on selgitatud tingimusi, mida riigid peavad sellise vähendamise puhul täitma.

5.6. Lisaks ergutab komitee tegema tavapärase kaubandusmeetmete kõrval kindlaks lisameetmed, millega tagatakse tõhusad muudatused kohapeal. EL peaks võtma vastu kaugeleulatuva ELi direktiivi siduva hoolsuskohustuse kohta, milles tunnustatakse praegustel standarditel põhinevat vastutust ning pakutakse selget ja kindlat õigusraamistikku Euroopa ettevõtjatele ja ELis tegutsevatele kolmandate riikide ettevõtjatele. Komitee on kindlalt toetanud hoolsuskohustuse nõude lisamist kaubanduslepingutesse seoses ülemaailmsete tarne- ja väärtusahelatega, et suunata juhtimisotsuseid, mille eesmärk on majanduslikult, ökoloogiliselt ja sotsiaalselt kestlikud ettevõtted ⁽⁵⁾.

5.7. Kestliku arengu tegevuskava edendamiseks peab komisjon uurima peale tavapärase kaubanduse ja kestliku arengu peatükkide ka muid peatükke ja valdkondi, nagu investeringud, luues seoseid ja koostoimet. Välisinvestorid peaksid olema kohustatud vastama hoolsuskohustuse nõuetele, enne kui nad hõlmatakse rahvusvahelise investeerimislepinguga. Samuti peaksid vabakaubanduslepingu pooled tagama, et nende territooriumil asuvad ettevõtted täidavad hoolsuskohustuse nõudeid ⁽⁶⁾.

5.8. Kestliku kaubanduse tagamiseks peab EL kehtestama sätteid pooltevahelise koostöö kohta võitluses rahapesu, maksuritegude ja maksustamise vältimise vastu. Kestliku arenguga seotud jõupingutusi õnnestab samamoodi ka korruptsioon ning selle kõrvaldamiseks on vaja võrreldavaid kõrgeid standardeid.

5.9. Riigihangete jaotamine peaks olema tingimuslik, st lepingud tuleks sõlmida nende riikide ettevõtjatega, kes järgivad ILO põhistandardeid ja Pariisi kokkulepet. ELi vabakaubanduslepingud peavad ka edendama parimaid tavasid selle kohta, kuidas lisada riigihangetesse sotsiaalsed ja keskkonnakriteeriumid ⁽⁷⁾.

5.10. Ehkki kaubanduse ja kestliku arengu peatükkide keskkonnateemaline osa on viimase kümne aasta jooksul kõige rohkem edasi arenenud, jääb alles kaks probleemi. Esiteks on Pariisi kokkuleppe kohased kliimakoostused seotud riiklikult kindlaks määratud rakendamisega, mis raskendab rikkumiste tuvastamist. Teiseks raskendab kohustuste kehtestamist

⁽³⁾ ELT C 374, 16.9.2021, lk 73.

⁽⁴⁾ „Non-paper on trade, social economic effects and sustainable development“, 2020.

⁽⁵⁾ Vt ELT C 429, 11.12.2020, lk 136 ja ELT C 429, 11.12.2020, lk 197.

⁽⁶⁾ Samas.

⁽⁷⁾ ELT C 374, 16.9.2021, lk 73.

rahvusvaheliste keskkonnastandardite puudumine, st puhta õhu või vee kohta. Oluline on teha tööd keskkonnaalaste kohustuste täitmiseks, et kehtestada standardid, mis on seotud ka hoolsuskohustusega. COVID-19 pandeemia tõttu on elurikkuse teema muutunud pakilisemaks kui kunagi varem. Rohelisest kokkuleppest, ELi ringmajanduse seadusandlikest algatustest või piiril kohaldatavast süsinikdioksiidi kohandusmehhanismist⁽⁸⁾ saavad kaubanduse ja kestliku arengu kontekstis silmapaistvad teemad.

5.11. Terviklikum ülevaade paljastab vabakaubanduslepingutega seotud tõsised kestlikkuse probleemid, mida ei ole võimalik lahendada kaubanduse ja kestliku arengu peatükkide raames. Näiteks põllumajandusel, mis on läbirääkimistel ELi kaalukaim tingimisvahend, on kestlikkusele selge mõju. Komitee juhib erilist tähelepanu sellele, et analüüsi keskmes peab olema ELi toiduga kindlustatus ja toidu kestlikkus⁽⁹⁾. Eesmärgiga muuta toiduainete tarneahel tõhusamaks ja õiglasemaks kutsub komitee üles rakendama sujuvalt direktiivi, mis käsitleb põllumajandustoodete ja toiduainete tarneahelas esinevaid ebaausaid kaubandustavasid.

Tõhusa jõustatavuse suurendamine

5.12. Komitee on pikka aega kutsunud üles looma uuendatud eksperdikomisjoni, kes peaks suutma algatada riikidevahelise lepinguvaidluste lahendamise mehhanismi, mis võib hõlmata rahalisi karistusi või sanktsioone ning õiguskaitsevahendeid kannatanud poolele⁽¹⁰⁾. Sisenõuanderühmadel peaks olema vaidluste lahendamise raamistikus aktiivne roll. Kaubandusvaldkonna juhtiva järelevalveametniku töörühm peaks uurima sisenõuanderühma esitatud juhtumeid ning teavitama kõigist jõustamismeetmetest ja eksperdikomisjoni aruannetest ning võtma nende suhtes järelmeetmeid.

5.13. Komitee väljendab heameelt uue kaubandus- ja koostöölepingute lähenemisviisi üle, millega seatakse esikohale võrdsed võimalused ja kestlikkus ning kohaldatakse vaidluste lahendamise mehhanismi koos juurdepääsuga õiguskaitsevahenditele mis tahes rikkumise korral. Selle nn hübriidmudeli puhul kombineeritakse eksperdikomisjoni lähenemisviisi jõustatava elemendiga juhtudel, kui pidevalt rikutakse kaitse taseme säilitamise põhimõtet või töö-, sotsiaal-, keskkonna- või kliimaalaste sätete riikliku jõustamise nõudeid. See hõlmab lepinguosaliste vahel kokku lepitud ajutist hüvitist või kaebuse esitanud lepinguosalise ühepoolset kohustuste peatamist mis tahes valdkonnas (nt kaubandustariifid, lennuliiklusõigused, juurdepääs kalastusvetele), seda teatavatel tingimustel.

5.14. Kaubanduse ja kestliku arengu peatükkide jõustamist peaks täiendama sõltumatu töösekretariaat, kes tegeleks vabakaubanduslepingu raames riikidevaheliste tööküsimustega, sealhulgas mõjuga tööturule, ning jälgiks ja uuriks lepingu tööalase peatüki nõuetekohasust, samuti kollektiivkaebuste esitamise mehhanismi⁽¹¹⁾. Rahvusvaheliselt tunnustatud organisatsioonina peaks ILO olema kaasatud vabakaubanduslepingutes ILO konventsioonide rakendamise järelevalvesse. Tema rolli tuleks tugevdada ja institutsionaliseerida seoses ILO dokumentide õige tõlgendamisega vaidluste korral, mis on seotud rahvusvaheliste tööstandarditega. ILO peaks olema süstemaatiliselt kaasatud, et anda eksperdikomisjonile kõnealustes küsimustes suuniseid.

5.15. Komitee soovib uurida uuenduslikke lähenemisviise töövaidluste lahendamisele, mis võimaldaks ajutistel rahvusvahelistel eksperdikomisjonidel kehtestada parandusmeetmeid ettevõttele, kes rikub kokkulepitud rahvusvahelisi tööstandardeid. ELi ja Kanada laiaulatusliku majandus- ja kaubanduslepingu sisenõuanderühmad⁽¹²⁾ töid esile USA, Mehhiko ja Kanada lepingus⁽¹³⁾ kehtestatud kiirreageerimismehhanismi näite, mille kohaselt hõlmavad sanktsioonid soodustariifide peatamist, mis põhineb rikkumiste üha suureneval raskusastmel ja kordumisel. Võimaluse korral on eesmärk alati soodustada lepitamist poolte koostöö ja dialoogi kaudu. Tagajärgede kehtestamine ajendab aga ettevõtteid nõudeid järgima.

5.16. Edukatel kohtuvaidlustel põhineva jõustamise hindamine annab vaid osalise ülevaate, eriti kuna kohtuvaidlus on alati viimane abinõu. Sanktsioonide kohaldamise võimalusega julgustatakse jõuliselt nõudeid täitma, olenemata sellest, kas sanktsioone kasutatakse või mitte. Lõppkokkuvõttes on need tagasilükatud juhtumid ja nende areng väga informatiivsed ja Euroopa Komisjon peaks neid võtma arvesse riikide erinevaid lähenemisviise käsitleva võrdleva uuringu tegemisel. Pelgalt lepingutekstide võrdlemine või keeleline edasimineku ei ole piisav, et saada uut sisulist teavet. Samuti on vaja kvalitatiivselt hinnata rakendamise tulemusi, kasutades näiteks kodanikuühiskonna kogemusi selliste sätete üle peetavate läbirääkimiste nõustamisel ja nende rakendamise jälgimisel.

⁽⁸⁾ Tulevane arvamus NAT/834 piiril kohaldatava süsinikdioksiidi kohandusmehhanismi kohta.

⁽⁹⁾ Tulevane arvamus NAT/822 teemal „Strateegiline sõltumatus ning toiduga kindlustatus ja toidu kestlikkus“.

⁽¹⁰⁾ ELT C 364, 28.10.2020, lk 53.

⁽¹¹⁾ ELT C 227, 28.6.2018, lk 27.

⁽¹²⁾ ELi ja Kanada sisenõuanderühmade ühisdeklaratsioon, september 2020.

⁽¹³⁾ 13 USMCA.

Raamistik kodanikuühiskonna sisenõuanderühmades osalemise võimendamiseks

5.17. Sisenõuanderühmad on uue põlvkonna vabakaubanduslepingute peamine saavutus, kuid neil on vaja tugevamat institutsioonilist raamistikku, et täita edukalt järelevalveülesandeid, olgu see siis seoses kaubanduse ja kestliku arengu peatükkide või ELi vabakaubanduslepingutega tervikuna.

5.18. Peamised mured on seotud sellega, et osa partnerriikide sisenõuanderühmi ei ole aktiivsed, esinduslikud või isegi valitsuse mõjust sõltumatud. Probleem tuleneb sageli lepingus kindlaks määramata asutamiskorrast, poolte võimalusest valida olemasolevad asutused ning tagajärgede puudumisest juhul, kui seotud kohustusi ei täideta. Komitee kardab eriti seda, et sõna „tasakaalustatud“ väljajätmine kaubandus- ja koostöölepingust seoses sisenõuanderühmade koosseisuga võib tõsiselt mõjutada selle toimimist.

5.19. Piirkondlike kaubanduslepingute raames, nagu ELi ja Kesk-Ameerika leping, ELi ning Colombia, Peruu ja Ecuadori leping või mis tahes tulevane ELi ja Mercosuri leping, on endiselt probleeme sisenõuanderühmade loomisega igas partnerriigis. Selline range riigisisene lähenemisviis takistab igasugust sisulist koostööd nii partnerriikide sisenõuanderühmade vahel kui ka ELi asjaomaste sisenõuanderühmadega.

5.20. Seega tuleb kaubanduse ja kestliku arengu peatükkidega luua konkreetsete ülesannetega sisenõuanderühmad, millel on selgelt määratletud sõltumatus, esinduslikkus ja tasakaalustatud koosseis. Osalised peavad vastutama nende loomise ja toimimise eest. Piirkondlike lepingutega tuleks luua ühised piirkondlikud organid, millele pakuvad piisavat tuge sekretariaadid. ELi delegatsioonid ning komitee peaksid toetama nende loomist ja toimimist, sealhulgas suuniste ja parimate tavade abil. Samuti soovib komitee uurida, kuidas viia paremini kokku ELi ja ELi-väliste sisenõuanderühmade esindusorganisatsioonid, eelkõige keskkonna ja ettevõtluse sidusrühmade puhul.

5.21. Selleks et tugevdada ELi sisenõuanderühmade koostööd partnerriikide kodanikuühiskonnaga, on hädavajalikud iga-aastased sisenõuanderühmade kohtumised ja need tuleks lisada vabakaubanduslepingutesse. Komitee näeb lisaväärtust ühiste kodanikuühiskonna organite loomisel ja annab sellesse suure panuse, eelkõige kodanikuühiskonna toetamisel partnerriikides. Selle eriline roll säilitatakse ühistes nõuandekomiteedes, mis on tähendusrikas koht dialoogi pidamiseks assotsieerimislepingute mõlema poole, nt ELi ja Tšiili kodanikuühiskonnaga ⁽¹⁴⁾.

5.22. Komitee osatähtsus sisenõuanderühmade tõhusa toimimise kujundamisel ja tagamisel on ülioluline ning seda tuleks tugevdada. 2021. aasta juulis astus komitee edasisi samme, korraldades kõigi aegade esimese koosoleku (#AllDAGs), mis tõi kokku kõik praeguse 11 sisenõuanderühma liikmed, et arutada konkreetseid parandusmeetmeid. Kuna komitee on kõigi sisenõuanderühmade liige, moodustab ta ka kõigi sisenõuanderühmade eestseisuste olulise osa. Eestseisus koosneb esimehest ja kahest aseesimehest, kes valitakse kolme rühma ja kõigi sisenõuanderühma liikmete seast. Sisenõuanderühma ühise eestseisuse raames tehtav koostöö võimaldab juhtida rühma tööd nii komiteesiseste kui ka -väliste eksperditeadmiste abil ning seda tava tuleks säilitada. Eriti sisenõuanderühmade „Ukraina“, „Moldova“ ja „Gruusia“ puhul on ELi naaberriikidest pärit komitee esindajate osalemine osutunud äärmiselt väärtuslikuks. Lisaks oma liikmete rollile aitab komitee sisenõuanderühmi sekretariaaditoe pakkumisega.

5.23. Tulemuste saavutamiseks on tarvis suuremat nähtavust ja struktureeritud institutsioonilisi kanaleid. Sisenõuanderühmade eestseisustele tuleks esitada alaline kutse osaleda lepinguosaliste kaubanduse ja kestliku arengu allkomitee koosolekutel ning vastavate lepingute Euroopa Parlamendi loodud järelevalverühmades. Koostöös liikmesriikidega moodustatud kaubanduse ja kestliku arengu eksperdirühma ja kaubandusvaldkonna juhtiva järelevalveametniku tegevus peaks olema tihedalt seotud sisenõuanderühmade tööga, luues aruandlus- ja teabevahetusstruktuurid. Seda peaks täiendama ILOga toimuv teabevahetus tööga seotud kaubanduse ja kestliku arengu peatükkide rakendamise kohta ning mitmepoolsete keskkonnalepingute sekretariaatidega keskkonna- ja kliimavaldkonna kohta. ELi välisteenistus ja ELi delegatsioonid partnerriikides peaksid korraldama korrapäraseid teabekoosolekuid sisenõuanderühmadega ning sihtriikides peaksid neid toetama asjaomased töö- ja keskkonnaatašeed.

5.24. Komitee rõhutab vajadust tugevdada koostööd kodanikuühiskonnaga alates kaubandusvahendite ja -lepingute kujundamisest kuni nende järelevalveni. Ta kutsub üles taastama vabakaubanduslepingute eksperdirühma, mis on pakkunud erakordset, vajalikku ja regulaarset koostööd kaubandusküsimustega tegelemisel. Sisenõuanderühmad on ka rikkaliku oskusteabe allikad kaubanduse ja kestliku arengu valdkondadevahelistes küsimustes ning seda tuleks täiel määral ära kasutada.

⁽¹⁴⁾ Tulevases arvamuses REX/536 uuritakse kodanikuühiskonna kaasamise raamistikku kogu kaubandus- ja poliitiliste kokkulepete olemusringi jooksul. Arvamus on kavas võtta vastu 2022. aasta kevadel.

5.25. Sisenõuanderühmade kasvavate probleemide lahendamiseks on vaja nii piisavaid inim- kui ka finantsressursse hõlmavaid süsteemseid lahendusi. Sisenõuanderühmad ise peaksid olema rohkem kaasatud sellega seotud otsuste tegemisse.

5.26. Sisenõuanderühmade ratsionaliseerimine ei ole eesmärk omaette. Iga võimalik uus lähenemisviis, näiteks konkreetsetele teemadele keskendumine, peab tagama nende tõhusa toimimise, et lahendada konkreetse lepingu rakendamisega seotud probleeme, ja kaasama sisenõuanderühmad selle kujundamisse. Kõigi ELi sisenõuanderühmade liikmete korrapärased koosolekud aitaksid leida ühiseid lahendusi valdkonnaülestele küsimustele ning toimiksid platvormina, kus arutada pragmaatilisi ja praktilisi viise enne sisenõuanderühmade koosseisude uuendamist 2023. aasta kevadel.

Brüssel, 20. oktoober 2021

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Christa SCHWENG

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Maa- ja linnapiirkondade kestliku arengu terviklik strateegia“**(omaalgatuslik arvamus)**

(2022/C 105/08)

Raportöör: **Josep PUXEU ROCAMORA**Kaasraportöör: **Piroska KÁLLAY**

Täiskogu otsus	25.3.2021
Õiguslik alus	kodukorra artikli 32 lõige 2 omaalgatuslik arvamus
Vastutav sektsioon	põllumajanduse, maaelu arengu ja keskkonna sektsioon
Vastuvõtmine sektsioonis	4.10.2021
Vastuvõtmine täiskogus	21.10.2021
Täiskogu istungjärk nr	564
Hääletuse tulemus (poolt/vastu/erapooletuid)	220/0/1

1. Järeldused ja soovitused

1.1. Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee on veendunud, et **Euroopa tulevik** sõltub sellest, kuidas me kohtleme maapiirkondi, ning et on vaja tihedamat koostööd **linnapiirkondadega**, et tagada see, et õiglasel üleminekul kliimaneutraalsele, kestlikule ja jõukale Euroopa Liidule ükski piirkond ega kodanik maha ei jääks. See oleks kooskõlas Euroopa rohelse ja sotsiaalse kokkuleppe eesmärkide, taasterahastu „NextGenerationEU“, territoriaalse tegevuskava 2030 ja 17 kestliku arengu eesmärgiga.

1.2. Komitee on seisukohal, et EL peab **vähendama erinevusi piirkondade vahel**, edendades poliitikat, millega taotletakse õiglast ja kestlikku üleminekut kõigis valdkondades ning tagatakse maapiirkondades hea elukvaliteet.

1.3. Arvestades kliimamuutuste ja pandeemiatega seotud probleeme, rõhutab komitee, et on **hädavajalik** tegutseda kohe ja viia ellu **paradigma muutus**, et näidata koostöö lisaväärtust ning edendada vastastikust austust ja mõistmist kõigi kodanike hüvanguks.

1.4. Seepärast kutsub komitee poliitikakujundajaid üles töötama välja **tervikliku ja kõikehõlmava ELi strateegia**, mis edendab tasakaalustatud, sidusat, õiglast ja kestlikku maa- ja linnapiirkondade arengut, ning selle ellu viima, tuginedes kohalike kogukondade rollile, edendades traditsioonilisi tööstusharusid ning luues maapiirkondades uut majandustegevust ja uusi töö võimalusi, edendades samal ajal koostööd linnapiirkondadega.

1.5. Selleks, et tugevdada **maa- ja linnakogukondade** võrdseid võimalusi, esitab komitee järgmised soovitused:

1. maapiirkondade poliitikale tuleb eraldada piisavalt vahendeid ning pakkuda tehnoloogilist side- ja transporditaristut (eelkõige ühistransport, mis on hädavajalik igapäevaeluks ja tööhõiveks) ning kvaliteetsete ja tõhusate haridus- ja tervishoiuteenuste osutamise süsteeme. Need peavad olema täiuslikult kooskõlas asjakohaste linnateenustega („võrdne tervishoid“);

2. töökohtade, koolituse ja eluaseme pakkumisel tuleb arvestada maapiirkondade loodusvaradega ja neid ära kasutada, luues samal ajal uuenduslikke ettevõtlusvõimalusi;

3. poliitikakujundajad peavad toetama maapiirkondade parlamente ja kogukonna juhitud kohalikku arengut kui **osalusdemokraatia** mudelit ning need peavad hõlmama kõiki maapiirkondade kodanikke, sealhulgas sotsiaalpartnereid, naisi, eakaid, puuetega inimesi, vähemusi ja eriti noori;

4. tuleb kaitsta ja edendada kultuuripärandi objekte ⁽¹⁾.

1.6. Komitee esitab **maa- ja linnapiirkondade arengu** kohta järgmised soovitusel:

1. valitsused peavad olema kodanikele kõikides valdkondades teenuste osutamisel läbipaistvad ja õiglasel;

2. kodanikuühiskonna organisatsioonid, sealhulgas LEADER ja kohalikud rakkerühmad, peaksid arendama **kohalikke maapiirkondade ja linnade partnerlusi**, et luua majanduslikke, sotsiaalseid ja keskkonnavalaseid võimalusi ning edendada vastastikuse sõltuvuse paremat mõistmist;

3. toidupoliitika nõukogude **juhtimismudel** võiks olla inspiratsiooniks tõhusale koostööle kõigi kohaliku tasandi sidusrühmade vahel. Uued keskkonnavalõjud ja -probleemid ning pandeemia on muutnud kaugtöö võimalusi, vajadust eluaseme järele maapiirkonnas ja juurdepääsu maakasutusele;

4. tuleb soodustada ja toetada heade tavade ja riskijuhtumite vahetamist piirkondade vahel;

5. juurdepääs kvaliteetsele haridusele maapiirkonnas on üks kohalikele majandusarengule kaasa aitavatest teguritest ning see aitab maakogukondadel kohaneda kiiresti muutuva keskkonnaga.

1.7. Eelkõige esitab komitee **Euroopa Komisjonile ning liikmesriikide ja piirkondade valitsustele järgmised soovitusel:**

1. komisjoni hiljuti vastu võetud maapiirkondade arengu pikaajalist visiooni ⁽²⁾ tuleb edasi arendada, et tagada maapiirkondade ja linnade pühendumine õiglasele käsitlusviisile. Oluline on näidata maa- ja linnaorganisatsioonide tehtava koostöö lisaväärtust: näiteks algatus „Talust taldrikule“ ja sotsiaalselt kaasav roheline kokkulepe;

2. Euroopa Komisjon peaks võtma endale kohustuse luua arukate külade algatusele tuginedes **maapiirkondade ja linnade sidusrühmadest koosneva rühma**, et arendada partnerlusmudelite häid tavasid;

3. osalemise toetamiseks tuleks investeerida kohalikesse katseprojektidesse ja üleeuroopalistesse **stiimulitesse/tingimustesse ning auhindadesse** edumeelsete näidete eest, mis hõlmavad kaasavaid kokkuleppeid.

1.8. Komitee kohustub samuti tegema koostööd Euroopa Parlamendi ja Euroopa Regioonide Komiteega uuringute tellimise, organiseeritud kodanikuühiskonnaga konsulteerimise ning **maa- ja linnapiirkondade õiguste ja kohustuste** Euroopa harta edendamise kaudu.

1.9. Komitee esitab oma tulevastes arvamustes territoriaal-, linna- ja maapiirkondade poliitika kohta tervikliku vaatenurga. Näiteks käesolevat arvamust arutati enne selle vastuvõtmist mitmetes komitee sektsioonides.

2. Sissejuhatus

2.1. Järgides 2020. aasta septembris vastu võetud komitee arvamuses „Eli haavatavate piirkondade terviklik käsitlus“ ⁽³⁾ ja 18. juunil 2021. aastal korraldatud kuulamisel ⁽⁴⁾ esitatud soovitusi, taotleb komitee nüüd terviklikku ELi maa- ja linnapiirkondade kestliku arengu strateegiat, analüüsides üldist raamistikku, mis seob maaelu arengu poliitikat kõigi muude asjakohaste poliitikavaldkondadega, selgitades välja esinevaid probleeme ja takistusi ning rõhutades kodanikuühiskonna, ettevõtjate ja kohalike kogukondade rolli alt üles lähenemisviiside väljatöötamisel. Komitee aitab aktiivselt kaasa selle tagamisele, et seda strateegiat võetakse arvesse ELi poliitika kujundamisel.

⁽¹⁾ Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus „Euroopa maapiirkondade panus kultuuripärandiaastasse 2018, tagades kestlikkuse ning linna- ja maapiirkondade siduse“ (ELT C 440, 6.12.2018, lk 22).

⁽²⁾ COM(2021) 345 final.

⁽³⁾ ELT C 429, 11.12. 2020, lk 60.

⁽⁴⁾ Towards a holistic strategy on sustainable and equitable rural and urban development | European Economic and Social Committee.

2.2. Oluline on paremini hallata **maapiirkondade mitmekesisust, võttes aluseks iga piirkonna võimalused**. On maapiirkondi, mis tänu linnapiirkondade lähedusele võivad saada kasu nn linnastumise mõjust maapiirkondade ja linnade vahelise suhtluse näol, ning on teisi, mis on kaugemal, ja mis sõltuvad seetõttu palju rohkem ühest sektorist, sageli põllumajandusest, metsandusest, kalandusest või mäetööstusest, ja kus suhtlus linnadega on vähesem.

2.3. Kuigi maa- ja linnapiirkonnad on kaks eri liiki piirkonda, millel on oma eripära ja ebaühtlane arengutase, näitab tegelikkus, et nad on omavahel **tihedalt seotud**. Need vastastikused sõltuvused on samal ajal üha keerulisemad ja dünaamilisemad ning sisaldavad inimeste ja kapitalikaupade, teabe, tehnoloogia ja elustiilide struktuurilisi ja funktsionaalseid vooge. Seepärast on väga oluline leida tasakaal maa- ja linnapiirkondade vahel, sest need on kaks piirkonda, mis vajavad teineteist ega saa ilma teineteiseta eksisteerida.

2.4. Maaelu ideaal kui inimeste **heaolu ja elukvaliteedi** seisund peab olema eesmärk, mis tuleb saavutada ka kauges või ebasoodsas olukorras olevates piirkondades. Strateegias tuleb leida viis, kuidas saavutada vajalik tasakaal nende kahe aspekti vahel ja täiendada neid mõlemaid, et saavutada tulevikus jätkusuutlikkus.

2.5. Maapiirkondade ees seisvaid probleeme (demograafilised muutused, rahvaarvu vähenemine, digilõhe, madal sissetulekute tase, piiratud juurdepääs teatavatele teenustele, vajadus paremate tööhõiveväljavaadete järele või kliimamuutuste konkreetne mõju) saab lahendada ainult lähtudes terviklikust ja uuendatud kohapõhisest perspektiivist, mis liigub vastastikuse arengusuhte suunas.

2.6. Selles uues kontekstis, mis **läheb kaugemale traditsioonilisest seosest maapiirkondade vahel**, mille keskmes on põllumajandus ja mis on linnakeskkonnast eraldatud, on vaja, et maaelu arengu meetmed põhineksid mitut valdkonda hõlmaval ja integreeritud lähenemisviisil kõigis piirkondades, kasutades ära koostoimet ning täiendades maa-, linna- ja vahepealseid piirkondi.

3. Probleemid ja meetmete ettepanekud

3.1. Traditsiooniline kontseptsioon, milles eristatakse selgelt maa- ja linnapiirkondi, vajab **uusi vaatenurki, uusi tõlgendusi ja käsitlusviise**. Konkreetse piirkonna määratlemiseks on vaja võtta arvesse kohalikku olukorda.

3.2. Euroopa piirkondade tulevane areng peab põhinema **maa- ja linnapiirkondade vastastikusel täiendavusel ning neile mõeldud poliitikameetmete kooskõlastamisel**, mille lõppeesmärk on saavutada nende piirkondade sotsiaalne ja majanduslik sidusus ning keskkonnasäästlikkus.

3.3. Komitee leiab, et maa- ja linnapiirkondade arengu strateegilistes käsitlusviisides on vaja suuremat sidusust, et vältida strateegiade kattumisi ja lahknevusi nende vahel (nt kohalike tegevusrühmade strateegia, integreeritud territoriaalsete investeeringute strateegia, kohaliku arengu strateegia, piirkondliku arengu strateegia) ning hõlbustada nende rakendamist kohalike osalejate poolt arenguprotsessides ja investeeringutes.

3.4. Maa- ja linnapiirkondade arengut tuleb juhtida vastavalt põhimõtetele, mis on sätestatud ELi territoriaalses tegevuskavas aastani 2030, Leipzigi hartas, ÜRO linnade tegevuskavas, ELi linnade tegevuskavas, Amsterdami paktis, Corki teises deklaratsioonis „Parem elu maapiirkondades“ ning OECD linna- ja maapiirkondade poliitika põhimõtetes, milles käsitletakse linna- ja maapiirkondade temaatilisi partnerlusi ja tegevuse ühist juhtimist.

3.5. **Keskmise suurusega linnadel on oluline roll suurlinnapiirkondade ja maapiirkondade ühendamisel** ning seepärast väärivad nad erilist tähelepanu nii maakasutuse planeerimisel kui ka vahendite ja teenuste jaotamisel. Paljud Euroopa linnad (sealhulgas Toulouse Prantsusmaal, Manresa Hispaanias, Torino Itaalias ja Ålborg Taanis) on juba rakendanud väga edukaid meetodeid. Linnade võrgustikud, nagu ICLEI⁽⁵⁾, Eurotowns⁽⁶⁾ ja Eurocities⁽⁷⁾, on olulised osalejad kogemuste vahetamisel ja parimate tavade edendamisel.

⁽⁵⁾ <https://www.iclei.org>

⁽⁶⁾ <https://www.eurotowns.org>

⁽⁷⁾ <https://eurocities.eu>

3.6. Maa ja linna vaheline suhtlus peab olema **poliitilises päevakorras** ning me peame soodustama selle mõistmist poliitiliste juhtide ja **poliitikakujundajate** seas ning edendama asjade korraldamist kohalikul tasandil.

3.7. ELi rahastatavate **teadusuuringutega** tuleks ka edaspidi uurida viise, kuidas edendada õiglast ja kestlikku maa- ja linnapiirkondade arengut ning elavdada maapiirkondade majandusarengut. Selliseid projekte nagu ROBUST⁽⁸⁾, RUBIZMO⁽⁹⁾ ja LIVERUR⁽¹⁰⁾ tuleks edasi arendada ja need peaksid viima konkreetsete muutusteni.

3.8. Nii maa- kui ka linnapiirkondade (majandusliku, sotsiaalse ja keskkonnavalase) kestlikkuse saavutamiseks on vaja **terviklikku poliitikat**, mis on seotud iga piirkonna sotsiaal-majandusliku, kultuurilise ja etnograafilise olukorraga, edendades koostööd maa- ja linnapiirkondade vahel ning suhtlust eri sotsiaalsete ja majanduslike osalejate vahel, samuti asjakohaseid juhtimismehhanisme koos kohalike omavalitsustega.

3.9. **Kaugemad maapiirkonnad** on maapiirkondade ees seisvate probleemide suhtes veelgi haavatavamad ning vajavad seepärast erimeetmeid ja erikohtlemist. Lisaks selliste probleemide lahendamisele, mis on seotud avalike teenuste, sealhulgas tervishoiu ja hariduse kättesaadavusega, teeb komitee ettepaneku luua programme, mis elavdavad kohalikku majandussüsteemi koostöös naaberasulatega.

3.10. Paljud maapiirkondade ees seisvad probleemid jäävad väljapoole ühise põllumajanduspoliitika reguleerimisala ja vahendeid, nagu rõhutati komitee hiljutises teabearuandes ühise põllumajanduspoliitika mõju kohta maapiirkondade territoriaalsele arengule⁽¹¹⁾, ning seepärast on vaja liikuda maapiirkondi mõjutavates poliitikavaldkondades **tegevuse** ja rahastamise integreeritud käsitluse suunas. Ühise põllumajanduspoliitika maaelu arengu vahendeid peaksid täiendama riikliku poliitika vahendid.

3.11. Põllumajandus-, toidu- ja maaelupoliitika peab seega olema kooskõlas muu hulgas kliima- ja elurikkuse meetmete, vaesuse vähendamise meetmete, taristu- ja transpordimeetmete, haridus- ja koolitusmeetmete, üldhuviteenuste (tervishoid, eluase jne) osutamise meetmete, ringmajandusele ja biomajandusele tuginevate uute tegevuste arendamise meetmete, digiülemineku meetmete ja rahvastikukao vähendamise meetmetega.

3.12. Need poliitikameetmed peavad samuti olema kooskõlas ja tagama vastastikuse täiendavuse selliste Euroopa strateegiatega nagu **roheline kokkulepe**⁽¹²⁾ ja „**Talust taldrikule**“⁽¹³⁾ ja eelkõige uue tööstusstrateegiaga⁽¹⁴⁾, milles määratakse põllumajandus- ja toidutootmissektor üheks ELi peamiseks strateegiliseks ökosüsteemiks, ning samuti toiduga kindlustatust tagavate poliitikameetmetega. Linnade ja maapiirkondade uute koostöövormide katsetamine Euroopa roheline kokkuleppe raames ei ole mitte ainult õiglase ülemineku ja territoriaalselt tasakaalustatud kestliku arengu eeltingimus, vaid ka võimalus selleks.

3.13. Euroopa, riiklike ja piirkondlike **fondide juhtimist** ja ühtlustamist tuleb parandada, et valdkonnaüleste küsimuste parema lahendamise ja alati iga piirkonna vajaduste rahuldamise kaudu tegeleda paremini kestliku arenguga.

3.14. Komitee juhib tähelepanu vajadusele tagada kestliku rahastamise kättesaadavus ning töötada maa- ja linnapiirkondade arengu jaoks välja kohandatud rahastamisvahendid, arvestades riskistruktuuriga ja majandusstruktuuri eripäraga. Lisaks tuleks maapiirkondade taksonoomias ja eelarvepoliitikas võtta arvesse arengu- ja investeerimisvajadusi.

3.15. Selline integreeritud käsitlusviis eeldab **kooskõlastamist eri haldusasutuste** ja juhtimisorganite vahel, sealhulgas Euroopa Komisjoni paljude valdkonnaülese poliitikaga tegelevate direktoraatide vahel. Selline valdkonnaüleline kooskõlastamine eeldab käsitlusviisi, mille puhul poliitikakujundajad **arvestavad maaelu küsimustega kõigis poliitikameetmetes**, et tagada maapiirkondade vajaduste arvesse võtmine.

⁽⁸⁾ <https://rural-urban.eu>

⁽⁹⁾ <https://rubizmo.eu>

⁽¹⁰⁾ <https://liverur.eu/>

⁽¹¹⁾ <https://www.eesc.europa.eu/et/our-work/opinions-information-reports/information-reports/evaluation-caps-impact-territorial-development-rural-areas-information-report>

⁽¹²⁾ Euroopa roheline kokkulepe | Euroopa Komisjon.

⁽¹³⁾ Farm to Fork Strategy.

⁽¹⁴⁾ Communication-industrial-strategy-update-2020_en.pdf (europa.eu).

3.16. **Edukaks kooskõlastamiseks haldusasutuste vahel** tuleb tegutseda järgmiste aspektide kohaselt:

- i) määrata kindlaks **õige sekkumise ulatus**;
- ii) luua selge **juhtroll poliitika koordineerimisel**;
- iii) tugevdada piirkondade või kohalike omavalitsuste **koostöökokkuleppeid**;
- iv) edendada **maa- ja linnapiirkondade partnerlust**, et kasutada ära funktsionaalseid seoseid;
- v) parandada valitsemistasandite vahelist **vertikaalset kooskõlastamist**.

3.17. On vaja säilitada otsene side maapiirkondadega ELi piirkondade aktiivse rolli kaudu, mis on otsustava tähtsusega maaelu arengu poliitika kujundamisel ja rakendamisel kohalikul tasandil. **Mitme sidusrühma osalemine ja alt üles lähenemisviis** on peamised komponendid, et tagada kestlikkus ja kohalik vastutus maaelu poliitika eest. Komitee kutsub üles kaaluma, millist rolli võivad etendada kohalikud rakkerühmad ja kogukonna juhitud kohaliku arengu mudel.

3.18. Samuti soovitab komitee kasutada toidupoliitika nõukogude **juhtimismudelit** inspiratsioonina tõhusale koostööle kõigi kohaliku tasandi sidusrühmade vahel.

3.19. Tuleb teha edusamme seoses **piirkonnapõhiste lepingutega**, mida toetab osaluspoliitika, mis hõlmab eesmärkide määramist, jõudude ühendamist, avaliku ja erasektori piirkonnapõhiste kohustuste soodustamist, institutsioonide- ja sektoritevaheliste koostöömehhanismide arendamist, uue institutsioonilise struktuuri loomist, et edendada kestlikku arengut, maapiirkondade mitmekesisuse tunnistamist ning linnade ja maapiirkondade vaheliste sidemete edendamist. Sellega seoses on põllumajandus- ja toidutootmisesektori ettevõtetal ja organisatsioonidel nüüd võimalus allkirjastada vastutustundliku äri- ja turundustava tegevusjuhend⁽¹⁵⁾, mille komisjon võttis vastu strateegia „Talust taldrikule“ osana.

3.20. Piirkonnapõhised lepingud peavad põhinema õiglusel ja austusel. Inglismaal, Walesis ja Šotimaal on olemas **maapiirkondade tegevusjuhendid**, mis aitavad inimestel mõista, kuidas maapiirkondadega arvestada. Sellest võiks saada **õiguste ja kohustuste Euroopa harta⁽¹⁶⁾ maapiirkondade ja linnade vaheliste õiglaste ja kestlike suhete tagamiseks**. Harta tuleks lisada kõigile kättesaadavasse kodanikuharidusse.

3.21. Komitee tunnustab, et ei ole olemas ühtset valemit, mis oleks kohaldatav eri piirkondadele, ning et iga **kohalik või piirkondlik omavalitsus** peab keskenduma ja spetsialiseeruma, arvestades oma ainulaadsust, mitmekesisust ja multifunktsionaalsust, leides lahendusi, mis põhinevad tema enda potentsiaalil, vajadustel, suutlikkusel ja taotlustel. Olemasoleva taristu kasutamist ja uue taristu arendamise üle peetavat arutelu tuleb käsitleda globaalselt, analüüsides samal ajal suundumusi, et investeerida õigetes kohtadesse.

3.22. On vaja **parandada tööhõivevõimalusi**:

- i) COVID-19 pandeemia on kiirendanud digi- ja roheülemineku protsesse, mille pikemaajaliseks säilitamiseks on vaja teha jõupingutusi;
- ii) maapiirkondades tuleb luua ja säilitada uusi tööhõivevõimalusi, sealhulgas neid, mis on seotud maapiirkondades teenuste osutamise, kaugtöö, uute tehnoloogiate või taastuvenergiaga;
- iii) palju tööhõivevõimalusi on võimalik luua põllumajanduse multifunktsionaalsete aspektide tugevdamise, mitte-põllumajanduslike tegevuste edendamise ning maapiirkondades puhta energia teenuste sektoris ja tööstuses ettevõtete loomisega;
- iv) tuleb soodustada ettevõtlust, tagada **VKEdele** ausa konkurentsi eeskirjad ja pöörata tähelepanu noorema põlvkonna vajadustele (nt kaugtöö);

⁽¹⁵⁾ Code of Conduct (europa.eu).

⁽¹⁶⁾ The Countryside Code: advice for countryside visitors gov.uk.

- v) töökohad ja poed tuleb inimeste lähedal hoida. Maa- ja linnakeskkonna visioon pakub võimalusi ringmajanduse arendamiseks;
- vi) tuleb edendada inimväärsed tööd ja parandada töötingimusi maapiirkondades, tagades samal ajal selle, et kõik asjasse puutuvad osalejad saaksid selles parendusprotsessis oma sõna sekka öelda;
- vii) tarbijate nõudlus tuleb siduda piirkondlike ja maapiirkondade turgudega, kasutades selleks kohalike toodete turustamist ja kvaliteedimärke;
- viii) tuleb laialdaselt soodustada kultuurivõimaluste loomist maapiirkondades, edendades muu hulgas kultuuriüritusi ning kaitstes maapiirkondade ajaloolisi ja religioosseid ehitisi (kirikud, lossid jm);
- ix) digiülemineku protsessid avavad uusi võimalusi, mis võivad tekitada kodanike – eriti noorte – seas ootusi ja meelitada neid ligi ning muuta maapiirkondade rahvastiku vähenemise suundumust ja maaelanike elukvaliteeti. Selle saavutamiseks vajavad maapiirkonnad piisavat taristut, et tagada ühendatavus. Ühendamisstrateegiad ja **digiplatvormid** pakuvad selleks lahendusi, samal ajal kui **maapiirkondade digiõigusakt** soodustaks digitehnoloogia arengut põllumajanduses ja maapiirkondades;
- x) tuleb toetada kestlikku põllumajandust ja vesiviljelust⁽¹⁷⁾ maapiirkondades ja linnalähedastes piirkondades, samuti ökoturismi, vaba aja veetmise teenuseid ja kestliku arengu alast haridustegevust ning need tegevused peavad olema kooskõlas elurikkuse kaitsega, et tagada inimeste elukvaliteet;
- xi) kvaliteetne ja kättesaadav haridus maapiirkondades alates laste esimestest eluaastatest aitab parandada haridustulemusi, samal ajal kui juurdepääs avalikele teenustele, nagu lapsehoid ja koolid, on asukohapõhine tegur, mis kujundab maapiirkondade ligitõmbavust, muu hulgas ka kõrge kvalifikatsiooniga töötajate jaoks.

3.23. Majanduskasv ja töökohtade loomine on olulised, kuid neid tuleb täiendada piisavate kvaliteetsete **teenuste**, st eluaseme, energia, vaba aja veetmise, hariduse ja koolituse, elukestva õppe ja tervishoiusüsteemide teenuste osutamisega, mis tagab, et maapiirkonnad ei ole mitte ainult kestlikud, vaid ka ligitõmbavad elukohad. EL peab kiiresti välja töötama kestliku ja kaasava ning kõigi jaoks toimiva **heaolumajanduse** alused⁽¹⁸⁾.

3.24. Eelkõige peaks prioriteet olema taskukohaste ühistransporditeenuste jätkuv arendamine, et tagada maapiirkondade areng ja nende ühendatus linnapiirkondadega. Taskukohase ühistranspordi pakkumine on hädavajalik igapäevaelu ja tööhõive jaoks, seostudes selliste oluliste avalike teenuste kättesaadavusega nagu koolid, lastehoiuasutused, arstid ja apteegid ning tööle ja sealt tagasi koju sõitmine.

3.25. Selleks on vaja **maapiirkondades uusi teenuste osutamise vorme**:

- i) integreeritud teenuseosutamine (mitme teenuse paigutamine ühte ruumi, teenuseosutajate koostöö, spetsialistide meeskondade koostöö, avalike, era- ja kogukonnaorganisatsioonide koostöö);
- ii) alternatiivne ja paindlikum teenuste osutamise meetod (mobiilsed teenused, mis toovad teenuse kodaniku juurde, radiaalsed süsteemimudelid, kus teenuseid osutatakse korrapäraselt keskusest, kohalikele vajadustele paremini kohandatud teenused);
- iii) tehnoloogilised ja digilahendused, muu hulgas haridus- ja tervishoiusektoris.

3.26. Terviklik strateegia, mille eesmärk on saavutada eri piirkondades **teenuste osutamise piirmäärad** ja teenuste vahetamine piirkondade eri osade vahel, on kestlike linna- ja maapiirkondade kujundamisel oluline tegur.

⁽¹⁷⁾ Vt Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamused „ELi vesiviljeluse kestliku arendamise strateegilised suunised“ (ELT C 517, 22.12.2021, lk 103) ja „Uus lähenemisviis säästva sinise majanduse arendamiseks ELis“ (ELT C 517, 22.12.2021, lk 108).

⁽¹⁸⁾ Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus „Meile vajalik jätkusuutlik majandus“ (ELT C 106, 31.3.2020, lk 1).

3.27. On vaja töötada välja strateegia, mis võimaldab maaelu teenuste parandamise ja uute tööhõivevõimaluste kaudu elanikkonnal maapiirkonda elama asuda, tagades eelkõige vajaliku **põlvkondade vahetuse**.

Brüssel, 21. oktoober 2021

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Christa SCHWENG

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamused teemal „Strateegiline sõltumatus ning toiduga kindlustatus ja toidu kestlikkus“**(omaalgatuslik arvamused)**

(2022/C 105/09)

Raportöör: **Klaas Johan OSINGA**

Täiskogu otsus	25.3.2021
Õiguslik alus	kodukorra artikli 32 lõige 2 omaalgatuslik arvamused
Vastutav seksioon	põllumajanduse, maaelu arengu ja keskkonna seksioon
Vastuvõtmine seksioonis	4.10.2021
Vastuvõtmine täiskogus	kolmapäeval, 20. oktoobril 2021
Täiskogu istungjärk nr	564
Hääletuse tulemus (poolt/vastu/erapooletuid)	128/0/1

1. Järeldused ja soovitused

1.1. Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee teeb ettepaneku määratleda toidutoodangul, tööjõul ja õiglasel kaubandusel põhinev avatud strateegiline autonoomia, mida kohaldatakse toidusüsteemidele ning mille üldine eesmärk on õiglase, tervisliku, kestliku ja vastupidava toidutarne kaudu tagada kõigi ELi kodanike toiduga kindlustatus ja toidu kestlikkus.

1.2. Eelkõige peaksid toidusüsteemid ELis olema mitmekesisemad; põllumajandustööjõudu tuleks tugevdada eelkõige noortes huvi äratamise ja inimväärsete töötingimuste tagamisega; kaubanduspoliitika tuleks viia kooskõlla ELi toidu kestlikkuse standardite ja konkurentsivõimega ⁽¹⁾.

1.3. Avatud strateegilist autonoomiat ja toidusüsteemide kestlikkust saab kõige paremini tagada meetmepaketi väljatöötamisega, mis hõlmaks riskijuhtimismeetmeid, mis aitaksid toiduainete tarneahelatel toime tulla äärmuslike olukordadega ning võimaldaksid liikmesriikide ja ELi ametiasutustel viivitamatult tegutseda.

1.4. Hiljutised COVID-19 pandeemiast põhjustatud sündmused, kliimamuutustest põhjustatud äärmuslikud ilmasti-kuolud ja küberründed näitavad vajadust parandada toidusüsteemide vastupidavust ja kestlikkust. Strateegia „Talust taldrikule“ raames töötab Euroopa Komisjon välja ELi toiduga varustatuse ja toiduga kindlustatuse hädaolukorrakava ja sellega seotud ELi toidukriisile reageerimise mehhanismi ⁽²⁾. See peaks aitama suurendada teadlikkust peamistest riskidest ning hõlmama peamiste riskide tuvastamist, hindamist, kaardistamist ja jälgimist elutähtsate süsteemide stressitestimise kaudu ELi ja liikmesriikide tasandil ning aitama rakendada meetmeid esinenud probleemide lahendamiseks;

1.5. EL vajab süsteemi, mis võimaldaks ära hoida sõltuvuste tõttu kontrolli alt väljuvaid sündmusi, näiteks elektri- ja võrgukatkestusi või küberründeid. Näited: mitu nädalat kestvad liikumispiirangud linnas, mitmepäevane elektrikatkestus, küberründed toiduettevõtte või jaemüüja vastu.

⁽¹⁾ „Selleks et terviklik ELi toidupoliitika oleks Euroopa tarbijate seisukohalt tõeliselt asjakohane, on pakkumise poolelt vaadates määrav tähtsus sellel, et ELis kestlikult toodetud toit oleks konkurentsivõimeline. See tähendab, et Euroopa põllumajandusliku toidutööstuse sektor on võimeline tarnima tarbijatele toitu hinnaga, mis sisaldab lisakulusid tulenevalt sellistest kriteeriumidest nagu jätkusuutlikkus, loomade heaolu, toiduohutus ja toitumine, aga ka õiglane tulu põllumajandustootjatele, ning samas säilitab oma positsiooni valdava enamuse tarbijate eelisvalikuna“ (ELT C 129, 11.4.2018, lk 18; ELT C 429, 11.12.2020, lk 268).

⁽²⁾ Hädaolukorrakava, Euroopa Komisjon

1.6. Toimetulekumehhanismide parandamiseks on vaja edasi arendada olemasolevaid toidusüsteeme ja samal ajal mitmekesistada toiduettevõtete ärimudeleid talupoodide, linnades asuva põllumajandustootmise, vertikaalpõllumajanduse ja laiemalt kohaliku tootmise tarbeks. See nõuab teadusuuringute ja innovatsiooni laialdasemat rakendamist põllumajandustootjate ja -kasvatajate poolt ning see peaks aitama vähendada nn toidukõrbete ja tootmise spetsialiseerumisega seotud riske⁽³⁾. Samal ajal tuleks tugevdada tõhusast turustusüsteemist (põllumajandusettevõtteid, töötlevad ettevõtteid ja turud) tulenevaid eeliseid.

1.7. Piisava ja ohutu toidu pikaajalise tootmise ning piisavate sissetulekute tagamiseks on oluline, et loodusvarasid kasutataks kestlikult, säilitades mulla- ja veevarusid, võideldes kliimamuutuste ja bioloogilise mitmekesisuse vähenemise vastu ning kaitstes loomade heaolu. EL peaks samuti tugevdama kohalikku ja piirkondlikku tootmist, et kombineerida tasakaalustatud toidutootmist ja -töötlemist vähese süsinikdioksiidheitega.

1.8. Ühisel põllumajanduspoliitikal on oluline majanduslik, sotsiaalne ja keskkonnaalne roll. See peaks stabiliseerima turge kriiside ajal, pakkudes samal ajal põllumajandustootjatele ja töötlejatele turvavõrku ning kaitstes keskkonda, kliimat, tööjõudu ja loomade heaolu. Ühine põllumajanduspoliitika mängib rolli strateegilise tootmisvõimekuse, toiduga kindlustatuse ja julgeoleku säilitamisel.

1.9. Põllumajandusettevõtteid, viljakas põllumajandusmaa ja vesi on strateegiline vara ning neid tuleb kogu ELis teatud tasemel kaitsta, kuna need on meie avatud strateegilise toidusõltumatuse tugisammas.

1.10. Komitee kordab oma soovitusi uurida võimalust luua mitut sidusrühma hõlmav ja mitmetasandiline Euroopa toidupoliitika nõukogu⁽⁴⁾. Avatud strateegilise autonoomia kontekstis võiks selline nõukogu muu hulgas täita järelevalverolli ning aidata hinnata ja ette näha riske toiduainete tarneahelas.

1.11. EL peab tagama, et piire hoitaks turvaliselt avatuna ning et tööjõud ja logistika täidaks oma ülesandeid toiduainete tootmiseks ja tarneks (nn rohelised koridorid) nii EL sees kui ka kolmandate riikide suhtes. Selleks on vaja tugevat kooskõlastusmehhanismi liikmesriikide, Euroopa Komisjoni ja kolmandate riikide vahel.

2. Sissejuhatus

2.1. Käesoleva omaalgatusliku arvamuse eesmärk on uurida Euroopa avatud strateegilise autonoomia mõistet seoses toiduga kindlustatuse ja toidu kestlikkusega tulevikus ning pakkuda tulevikku suunatud vaateid ja kodanikuühiskonnalt saadud poliitilisi soovitusi. Eelkõige pakutakse arvamuses mõtteainet seoses hiljutiste sündmuste, näiteks COVID-19, äärmuslike ilmastikunähtuste, küberrünnete ning poliitiliste ja/või sotsiaalsete pingetega seotud probleemidega.

2.2. „Avatud strateegiline autonoomia“ tähendab ELi võimalust tagada oma toiduainete tarnega kindlustatus ja kehtestada kõrged toidu kestlikkuse standardid, seda eelkõige Euroopa rohelise kokkuleppe ja ÜRO kestliku arengu eesmärkide kontekstis. Toidu kestlikkusega seotud probleem Euroopas tuleb lahendada nii liidusiseselt kui ka väljaspool seda ning käesolevas arvamuses uuritakse ka võimalikke viise, kuidas kaitsta ja parandada kestliku toidu kättesaadavust kõigile ELi kodanikele, eriti kriiside ajal.

2.3. Arvamus tugineb mitmele ettepanekule ja konkreetsele ideele, mille komitee on juba varasemalt esitanud⁽⁵⁾. Ettepanekud võib kokku võtta järgmiselt:

— töötada ELis välja terviklik toidupoliitika, mille eesmärk on pakkuda kestlikel toidusüsteemidel põhinevat tervislikku toitumist, sidudes põllumajanduse toitumise ja ökosüsteemi teenustega ning tagades tarneahelad, mis kaitsevad rahvatervist kõigis Euroopa ühiskonna osades. Selline poliitika, mis on nüüd kajastatud komisjoni strateegias „Talust taldrikule“, peaks parandama toiduga seotud poliitikavaldkondade sidusust, tõstma uuesti toidu väärtust ning edendama toidu puhul pikaajalist üleminekut tootja- ja tarbijamentaliteedilt kodanikamentaliteedile;

⁽³⁾ COVID-19 and the food phenomena, FAO.

⁽⁴⁾ ELT C 129, 11.4.2018, lk 18 ja ELT C 429, 11.12.2020, lk 268.

⁽⁵⁾ Muu hulgas: ELT C 129, 11.4.2018, lk 18, ELT C 190, 5.6.2019, lk 9, ELT C 429, 11.12.2020, lk 268, ELT C 429, 11.12.2020, lk 66, ELT C 440, 6.12.2018, lk 165, EMSK arvamus „Õiglase toiduainete tarneahela suunas“, NAT/823 (ELT C 517, 22.12.2021, lk 38).

- suurendada lühikeste toidutarneahelate, agroökoloogia ja tootekvaliteedikavade kasutamist;
- tagada õiglasel hinnad ja keelustada ebaausad kaubandustavad;
- integreerida kõigisse tulevastesse ELi kaubanduslepingutesse rohelise kokkuleppe osaks olev strateegia „Talust taldrikule“ ja bioloogilise mitmekesisuse strateegiad ning kasutada neid ülemaailmsete kestlikkuse standarditena;
- tagada kodanikuühiskonna ja toiduainete tarneahela kõigi sidusrühmade struktureeritud kaasamine ja osalemine, sealhulgas Euroopa toidupoliitika nõukogu kaudu.

2.4. Viimaks on omaalgatusliku arvamuse eesmärk anda väärtuslikke teadmisi käimasoleva töö kohta rohelise kokkuleppe strateegia „Talust taldrikule“, ühise põllumajanduspoliitika ning kaubanduspoliitika läbivaatamise ja tulevikusuundade strateegilise analüüsi tegevuskava asjus, seades analüüsi keskmesse ELi toiduga kindlustatuse ja toidu kestlikkuse.

2.5. ÜRO korraldas 2021. aasta septembris toidusüsteemide tippkohtumise, mille eesmärk oli aidata riikidel saavutada 17 kestliku arengu eesmärki, eelkõige eesmärki nr 2 – nälja kaotamine. Komitee on andnud panuse selle arutellu ⁽⁶⁾.

3. Avatud strateegiline sõltumatus, toidusüsteemi põhielemendid

3.1. Euroopa Komisjoni kohaselt tähendab „avatud strateegiline autonoomia“ ELi võimet teha ise oma valikuid ning kujundada ümbritsevat maailma juhtimise ja kaasatuse kaudu, mis kajastab liidu strateegilisi huve ja väärtusi. See võimaldab ELil olla tugevam nii majanduslikult kui ka geopoliitiliselt, olles ⁽⁷⁾

- avatud kaubandusele ja investeringutele, mis aitavad ELi majandusel kriisidest taastuda ning püsida konkurentsivõimeline ja ülejäänud maailmaga seotud;
- kestlik ja vastutustundlik, võttes rahvusvahelisel tasandil juhtpositsiooni rohelisema ja õiglasema maailma kujundamisel, tugevdades olemasolevaid liite ning tehes koostööd paljude partneritega;
- kindlameelne, seistes vastu ebaõiglastele ja sundi hõlmavatele tavadele ning valmis oma õigusi maksma panema, eelistades globaalsete probleemide lahendamisel rahvusvahelist koostööd.

3.2. Toidusüsteemide puhul tuleb „avatud strateegiline sõltumatus“ paremini määratleda. Komitee soovib panustada aruteludesse selle üle, kuidas EL saaks tulevasteks kriisideks paremini ette valmistuda. See peaks olema osa Euroopa Liidu taastekavast näiteks taasterahastu „NextGenerationEU“ vahendite kasutamisel.

3.3. Komitee teeb ettepaneku määratleda toidutoodangul, tööjõul ja kaubandusel põhinev avatud strateegiline autonoomia, mille üldine eesmärk on õiglase, kestliku ja vastupidava toidutarne kaudu tagada ELi kodanike toiduga kindlustatus ja toidu kestlikkus.

3.4. Toiduainete tootmine

3.4.1. Toiduga kindlustatusele tuleks läheneda rahvusvahelisest, liikmesriikide ja kohalikust perspektiivist. 55 % maailma elanikkonnast elab linnades, kus toodetakse vähe värsket toitu, ehk nn toidukõrbetes. ÜRO hinnangul kasvab see näitaja 2050. aastaks juba 68 protsendini. Prognoosid näitavad, et linnastumise ja maailma rahvastiku üldise kasvu tagajärjel võib linnapiirkondade elanikkond 2050. aastaks kasvada veel 2,5 miljardi inimese võrra ⁽⁸⁾. Euroopa linnastumise määr kasvab 2050. aastaks eeldatavasti ligikaudu 83,7 protsendini ⁽⁹⁾.

3.4.2. Euroopa Liidu siseturul transporditakse toitu peamiselt maapiirkondadest ja töötlevatest ettevõtetest iga päev linnapiirkondades asuvasse supermarketitesse. Kohalikud, talu- ja e-poed muutusid tarbijate seas populaarsemaks 2020.–2021. aasta liikumispiirangute ajal.

⁽⁶⁾ Panus 2021. aasta ÜRO toidusüsteemide tippkohtumisse, EMSK.

⁽⁷⁾ „Kaubanduspoliitika läbivaatamine“, Euroopa Komisjon

⁽⁸⁾ „68 % of the world population projected to live in urban areas by 2050“, ÜRO.

⁽⁹⁾ Urbanisation in Europe, Euroopa Komisjon; UN World urbanisation Prospects 2018.

3.4.3. Lühikeste tarneahelate arendamine aitab kaasa Euroopa vastupanuvõimele. Kohalikud kanalid peaksid vastama elanikkonna vajadustele, piirkondade eripäradele ja kliimatingimustele. Töötlemissuutlikkust tuleks kohalikul tasandil rohkem arendada.

3.4.4. Tootmise mitmekesistamine aitab ka suurendada ka Euroopa Liidu vastupanuvõimet. Mahepõllumajandusele eraldatud põllumajandusmaa suurendamine on ette nähtud strateegiaga „Talust taldrikule“ ning aiamaade eraldamine, linna- ja vertikaalpõllundus⁽¹⁰⁾ on asjakohased meetmed toidukilomeetrite vähendamisel ja neid kasutatakse üha enam. Need algatused peaksid olema seotud muu kohaliku ja piirkondliku toiduainete tootmise ja töötlemisega, et luua turvavõrk.

3.4.5. Nõrkade külgede kaardistamine peaks olema ELi päevakorras olulisel kohal. Liikmesriigid ja Euroopa Komisjon peaksid tegema koostööd puuduste tuvastamiseks, toidujäätmete vähendamiseks, kavade väljatöötamiseks ning sihipärase koolituse ja teabevahetuse koordineerimiseks.

3.4.6. Toiduvarude arukas haldamine peaks olema osa ELi toidusõltumatuse strateegiast. See peaks hõlmama korrapäraseid laokäibeid strateegiliste toiduainete osas, vältides samal ajal spekulatsioonide kauplemise seas, sh toodete ja toiduainete alla tootmishinna ostmist⁽¹¹⁾ ja tugevat tureaktsiooni, tagades turu läbipaistvuse.

3.5. Tööjõud

3.5.1. Ei ole piisavalt noori, kellele oleks talupidamiseks vajalik koolitus ja kes sooviksid talu pidada. 2016. aastal oli iga alla 35-aastase ELi põllumajandustootja kohta üle kuue üle 65-aastase põllumajandustootja⁽¹²⁾.

3.5.2. Lisaks kannavad põllumajandustootjad jätkuvalt ebaproportsionaalselt suure osa katastroofide tekitatud kahjustest. Katastroofide kasvav sagedus ja intensiivsus koos ohu süsteemse olemusega mõjutab negatiivselt inimeste elu, vähendades elatist ja ohustades kogu toidusüsteemi.

3.5.3. Hädavajalik on suurendada Euroopa põllumajandustööjõu hulka, kaitsta põllumajandustootmist ja viljakat põllumajandusmaad ning pakkuda piisavaid põllumajanduse teadmus- ja innovatsioonisüsteeme (AKIS). Noori ja naisi tuleb julgustada põllumajandusega tegelema ja meelitada neid pikaajaliselt põllumajandusettevõttesse tööle jääma.

3.5.4. Kestliku ja kindlustatud toidusüsteemi rakendamise eeltingimus on inimväärsete töötingimuste tagamine ELi ja ELi-väliste töötajatele põllumajanduses ja toidusektoris ning tarneahela kõigil tasanditel. Tagada tuleks piisav rahastamine, õiglased ja kõrgemad palgad, õiglased hinnad, kliimamuutustega kohanemise toetused ja hooajatöötajate õigused.

3.5.5. Komitee arvates peaks terviklik ELi toidupoliitika tagama majandusliku, keskkonnanalase ja sotsiaalkultuurilise jätkusuutlikkuse. Seega on vaja tagada, et strateegia „Talust taldrikule“ kujundaks põhjalikult ümber tarneahela dünaamika ning pakuks püsivaid lahendusi põllumajandustootjate sissetulekute ja elatusvahendite olukorrale⁽¹³⁾. Komitee kahtleb, kas see vajalik põhimõtteline muutus saab teoks, kui ei looda õigeid poliitilisi ja majanduslikke stiimuleid.

3.6. Kaubandus

3.6.1. ELi 27 liikmesriigi põllumajanduslike toiduainete tööstuse ekspordiväärtuseks hinnati 2020. aastal 184,3 miljardit eurot, mis on 1,4 % rohkem kui 2019. aastal, samas kui import 122,2 miljardit eurot oli 0,5 % suurem kui eelmisel aastal. Põllumajanduslike toiduainete kaubandusbilansi ülejääk oli 2020. aastal 62 miljardit eurot, mis on 3 % rohkem kui 2019. aastal⁽¹⁴⁾. Teadusuuringute Ühiskeskuse andmetel hõlmab 1 miljardi euro suuruse põllumajanduslike toiduainete eksport keskmiselt 20 000 töökohta, neist 13 700 primaarsektoris. Samal ajal moodustas aastal ligikaudu 4,2 % kogu tööhõive ELis⁽¹⁵⁾.

⁽¹⁰⁾ „Vertical farming“, WUR.

⁽¹¹⁾ EMSK arvamus teemal „Õiglase toiduainete tarneahela suunas“, NAT/823 (ELT C 517, 22.12.2021, lk 38).

⁽¹²⁾ „CAP – Structural change and generational renewal“, Euroopa Komisjon.

⁽¹³⁾ ELT C 429, 11.12.2020, lk 268.

⁽¹⁴⁾ „2020 a year of stability for EU agri-food trade“, Euroopa Komisjon.

⁽¹⁵⁾ Farmers and the agricultural labour force – statistics, Eurostat.

3.6.2. Ühendkuningriik, USA, Hiina, Šveits ja Jaapan olid ELi suurimad põllumajanduslike toiduainete turud, moodustades üle 52 % kogueksportidist. ELi põllumajanduslike toiduainete impordi peamised lähtekohad 2020. aastal olid Ühendkuningriik, Brasiilia, USA, Ukraina ja Hiina.

3.6.3. EL on põllumajanduslike toiduainete ülemaailmses kaubanduses olulisel kohal ning on tähtis, et ELi kaubanduspoliitika vastaks liidu kestlikele eesmärkidele. Varasemas arvamuses⁽¹⁶⁾ tegi komitee ettepaneku, et kõigis tulevastes ELi kaubanduslepingutes tuleks rakendada ülemaailmsete kestlikkuse standarditena roheline kokkuleppe strateegiat „Talust taldrikule“ ja bioloogilise mitmekesisuse strateegiaid. Komitee tunnistas reeglitel põhineva võrdsetes tingimustes toimiva kaubanduse olulisust ja väärtust ning suurt panust, mille see annab majanduse elavdamisse pärast COVID-19 kriisi.

3.6.4. Sõltuvuse vähendamiseks põllumajanduslikest sisenditest peaks EL toetama vähese sisendiga tavasid, seda eelkõige fossiilkütuste ja pestitsiidide puhul, ning edendama põllumajanduslike sisendite tootmisvõimsust Euroopas.

3.6.5. Vaja on uuenduslike süsteeme, et kaitsta ja tugevdada loodusvarasid, edendades samal ajal tõhusat tootlikkust⁽¹⁷⁾. Uued tehnoloogiad, robotid ja vaktsiinid on olulised vahendid, mida tuleb arendada.

4. Riskijuhtimine ja stressitide stsenaarium

4.1. ÜRO Toidu- ja Põllumajandusorganisatsiooni andmetel ootavad inimkonda ja toiduga kindlustatust ees mitmed uued ja enneolematud ohud, nagu näiteks kliimamuutustest tingitud äärmuslikud ilmastikunähtused, haigused ja pandeemiad. Läbipõimunud maailmas seisab põllumajandus silmitsi paljude ohtudega⁽¹⁸⁾.

4.2. ÜRO Toidu- ja Põllumajandusorganisatsiooni andmetel saavutasid toiduainete hinnad 2020.–2021. aastal kõrgeima taseme alates 2011. aastast⁽¹⁹⁾. Sageli väidetakse, et hinnavolatiilsust põhjustavad osaliselt spekulatsioonid. ÜRO ja OECD teatel kannatas 2020. aastal nälga 720–811 miljoni inimest. Peaaegu igale kolmandale inimesele maailmas (st 2,37 miljardile) ei olnud 2020. aastal toit piisavalt kättesaadav, mida on 320 miljonit inimest rohkem kui eelneval aastal⁽²⁰⁾.

4.3. COVID-19 pandeemia näitab, et toiduga kindlustatust ei saa pidada enesestmõistetavaks isegi Euroopas. Kõik toiduahela osalejad ja tegevused on omavahel väga tihedalt seotud. Pandeemia ajal kehtestasid riigid kaubanduspiiranguid. Isegi ELi piires võtsid liikmesriigid piiride sulgemiseks ühepoolseid meetmeid, seades ohtu toidu ja hooajatöötajate transpordi. Tänu põllumajandustootjate ja toiduainete tarneahela partnerite kiirele kohanemisele said tootmine, töötlemine ja tarne jätkuda. Samuti võttis komisjon meetmeid siseturu toimimise tagamiseks. Paljudele ettevõtjatele on kriis tekitanud aga majanduslikku kahju, kuna reisimine, turism ja tootlusteenedused peatati.

4.4. Küberründed, nagu näiteks lunavararünnakud, põhjustavad päris kriise, sest suur osa elust on kolinud interneti (nn asjade internet). Pressiagentuuri AP kohaselt on keskmine väljamakse küberkurjategijatele 2020. aastal kasvanud 311 % ehk 310 000 dollarini. Keskmiselt pääsesid ohvrid oma andmetele ligi alles 21 päeva pärast⁽²¹⁾.

⁽¹⁶⁾ ELT C 429, 11.12.2020, lk 66.

⁽¹⁷⁾ „The future of food and agriculture“, ÜRO Toidu- ja Põllumajandusorganisatsioon.

⁽¹⁸⁾ „The impact of disasters and crises on agriculture and food security: 2021“ (Katastroofide ja kriiside mõju põllumajandusele ja toiduga kindlustatusele: 2021), ÜRO Toidu- ja Põllumajandusorganisatsioon.

⁽¹⁹⁾ FAO Food Price Index, ÜRO Toidu- ja Põllumajandusorganisatsioon.

⁽²⁰⁾ „2021 State of Food Security and Nutrition in the World“, Maailma Toiduprogramm.

⁽²¹⁾ „Cyber attack on US pipeline is linked to criminal gang“ (Küberrünne USA gaasijuhtme vastu on seotud kuritegeliku rühmitusega), AP News.

4.5. 2021. aasta aprillis polnud Hollandi suurimas supermarketis (Albert Heijn) mitu päeva saada teatavaid juustutooteid, mis oli tingitud küberründest nende peamise tarnija vastu⁽²²⁾. Hiljuti rünnati maailma suurimat lihatööstusettevõtet JBS. See on suurendanud USAs muresid julgeoleku pärast seoses riikliku toiduvõimega⁽²³⁾. Näib, et ettevõtte ei teata paljudest küberrünnetest, et vältida turureaktsioone, näiteks liigsete varude soetamist ja hindade mitmekordistumist. Küberrünned on ettevõtteid suuresti mõjutanud ka siis, kui nad ei olnud rünnaku otsene sihtmärk. Pärast lunavararünnakut USA tarkvaraettevõttele Kaseya suleti näiteks Rootsisis 2021. aasta juulis mitusada ühte kontserni kuuluvat kauplust⁽²⁴⁾.

4.6. Sama muretekitav oli Suessi kanali blokeerimine 200 000-tonnise konteinerlaeva poolt 2021. aasta aprilli alguses. Sellised juhtumid ilmestavad ülemaailmsete kaubandusahelate haavatavust. Kui need ahelad on mõne päeva häiritud, võtab uuesti jalule saamine kaua aega, mis võib tarbijate ja ettevõtete jaoks kaasa tuua hinnatõusu.

4.7. Septembris avaldas Euroopa Komisjon oma **2021. aasta aruande tulevikusuundade strateegilise analüüsi kohta**, milles keskendutakse avatud strateegilisele sõltumatusele⁽²⁵⁾. Komisjon peab jätkusuutlike ja vastupidavate toidusüsteemide tagamist üheks peamiseks strateegiliseks valdkonnaks, mille abil tugevdada ELi ülemaailmset juhtpositsiooni. Sellega seoses mainitakse vajadust investeerida innovatsiooni, et tagada vastupidavad ja jätkusuutlikud toidusüsteemid⁽²⁶⁾.

4.8. Lisaks on Teadusuuringute Ühiskeskuse hiljutises tehnilises dokumendis toodud Euroopa Komisjoni 2020. aasta tulevikusuundade strateegilise analüüsi aruandes esitatud tulemustabelite taustmaterjal⁽²⁷⁾. See hõlmab haavatavuse näitajaid, mis on seotud kohalike teenuste kättesaadavuse ja sõltuvusega toiduimpordist, ning selles näidatakse toidu geopoliitilist tähtsust. Tulemustabelid aitavad kaardistada haavatavust ja töötada välja sihipärased stressitestid. See on siiski üldine lähenemiski, millest ei saa tuletada ühtegi konkreetset näitajat, ja lisaks on vastupanuvõime tulemustabelid praegu läbivaatamisel.

4.9. On vaja, et tarneahelates rakendataks põhimõtte „õigel ajal“ asemel põhimõtet „igaks juhuks“. Teatud kaupade puhul täheldatav sõltuvus monopoolsetest tarnijatest võib anda võimaluse sekkumiseks vaenulikele valitsustele. Põllumajandustootjate ja toidutöötajate jaoks on see ka küsimus sisendite tarnest. Seetõttu kutsub komitee üles tegema ELi toiduainete kättesaadavuse julgeolekujärelevat. Seda tuleks teha **stsenariumiuuringute** kaudu.

4.10. Haavatavad aspektid tuleks paljastada stressitestimisega. Näiteks: millised on mitu päeva kestvate kohalike, piirkondlike ja riiklike energia- ja telekommunikatsioonivõrkude rikete tagajärjed? Seda peetakse laialdaselt üheks kõige tõsisemaks riskiks mis tahes riigi elutähtsa taristu, sealhulgas toiduvõime jaoks. Otsust mõju toiduainetega varustamisele avaldavad elektri-, vee- ja gaasivarustuse katkemine, külmutusvõime kadumine, kontrolli kaotamine toiduvalmistamis-, küpsetus- ja töötlemis-/tootmishoonete üle, kütte ja valgustuse kaotamine, suutmatus tagada põhiline toiduhügieen ja hankida kütust transpordisõidukite või muude otstarvete jaoks tarneahelas. Oluliste tagajärgedega võivad olla ka kaudsed mõjud, mis tulenevad mõjust muule elutähtsale taristule. Telekommunikatsiooni ja andmeside pikaajaline puudumine põhjustaks tõsiseid ja koheseid katsumusi ettevõtetele nende sisemises suhtluses ja suhtluses valitsusasutuste, tarnijate, klientide ja tarbijatega elutähtsa teabe levitamisel ning lisakoguste tellimisel ja maksete tegemisel, sealhulgas pangalinkide süsteemide kaudu.

4.11. Komitee soovib selle stsenaariumi uurimist.

⁽²²⁾ „Kaasschaarste bij Albert Heijn na hack leverancier“, de Volkskrant.

⁽²³⁾ „Hacking American beef: the relentless rise of ransomware“, Financial Times.

⁽²⁴⁾ „NCSC statement on Kaseya incident“, NCSC.

⁽²⁵⁾ Tulevikusuundade strateegilise analüüsi 2021. aasta aruanne, Euroopa Komisjon.

⁽²⁶⁾ Shaping and securing the EU's Open Strategic Autonomy by 2040 and beyond, Teadusuuringute Ühiskeskus.

⁽²⁷⁾ Resilience Dashboards, Euroopa Komisjon.

5. Soovitused edasiseks tööks

- 5.1. Avatud strateegilise autonoomia kontseptsioon pakub võimalusi, kuid hõlmab ka riske. ELi jõukus sõltub ka maailmakaubandusest ning seega ka selgetest kaubandus- ja meetmeid reguleerivatest eeskirjadest.
- 5.2. Kui toitu napib või näib nappivat, võib see kaasa tuua paanikaoste ning tarbijate huvi kliima, bioloogilise mitmekesisuse või loomade heaolu vastu võib kahaneda. Seega saab Euroopa rohelisemaks muutuda vaid siis, kui ta muutub ka vastupidavamaks.
- 5.3. COVID-19 pandeemia on näidanud, et kui tarneahelad pikemaks ajaks katkevad, mõjutab see kogu majandust. Olukorra normaliseerumine võib võtta aega mitu aastat.
- 5.4. Avatud strateegiline toiduautonoomia ei saa eksisteerida ilma avatud ja õiglase kaubanduspoliitikata. Euroopa Liit ei saa naasta proteksionistliku poliitika juurde, kuna see tekitaks uut haavatavust ja võib potentsiaalselt suurt kahju põhjustada⁽²⁸⁾. Näiteks tarnib EL teravilja Põhja-Aafrikasse ja Lähis-Idasse. Sageli on rahvusvahelised tarneahelad tõhusamad ja mitmekesisemad ja suudavad uute šokkidega seega kiiremini kohaneda kui kohalikud.
- 5.5. EL peaks hindama, millistel juhtudel ja milliste toodete puhul on iseseisva toimetuleku suurendamine väärtuslik lähenemisviis. Suurendada tuleks tarbijate ja laiema üldsuse teadlikkust tarneahelate toimimisest.
- 5.6. EL peab koos ÜRO ja selle kaubanduspartneritega tegelema toiduainetega kindlustamatuse algpõhjustega ja aitama kaasa toidusüsteemi väga vajalikule ümberkujundamisele, muutes põllumajanduse tugevamaks ja šokkidele vastupidavamaks. Valitsustel on oma roll tarneahelate kestlikumaks, tugevamaks ja turvalisemaks muutmisel.
- 5.7. Hiljutises mitteametlikus ühises dokumendis nõudsid Prantsusmaa ja Madalmaad karmimaid ELi kaubandustingimusi, sealhulgas ELi **vastutustundliku äritegevuse** kava. See tagaks ühtse ja ühtlustatud poliitika, säilitades samas võrdsed võimalused ELi siseturul. ELi vastutustundliku äritegevuse tegevuskava tuleks kasutada üldise strateegiana ELi lähenemisviisis õiglase kaubanduse ja vastutustundliku tootmise juurutamisel ning tarneahelate haldamise edendamisel.
- 5.8. Hispaania ja Madalmaad koostasid hiljuti ühise mitteametliku dokumendi strateegilise autonoomia saavutamise kohta avatud majandust säilitades. Ühe selles dokumendis toodud punkti kohaselt peaks „avatud strateegiline sõltumatus“ olema üks teemadest, mida arutada **Euroopa tuleviku konverentsil**.
- 5.9. Selles kontekstis on asjakohased ka ELi arutelu hoolsuskohustuse üle⁽²⁹⁾ ja strateegia „Talust taldrikule“ tegevusjuhend⁽³⁰⁾. Sellega seoses on põllumajandusliku toidutööstuse ettevõtetel ja organisatsioonidel nüüd võimalus allkirjastada vastutustundlike äri- ja turundustavade tegevusjuhend, mille Euroopa Komisjon on käivitanud strateegia „Talust taldrikule“ osana⁽³¹⁾.

Brüssel, 20. oktoober 2021

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Christa SCHWENG

⁽²⁸⁾ Kõik tulevased ELi kaubanduslepingud peaksid ülemaailmsete kestlikkuse standarditena hõlmama ka rohelise kokkuleppe strateegiat „Talust taldrikule“ ja bioloogilise mitmekesisuse strateegiaid (ELT C 429, 11.12.2020, lk 66).

⁽²⁹⁾ „Towards a mandatory EU system of due diligence for supply chains“, Euractiv.

⁽³⁰⁾ Code of Conduct for Responsible Business and Marketing Practices, Euroopa Komisjon.

⁽³¹⁾ Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee aramus teemal „Toiduäri strateegiate ja toimingute vastavusse viimine kestliku arengu eesmärkidega COVID-19 järgseks kestlikuks taastumiseks“ (Euroopa Liidu Teatajas seni avaldamata).

III

(Ettevalmistavad aktid)

EUROOPA MAJANDUS- JA SOTSIAALKOMITEE

INTERACTIO – EUROOPA MAJANDUS- JA SOTSIAALKOMITEE TÄISKOGU 564. ISTUNGJÄRK,
20.10.2021–21.10.2021**Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele „2020. aasta uue tööstusstrateegia ajakohastamine: ehitame üles tugevama ühtse turu, et Euroopa saaks taastuda““****(COM(2021) 350 final)**

(2022/C 105/10)

Raportöör: **Sandra PARTHIE**Kaasraportöör: **Dirk BERGRATH**

Konsulteerimistaotlus	Euroopa Komisjon, 1.7.2021
Õiguslik alus	Euroopa Liidu toimimise lepingu artikkel 304
Vastutav sektsioon	ühtse turu, tootmise ja tarbimise sektsioon
Vastuvõtmine sektsioonis	30.9.2021
Vastuvõtmine täiskogus	21.10.2021
Täiskogu istungjärk nr	564
Hääletuse tulemus	
(poolt/vastu/erapooletuid)	194/0/0

1. Järeldused ja soovitused

1.1. Sidus tööstusstrateegia peaks keskenduma kahele mõõtmele: pandeemiast taastumisele ning ülesehitamisele ja vastupanuvõimele. Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee väljendab heameelt üleskutse üle luua ühiselt rohelisele ja digitaalsele tulevikule ülemineku juhised ning rõhutab, et seda tuleb teha koostöös tööstuse, avaliku sektori asutuste, sotsiaalpartnerite ja muude sidusrühmadega. Tööstusstrateegia edukaks ja sidusaks rakendamiseks on komitee arvates esimene samm õige raamistiku kujundamine, keskendudes konkurentsivõimele ja innovatsioonile, mida tuleks käsitleda igas ökosüsteemis, seades selged eesmärgid ja sihid.

1.2. Sellega seoses nõuab komitee spetsiaalseid tulemuslikkuse põhinäitajaid, millega mõõdetaks mitte ainult ökosüsteemi konkurentsivõimet, vaid ka horisontaalseid küsimusi, ning rõhutab vajadust valitud näitajaid korrapäraselt hinnata ja jooksvalt kohandada või muuta.

1.3. Komitee tunneb heameelt Euroopa Komisjoni pühendumuse üle Euroopa tööstus- ja tootmisbaasi säilitamisele ja kasvatamisele ning rõhutab, et sotsiaalpartneritel ja kodanikuühiskonna organisatsioonidel on tööstuse tuleviku kujundamisel keskne roll ning need tuleb sellesse kaasata. Komitee kutsub samuti üles viima kliimanetraalsuse ja digipöörde saavutamiseks kavandatud meetmed kooskõlla sotsiaalse heaolu ja kestliku majanduskasvu eesmärgiga.

1.4. Komitee nõustub, et väärtusahelate vastupanuvõime on muutunud olulisemaks ning toetab komisjoni jõupingutusi tarneahelate kindlustamiseks ja ettevõtete vastupanuvõime tugevdamiseks, kuna see on ELi majanduse jaoks oluline, arvestades, et COVID-19 pandeemia on toonud esile ootamatud puudused, sh ühtsel turul.

1.5. Mõnes valdkonnas on pandeemia kahjuks aidanud suurendada lõhet jõukate ja vähem jõukate ELi liikmesriikide vahel. See ohustab veelgi sotsiaalset ja majanduslikku ühtekuuluvust. Taasterahastu „Next Generation EU“ on enneolematu ELi vahend selle mõju leevendamiseks ning seda tuleb kasutada Euroopa liikmesriikide ja piirkondade vahel suurema ühtlustamiseni jõudmiseks, pidades silmas ka rohe- ja digipööret kestliku ja digitaalse Euroopa saavutamiseks.

1.6. Tööstusliidud on osutunud edukaks meetodiks suuremahuliste ja piiriüleste tööstusprojektide väljatöötamisel strateegilistes valdkondades. Need tööstusliidud koos üleeuroopalist huvi pakkuvate tähtsate projektidega on taastumiseks ning Euroopa standardite ja võtmetehnoloogiate edendamiseks hädavajalikud, eelkõige valdkondades, kus turujõududest üksi ei piisa või turg on moonutatud.

1.7. Et sellised projektid oleksid edukad, tuleb komitee arvates neid rakendada tihedas dialoogis töötajate esindajate ja ametiühingutega ning ettevõtjate esindajate ja tööandjate liitudega, et võimalikult hästi kaasata nende oskusteave ja vähendada üleminekuga kaasnevat ebakindlust. Neile tuleb lisada mõjuhinnang süsinikuheite vähendamise protsesside mõju kohta väärtuse loomisele, tööhõivele ning vähese CO₂ heitega tööstustootmise ja ringmajanduse jaoks vajalikele oskustele.

1.8. Äärmiselt oluline on määrata kindlaks selged ja asjakohased meetmed Euroopa mikro-, väikeste ja keskmise suurusega ettevõtjate⁽¹⁾ toetamiseks ning komitee kiidab heaks kavatsuse pakkuda igas suuruses ettevõtjatele kättesaadavat tuge innovatsiooniks ja digipöörde täielikuks omaksvõtmiseks. Samuti on vaja läbi vaadata poliitika, et lahendada ettevõtjate ees seisvad värbamisprobleemid ja meelitada ligi kvalifitseeritud tööjõudu, samuti tuleb tagada ettevõtjasõbralik keskkond ja investeeringud sotsiaalaristusse, töötajate oskustesse ja koolitusse, aga ka inimväärset töötingimused.

1.9. Puudused strateegilistes väärtusahelates ja ka oskustööliste puudus õhnestavad Euroopa tööstuste võimet pandeemiast kiiresti taastuda. On väga oluline, et liikmesriigid ja EL tegutseksid strateegiliste sõltuvuste kõrvaldamisel otsustavalt,⁽²⁾ sealhulgas taasindustrialiseerimise, ringmajanduse, kaubanduspoliitika ja oskustega seotud meetmete kaudu. Üldiselt on ettevõtjatel kõige paremad võimalused oma tarneahelaid üle vaadata ja korrigeerida ning neid tuleks selles toetada.

1.10. Investorite ligimeelitamiseks ja oma majandustegevuse toetamiseks peab EL jääma avatuks, õiglaseks ja väärtuspõhiseks. Sellegipoolest toetab komitee avatud ja õiglast ühtset turgu, kus Euroopa ettevõtjad saavad konkureerida välisurgudel, ning kutsub seetõttu komisjoni ja liikmesriike üles tagama investeeringud digitaalsetesse lahendustesse, mis toovad Euroopa majandusele lisaväärtust. Majanduse digiüleminekut tuleks edendada kaasaval viisil, vältides igasugust digitaalset diskrimineerimist.

1.11. Komitee arvates tuleks komisjoni väljakuulutatud meetmete kogumit välistoetustest tuleneva kõlvatu konkurentsi vastu võitlemiseks kasutada ka Euroopa taasindustrialiseerimise ja selle tööstuslike väärtusahelate toetamise vahendina. Komitee toetab ka Euroopa tootmisahelate kaardistamist, mille puhul tööstus on sellel ülesehitamisel esirinnas, ning nõuab Euroopa standardite paremat edendamist ülemaailmsel tasandil.

2. Euroopa Komisjoni teatis

2.1. Teatis kujutab endast Euroopa uue tööstusstrateegia ajakohastatud versiooni, mis avaldati 10. märtsil 2020. Ajakohastamise eesmärk oli kajastada pandeemiakriisi tegelikku mõju Euroopa majandusele ja tööstusele, kirjeldada kriisist saadud õppetunde ja seada poliitilised prioriteedid kolme põhisuuna raames:

— ühtse turu vastupanuvõime tugevdamine;

— Euroopa strateegiliste sõltuvuste kõrvaldamine;

⁽¹⁾ Inglise keeles MSMEs.

⁽²⁾ Komitee soovib juhtida tähelepanu sellele, et loogiliselt võttes peaks rääkima strateegilistest „sõltumatustest“, mitte „sõltuvustest“, kuid järgib ühtsuse huvides jätkuvalt komisjoni terminoloogiat.

— ELi tööstuse rohe- ja digipöörde kiirendamine.

2.2. Ajakohastatud versioonis hinnatakse ka ühtse turu vastupidavust ja toimimist, hinnatakse iga tööstusökosüsteemi vajadusi, tuvastatakse strateegilised sõltuvused peamistes haavatavates ökosüsteemides ja tehakse ettepanek tulemuslikkuse põhinäitajate kohta, mille kaudu jälgida strateegia rakendamist. See hõlmab VKEde moodet koos kohandatud rahalise toetuse ja meetmetega, mis võimaldavad VKEdel ja idufirmadel tulla kaasa rohe- ja digipöördega.

3. Üldised märkused

3.1. Komitee väljendab heameelt tööstusstrateegia ajakohastamise üle. Strateegia on vaja läbi vaadata, kuna COVID-19 kriis on pannud tugeva surve alla nii Euroopa majanduse ja tööstuse väärtusahelad, mikro-, väikesed ja keskmise suurusega ettevõtjad kui ka kodanikud – eelkõige noored, töö kaotanud inimesed, madala sissetulekuga töötajad, haavatavad rühmad, nagu puuetega inimesed ja naised. Tarneahelates on ilmnenu veelgi nõrku kohti, sõltuvusi ja lünki, mida tuleb tõendus põhised hinnata, et nendega tulemuslikult tegeleda. Komitee tunneb heameelt komisjoni pühendumuse üle oma tööstus- ja tootmisbaasi säilitamisele ja kasvatamisele ning rõhutab, et sotsiaalpartneritel ja kodanikuühiskonna organisatsioonidel on tööstuse tuleviku kujundamisel keskne roll ning nad tuleb sellesse kaasata. Eelkõige rõhutab komitee sotsiaaldialoogi, sotsiaalpartnerite, kollektiivläbirääkimiste ja töötajate osaluse ning kodanikuühiskonna kaasamise olulisust konkurentsivõimelise tööstuspoliitika saavutamisel.

3.2. Hoolimata sellest – kuna COVID-19-eelsed probleemid ei ole kuhugi kadunud – on asjakohane tagada kooskõla 2020. aasta Euroopa tööstusstrateegias kavandatud meetmetega. Taastumine võtab aega ning selle käigus on vaja jätkuvat tuge Euroopa tööstusele, ettevõtetele ja töötajatele. Kaksikülemineku väljakutsed – kliimamuutustega tegelemine ja digiülemineku edendamine – nõuavad ettevõtetele ja ametiasutustelt jõupingutusi ning neil peab olema keskne osa Euroopa kaasaegses tööstusstrateegias. Komitee rõhutab, et kavandatud kliimanetraalsuse ja digipöörde meetmed peavad ühtima sotsiaalse heaolu ja kestliku majanduskasvu eesmärgiga, et saavutada õiglane üleminek, milles kedagi ei jäeta kõrvale. COVID-19 kriisist taastumisele keskendumise kõrval on esmase tähtsusega käsitleda pikaajalisest perspektiivist nii rohe- ja digipööret kui ka tootlikkust ja konkurentsivõimet üldiselt.

3.3. Komitee nõustub, et väärtusahelate vastupanuvõime on muutunud olulisemaks ning toetab komisjoni jõupingutusi tarneahelate kindlustamiseks ja ettevõtete vastupanuvõime tugevdamiseks, kuna see on ELi majanduse jaoks oluline ning COVID-19 pandeemia on toonud esile ootamatud puudused, sh ühtsel turul. Tugev horisontaalne tööstuspoliitika peaks toetama Euroopa tööstusbaasi ilma meelevaldse sekkumiseta turutulemustesse. Komitee juhib tähelepanu innovatsiooni tähtsusele. Asjakohase varustuskindluse taseme leidmine ja suutlikkuse suurendamine häiretega toimetulekuks peaksid olema poliitilises, kuid eelkõige ettevõtete päevakorras.

3.4. Oskused on rohe- ja digipöörde toetamisel ja taastumisele kaasaaitamisel üliolulised. ELil on geopoliitiline mõju ainult siis, kui tal on väga konkurentsivõimeline tööstusbaas, tugevad ettevõtted ja kõrgelt kvalifitseeritud töötajad, ELi pinnal asuvad tootmisrajatised ning kui kehtestatud on selged ja õiglased siseturu reeglid. Komitee toetab oskuste pakti algatust, mis on mõeldud täiskasvanud töötajate täiend- ja ümberõppeks. Pakti raames võetavad meetmed, nagu oskuste partnerluste arendamine kõigis ökosüsteemides, sh avaliku ja erasektori partnerlused, saab kõige paremini välja arendada valdkondlikul tasandil, kaasates seejuures valdkondlikke sotsiaalpartnereid ja asjaomaseid kodanikuühiskonna organisatsioone. Samuti on oluline, et riikide oskustealased algatused innustaksid tööandjaid koolitusvõimalusi pakkuma. Selles osas on territoriaalne mõõde äärmiselt oluline; tööturgete tuleks nõuetekohaselt hinnata eesmärgiga luua uusi töökohti kõikides piirkondades. Komitee jälgib täiendavalt neid aspekte ning kutsub komisjoni ja liikmesriike üles kaasama sotsiaalpartnerid ja kodanikuühiskonna taaste- ja vastupidavusrahastu kavade jälgimisse ja rakendamisse. Need peavad olema kooskõlas Euroopa rohelise kokkuleppe ja tööstusstrateegiaga. Euroopa vajab kõrgelt kvalifitseeritud tööjõudu, mis on kohanenud muutustega, millega majandus silmitsi seisab. Edu saavutamine täiend- ja ümberõppes ei ole kerge⁽³⁾.

⁽³⁾ ELT C 374, 16.9.2021, lk 16.

3.5. Komitee väljendab heameelt strateegia raames läbi viidud põhjaliku analüüsi üle COVID-19 pandeemia mõju kohta. Kavandatud pideva seire ja vaatluse meetmed ning vahendid, nagu ühtse turu aastaaruanne või kriitilise tähtsusega toorainete seire, võivad luua väga kasulikke andmekogumeid Euroopa tööstuse tugevuse hindamiseks ja horisontaalse tööstuspoliitika kujundamiseks, mis asetab Euroopa taas maailmas juhtpositsioonile.

3.6. Kuid strateegiate või plaanide kogum – nt Euroopa rohelise kokkuleppe või taasterahastu „NextGenerationEU“ kohta – ei ole piisav, kui neid ei rakendata piisavalt. Komitee kutsub komisjoni ja liikmesriike üles tagama Euroopa eri taastekavade viimine omavahel kooskõlla, tagades ka vajaliku õigusraamistiku ja stiimulid, et tööstussektoril, selle ettevõtetal ja töötajatel oleks võimalik teha üleminek kestlikku ja digitaalsesse tulevikku.

3.7. Kooskõlas Euroopa sotsiaalõiguste sambaga peaks kõnealune märkimisväärne avaliku sektori vahendite kasutamine olema suunatud sotsiaalse kestlikkuse ja solidaarsuse põhimõttele. See peaks olema ajakohastatud strateegia rakendamise juhtpõhimõte. Arvestades probleemide ulatust, ei ole praegu õiglase ülemineku fondi kaudu kättesaadavaks tehtud ressursid piisavad, et luua mõjutatud piirkondadele ja töötajatele struktuursete muutuste protsessis piisavad väljavaated. Õiglane üleminek saab tööstussektoris olla edukas ainult siis, kui see toimub kooskõlastatud viisil. Komitee arvates tuleks avalikke investeeringuid teha selliste laiade ja avatud teadusprogrammide kaudu nagu programm „Euroopa horisont“, et vältida turgudele lähemal asuvate tegevuste subsideerimist.

3.8. Tööstus- ja kaubanduspoliitika on omavahel seotud ning need peavad teineteist vastastikku tugevdama ja turumoonutustega tegelema. Vastupanuvõime saavutamise eeltingimus on tagada, et EL on jätkuvalt avatud kaubandusele ja investeerimisele. Kaubandus võib aidata tarneahelaid mitmekesistada ja võimaldada ELil takistusteta juurdepääsu sisendite, mis on meie innovatsioonivõime ja tootmise suurendamise jaoks kriitilise tähtsusega (*). ELi kaubanduspoliitika võib aidata tugevdada meie ülemaailmset konkurentsivõimet, muu hulgas suurendades kaubanduspartnerite kliimaeesmärke, nt keskkonnakaupade ja -teenuste kaubanduse liberaliseerimise abil. Komitee rõhutab asjaolu, et kõik ELi poliitikavaldkonnad peaksid edendama kestlikku arengut nii Euroopa kui ka rahvusvahelisel tasandil ning tagama eelkõige selle, et majandusareng käib käsikäes sotsiaalse õigluse, inimõiguste austamise, kõrgete tööstandardite ja kõrgete keskkonnastandarditega. Investorite ligimeelitamiseks ja oma majandustegevuse toetamiseks peab EL jääma avatuks, õiglaseks ja väärtuspõhiseks.

3.9. Ühtne turg on Euroopa suurim vara ja selle edu on ülemineku võimaldamise võti. Komisjon peaks jätkuvalt keskenduma eeskirjade rakendamisele ja jõustamisele ning sellele, et eemaldada juba enne kriisi ühtsel turul esinenud tõkked.

3.10. Mõnes valdkonnas on pandeemia suurendanud lõhet jõukate ja vähem jõukate ELi liikmesriikide vahel. See ohustab veelgi sotsiaalset ja majanduslikku ühtekuuluvust. Taasterahastu „Next Generation EU“ on enneolematu vahend selle mõju leevendamiseks, kuid komitee väljendab kahetsust selle üle, et tööstusstrateegia ajakohastatud versioonist puudub nii piirkondlik kui ka ääre poolsuse või geograafilise asukoha element. Ainuüksi ökosüsteemipõhine käsitlus ei paranda olukorda ega vähenda lahknevusi. Strateegia üks peamisi eesmärke peaks olema vähendada erinevusi liikmesriikide ja piirkondade vahel ja püüda saavutada nende vahel paremat ühtlustamist.

4. Tööstussuundumuste, väärtusahelate ja konkurentsivõime jälgimine

4.1. Tootmine on innovatsiooni mootor, väärtusahelate, sealhulgas teenuste keskpunkt ning kõrge tootlikkuse ja kõrge sissetulekuga töökohtade kodu. Töötleva tööstuse tuleviku kindlustamine, tööstustootmise tugevdamine ning soodustava ettevõtlus- ja regulatiivse keskkonna loomine peaksid olema vastupanuvõimelise ja kaasaegse, töökohti säilitava ja loova Euroopa majandus- ja tööstuspoliitika nurgakivid.

4.2. Puudused strateegilistes väärtusahelates ja ka oskustöölise puudus õhnestavad Euroopa riikide tööstuse võimet pandeemiast kiiresti taastuda. Liikmesriigid ja EL peavad tegelema strateegiliste sõltuvuste kõrvaldamisega, sealhulgas meelitades ELi territooriumile strateegilist tootmist, aga ka ringmajanduse ja kaubanduspoliitiliste meetmete abil. Üldiselt on just ettevõtjatel kõige paremad võimalused oma tarneahelaid üle vaadata ja korrigeerida. Komitee arvates tuleks meetmete kogumit, mille abil komisjon kavatab võidelda välistoetustest tuleneva kõlvatu konkurentsi vastu, kasutada ka Euroopa taasindustrialiseerimise ja selle tööstuslike väärtusahelate toetamise vahendina. Euroopa strateegilise suutlikkuse suurendamine uute tööstusliitude kaudu, mida muidu ei moodustataks, võib luua töökohti ja majanduskasvu, kujundades ümber teatavad strateegilised tootmisrajatised.

(*) Vt ELT C 429, 11.12.2020, lk 197, ja ELT C 364, 28.10.2020, lk 53.

4.3. Euroopa tootmisektor seisab silmitsi USA ja Hiina kasvava konkurentsiga. Euroopa konkureerib investeeringute pärast, mida saab teha mitmel pool maailmas. Soodsad investeerimistingimused on Euroopa edasise õitsengu olulised eeldused. Kodumaised, Euroopa ja rahvusvahelised investorid peavad leidma atraktiivsed tingimused, et säilitada ja suurendada kapitali, mis hõlbustab tulevast kasvu. Olemasolevad ettevõtted peavad vastama arengutingimustele, samas kui ettevõtete asutajad peavad olema veendunud, et nende äriprojektid võivad Euroopas edukalt kasvada. Komitee soovib tööstusstrateegias tugevdada horisontaalset käsitlust, mida täiendaksid vertikaalsed käsitlused.

4.4. Maksustamine võib olla väga tähtis vajalike stiimulite pakkumisel, kuid mitte siis, kui liikmesriigid ikka veel omavahel konkureerivad kahjulikul ja ebaõiglasel viisil, võimaldades seetõttu mõnedel suurtel ettevõtetel hoiduda maksmast oma õiglast maksuosa. Komitee toetab seadusandliku ettepaneku BEFIT („Äritegevus Euroopas: tulumaksuga maksustamise raamistik“) ettevalmistusi ja hindab kõrgelt OECD hiljutisi kokkuleppeid ettevõtete maksustamise vallas.

4.5. Ühtse turu aastaaruanne määratleb tulemuslikkuse põhinäitajate kogumi, mille abil analüüsida majanduse arengut ja jälgida Euroopa tööstuse prioriteetidena määratletud eri valdkondades saavutatud edusamme. Komitee toetab tulemuslikkuse põhinäitajaid kui seiremeetet ja kiidab heaks eesmärgi pakkuda ülevaadet ELi tulemuslikkusest, võrreldes liitu rahvusvaheliste partneritega ja analüüsides tööstusökosüsteemide eripära. Komitee kutsub komisjoni üles koostama iga-aastase hinnangu, milles kirjeldatakse üksikasjalikult, kuidas tulemuslikkuse põhinäitajate abil on kavandatud eesmärgid saavutatud, ja vajaduse korral kehtestama parandusmeetmeid. Komitee leiab samuti, et kui tulemuslikkuse põhinäitajad on tööstusstrateegia rakendamise peamine vahend, on vaja mõõdetavaid eesmärgi, selget ajakava ja juhtimist.

4.6. Komitee arvates on vaja näitajaid, mis ei moodustaks lihtsalt veel üht andmekogumit, vaid kujutavad endast ELi konkurentsivõime jaoks olulist teavet. Kavandatud tulemuslikkuse põhinäitajate puhul jäetakse tähelepanuta olulised näitajad, nagu tööjõu vanuse, soo või oskuste profiili erinevate ökosüsteemide seas. Need aspektid on üliloolised eelseisva muutuse etteaimamiseks ning kitsaskohtade ja takistuste vältimiseks, muutes samal ajal Euroopa tööstust. Kuid need on olulise tähtsusega ka kaasava taastumise jaoks, sest kriis on kõige raskemini tabanud noori, naisi ja ebakindlates töösuhetes olevaid töötajaid. Komitee soovib täiendada kavandatud tulemuslikkuse põhinäitajaid tööstusstrateegia ja selle 14 ökosüsteemi sotsiaalset tulemuslikkust mõõtvate näitajatega, et tagada head töö- ja tootmistingimused ning kvaliteetsed töökohad. See nõuab spetsiaalsete näitajate kehtestamist, millega mõõdetaks lisaks ökosüsteemidele ka horisontaalseid probleeme, ning vajaduse korral võimalust neid aja jooksul kohandada, muuta või edasi arendada. Tulemuslikkuse põhinäitajates tuleks näiteks võtta arvesse tarbijate eelistusi ja eriti üleminekut kestlikele toodetele.

5. Ühtse turu vastupanuvõime tugevdamine

5.1. Komitee väljendab heameelt sell üle, et ajakohastamise keskmes on ühtne turg. Tugev koduturg on eeltingimus Euroopa ettevõtete asutamiseks, arendamiseks ja edukalt jätkamiseks. Komitee tuletab meelde, et eesmärk on tagada kõrged töö-, sotsiaal- ja keskkonnastandardid ning tarneahelate ja väärtust loovate võrgustike tõrgeteta toimimine Euroopas. Sotsiaalne ühtekuuluvus, taskukohased tervishoiusüsteemid, tõhusad avalikud teenused, hea taristu, edukad haridussüsteemid ja hästi toimivad töösuhted on olulised tingimused investeeringute ligimeelitamiseks ja heaolu loomiseks.

5.2. Komitee toetab komisjoni ettepanekut ühtse turu erakorraliste meetmete paketi loomiseks, et tagada suurem läbipaistvus ja kooskõlastatus. Samuti toetab komitee tööstusökosüsteemide üksikasjalikku analüüsi, mida tuleb täiendada sektoripõhiste analüüsides ja tegevuskavadega, tuues välja mitte ainult vastastikused sõltuvused ja seosed, vaid ka lüngad paljudes ELi sektorites, sealhulgas tööturu arengu ja vastavate oskuste vajaduste hindamises. Samuti peaks olema võimalus kontrollida, kuidas ökosüsteemide (?) määratletakse ja kasutatakse, aga ka milliseid sektoreid uuritakse, et meede ei muutuks liiga valikuliseks.

5.3. Komitee väljendab heameelt Euroopa mikro-, väikeste ja keskmise suurusega ettevõtjate rolli tunnustamise üle ning avaldab toetust kavatsusele aidata neil kasvada ja meelitada ligi kvalifitseeritud tööjõudu. See eeldab ettevõtjasõbralikku keskkonda ja investeeringuid töötajate oskustesse ja koolitusse, kuid samuti inimväärseid töötingimusi ja head

(?) Mõiste „ökosüsteemid“ kasutamine viitab ekslikult jätkusuutlikule tasakaalule. Termiini „ökosüsteemid“ ei kasutata komisjoni teatistes järjekindlalt. Euroopa roheline kokkulepe teatistes (2019. aasta detsember) kasutatakse mõistet „ökosüsteem“ looduslike süsteemide, mitte inimeste loodud süsteemide puhul. Ajakohastatud tööstusstrateegia teatistes kasutatakse seda mõistet ainult tööstussüsteemide puhul.

sotsiaaltaristut. Komitee hindab komisjoni erilist tähelepanu hilinevad maksmisele. Hilinevad maksmise probleemiga tegelemine on eriti oluline VKEdes jaoks. Vaidluste kohtuvälise lahendamise süsteemid, milles vaidlused saavad olla konfidentsiaalsed, võivad olla oluline samm selles suunas.

5.4. Tööstusliidud on osutunud edukaks meetodiks suuremahuliste ja piiriüleste tööstusprojektide väljatöötamisel strateegilistes valdkondades. Need tööstusliidud koos üleeuroopalist huvi pakkuvate tähtsate projektidega on taastumiseks ning Euroopa standardite ja võtmetehnoloogiate edendamiseks hädavajalikud, eelkõige valdkondades, kus turujõududest üksi ei piisa või turg on moonutatud.

5.5. Komitee nõuab riigiabi eeskirjade reformimist. Praegune lahendus ei ole enam eesmärgi täitmiseks sobiv. Meil on vaja halduskoormust vähendada, otsuste langetamist kiirendavat ja vastavausklause lihtsustavate süsteemide. Riigiabi eeskirjad võivad kas toetada või takistada üleeuroopalist huvi pakkuvaid tähtsaid projekte, mis on avaliku ja erasektori investeeringute ergutamisel olulise tähtsusega.

5.6. Komitee avaldab kahetsust, et teatistes ei tunnustata sotsiaalsete ettevõtete pandeemiaaegset olulist rolli ning nende olulisust toimetulekuvõimelise ja edasiliikuva Euroopa ülesehitamisel. Selles osas viitab komitee tulevasele sotsiaalmajanduse edendamise tegevuskavale.

5.7. Teadus- ja arendustegevus ning innovatsioon on Euroopa tööstuse tuleviku jaoks väga olulised. Komitee väljendab kahetsust, et teadus- ja arendustegevusse ning innovatsiooni tehtavate investeeringute eesmärki 3 % SKPst ei ole veel kaugeltki täidetud. Kuigi mõned liikmesriigid selle taseme saavutavad, on teistes liikmesriikides see näitaja alla 1 %. Need erinevused pärssivad ELi kui terviku globaalset võimekust, jättes liidu USA, Jaapani ja Hiina selja taha.

5.8. Ühtse turu vastupidavuse tugevdamine nõuab turu integratsiooni edendamist. Selleks tuleks nii Euroopa kui ka rahvusvahelisel tasandil arvestada eelarvemõõtmise ja integratsiooni ning ebaausa maksukonkurentsi vältimise meetmetega. Jättes tööstuspoliitika kõrvale, tuleb konkurentsieeskirju kohandada ka vastavalt uuele olukorrale, millega me praegu silmitsi seisame.

6. Sõltuvuste kõrvaldamine: avatud strateegiline autonoomia praktikas

6.1. Investorite ligimeelitamiseks ja oma majandustegevuse toetamiseks peab EL jääma avatuks, õiglaseks ja väärtuspõhiseks. ELi geopoliitiline jõud on seotud konkurentsivõimelise tööstusbaasiga, kus on tugevad ettevõtted ja kõrgelt kvalifitseeritud töötajad, tootmisrajatised ELis ning selged ja õiglased siseturu reeglid, mis võivad olla eeskujuks rahvusvahelisel tasandil⁽⁶⁾. Siiski on oluline, et ELis ausa konkurentsi säilitamiseks kasutataks kaubanduse kaitsevahendeid ettevaatlikult.

6.2. Komitee on veendunud, et autonoomia keskenduv poliitika ei ole eesmärgi täitmiseks sobiv. Selle asemel tuleb ELi kaubanduspoliitika tunnistada tõsiasjaks, et avatus on vastupanuvõime saavutamise oluline koostisosa. Oluline on leida õige tasakaal avatuse ja kavandatava õigusliku meetme vahel, et tegeleda välisriikide subsidiumide võimaliku ühtset turgu moonutava mõjuga nii ettevõtete kui ka töötajate jaoks. Komitee toetab avatud ja õiglast ühtset turgu ja võrdseid tingimusi, kus Euroopa ettevõtjad saavad konkureerida välisriikidega.

6.3. Teisest küljest tuleks vältida uue terminoloogia kasutuselevõttu, näiteks „konkurentsivõimeline kestlikkus“, ilma seejuures täiendavaid selgitusi andmata. Ettevõtteid ootab majanduse taastumise etapis ees keeruline aeg ning nad vajavad hõlpsasti läbiräägitavat õigusraamistikku.

6.4. Tööstusliitude moodustamine ja toetamine on praegu pataride ja akude ning vesiniku näitel osutunud edukaks. Komitee leiab, et see on väga hea vahend ja toetab uute liitude käivitamist valitud sektorites, nt protsessoriite ja pooljuhtide tehnoloogiad, tööstusandmed, serva- ja pilvetehnoloogia, kanderaketid ja heitevaba lennundus. Komitee nõuab siiski, et liidud tuleks luua läbipaistval ja kaasaval viisil, pöörates erilist tähelepanu mikro-, väikeste ja keskmise suurusega ettevõtjatele.

⁽⁶⁾ Vt ELT C 364, 28.10.2020, lk 108.

7. Rohe- ja digipöörde kiirendamine

7.1. Nii nagu Euroopa rohelises kokkuleppes on tunnustatud, on digipöördel oluline roll kõigis ökosüsteemides. Investeeringuid tuleb seega suurendada kogu ELis, et edendada selliste uute IKT-sektorite arengut nagu andmepõhine majandus, asjade internet, pilvandmetöötlus, robotika, tehisintellekt ja kõrgtehnoloogiline tootmine ning Euroopas väljatöötatud tööstusstandardite kasutamist. Komitee kutsub komisjoni ja liikmesriike üles tagama investeeringud digitaalsetesse lahendustesse, mis toovad Euroopa majandusele lisaväärtust.

7.2. Kõrgeima tähtsusega prioriteet on Euroopa saamine konkurentsivõimeliseks digivaldkonnas. Strateegias märgitakse õigustatult vajadust, et kaasseadusandjad võtaksid kiiresti vastu digiteenuste õigusakti ja digiturgude õigusakti, samuti harmoneeritud standardite hädavajalikkust kaupade ühtse turu tugevdamisel ja Euroopa globaalse juhtpositsiooni võimaldamisel tehnoloogiavaldkonnas, sh digipöörde kasutamisel suurema energiatõhususe saavutamiseks. Hästi toimival Euroopa standardimissüsteemil on rohe- ja digipöörde eesmärkide saavutamisel ning ELi tööstuste konkurentsivõime ja vastupanuvõime suurendamisel võtmeroll. Komitee kutsub komisjoni üles suurendama jõupingutusi juhtpositsiooni saavutamiseks standardite kehtestamise kaudu ja standardite kehtestamisel, edendades ja arendades koos ettevõtetega olemasolevaid Euroopa tööstusstandardeid. Seetõttu kiidab komitee heaks komisjoni tervikliku lähenemisviisi, võttes arvesse ka teenindussektori tähtsust hästi toimiva ühtse turu ning rohe- ja digipöörde jaoks.

7.3. Väga oluline on tagada, et Euroopa tööjõul oleksid selle industrialiseerimise uue etapi jaoks vajalikud digitaalsed oskused. Digiajastule on võimalik vastu minna üksnes oskusliku ja hea ettevalmistuse saanud tööjõuga. Oskused on oluline innovatsiooni ja lisaväärtuse loomise katalüsaator. Töölase konkurentsivõime suurendamiseks on vaja kõikehõlmavaid tööturustrateegiaid, kuhu on kaasatud kõik asjaomased sidusrühmad (sotsiaalpartnerid, tööturuasutused, kodanikuühiskonna organisatsioonid, koolitusteenuse osutajad). Digitaalsed oskused ja pädevused tuleb integreerida hariduse, koolituse ja valdkondlike sotsiaalpartnerite kõikidesse tasanditesse. Kohalikud ettevõtjad peaksid olema kaasatud haridus- ja kutseõppesüsteemide juhtimisse, kuna neil on laialdased teadmised ettevõtete süsteemidest ja kohaliku turu vajadustest. Majanduse digiüleminekut tuleks edendada kaasaval viisil, vältides igasugust digitaalset diskrimineerimist, eriti eakate, puuetega inimeste ning maapiirkondades ja kaugemates piirkondades elavate inimeste suhtes.

7.4. Komitee rõhutab, et tugev Euroopa tootmissektor, mis põhineb vähese heitega või nullheitega tehnoloogial ja energiatõhususel, on majanduse heaolu ja kliima jaoks parim. Tootmisvõimsuse vähendamine ning riskimine kasvuhooonegaaside heite ülekandumise ja investeeringute lekkega madalamate heitenormidega riikidesse oleks fundamentaalne läbikukkumine. Taskukohaste vähese või nullheitega ning ka energiatõhusate tehnoloogiate väljatöötamine ja nende toomine maailmaturgudele on ülemaailmse heite vähendamise kõige olulisem hoob. Euroopa ülesanne on näidata, et heite vähendamine suures mahus on võimalik majanduslikku jõukust ohustamata.

7.5. Ringmajandus⁽⁷⁾ ja teiseste tooraineturgude loomine on väga oluline. Jäätmekäitluspoliitika, ringlusse võetud materjalide kohustuslik sisaldus pakendites ja muudes toodetes on väga olulised, et käivitada investeeringud ringlussevõtuahelatesse.

7.6. Rohelise kokkuleppe rahastamiseks vajaliku investeeringutaseme saavutamiseks tuleks plaani võtta ka vähese CO₂ heitega toodetesse ja protsessidesse investeerimist käsitlevate riigiabi eeskirjade läbivaatamine. Lisaks peaksid äsja loodud innovatsioonifond ja moderniseerimisfond ning ELi heitkogustega kauplemise süsteemi kaudu saadav tulu ja kavandatud CO₂ heite hinnavahelepingud tagama lisavahendid, et toetada kliima- ja energiaalaseid projekte ja aidata tulla toime sotsiaalse mõjuga, mis kaasneb üleminekuga, kus kedagi ei jäeta kõrvale. Samuti tuleks tööstusstrateegiasse lisada seos Euroopa rohelise kokkuleppe ja ELi tegevuskavaga „Õhu, vee ja pinnase nullsaaste suunas“.

7.7. Komitee toetab seisukohta, mis on ajakohastatud tööstusstrateegias võetud piiril kohaldatava süsinikdioksiidi kohandusmehhanismi kohta. Komitee soovib rõhutada, et valitud sektorite jaoks kehtestatud piiril kohaldatav süsinikdioksiidi kohandusmehhanism peab olema täielikult kooskõlas WTO eeskirjadega, et vältida kaubanduspartnerite vastumeetmeid. CO₂-neutraalsuse taotlemisel peaks tulevaste mitmepoolsete läbirääkimiste prioriteetne eesmärk olema kehtestada rahvusvahelisel tasemel sarnane CO₂ hinnatase.

(7) Vt ELT C 364, 28.10.2020, lk 94, ja ELT C 14, 15.1.2020, lk 29.

7.8. Lühikeses ja keskpikas perspektiivis on andmeanalüüsil väga suur roll. EL vajab täiustatud andmeanalüüsiprogramme, mille abil saaks hinnata Euroopa konkurentsivõimet võrreldes meie üleilmsete konkurentidega. Seega tervitab komitee jõupingutusi tööstusliitude loomiseks tööstusandmete ning serva- ja pilvetechnoloogia valdkonnas.

Brüssel, 21. oktoober 2021

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Christa SCHWENG

NB! Käesoleva dokumendi lisa (tööstuse muutuste nõuandekomisjoni täiendav arvamus – CCMI/185 – „Uue tööstusstrateegia ajakohastamine – mõju tervishoiu tööstuslikule ökosüsteemile“ – EESC-2021-02562-00-00-AS-TRA) on esitatud järgmistel lehekülgedel.

LISA

Tööstuse muutuste nõuandekomisjon (CCMI) arvamus teemal**„Uue tööstusstrateegia ajakohastamine – mõju tervishoiu tööstuslikule ökosüsteemile“****(arvamust INT/935 täiendav arvamus)**Raportöör: **Anastasis YIAPANIS**Kaasraportöör: **Antonello PEZZINI**

Täiskogu otsus	26.4.2021
Õiguslik alus	kodukorra artikli 37 lõige 2 (täiendav arvamus)
Vastutav tööorgan	tööstuse muutuste nõuandekomisjon (CCMI)
Vastuvõtmine tööstuse muutuste nõuandekomisjonis	29.9.2021

1. Järeldused ja soovitused

1.1. Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee on kindlalt veendunud, et tervishoid on uues rahvusvahelises geopiitilises kontekstis kesksel kohal ning et väga tähtis on toetada tugevat ja kooskõlastatud Euroopa tervishoiu ökosüsteemi, et anda panus ELi tööstuse strateegilisse autonoomiasse, tehnoloogilisse suveräänsusesse ja ELi kodanike paremasse elukvaliteeti, tuginedes terviklikule lähenemisviisile ja selgelt kehtestatud tegevuskavadele ning mõõdetavatele ja läbipaistvatele tulemusnäitajatele.

1.2. Vaja on alt-üles kaardistamist ja analüüsi koos liikmesriikide ja tervishoiusektori sidusrühmadega, et hinnata kindlaks määratud sõltuvuste täpset olemust, sealhulgas riske, mida need tekitavad tööstuslike ökosüsteemide vastupanuvõimele ja toimimisele, ning tegeleda strateegiliste materjalide nappuse ja nendega seotud haavatavusega.

1.3. Komitee peab vajalikuks töötada välja meetmed, et luua tugevam, õiglasem, tõhusam ja juurdepääsetavam tervishoiu ökosüsteem, mida täiendab tõhus valitsemistava, asjakohane tarneallikate mitmekesistamine ning koostalitlev ja ühendatud digitaalne tervishoiustruktuur. EL peab leidma sobivad ajendid strateegilise tootmisvõimsuse tagasitoomiseks.

1.4. Euroopa sõltub teatavate toorainete tarnimisel teistest riikidest. Tervishoiusektor vajab tugevamaid ja mitmekesisemaid rahvusvahelisi tarneahelaid, et olla valmis tulevasteks kriisideks. Komitee väljendab heameelt väljakuulutatud ettepaneku üle luua ELi tervisealasteks hädaolukordadeks valmisoleku ja neile reageerimise asutus.

1.5. Komitee rõhutab vajadust tõsta tempot, muu hulgas avaliku ja erasektori koostoime abil. Hädasti on tarvis liidu tasandil strateegilist analüüsi, mis aitaks edendada seadmete õiglast kättesaadavust ja juurdepääsu tervishoiu ökosüsteemile ning suuremat solidaarsust, õiglust ja mitmepoolset koostööd. Komitee nõuab, et sotsiaalne heaolu tuleb tagada kõigi ELi elanike lihtsa juurdepääsuga kvaliteetsetele ja tõhusatele ravimitele.

1.6. Võimalikku koostoiimet suurettevõtjate ja VKEde vahel ei kasutata täielikult ära, takistades oluliselt VKEde võimestamist ja tervishoiusektori saamist murranguliste avastuste inkubaatoriks. Investeeringutoetuste vahendid peavad olema tõhusalt kooskõlastatud ning hõlmama ennekõike tööstuslikele VKEdele mõeldud pakkumuskutseid.

1.7. Komitee nõuab rohkem selgust seoses terviseandmete jagamise, tehisintellekti kasutamise ja regulatiivsete tökete kõrvaldamisega ning kutsub üles toetama ELi ühist lähenemisviisi telemeditsiini teenuste kasutamisele. Komitee toetab kindlalt tervishoiu Euroopa andmeruumi kasutuselevõttu, austades täiel määral üksikisiku õigusi ja isikuandmete kaitset.

1.8. Tervishoiusektor saab aidata märkimisväärselt kaasa ELi kliimaneutraalsusele asjakohase jäätmekäitluspoliitika, uute ringmajanduse ärimudelite ja võimsama transporditaristu kaudu.

1.9. Teadus- ja arendustegevusse investeerimine on äärmiselt oluline tervishoiusektori konkurentsivõime ja kestlikkuse tagamiseks. Euroopa poliitika peab soodustama avaliku ja erasektori investeeringuid, et need hõlmaksid sotsiaalseid ja tervishoiuaspekte.

1.10. Komitee nõuab suuremat kaasamist regulatiivmenetlustesse, mis on seotud kaitsevahendite ja meditsiiniseadmete ühtlustatud kvaliteedi- ja ohutusstandardite arendamisega. Komitee nõuab, et standardiorganisatsioonidele antaks selged volitused tehnilise reguleerimise protsessis.

1.11. Euroopa rohelisest kokkuleppes tulenevate uute katsumustega toime tulemiseks on vaja Euroopa tervishoiutöötajatele mõeldud koolitus-, ümberõppe-, täiendusõppe- ja elukestva õppe programme. Ei tohi keskenduda ainult tervishoiutöötajatele, vaid tähelepanu tuleb pöörata ka teadlastele, õpetajatele, meediatöötajatele ja patsientidele endile. Seepärast nõuab komitee, et ELi tasandil teavitataks rohkem tarbijate/patsientide õigustest, kaasates täielikult sotsiaalpartnerid ja asjaomased kodanikuühiskonna organisatsioonid.

1.12. Komitee kutsub komisjoni üles jätkuvalt toetama koostööd ja dialoogi sidusrühmade vahel ravimitööstuse vastupanuvõime teemal, tuginedes olemasolevatele Euroopa ravimistrateegia kohastele struktuuridele, ning jätkama tervishoiu tööstusliku ökosüsteemi tugeva, kestliku ja digitaalse ümberkujundamise arendamist, nagu on sätestatud Euroopa tööstusstrateegias.

2. Taustteave ja sissejuhatus

2.1. COVID-19 pandeemia on tekitanud enneolematu kriisi kõigis ELi liikmesriikides, mis erinevalt teistest kriisidest on mõjutanud nii pakkumist kui ka nõudlust ning ühiskonda tervikuna. EL on võrreldes teiste maailma paikadega palju kannatanud ning surmajuhtumite arv miljoni elaniku kohta on suurem kui mujal⁽¹⁾. EL on reageerinud asjakohaselt, peaaegu koordineeritud viisil. Kui EL oleks olnud liiduna selleks šokiks paremini valmis, oleks olnud võimalik rohkem ära teha.

2.2. Ühtne turg on ELi projekti üks kõige silmapaistvamaid saavutusi. Siiski esineb veel tõkkeid, mis tulenevad ELi õigusaktide ühtlustamata kohaldamisest liikmesriikides. COVID-19 pandeemia on neid tõkkeid võimendanud, eriti on näha väärtusahelate hapruse ja jaotusprobleemide sagenemist. On saanud ilmseks, et EL sõltub meditsiiniseadmete puhul kolmandatest riikidest.

2.3. 2018. aastal pakkus tervishoiusektor enam kui seitse miljonit töökohta⁽²⁾. See on ühtse turu jaoks hädavajalik sektor, mis hõlmab 800 000 otsest töökohta ja millel on 109,4 miljardi euro suurune kaubandusbilansi ülejääk⁽³⁾. Ravimitootjad andsid 2019. aastal suurima panuse teadus- ja arendustegevuse investeeingutesse ning Euroopa elektromeditsiini turg on nüüdseks väärt 120 miljardit eurot. EL investeerib siiski meie kaubanduspartneritega võrreldes vähem, näiteks suunatakse 19,2 % ELi tööstuslikku teadus- ja arendustegevusse tehtud investeeingutest tervisevaldkonna innovatsiooni, USAs aga 26,4 %. Euroopa on üleilmse meditsiiniseadmete tööstuse suur keskus. ELi meditsiiniseadmete turg moodustab ühe kolmandiku maailmaturust, hõlmates umbes 32 000 ettevõtet ja 730 000 töötajat.

3. Üldised märkused

3.1. Tervishoid on üks tuleviku põhisuundumusi, eriti Euroopas, ja uues geopoliitilises kontekstis on väga tähtis toetada tervishoiu tööstuslikku ökosüsteemi, mis aitab kaasa ELi strateegilisele autonoomiale ja tehnoloogilisele suveräänsusele.

3.2. Komitee on seisukohal, et Euroopa komisjoni teatis seab tööstuse ja eriti tervishoiu Euroopa poliitika keskmesse, tunnistades selle võimet kutsuda esile märkimisväärsed muutusi, tõlgendada ühiskonna uusi vajadusi ja probleeme ning pakkuda uuenduslikke ja konkurentsivõimelisi lahendusi. Sellegipoolest nõuab komitee lähenemisviisi, mis on komisjoni omast terviklikum, kuna viimases keskendutakse peamiselt tööstusele. Poliitikakujundajatel on suur vastutus, kuna tervis on

(1) „EP study – Impacts of the COVID-19 pandemic on EU industries“ (Euroopa Parlamendi uuring – COVID-19 pandeemia mõju ELi tööstusharudele).

(2) Eurostat, tervishoiutöötajate statistika.

(3) Rahvusvaheline kaubavahetus kaubaliigi järgi.

inimeste jaoks üks elu põhialuseid ja kahtlemata kõige väärtuslikum vara. Komitee nõuab seega, et ELi tasandil teavitataks rohkem tarbijate/patsientide õigustest, sealhulgas ELi põhiõiguste hartas sätestatud põhiõigustest. EL vajab tugevat kooskõlastatud tervishoiusüsteemi.

3.3. Tervishoiu ökosüsteemi tööstuslik struktuur on ulatuslik konstruktsioon, mis sisaldab mõningaid suuri tegijaid ja paljusid VKEsid. Küll aga ei kasutata nende kahe rühma võimalikku koostoimet täielikult ära ja see takistab oluliselt VKEde võimestamist. See takistab tervishoiu ökosüsteemi täielikku toimimist ja uuenduslike avastuste inkubaatoriks saamist.

3.4. Tervishoiu tööstuslik ökosüsteem vajab tugevat siseturgu koos tugevate tootmis- ja tarnerajatistega. Komitee on varasemalt rõhutanud „eriti toimiva, õiglase ja tõhusa siseturu keskset rolli, kus ühelt poolt edendatakse ja tasustatakse tõelist meditsiinilist innovatsiooni, millel on tegelik lisaväärtus tervishoiule, ja teiselt poolt tugevdatakse konkurentsi õiglase ja taskukohase hinnaga ravimite kättesaadavuse nimel“⁽⁴⁾.

3.5. Paistab olevat vajalik uuendada ühtse turu integreerimist, tagades tõhusama juhtimise, eriti tervishoiu tööstussektoris:⁽⁵⁾ hästi toimiv ühtne turg ja konkurentsipoliitika võimaldavad tugevat äridünaamikat, millel võib olla keskne koht tarneallikate mitmekesistamisel ELi sees ja killustunud tervishoiustruktuuri vältimisel.

3.6. Nagu COVID-19 pandeemia on näidanud, parandavad riikideülene koostöö ja solidaarsus ELi reageerimissuutlikkust ja suurendavad ELi kui terviku vastupanuvõimet. Äärmiselt vajalik on strateegiline analüüs ELi tasandil, eriti kuna pandeemia on sügavamalt mõjutanud neid sektoreid ja väärtusahelaid, millel on piiriülesed vastastikused seosed.

3.7. Strateegilised sõltuvused mõjutavad ELi põhihüve. Need on eriti seotud ohutuse ja julgeoleku valdkondade ja eurooplaste tervise ja võimega pääseda juurde kaupadele, teenustele ja tehnoloogiale, mis on vajalikud ELi prioriteetide keskmes olevaks rohe- ja digipöördeks.

3.8. Komitee on soovitanud esitada „selge, konkreetne ja kõikehõlmav lühiajaline, keskpikk ja pikaajaline strateegia Euroopa tööstuse jaoks“ ja kutsunud komisjoni üles „esitama konkreetse tegevuskava koos selgete iga-aastaste eesmärkide ja järelevalvemenetlustega, mis hõlmavad tihedat koostööd kõigi asjaomaste sidusrühmadega“,⁽⁶⁾ rõhutades ühtlasi, et „[t]ööandjate, ettevõtjate ja erasektori kaasamine struktuurimuutuste edendamise on tööstuse ülemineku seisukohalt väga tähtis“⁽⁷⁾.

3.9. Uuenduslikku meditsiini- ja ravimitööstuse tõukejõuks on meditsiiniline areng. Üks oluline küsimus, mis tuleb kohe lahendada, on ravimite üle jõu käiv hind ja kättesaamatus. Sotsiaalne heaolu tuleb tagada kõigi ELi kodanike lihtsa juurdepääsuga kvaliteetsetele ja tõhusatele ravimitele. Ühendkuningriigi lahkumisel Euroopa Liidust on tõsised tagajärjed meditsiiniseadmete tootjatele.

3.10. COVID-19 pandeemia ajal ilmnes Euroopa sõltuvus teatavatest toorainetest, mida saadi vaid üksikutelt tootjatelt ja riikidelt. Lisaks sõltub ka sageli tervishoiu tööstuse süsteemiga seotud rohe- ja digitehnoloogia mitmesugustest haruldastest toorainetest, mida Euroopasse imporditakse, ning suur osa vajalikest haruldastest muldmetallidest tuleb ühelt tarnijalt – Hiinalt⁽⁸⁾. Rahvusvaheliste tarneahelate tugevdamine ja mitmekesistamine on ühtlasi tarvilik ka tervishoiutööstuse arenguks ja tagamaks, et EL oleks valmis seisma silmitsi tulevaste, COVID-19 pandeemia sarnaste kriisidega. Lõppeesmärk peaks olema haavatavuste kõrvaldamine ning stabiilse, prognoositava ja ressursitõhusa kauplemisskeskkonna loomine. Teretulnud on väljakuulutatud ettepanek luua ELi tervisealasteks hädaolukordadeks valmisoleku ja neile reageerimise asutus.

3.11. Euroopa on olnud edukas oma avaliku ja erasektori partnerluste arendamise strateegias, mille eesmärk on hoogustada teadus- ja arendustegevust ravimitööstuses, kuid kaasatud summad on üks kümnendik sellest, mida kulutab USA biomeditsiini kõrgetasemeline teadus- ja arendustegevuse amet (BARDA).

⁽⁴⁾ Komitee arvamus ravimistrateegiakohta (ELT C 286, 16.7.2021, lk 53).

⁽⁵⁾ „Questions and Answers: EU4Health Programme 2021-2027“ (Küsimused ja vastused: programm „ELi tervise heaks“ 2021–2027).

⁽⁶⁾ Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, Euroopa Ülemkogule, nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele „Euroopa uus tööstusstrateegia““ (ELT C 364, 28.10.2020, lk 108).

⁽⁷⁾ Euroopa majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Tööstuse üleminek rohelisele ja digitaalsele Euroopa majandusele: regulatiivsed nõuded ning sotsiaalpartnerite ja kodanikuühiskonna roll“ (ELT C 56, 16.2.2021, lk 10).

⁽⁸⁾ Näiteks plaatina puhta vesiniku tootmiseks, ränimetall päikesepaneelide jaoks ja liitium elektrautodele.

3.12. Lähiaastatel tulenevad suurimad võimalused digitaalsest tervisetehnoloogiast. Meditsiinitooted, meditsiiniseadmed ja -protseduurid ning haiguste ennetamise, diagnoosimise ja ravimise meetmed on kõik ELi kodanike jaoks elutähtsad. Tulevane tehisintellekti määrus,⁽⁹⁾ seadusandlik ettepanek tervishoiu Euroopa andmeruumi kohta⁽¹⁰⁾ ja standardimine loovad rohkem selgust terviseandmete jagamise ja tehisintellekti kasutamisse, kõrvaldavad regulatiivseid tõkkeid ja toetavad ühtset ELi lähenemisviisi telemeditsiini teenuste kasutamisele. Andmehaldust käsitlev õigusakt⁽¹¹⁾ peaks suutma tagada terviseandmete jagamise, tagades ühtlasi isikuandmete kaitse ja teiste inimõiguste säilimise.

4. Konkreetsete märkused

4.1. Tervishoiusektori digiüleminek on tohutu võimalus. Kaksikülemineku pühendumine võib liidule pakkuda keerukas ja pingelises rahvusvahelises keskkonnas rohkem konkurentsieeliseid. Just kõrgjõudlusega andmetöötlemisse ja tehisintellekti tehnoloogiasse investeerimisega saab EL arendada välja tipp tehnoloogiat, eriti prognoosimiseks mõeldud tehnoloogiat. Pandeemia on toonud esile viivitamatu vajaduse nutikate tervishoiuteenuste, näiteks teletervishoiu järele.

4.2. Lisaks saab tervishoiusektor aidata märkimisväärselt kaasa ELi kliimaneutraalsusele, vähendades väärtusahelates oma kasvuhoonegaaside heitkoguseid. Tugevdada tuleb jäätmeäitluspoliitikat, kuna sektor toodab suurel hulgal jäätmeid ravimijääkidest, kasutatud tehnoloogiast ja isiklikest seadmetest. Tuleb luua uued ringmajanduse ärimudelid ja suurendada transporditaristu suutlikkust ning kaasata kõiki liikmesriike ja sidusrühmi väärtusahelate süsinikuheite vähendamisse.

4.3. Inimeste tervis sõltub lõppkokkuvõttes ökosüsteemi toodetest ja teenustest (nt magevee, toidu ja kütuseallikate kättesaadavus), mis on inimeste hea tervise ja elatusvahendite tagamiseks hädavajalikud. Bioloogilise mitmekesisuse vähenemisel võib olla märkimisväärne otsene mõju inimeste tervisele, kui ökosüsteemi teenused ei vasta enam sotsiaalsetele vajadustele.

4.4. Traditsioonilisel meditsiinil on jätkuvalt tervishoius, eelkõige esmatasandi tervishoius, peamine roll. Ravimtaimede kasutamine on kogu maailma traditsioonilises ja alternatiivmeditsiinis kõige levinum ravimeetod. Paljud kogukonnad toetuvad lisaks toidule ka loodustoodetele, mis on kogutud ökosüsteemidest meditsiinilistel ja kultuurilistel eesmärkidel.

4.5. Muu hulgas tuleb kaaluda strateegiliste varude loomist ja ELi ettevõtete tagasitoomist, mis on osa ELi jagatud pädevusest. Tehnoloogia ja sellega kaasneva tootmisvõimsuse arenedes peab EL leidma sobivaid ajendeid strateegilise tootmisvõime tagasitoomiseks oma pinnale. Sellega seoses võib tähtis roll olla maksusoodustustel.

4.6. Vaja on alt üles suunatud kaardistamist ja analüüsi koos liikmesriikide ning tervishoiusektoriga, et oleks võimalik üksikasjalikumalt hinnata kindlaks määratud sõltuvuste täpset olemust, sealhulgas riske, mida need tekitavad ELi tööstuslike ökosüsteemide vastupanuvõimele ja toimimisele, ning samuti võimalikke väljavaateid nende sõltuvuste ning kaubandusvaidluste ja küberrünnete vähendamiseks tulevikus.

4.7. Teadus- ja arendustegevusse investeerimine on äärmiselt oluline tervishoiusektori konkurentsivõime ja kestlikkuse tagamiseks. Lisaks ELi rahaliste vahendite kasutamisele peab Euroopa poliitika võimalikult palju soodustama avaliku ja erasektori investeringuid. Avaliku ja erasektori partnerluste, näiteks ühissettevõtte IMI 2 arendamine julgustab tootjaid investeerima tulevaste ravimite väljatöötamiseks vajalikku teadus- ja arendustegevusse ning innovatsiooni. Sellised algatused hoiavad Euroopa meditsiinilise innovatsiooni esirinnas.

4.8. Samamoodi on väga vaja toetada liikmesriikide jõupingutusi üleeuroopalist huvi pakkuvate tähtsate projektide kaudu, et koondada avaliku sektori vahendeid valdkondades, kus turg üksinda murrangulist innovatsiooni ei võimalda, näiteks ravimisektoris.

4.9. Tööstuse konkurentsivõimet peab toetama tugev intellektuaalomandi õiguste raamistik, mis hoogustab ja kaitseb innovatsiooni. Ligipääs andmetele on oluline ka tootjatele, eriti VKEdele, keda pandeemia on rängalt tabanud ja keda tuleb julgustada laienema ja kasvama. EL vajab suuandmete analüüsiks ja koostalitlusvõimelise andmetele juurdepääsu taristu loomiseks asjakohast poliitikat.

⁽⁹⁾ Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus, millega nähakse ette tehisintellekti käsitlevad ühtlustatud õigusnormid (tehisintellekti käsitlev õigusakt) ja muudetakse teatavaid liidu õigusakte (COM(2021) 206 final).

⁽¹⁰⁾ Teatis „Euroopa andmestrategie“ (COM(2020) 66 final).

⁽¹¹⁾ Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus Euroopa andmehalduse kohta (andmehaldust käsitlev õigusakt) (COM(2020) 767 final).

4.10. VKEd vajavad edenemiseks ja kasvamiseks ka hõlpsat ligipääsu rahastamisele. See tähendab samuti alternatiivseid allikaid lisaks tavalistele pangalaenule, nagu börsivälise kapitali või riskikapitali rahastamisvõimalused. Investeeringutoetuse vahendid peavad olema tõhusalt kooskõlastatud, nii et neid eraldatakse eelkõige tööstuslikele VKEdele. Selles valdkonnas on oluline, et ELi kestliku rahanduse raamistikust tulenevad algatused, sealhulgas taksonoomia rakendamine, pakuksid võimalust Euroopa majandusele, võttes arvesse nii finantsturgude vajadusi kui ka tööstusharu probleeme.

4.11. Euroopa elektrooniliste terviseandmete vahetamise vormingu arendamise eesmärk on võimaldada terviseandmete piiriülest vahetamist, et pakkuda raamistikku edasiseks ühtsete tehniliste kirjelduste väljatöötamiseks, et ELi liikmesriigid saaksid terviseandmeid turvaliselt jagada. Viimase jaoks töötab Euroopa Standardikomitee praegu välja tehnilisi kirjeldusi. Komitee nõuab asjaomaste sidusrühmade suuremat kaasamist ja lõimimist regulatiivmenetlustesse, mis on seotud isikukaitsevahendite ja meditsiiniseadmete ühtlustatud kvaliteedi- ja ohutusstandardite arendamisega.

4.12. Taaste- ja vastupidavusrahastust saab kasutada paljude tervishoiu ökosüsteemi vajaduste katmiseks riiklikesse tervishoiusüsteemidesse investeerimise ja nende reformimise kaudu, tugevdades vastupanuvõimet, valmisolekut kriisideks ja esmatasandi tervishoidu ning suurendades õiglast ja läbipaistvat juurdepääsu teenustele, tegeledes tarneahela haavatavuste ja tervishoiutöötajate digioskuste, telemeditsiini lahenduste, teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooniga.

4.13. Komitee nõuab sihipäraseid programme Euroopa tervishoiutöötajate koolitamiseks, ümber-, täiend- ja elukestvaks õppeks kooskõlas nende tähendusriikka ametialase ja ühiskondliku rolli, tehnoloogia arengu ja kestlikkuse edendamise uute nõuetega. Selleks et saada kvalifitseeritud töötajad, kes suudaksid tulla toime rohelise kokkuleppega seotud uute katsumustega, on vaja selget koolituspoliitikat, mida juhivad sektori sidusrühmad.

4.14. Komitee on varasemalt märkinud, et „[o]skuste valdkonnas tuleks kavandada kodanikuühiskonna organisatsioone ja sotsiaalpartnereid kaasates uusi meetmeid, et kiirendada haridus- ja koolitussüsteemide kohandamist nii, et need vastaksid nõudlusele uute töökohtade järele“⁽¹²⁾. Tervishoiusektor ei tohi keskenduda ainult tervishoiutöötajatele, vaid tähelepanu tuleb pöörata ka teadlastele, õpetajatele, mitmesugustele otsustajatele, meediatöötajatele, patsientide endile ja neid esindavatele organisatsioonidele.

4.15. Strateegilised riigihanked on tähtsal kohal, et ühendada ELi tööstus, teaduskeskused ning ELi ja kohaliku tasandi reguleerivad asutused, eriti tervishoiusektoris, ja soodustada avaliku ja erasektori koostööd eesmärgiga rahuldada avaliku ja erasektori tervishoiusüsteemide vajadusi ja võimaldada uuendusliku ja taskukohase tervishoiutehnoloogia, sealhulgas roheliste ja digilahenduste ostmist, ning sotsiaalklauslite kasutamist⁽¹³⁾.

4.16. Komitee on juba kutsunud ELi institutsioone ja liikmesriike üles näitama poliitilist tahet viia ellu Euroopa tulevikku toetav tervisepakt,⁽¹⁴⁾ mis kajastab ELi põhiväärtusi.

4.17. Ravimistrateegias välja kuulutatud struktureeritud dialoogi algatus⁽¹⁵⁾ on Euroopa jaoks suure tähtsusega, et teha kindlaks ravimite tarneahelate võimalike haavatavuste ja sõltuvuste põhjused.

4.18. Komitee toetab täielikult tervishoiu Euroopa andmeruumi⁽¹⁶⁾ kasutuselevõttu, pakkumaks vajalikku diagnostiliste vahendite ja raviandmete jagamise taristut, et teha koostööd ja aidata kaasa jõupingutustele kaasinvesteerida tervishoiu järgmise põlvkonna ökosüsteemidesse kõigis väärtusahelate osades.

⁽¹²⁾ Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, Euroopa Ülemkogule, nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele „Euroopa uus tööstusstrateegia““ (ELT C 364, 28.10.2020, lk 108).

⁽¹³⁾ Sotsiaalne ostmine – juhend sotsiaalsete kaalutluste arvestamiseks riigihankes (teine väljaanne) (ELT C 237, 18.6.2021, lk 1).

⁽¹⁴⁾ Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus, millega luuakse liidu tervisevaldkonna tegevusprogramm ajavahemikuks 2021–2027 (programm „EL tervise heaks“) ja tunnistatakse kehtetuks määrus (EL) nr 282/2014“ (ELT C 429, 11.12.2020, lk 251).

⁽¹⁵⁾ „Structured dialogue on security of medicines supply“ (Struktureeritud dialoog ravimite varustuskindluse teemal).

⁽¹⁶⁾ Euroopa tervisealiit: komisjon avaldab avaliku konsultatsiooni tervishoiu Euroopa andmeruumi teemal.

4.19. Komitee leiab, et ühtlustatud standardid peaksid hõlmama olulisi tooteohutuse nõudeid ja neid peaksid toetama toodete turuleviimist hõlbustavad vahendid. Euroopa Liit peab vältima toodete ülereguleerimist ja seadma prioriteediks leevendada ülemäärastest õigusaktidest tulenevat halduskoormust, kindlustades samal ajal lihtsa juurdepääsu dokumentidele, usaldusväärse teabe, parimate tavade sujuva jagamise ja tõhusa koostöö.

4.20. Komitee kutsub komisjoni jätkuvalt toetama koostööd ja dialoogi kõigi sidusrühmade vahel, et tugevdada ELi ravimisüsteemi vastupanuvõimet tulevaste kriiside suhtes, tuginedes olemasolevatele mehhanismidele, mis on sätestatud Euroopa ravimistrateegias ⁽¹⁷⁾ ja Euroopa tööstusstrateegias ⁽¹⁸⁾. Samuti kutsub komitee komisjoni üles looma liikmesriikide vahel suuremat koostööd, esitama uusi algatusi erinevate riiklike süsteemide kooskõlastatuse tugevdamiseks (kooskõlas ELi toimimise lepinguga) ⁽¹⁹⁾ ning jätkama tervishoiu tööstusliku ökosüsteemi tugeva, kestliku ja digitaalse ümberkujundamise arendamist.

Brüssel, 29. september 2021

*Tööstuse muutuste nõuandekomisjoni
esimees*

Pietro Francesco DE LOTTO

⁽¹⁷⁾ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?uri=CELEX:52020DC0761>

⁽¹⁸⁾ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?qid=1593086905382&uri=CELEX:52020DC0102>

⁽¹⁹⁾ Euroopa Liidu toimimise leping.

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele teadusuuringute ja innovatsiooni alase üldise lähenemisviisi kohta „Euroopa strateegia rahvusvaheliseks koostööks muutuv maailmas““

(COM(2021) 252 final)

(2022/C 105/11)

Raportöör: **Neža REPANŠEK**

Konsulteerimistaotlus	Euroopa Komisjon, 1.7.2021
Õiguslik alus	Euroopa Liidu toimimise lepingu artikkel 304
Vastutav seksioon	ühtse turu, tootmise ja tarbimise seksioon
Vastuvõtmine seksioonis	30.9.2021
Vastuvõtmine täiskogus	20.10.2021
Täiskogu istungjärk nr	564
Hääletuse tulemus	
(poolt/vastu/erapooletuid)	231/0/4

1. Järeldused ja soovitused

1.1. Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee kiidab heaks ELi pühendumuse olla eeskujuks ja säilitada rahvusvahelises teadusuuringute ja innovatsiooni alases koostöös avatus, edendades samal ajal võrdseid võimalusi ja põhiväärtustel põhinevat vastastikkust.

1.2. Komitee tunnustab teadusuuringute vabaduse Bonni deklaratsiooni, mis võeti vastu Euroopa teadusruumi käsitleval ministrite konverentsil 20. oktoobril 2020 Bonnisis, sest see kujutab endast eeltingimust dünaamilise teadus- ja innovatsioonimaastiku jaoks, mille eesmärk on teadmiste edendamine ja ühiskonna hüvanguks. Komitee pooldab seda, et need põhimõtted võetaks tulevikus vastu ka rahvusvahelisel tasandil.

1.3. Komitee peab vajalikuks kaasata kodanikuühiskonna organisatsioonid paremini ELi institutsioonide ja liikmesriikide erakorralise poliitika ja eriprogrammide arendamise toetamiseks (tööalane liikuvus, teadlaste ligimeelitamine ja paigalejäämine, rakendus- ja innovatsiooni tulemused ELi VKEdes ettevõtluskultuuri jaoks), sest need toovad ELile lisaväärtust, mis omakorda võib järgmistel aastakümnetel anda panuse ambitsioonikasse Euroopa teadusruumi⁽¹⁾. See peaks eelkõige hõlmama asjaolu, et arvestatakse pandeemiast saadud õppetunde ja kliimamuutuste mõju ühiskonnale ja majandusele, ning samuti vajadust tagada ulatuslik teadus- ja tehnoloogiasektori teadustegevuse digipöördel. Pandeemia on toonud esile koostöö tervisevaldkonnas, kus tuleb keskenduda tervishoiu kättesaadavaks tegemisele, tervise õigeaegse parandamise ja tugevdamise nimel töötamisele, ning samuti tervishoiutöötajate vahelisele koostööle, mille tulemusena on võimalik leida lahendusi isegi kõige keerukamatele terviseprobleemidele.

1.4. Komitee soovib rõhutada ELi juhtiva rolli tugevdamise olulisust teadusuuringute ja innovatsiooni alaste mitmepoolsete partnerluste toetamisel, et leida uusi lahendusi keskkonnateemaliste, digitaalsete, sotsiaalsete, tervishoiu- ja innovatsioonialaste probleemidele, võttes arvesse COVID-19 pandeemia praegust mõju Euroopa tervishoiusüsteemidele, ühiskonnale, äriühingutele ja laiemale ülemaailmsele majandusele.

1.5. Aitamaks konkreetselt kaasa eesmärgile tugevdada ELi positsiooni maailmas, palub komitee kaasata kodanikuühiskonna organisatsioonid asjakohaselt ELi ja riiklikul tasandil Euroopa Komisjoni tegevusse meetmete jälgimisel, nagu on sätestatud komisjoni teatises. Seoses Euroopa teadusruumi kavandatud üleminekufoorumiga soovib komitee hõlbustada ELi ja riiklike institutsioonide ühismeetmeid kodanikuühiskonna teadmiste võrgustiku esialgse aruande kaudu, mida võiks esitleda ja arutada 2022. aastal toimival rahvusvahelisel konverentsil.

⁽¹⁾ Eesistujariigi märkus nõukogule: „Euroopa teadusruumi uuendamine – kuidas valmistada järgmiseks aastakümneks kohandatud ambitsioonika Euroopa teadusruumi kasutuselevõtmiseks?“ ja „Uus Euroopa teadusruum: nõukogu võttis vastu järeldused“ – pressiteade, 1. detsember 2020.

2. Üldised märkused

2.1. Teadusuuringute ja innovatsiooni alane globaalne lähenemisviis esitab komisjoni vaatenurga Euroopa strateegiale teadusuuringute ja innovatsiooni alase rahvusvahelise koostöö kohta. Strateegia eesmärk on tugevdada ka partnerlusi, et leida uusi lahendusi keskkonnateemalistele, digitaalsetele, sotsiaalsetele, tervishoiu- ja innovatsioonialastele probleemidele.

2.2. Uus strateegia põhineb kahel põhieesmärgil. Esiteks on selle eesmärk luua teadusuuringute ja innovatsioonikeskkond, mis põhineb eeskirjadel ja väärtustel ning on ka avatud, et aidata teadlastel ja novaatoritel üle maailma teha koostööd mitmepoolsetes partnerlustes ning leida lahendusi ülemaailmsetele probleemidele. Teine eesmärk on tagada teadusuuringute ja innovatsiooni alase rahvusvahelise koostöö puhul vastastikkus ja võrdsed võimalused.

2.3. Uut globaalset lähenemisviisi tuleks rakendada järgmiselt:

- kohandada ELi teadusuuringute ja innovatsiooni alast kahepoolset koostööd, et viia see kooskõlla Euroopa huvide ja väärtustega ning suurendada ELi avatud strateegilist autonoomiat;
- mobiliseerida teadust, tehnoloogiat ja innovatsiooni, et kiirendada kestlikku ja kaasavat arengut ning üleminekut vastupanuvõimelisele teaduspõhisele ühiskonnale ja majandusele madala ja keskmise sissetulekuga riikides, ning
- käivitada algatusi, mis põhinevad Euroopa tiimi lähenemisviisil, millega ühendatakse ELi, finantseerimisasutuste ja liikmesriikide meetmed, et saavutada nende maksimaalne tõhusus ja mõju.

2.4. Teatis näitab samuti suunda ELi uue tsiviilotstarbeliste teadusuuringute ja innovatsiooni programmi „Euroopa horisont“ rahvusvahelise mõõtme rakendamisel ning selle koostoimel teiste ELi programmidega, eelkõige naabruspiirkonna, arengu- ja rahvusvahelise koostöö instrumendiga „Globaalne Euroopa“.

3. Pühendumine rahvusvahelisele avatusele ja põhiväärtustele teadusuuringute ja innovatsiooni valdkonnas

3.1. Juhtpositsiooni säilitamiseks peab ELi teadusuuringute ja innovatsiooni programm jääma maailmale avatuks. See tähendab, et kogu maailma teadlased, olenemata nende asu- või elukohast, peaksid saama osaleda ELi programmides nagu „Erasmus+“ ja „Euroopa horisont“. Lisaks tuleks kõikides rahvusvahelistes partnerlustes jätkuvalt edendada ja rakendada teadusuuringutes väärtuste austamist ja ühist mõistmist.

3.2. Jätkuks Euroopa käitumisjuhendile teadusuuringute usaldusväärsuse kohta ⁽²⁾ rõhutatakse komitee arvamuses „Uus Euroopa teadusruum teadusuuringute ja innovatsiooni jaoks“ ⁽³⁾ vajadust lisada teadusuuringute eetilisesse ja usaldusväärsusse teadusliku ja eetilise terviklikkuse põhimõte, et vältida inimeste tervise, raha ja teaduslike ebaõnnestumistega seotud kahjusid. Teatise rõhutatakse ELi rolli ühiste põhiväärtuste kaitsmisel eetiliste probleemide lahendamisel ja inimkeskse uuendusliku tehnoloogia tagamisel.

3.3. Akadeemilist vabadust, institutsioonilist autonoomiat, teadusuuringute eetilise ja usaldusväärsuse aspekte, empiirilisi aluseid, soolist võrdõiguslikkust, mitmekesisust ja kaasatust tuleks süvalaiendada ning integreerida need rahvusvahelisse teaduskoostöösse. Komitee nõustub kindlalt soolise tasakaalu ja võrdõiguslikkuse, noorte mõjuvõimu suurendamise ja osalemise, kaasatuse ja mitmekesisuse tähtsusega ülemaailmsetes teadusuuringutes ja innovatsioonis. Kõigil tasanditel tuleks edendada kaasavat ja toetavat teadusuuringute töökeskkonda ilma poliitilise sekkumiseta ning koos teadustöö tegemise võimalustega. Komitee kiidab heaks Euroopa Komisjoni algatuse töötada välja ja edendada suuniseid ELi teadusorganisatsioonidele ja kõrgharidusasutustele suunatud välissekkumisega tegelemiseks.

3.4. ELi ülemaailmne eesmärk on muuta andmekogumid avatud andmete ja avatud teaduse kontseptsiooni raames leitavaks, juurdepääsetavaks, koostalitlusvõimeliseks ja taaskasutatavaks (FAIR).

3.5. Oluline on pakkuda riiklikul tasandil põhirahastust, tagades teadus- ja arendustegevusse piisaval tasemel investeeringud, mille abil on võimalik saavutada sektoris ettenähtud eesmärgid.

⁽²⁾ *The European Code of Conduct for Research Integrity*, www.alla.org (vaadatud 6. juunil 2021).

⁽³⁾ Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus „Uus Euroopa teadusruum teadusuuringute ja innovatsiooni jaoks“ (ELT C 220, 9.6.2021, lk 79).

3.6. Teadusdiplomaatia aitaks ELil levitada nn pehmet jõudu ning edendada tõhusamalt oma majanduslikke huve ja väärtusi, samuti vastata partnerriikide nõudlusele ja huvidele ning toetuda ELi tugevatele külgedele teadus- ja innovatsioonijõuna. Komitee on veendunud, et konstruktiivne sotsiaal- ja kodanikudialoog kõigil tasanditel aitaks kaasa teadusdiplomaatia edukusele meie kogukondades.

4. Uus tasakaal – võrdsete võimaluste ja vastastikkuse suunas teadusuuringute ja innovatsiooni valdkonnas

4.1. EL aitab oma poliitiliste strateegiate ja programmide kaudu olulisel määral kaasa teadusuuringute ja innovatsiooni rahvusvahelistumisele. Liit on suuteline kaasama ka tootmissüsteemid ja ta mobiliseerib teadust, noori teadlasi, interdistsiplinaarseid võrgustikke, tehnoloogiat ja innovatsiooni, et ühelt poolt kiirendada kestlikku ja kaasavat arengut ning teiselt poolt üleminekut vastupanuvõimelisele teadmuspõhisele ühiskonnale ja majandusele madala ja keskmise sissetulekuga riikides. Komitee rõhutab teadusesse tehtavate era- ja eelkõige avalike investeeringute olulisust, et pidada teadusuuringute ja innovatsiooni valdkonnas sammu teiste ülemaailmsete suurjõududega ning samal ajal kaitsta inimõigusi ja põhiväärtusi.

4.2. Teiste suurte teadusjõudude teadusele tehtavate kulutuste osatähtsus sisemajanduse koguproduktist on praegu suurem kui ELil. Geopoliitilised pinged kasvavad ning inimõigused ja põhiväärtused, nagu akadeemiline vabadus, on ohus. Akadeemiline vabadus on ELis üks kõrghariduse tugisambaid ja seda peaks kolmandate riikide puhul kaitsma. Hiljutiste ürituste valguses tervitab ja toetab komitee Euroopa teadlaste üleskutset⁽⁴⁾ võtta koheselt meetmeid, et leida kiiresti täiendavaid seaduslikke lahendusi ohtu sattunud teadlaste jaoks, sh Afganistani teadlaste, üliõpilaste, kodanikuühiskonna osalejate, eelkõige naiste ning etniliste ja usuliste vähemuste hulka kuuluvate isikute jaoks.

5. Ülemaailmsete probleemide ühine lahendamine

5.1. Komitee toetab täielikult selget keskendumist kaksiküleminekule, st digipöördele ja rohelisele kokkuleppele ning tervise- ja COVID-19 pandeemia järgsele pikaajalisele taastamispoliitikale. Euroopal on vaja teha piiriülest koostööd seninägematus ulatuses, et õppida teiste partneritega ühiselt välja töötama uuenduslikke lahendusi, saavutada õiglane rohe- ja digiüleminek kooskõlas kestliku arengu eesmärkidega ning edendada Euroopa vastupanuvõimet, jõukust ja konkurentsivõimet, soosides eriti mikro-, väikeseid ja keskmise suurusega ettevõtjaid, ning toetada majanduslikku ja sotsiaalset heaolu. Kaasav majanduse taastamine, mille käigus ei jäeta ühtegi eurooplast kõrvale, toetab üleminekut vastupanuvõimelisemale Euroopa majandusele, kuid see on ka väga tähtis liikumisel kestliku Euroopa majanduse suunas, luues samas töötajatele uusi võimalusi. Nendes protsessides võib olulist rolli mängida ka sotsiaalne innovatsioon.

5.2. Vastastikune avatus, ideede vaba vahetamine ja lahenduste ühine loomine on olulised alustadmiste otsimisel ja arendamisel. Need on elujõulise innovatsiooni ökosüsteemi põhikomponendid, sest ELi tegevust iseloomustavat avatud koostööd tehakse muutunud globaalses keskkonnas.

5.3. Maailma teadlaste ja novaatorite mobiliseerimine on kodanike ja tulevaste põlvkondade heaolu jaoks otsustava tähtsusega. Nagu ilmnis hiljutisest ülemaailmsest pandeemiast, aitab rahvusvahelise koostöö tugevdamine sellistes küsimustes nagu ülemaailmne tervis saavutada murrangulisi innovatsioone. EL peaks toetama oma avatud strateegilise autonoomia eesmärke, kohandades samal ajal teatavates valdkondades kahepoolset koostööd ELi mittekuuluvate riikidega⁽⁵⁾.

5.4. Vastuseks praegustele ülemaailmsetele suundumustele peaks EL eeskujuga näitama, edendades reeglitel põhinevat mitmepoolsust. Mitmepoolset korda tuleb taaslustada, et see vastaks eesmärgile, tuleks toime ülemaailmsete probleemidega ja vastaks kodanike kasvavatele nõudmistele läbipaistvuse, kvaliteedi ja kaasatuse järele. EL peaks samuti edendama peamiste mitmepoolsete rahvusvaheliste institutsioonide igakülgset kaasajastamist, järgides ühist tegevuskava vastastikuseks avatuseks teadusuuringute ja innovatsiooni alases koostöös, et hõlbustada ülemaailmset reageerimist globaalsetele probleemidele ning vahetada parimaid tavasid.

⁽⁴⁾ <https://www.scholarsatrisk.org/2021/08/urgent-appeal-to-european-governments-and-eu-institutions-take-action-for-afghanistans-scholars-researchers-and-civil-society-actors/>.

⁽⁵⁾ Integreerimiskoostöö EFTA riikide, Lääne-Balkani riikide, Türgi, Euroopa naabruspoliitikaga hõlmatud riikide ja Ühendkuningriigiga, ELi partnerluste süvendamine Aafrika, Ladina-Ameerika ning teiste piirkondadega jne.

5.5. EL peaks täitma üleilmsete kestlike standardite kehtestajana juhtrolli ja seda tuleks muu hulgas edasi viia ning võtta suurem roll normide kehtestamisele eelnevate ja standardimisalaste VKEsid soosivate teadusuuringute valdkonnas tehtavas rahvusvahelises koostöös. Komitee rõhutab ka VKEde toetusmeetmete tähtsust intellektuaalomandi õiguste kaitse kõigis valdkondades.

5.6. Komitee toetab täielikult intellektuaalomandi tegevuskava⁽⁶⁾ kui väga head ja terviklikku lähenemisviisi ELi intellektuaalomandi süsteemi ajakohastamiseks. Ühtse patendisüsteemi käivitamine peab olema põhiprioriteet ja see suurendab märkimisväärselt ELi ettevõtete konkurentsivõimet.

5.7. Üha enam tuleb ette, et mõni riik püüab saavutada tehnoloogilist juhtpositsiooni diskrimineerivate meetmete abil ning kasutab teadusuuringuid ja innovatsiooni sageli üleilmse mõju ja sotsiaalse kontrolli saavutamise vahendina. ELi jõukust ja majanduslikku konkurentsivõimet tuleb suurendada, samuti tuleb tugevdada tema võimet iseseisvalt hankida ja pakkuda oma kodanikele olulisi ohutuid ning turvalisi tehnoloogiaid ja teenuseid. EL peaks juhtima uute ülemaailmsete normide, rahvusvaheliste standardite ja koostööraamistike väljatöötamist sellistes valdkondades nagu digivaldkond, sealhulgas tehisintellekt, ja muud uued tehnoloogiaid. ELi demokraatlikud ja regulatiivsed tugevused on väärtused, mis aitavad luua parema maailma, samal ajal kui liidu usaldusväärsus rahuvalvajana ning tema julgeoleku- ja kaitsestruktuurid aitavad toetada mitmepoolseid jõupingutusi, et säilitada, edendada ja tugevdada rahu.

5.8. Komitee on olnud tehisintellekti teemalise arutelu esirinnas alates oma esimesest selleteemalisest arvamusest 2017. aastal⁽⁷⁾ ning viimase paari aasta jooksul on ta avaldanud mitu selleainelist arvamust⁽⁸⁾. Komitee on seisnud tehisintellekti küsimuses inimjuhitavuse põhimõttest lähtuva käsitluse eest, kus inimesed jäävad nii tehnilises mõttes tehisintellekti kontrollima kui ka säilitavad võime otsustada, kas, millal ja kuidas seda meie ühiskonnas laiemalt kasutada. Lisaks peab tähelepanu juhtima muu hulgas järgmisele: tehisintellekti mõju töökohtadele, õige tasakaalu leidmine reguleerimise, isereguleerimise ja eetiliste suuniste andmise vahel ning tehisintellekti mõju tarbijatele. Komitee töötab praegu välja oma ametlikku arvamust Euroopa Komisjoni ettepaneku kohta koostada tehisintellekti käsitlev õigusakt⁽⁹⁾.

5.9. ELi võimekuse olla ülemaailmne osaleja tagab ka ELi välistegevuse ja iga liikmesriigi sisepoliitika omavaheline kooskõla. ELi ühtne ja sidus seisukoht on hädavajalik selleks, et stabiliseerida meie partnerlusi ja liite kolmandate riikidega, toetada mitmepoolseid ja piirkondlikke organisatsioone ning pidada läbirääkimisi huvipõhisema lähenemisviisi nimel ülemaailmsetele avalikele hüvedele.

Brüssel, 20. oktoober 2021. a.

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Christa SCHWENG

⁽⁶⁾ Komitee arvamus teemal „Intellektuaalomandi tegevuskava“ (ELT C 286, 16.7.2021, lk 59).

⁽⁷⁾ ELT C 288, 31.8. 2017, lk 1.

⁽⁸⁾ ELT C 440, 6.12.2018, lk 1; ELT C 440, 6.12.2018, lk 51; ELT C 240, 16.7.2019, lk 51; ELT C 47, 11.2.2020, lk 64; ELT C 364, 28.10.2020, lk 87.

⁽⁹⁾ INT/940 – „Tehisintellekti määrus“ (vastu võetud, kuid ELTs veel avaldamata).

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus, millega muudetakse määrust (EL) nr 910/2014 seoses Euroopa digiidentiteedi raamistiku kehtestamisega“

(COM(2021) 281 final – 2021/0136 (COD))

(2022/C 105/12)

Raportöör: **Tymoteusz Adam ZYCH**

Konsulterimistaotlus	Euroopa Parlament, 8.7.2021 nõukogu, 15.7.2021
Õiguslik alus	Euroopa Liidu toimimise lepingu artikkel 114
Vastutav sektsioon	ühtse turu, tootmise ja tarbimise sektsioon
Vastuvõtmine sektsioonis	30.9.2021
Vastuvõtmine täiskogus	20/10/2021
Täiskogu istungjärk nr	564
Hääletuse tulemus (poolt/vastu/erapooletuid)	229/2/5

1. Järeldused ja soovitused

1.1. Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee väljendab heameelt Euroopa Komisjoni ettepaneku üle vahendi kohta, millega muudetakse eIDASe määrust seoses Euroopa digiidentiteedi raamistiku kehtestamisega, mis kohandaks seda õigusakti vastavalt praegustele turuvajadustele. Kehtiva määruse hindamine on näidanud, et digiteenuste jaoks on vaja leida paremaid lahendusi, mis laiendaksid juurdepääsu nii era- kui ka avalikule sektorile ning oleksid kättesaadavad valdavale osale Euroopa kodanikest ja elanikest.

1.2. Komitee märgib siiski, et kavandatud teenuste digiteerimine võib kaasa tuua Euroopa ühiskonna teatud osade, eelkõige eakate, vähese digikirjaoskusega ja puuetega inimeste tõrjutuse. Seepärast kutsub komitee Euroopa Komisjoni ja liikmesriike üles töötama välja digihariduseks vajaliku raamistiku ja teabekampania, et suurendada samal ajal teadlikkust sikuandmete kaitse valdkonnas.

1.3. Komitee väljendab heameelt asjaolu üle, et Euroopa digiidentiteeditasku kasutamine on vabatahtlik ja tasuta. Siiski kaasneb uute digilahenduste kasutuselevõtmisega paratamatult märkimisväärne ajaline ja rahaline kulu. Seetõttu kutsub komitee Euroopa Komisjoni üles hindama täiendavalt uue määruse tegelikuks rakendamiseks kuluvat aega, et vältida negatiivset mõju turule, ning esitama määruses täiendava analüüsi ja suurema selguse selle rakendamise eeldatavate kulude kohta.

1.4. Komitee märgib, et määruse kavandatavas 9. jaos nähakse ette liikmesriigis väljastatud atribuutide kvalifitseeritud elektroonilise tõendamise kohustuslik piiriülene tunnustamine. Võttes aga arvesse, et liikmesriikide siseriiklike õigusaktide sätted erinevad sageli oluliselt, tunnistab komitee vajadust selgitada, et atribuutide kvalifitseeritud elektroonilise tõendamise tunnustamine ühes liikmesriigis piirdub faktide kinnitamisega, analoogselt artikli 2 lõikega 4 Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruses (EL) 2016/1191⁽¹⁾, millega edendatakse kodanike vaba liikumist, lihtsustades teatavate avalike dokumentide Euroopa Liidus esitamise nõudeid: „Käesolevas määruses ei käsitleta teise liikmesriigi ametiasutuse poolt väljastatud avaliku dokumendi sisuga seotud õigusmõju tunnustamist liikmesriigis“.

⁽¹⁾ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 6. juuli 2016. aasta määrus (EL) 2016/1191, millega edendatakse kodanike vaba liikumist, lihtsustades teatavate avalike dokumentide Euroopa Liidus esitamise nõudeid, ja muudetakse määrust (EL) nr 1024/2012 (ELT L 200, 26.7.2016, lk 1).

1.5. Komitee on seisukohal, et tõhusat andmekaitset tuleks vaadelda eelkõige põhiõiguste kontekstis, eeskätt seoses õigusega eraelu puutumatusel ja isikuandmete kaitsele. Seetõttu toetab komitee täielikult nõuet, et Euroopa digiidentiteedi raamistik peaks pakkuma kasutajatele vahendid, et kontrollida, kellel on juurdepääs nende digiteisikule ning milliste andmetele täpselt. Komitee kutsub Euroopa Komisjoni ja liikmesriike üles pärast seda, kui nad on konsulteerinud Euroopa digiidentiteedi raamistiku tehniliste aspektide osas, tegelema sellise registri loomise küsimusega, mis võimaldab kasutajatel jälgida juurdepääsu oma andmetele.

1.6. Komitee soovib rõhutada digiteerimisprotsessiga seotud turvalisuseprobleeme, eelkõige selliste tohutute süsteemide väljatöötamise korral, mis salvestavad ja töötlevad pettuste ning kadumise suhtes tundlikke andmeid. Samuti on komitee teadlik, et praegu ei ole ühtegi turvasüsteemi, mis suudaks pakkuda täielikku andmekaitset. Seega tuleks komitee arvates tagada Euroopa digiidentiteeditasku kasutajatele kahjuhüvitis, kui nende andmetega seoses on tekkinud soovimatu olukord (nt andmete vargus või avalikustamine). Vastutus ei peaks sõltuma sellest, kas teenuseosutaja on süüdi.

2. Sissejuhatus

2.1. Käesolevas arvamuses käsitletakse Euroopa Komisjoni ettepanekut määruse kohta, millega muudetakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrust (EL) nr 910/2014⁽²⁾ (eIDASe määrust) seoses Euroopa digiidentiteedi raamistiku kehtestamisega.

2.2. Nagu on sätestatud seletuskirjas, annaks eIDASe määrus järgneva kaitse ja eelised: 1) juurdepääs väga turvalistele ja usaldusväärsetele elektroonilise identiteedi lahendustele, 2) kindlus, et avalikud ja erateenused saavad tugineda usaldusväärsetele ja turvalistele digiidentiteedi lahendustele, 3) kindlus, et füüsilistel ja juriidilistel isikutel on õigus kasutada digiidentiteedi lahendusi, 4) garantii, et need lahendused on seotud eri atribuutidega ja võimaldavad jagada identiteediandmeid sihipäraselt, lähtudes ainult konkreetse taotletud teenuse vajadustest, ning 5) kvalifitseeritud usaldusteenuste heakskiitmine ELis ja võrdsed tingimused nende osutamiseks. Kavandatud muudatused tulenevad suurenenud nõudlusest usaldusväärsete piiriüleste digilahenduste järele ning tuginevad vajadusele väga turvaliselt tuvastada ja autentida kasutajad.

3. Üldised märkused

3.1. Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee on teadlik uuest siseturu nõudlusest seoses e-identimise ja usaldusteenuste arendamisega piiriüleste e-tehingute jaoks. eIDASe määruses sätestatud olemasolevad lahendused, mille õiguslikud tagajärjed hakkasid ilmnema alates 2016. aasta juulist, ei vasta sellele nõudlusele. Seda kinnitab asjaolu, et praegusel kujul on ainult 59 %-l ELi elanikest juurdepääs usaldusväärsetele ja turvalistele elektroonilise identimise lahendustele. Enamgi veel, piiriülene juurdepääs sellistele teenustele on piiratud, kuna puudub eri liikmesriikide poolt pakutavate süsteemide vaheline koostalitlusvõime.

3.2. Seetõttu väljendab komitee heameelt Euroopa Komisjoni uue ettepaneku üle vahendi kohta, millega muudetakse eIDASe määrust seoses Euroopa digiidentiteedi raamistiku kehtestamisega, mis kohandaks seda õigusakti vastavalt praegustele turuvajadustele. Arvatakse, et komisjoni dokumendis välja pakutud lahendused võivad aidata suurendada e-identimise kasutajate arvu 80 %ni või isegi 100 %ni kõigist ELi kodanikest ja elanikest.

3.3. Komitee kiidab heaks eelkõige lahendused, mille eesmärk on suurendada kasutajate isikuandmete turvalisust, tagades andmete jagamise kaalutusõiguse ja võimaluse kontrollida tuginevatele isikutele edastatavate andmete olemust ja hulka. Kuna ettepaneku kohaselt säilitavad liikmesriigid digitaalse teenuse osutajate üle kontrolli, tagaksid nad, et tundlikke andmekogumeid (nt tervise, usu ja veendumuste, poliitiliste arvamuste, rassilise kuuluvuse või etnilise päritolu kohta) esitatakse ainult teenuseosutajate taotluse korral, pärast identiteedi omaniku teadlikku otsust ja kooskõlas kohaldatava siseriikliku õigusega.

3.4. Komitee juhib tähelepanu sellele, et uue määruse teatavate sätete kohaldamise ajakava on üsna optimistlik, ning kutsub Euroopa Komisjoni üles kohaldamise lõpptähtaegade määramisel arvestama ka aega, mis kulub teenuseosutajate IT-süsteemide uuendamiseks, et nad saaksid täita oma uusi kohustusi. Seetõttu kutsub komitee Euroopa Komisjoni üles täiendavalt analüüsima uue määruse tegelikuks rakendamiseks kuluvat aega ning seega pikendama selle kohaldamise

⁽²⁾ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 23. juuli 2014. aasta määrus (EL) nr 910/2014 e-identimise ja e-tehingute jaoks vajalike usaldusteenuste kohta siseturul ja millega tunnistatakse kehtetuks direktiiv 1999/93/EÜ (ELT L 257, 28.8.2014, lk 73).

ajakava, et see ei mõjutaks asjaomast turgu. Näiteks peavad määruse jõustumisel praegused kvalifitseeritud usaldusteenuse osutajad pakkuma kvalifitseeritud e-allkirja andmise vahendil põhinevat vahemaa tagant allkirjastamist, et saada selle konkreetse teenuse kvalifitseeritud pakkujaks. Nii tehniliste aspektide rakendamine kui ka loamenetlus võtavad aega.

3.5. Komitee märgib, et teenuste kavandatud digiteerimine, olenemata selle eelistest, võib kaasa tuua Euroopa ühiskonna teatud osade, sh eelkõige eakate, vähese digikirjaoskusega ja puuetega inimeste tõrjutuse. Komitee tunnustab Euroopa kodanike hariduse võtmerolli sellise tõrjutuse vastu võitlemisel. Samal ajal peaks see aitama suurendada teadlikkust isikuandmete kaitse valdkonnas.

4. Euroopa digiidentiteedi raamistiku kättesaadavus ja kaalutlusõiguse kasutamine

4.1. Komitee kiidab heaks idee pakkuda digiteenuste jaoks paremaid lahendusi, mis laiendaksid juurdepääsu nii avalikele teenustele kui ka erasektorile. Lisaks nõustub komitee Euroopa Komisjoni püüdlustega teha Euroopa digiidentiteedi raamistik kättesaadavaks valdavale osale Euroopa kodanikest. Kuna piiriülesel juurdepääsul eID teenustele on praegu takistusi (nt liikmesriikide poolt välja töötatud eID süsteemide koostalitlusvõime puudumine), ei kasuta paljud ELi elanikud neid üldse. Euroopa digiidentiteeditaskul põhinevad uued lahendused võivad aidata muuta usaldusväärsed internetipõhised teenused kättesaadavaks vähemalt 80 %-le eurooplastest.

4.2. Seetõttu toetab komitee ettepanekut nõuda liikmesriikidelt digiidentiteeditasku väljaandmist. See on vahend, mis võimaldaks kasutajal: 1) turvaliselt taotleda ja saada, säilitada, valida, kombineerida ning jagada kasutaja jaoks läbipaistval ja tema poolt jälgitaval viisil juriidilise isiku identimisandmeid ning atribuutide elektroonilisi tõendeid, mis on vajalikud, et autentida nii veebis kui ka veebiväliselt internetipõhiste avalike ja erateenuste kasutamiseks, ning 2) allkirjastada dokumente kvalifitseeritud e-allkirjaga, mida aktepteeritakse kogu ELis.

4.3. Lisaks kiidab komitee heaks ettepaneku tagada puuetega inimestele võrdne juurdepääs digiidentiteeditaskule vastavalt Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi (EL) 2019/882⁽³⁾ I lisa sätetele, mis on kooskõlas ELi põhiõiguste harta artiklis 21 sätestatud ELi diskrimineerimiskeelu põhimõttega. Digitaalse tõrjutuse vältimiseks selles valdkonnas soovib komitee paljusid sidusrühmi hõlmava lähenemisviisi abil töötada koostöös pädevate institutsioonide ja valitsusväliste organisatsioonidega välja lahendused puuetega inimeste tarvis.

4.4. Komitee seisukohast on positiivne asjaolu, et digiidentiteeditasku kasutamine jääb kodanike ja elanike otsustada. Komitee arvates ei tohiks kasutajatel olla kohustust kasutada digiidentiteeditasku, et saada juurdepääs era- või avalikele teenustele, vaid neil peaks olema lihtsalt võimalus seda kasutada.

4.5. Taskukohasuse seisukohast väljendab komitee heameelt selle üle, et digiidentiteeditasku kasutamine on selle kasutajatele tasuta. Siiski kutsub komitee Euroopa Komisjoni üles täiendavalt analüüsima ja pakkuma rohkem selgust määruses selle kohta, mis käsitleb i) füüsilistele isikutele väljastamise kulu, ii) kulusid (väljastamise ja kasutamise kohta) juriidilistele isikutele ning iii) digiidentiteedi atribuutide lisamise kulusid digiidentiteeditaskule, sest komitee arvates on iga täiendus usaldusteenus, millega kaasnevad kulud digiidentiteeditasku omanikule.

5. Euroopa digiidentiteedi raamistiku kasutamise aspektid

5.1. Komitee tervitab Euroopa Komisjoni algatust parandada e-identimisvahendite kasutatavust, kehtestades ühise Euroopa digiidentiteedi raamistiku, mis põhineb piiriülesel digiidentiteeditaskul.

5.2. Ettepaneku kohaselt saab kasutatavust parandada eIDASe määruse uues artiklis 12b sätestatud vahenditega, mis sisaldavad digiidentiteeditaskute tunnustamist puudutavaid nõudeid, mis on suunatud liikmesriikidele ja teenuseid osutavatele erasektori tuginevatele isikutele ning „väga suurtele digiplatvormidele“ vastavalt kavandatava digiteenuste õigusakti artikli 25 lõikes 1 määratlusele⁽⁴⁾. Nende uute sätete alusel peaksid mõned erasektorid (nt transport, energeetika,

⁽³⁾ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 17. aprilli 2019. aasta direktiiv (EL) 2019/882 toodete ja teenuste ligipääsetavusnõuete kohta (ELT L 151, 7.6.2019, lk 70).

⁽⁴⁾ COM(2020) 825 final.

pangandus- ja finantsteenused, sotsiaalkindlustus, tervishoid, joogivesi, postiteenused, digitaristu, haridus ja telekommunikatsioon) aktsepteerima digiidentiteeditaskute kasutamist selliste teenuste osutamisel, mille puhul nõutakse e-identimise korral siseriiklike või liidu õigusaktide või lepinguliste kohustuste alusel kasutaja tugevat autentimist. Komisjoni ettepanekut silmas pidades kehtiks sama nõue ka väga suurte digiplatvormide (nt sotsiaalvõrgustike) suhtes, mis peaksid aktsepteerima digiidentiteeditaskute kasutamist seoses minimaalsete atribuutidega, mis on vajalikud konkreetse võrguteenuse jaoks, mille autentimist taotletakse, näiteks vanuse tõendamine.

5.3. Komitee märgib, et e-identimisvahendite, sealhulgas digiidentiteeditaskute laialdase kättesaadavuse ja kasutatavuse tagamiseks tuleks iseregulatsiooni tegevusjuhendite väljatöötamise kaasata eraõiguslikud internetipõhiste teenuste osutajad (kes ei kuulu väga suurte platvormide hulka). See aitab hõlbustada e-identimisvahendite laialdast aktsepteerimist. Selliste digiidentiteeditaskute kasutajate tarbeks mõeldud sätete tõhususe ja kasutatavuse hindamise eest peaks vastutama Euroopa Komisjon.

6. Digiidentiteeditaskute õiguslikke tagajärgi puudutavad küsimused

6.1. Komitee toetab ettepanekut seoses digitaalsete avaliku sektori teenuste kättesaadavuse parandamisega, sealhulgas piiriülestes olukordades.

6.2. eIDASe määruse kavandatav uus 9. jagu näeb ette, et ühes liikmesriigis väljastatud kvalifitseeritud elektroonilist atribuutide tõendit tunnustatakse kvalifitseeritud elektroonilise atribuutide tõendina kõikides liikmesriikides.

6.3. Seoses liikmesriikide siseriikliku õigusega, mis võib mõnel juhul oluliselt erineda, juhib komitee siiski tähelepanu sellele, et ühes liikmesriigis autentsete allikate vastu tõendatud atribuudid peaksid piirduma üksnes faktiliste asjaolude kinnitamisega ja neil ei tohiks olla õiguslikke tagajärgi teistes liikmesriikides, välja arvatud juhul, kui tõendatud atribuudid on kooskõlas siseriikliku õigusega. Sisuliselt ei tohiks kavandatud õiguslikud lahendused mõjutada ühes liikmesriigis autentsete allikate vastu tõendatud atribuutide sisuga seotud õiguslike tagajärgede tunnustamist teises liikmesriigis, analoogselt määruse (EL) 2016/1191 sätetega. Näitena võib tuua mõned isikuandmed (seoses isiku usu või veendumustega). Mõnes ELi riigis põhjustab selline teave õiguslikke tagajärgi (nt Saksamaal on olulised andmed seotud usku puudutava teabega, mis määrab kohustuse kirikumaksu tasumiseks, et abielluda religioosel tseremoonial), samas kui teistes riikides ei põhjusta see õiguslikke tagajärgi (nt Poolas).

6.4. Seetõttu kutsub komitee Euroopa Komisjoni üles kaaluma 9. jao teksti selgitamist, et oleks arusaadav, et atribuutide kvalifitseeritud elektroonilise tõendamise tunnustamine mis tahes teises liikmesriigis piirdub kõnealuse atribuudiga seotud faktiliste asjaolude kinnitamisega ning ei tekita teistes liikmesriikides õiguslikke tagajärgi, välja arvatud juhul, kui tõendatud atribuudid on kooskõlas siseriikliku õigusega.

7. Turvaaspektid

A. Andmekaitse põhiõiguste kontekstis

7.1. Komitee märgib, et ühise Euroopa digiidentiteedi raamistiku puudumise tõttu esineb kodanikel ja teistel elanikel enamasti takistusi seoses oma identiteediga piiriüleisel digitaalsel teabevahetusel. Takistustega tuleb arvestada ennekõike siis, kui teabevahetus peab toimuma turvaliselt ja kõrgetasemelise andmekaitse raames.

7.2. Seetõttu kiidab komitee heaks püüdlused luua digiidentiteeditaskutel põhinev koostalitlev ja turvaline süsteem, mis võib tõhustada teabevahetust liikmesriikide vahel, muu hulgas seoses tööhõive või sotsiaalsete õigustega. Sellega seoses loodab komitee, et uus Euroopa digiidentiteedi raamistik loob näiteks võimalusi kiiresti kasvavateks piiriülesteks töövõimalusteks ja laiendab sotsiaalsete õiguste automaatset andmist ilma täiendavate taotlusmenetluste või muu halduskoormuseta.

7.3. Siiski on komitee seiskohal, et tõhus andmekaitse on peamine probleem, millega tuleks tegeleda põhiõiguste kontekstis, eeskätt seoses õigusega eraelu puutumatusel ja isikuandmete kaitsele.

7.4. Seetõttu toetab komitee täielikult nõuet, et Euroopa digiidentiteedi raamistik peaks pakkuma igapäevase vahendeid, et kontrollida, kellel on juurdepääs nende digiteisikule ja millistele andmetele täpsemalt (sh avaliku sektori poolt). Nagu on märgitud ettepanekus, eeldab see ka kõrget turvataset seoses kõigi digiidentiteedi pakkumise aspektidega, sealhulgas Euroopa digiidentiteeditasku väljaandmine, ning digiidentiteedi andmete kogumise, säilitamise ja avalikustamise taristuga.

7.5. Kõnealuses kontekstis kiidab komitee heaks ettepaneku, et kasutajatel on õigus valikuliselt avalikustada oma atribuudid, piirdudes vaid nendega, mis on konkreetsetes olukorras vajalikud. Ettepaneku kohaselt saab Euroopa digiidentiteeditaskuga kasutaja kontrollida kolmandatele isikutele edastatavate andmete kogust ja saada teavet konkreetse teenuse osutamiseks vajalike atribuutide kohta.

7.6. Komitee toetab ettepanekut eraldada digiidentiteeditasku teenuste osutamisega seotud isikuandmed füüsiliselt ja loogiliselt muudest digiidentiteeditasku väljaandjate poolt salvestatud andmetest, ning kiidab heaks nõude, et kvalifitseeritud elektroonilise atribuutide tõendamise teenuste osutajad peavad olema eraldiseisvad juriidilised isikud.

7.7. Lisaks tõhusale andmekaitsele, mis tuleb tagada, on otsustava tähtsusega ka kasutajate kontroll oma andmete üle. Sellega seoses kiidaks komitee heaks ka Euroopa digiidentiteedi raamistiku loomise, mille puhul võetakse aluseks liikmesriikide välja antud õiguslikud identiteetid ning pakutavad kvalifitseeritud ja kvalifitseerimata digiidentiteedi atribuudid.

7.8. Komitee juhhib tähelepanu sellele, et kasutajate andmete kõrgetasemelise õiguskaitse tagamiseks tuleks kasutajatele anda suurem kontroll digiidentiteeditaskute üle, sealhulgas iga kasutaja andmetele juurdepääsu jälgitavuse üle. Sel eesmärgil peaksid tehnilised aspektid, mis määratakse kindlaks ettepaneku heakskiitmise järgsete arutelude käigus, hõlmama registri loomist, mis võimaldab kasutajal soovi korral kontrollida mis tahes juurdepääsu oma andmetele.

B. Muud turvalisuse ja vastutusega seonduvad aspektid

7.9. Ettepaneku kohaselt pakub uus Euroopa digiidentiteedi raamistik mehhanisme pettuste ärahoidmiseks ja tagab isiku identifitseerimisandmete autentimise. Kuna ettepanek sisaldab sätet, millega kehtestatakse vahendid atribuutide kontrollimiseks autentsete allikate alusel, võib see parandada näiteks laste turvalisust veebis, takistades neil juurdepääsu sisule, mis on nende vanusele sobimatu. Komitee märgib, et riiklikul tasandil ei ole selline tõhus kaitse praegu kättesaadav või see on väga ebatõhus.

7.10. Komitee kiidab heaks idee, et veebibrauserid peaksid tagama toetuse ja koostalitlusvõime veebisaidi autentimise kvalifitseeritud sertifikaatidega vastavalt eIDASe määrusele. Nad peaksid tunnustama ja kuvama veebisaitide autentimise kvalifitseeritud sertifikaate, et tagada kõrge kindlustase, võimaldades veebisaitide omanikel tõendada oma identiteeti veebisaidi omanikuna ja et kasutajad saaksid veebisaidi omanikke tuvastada väga kindlalt. Samas näeb komitee vajadust pakkuda lihtsaid, kiireid ja tõhusaid apellatsioonimehhanisme, et tagada veebisaidi blokeeringu tühistamine, kui see on valesti ohtlikuks märgitud. Samuti tuleks kehtestada vastutuseeskirjad seoses kõigi juhtumitega, kui veebisait on valesti ohtlikuks kvalifitseeritud.

7.11. Komitee soovib juhtida tähelepanu asjaolule, et iga andmete digitaliseerimine tekitab turvalisusega seotud probleeme. Eriti kehtib see tohutute andmeid salvestavate ja töötlevate süsteemide puhul, mis kujutavad endast pettuste ja andmete kadumise suhtes tundlikku teabeallikat. Samuti on komitee teadlik sellest, et praegu puudub täielikult tõhus (st lüünkadeta ja vigadeta) turvasüsteem, mis sellise ohu täielikult kõrvaldaks.

7.12. Seetõttu märgib komitee, et selleks, et viia miinimumini kõik selliste kasutajate andmetega seotud soovimatud olukorrad, peaks liikmesriikide koostöös komisjoniga välja töötatud Euroopa digiidentiteedi raamistiku tehniline ülesehitus keskenduma meetmetele, mis suurendavad andmete turvalisust ja pakuvad andmete kontrollimehhanisme. Sellised mehhanismid on olulised näiteks siis, kui kasutajatelt kogutud andmeid kasutatakse muuks otstarbeks kui algselt ette nähtud. Samas on komitee seisukohal, et tehnilist ülesehitust tuleks arendada, arvestades põhiõigusi ja liikmesriikide suveräänsuse põhimõtet.

7.13. Komitee märgib, et eIDASe määruse artikli 13 lõikega 1 kehtestatakse usaldusteenu osutajate vastutus füüsilisele või juriidilisele isikule tahtlikult või ettevaatamatusest tekitatud kahju eest, mis on tingitud käesolevast määrusest tulenevatest kohustustest (ja kavandatava küberturvalisuse 2. direktiivi artiklist 18 tulenevate küberturvalisuse riskijuhtimise kohustustest vastavalt komisjoni ettepanekule). Seda sätet tuleks kohaldada kooskõlas vastutust käsitlevate siseriiklike eeskirjadega (artikli 13 lõige 3).

7.14. Vastutuse valdkonnas soovib komitee juhtida tähelepanu asjaolule, et kahju, selle suuruse ja nõuetekohase hüvitamise määratlemisega seotud küsimusi reguleeritakse liikmesriikide siseriiklike õigusaktidega. Nende eeskirjade kohaselt võib usaldusteenuse osutajate vastutus olla piiratud siseriiklike õigusaktide asjakohaste sätete ja teenuseosutajate poolt määratletud teenuste osutamise põhimõtetega.

7.15. Komitee on seisukohal, et digiidentiteeditaskute kasutajatele tuleks tagada kahjuhüvitis, kui nende andmetega seoses on tekkinud soovimatu olukord, näiteks andmete vargus, kadumine, avalikustamine, kasutamine muuks otstarbeks, kui algselt ette nähtud jne. Selline vastutus peaks hõlmama kõiki eespool nimetatud olukordi, olenemata teenuseosutaja kavatsusest või hooletusest (olenemata teenuseosutaja süüist).

7.16. Andmete (eelkõige isikuandmete) vargus, volitamata avalikustamine või kadumine võib nende omanikule tekitada pikaajalist kahju. Avalikustatud digitaalset teavet võivad pikas perspektiivis omandada paljud üksused omaniku tahte vastaselt. Komitee julgustab komisjoni ja liikmesriike otsima ja välja töötama tõhusaid mehhanisme, mis pakuksid sellistel juhtudel andmete omanikele õiguskaitselahendusi.

7.17. Uue süsteemi pakutavad lahendused sunnivad teenuseosutajaid uuendama oma elektroonilisi turvasüsteeme nii, et need oleksid oluliselt kõrgemal tasemel, pöörates erilist tähelepanu küberturvalisusele. Komitee eeldab, et sellega kaasnevad märkimisväärsed kulud ja olemasoleva IT-taristu kaasajastamine. See võib olla mõnele teenuseosutajale ülemääraselt suur koormus, mis võib isegi viia teenuseosutajate kadumiseni teatud turgudel, sest nad ei saa endale lühikese aja jooksul selliseid investeeringuid lubada. Seetõttu arvab komitee, et komisjon ja liikmesriigid peaksid otsima lahendusi, mis kaitseksid teenuseosutajaid diskrimineerimise eest selles valdkonnas ning võimaldaksid „pehmet“ maandumist, sh pakkudes võimalust, et uute nõuete järgimine toimub mitmes etapis ja mõistliku aja jooksul.

Brüssel, 20. oktoober 2021

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Christa SCHWENG

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus siseturgu moonutavate välisriigi subsidiumide kohta“

(COM(2021) 223 final – 2021/0114 (COD))

(2022/C 105/13)

Raportöör: **Maurizio MENSI**

Konsulteerimistaotlus	Euroopa Parlament, 7.6.2021 nõukogu, 3.6.2021
Õiguslik alus	Euroopa Liidu toimimise lepingu artiklid 114 ja 207
Vastutav sektsioon	ühtse turu, tootmise ja tarbimise sektsioon
Vastuvõtmine sektsioonis	30.9.2021
Vastuvõtmine täiskogus	20.10.2021
Täiskogu istungjärk nr	564
Hääletuse tulemus (poolt/vastu/erapooletuid)	220/3/9

1. Järeldused ja soovitused

1.1. Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee hindab komisjoni pingutusi ning nõustub vajadusega tugevdada ELi turgu ja ettevõtjaid kaitsvaid sekkumisvahendeid, täites lüngad konkurentsi, kaubanduse ja riigihangetega seotud õigusraamistiku valdkonnas, eesmärgiga tagada aus ja välisriigi subsidiumide poolt moonutamata konkurents.

1.2. Seoses sellega leiab komitee, et komisjoni ettepanek, mis on seotud ELi turul tegutsevate ettevõtjate rahastamisega välisriikide poolt, millel võib olla turgu moonutav mõju, on vajalik ja asjakohane töövahend. Ülaltoodud arvestades vajavad regulatiivse sekkumise – mis on iseenesest põhjalik ja liigendatud – mõned aspektid täiendusi.

1.3. Ettepaneku kohaselt võib välisriigi subsidiumide lai määratlus hõlmata mitmeid välisriigi subsidiumide vorme, sealhulgas maksualaseid. Siinkohal on komisjonil võimalus näidata, millist uurimisvormi eelistatakse, kehtestades vajaduse korral kriteeriumid, millega reguleerida eri tegevuste käsitlemist läbipaistvuse ja lihtsustamise huvides.

1.4. Ettepanekuga usaldatakse välisriigi subsideeritud üksuste investeeringute kontroll ELis komisjonile. Sellega seoses peab komitee asjakohaseks, et komisjon selgitaks vajaduse korral konkreetsete suuniste kaudu täpselt määruse kohaldamisala, et tagada selle ühtlane kohaldamine ELi tasandil ja minimeerida tõlgenduste erinevuse riski liikmesriikides, kes vastutavad välisinvesteeringute järelevalve eest. Selleks teeb komisjon samuti ettepaneku luua ettevõtjate jaoks teabepunkt välisriikide subsidiume käsitlevate õigusnormide ning neist tulenevate vastavusnõuete ja teatamiskohustuste kohta.

1.5. Menetluse algatamiseks hindab komisjon välisriigi subsidiumi, kaaludes positiivseid ja negatiivseid mõjusid asjaomase majandustegevuse arengule. Komitee peab oluliseks, et komisjon annaks lisajuhiseid, kuidas see hindamine peaks tegelikult toimuma, millised võiksid olla positiivsed mõjud või millal on tasakaalustamine õigustatud.

1.6. Viidates praegusele koondumiste kontrollimise süsteemile, peab komitee asjakohaseks, et komisjon selgitaks, kuidas see suhestub kavandatava uue korraga, et vältida tähtaegade ja tulemuste ebahütlust, mis põhjustaks ettevõtjatele märkimisväärset koormust.

1.7. Komisjoni menetluse algatamiseks peavad välisriigi subsidiumid ületama viie miljoni euro künnist kolmel järjestikusel eelarveaastal. Komitee arvates on see künnis absoluutarvudes üsna madal ja ta peab vajalikuks soovitada komisjonil seda suurendada, et vältida väikesemõjulisi ja väheolulisi juhtumeid, mis oleks ka väikeste ja keskmise suurusega ettevõtjate huvides.

1.8. Riigihangete valdkonnas võib *ex officio* uurimise ja riigihankemenetluste laiaulatusliku auditi oht olla riskide ja koormuse allikas ELis tegutsevatele ja investeerivatele ettevõtjatele. Seetõttu peab komisjon kohaldatavat korda nii palju kui võimalik lihtsustama ja selgitama, et hõlbustada uute eeskirjade kohaldamist, eriti kui need on kooskõlas juba kehtivate õigusnormidega, leevendades ELi ettevõtjate halduskoormust.

2. Üldised märkused

2.1. Komitee peab väga oluliseks, et EL ja selle turud jääksid avatuks ja konkurentsivõimeliseks, ning peab seda aspekti äärmiselt tähtsaks Euroopa sotsiaal-majandusliku süsteemi nõuetekohase ja tasakaalustatud toimimise, ettevõtjate stabiilsuse ja kodanike heaolu seisukohalt, mis on ka ELi strateegilise autonoomia mudeli alus⁽¹⁾. Seda silmas pidades on komitee arvamusel, et eesmärgiga kaitsta ühtset turgu ebaausat konkurentsi põhjustavate subsidiumide eest peab kaasnema eesmärk võtta kasutusele tõhus vahend, mida rakendatakse järjepidevalt kogu ELis ja millega tekitatakse ettevõtjatele võimalikult väike koormus.

2.2. 17. juunil 2020 võttis komisjon vastu valge raamatu välisriigi subsidiumide kohta, et seda probleemi uurida, algatada avalik arutelu ja pakkuda võimalikke lahendusi. Selles valges raamatus tuvastatakse seadusandlik lünk ELi eeskirjades, milles käsitletakse riigipoolset toetust konkurentsi, kaubanduse ja riigihangete valdkonnas ning millega faktiliselt takistatakse ELi tõhusat sekkumist, kui välisriigi subsidiumid moonutavad siseturgu, eelistades teatud koondumisi või pakkujaid hankemenetluses. Lisaks tuvastati valges raamatus probleemid, mis on seotud välisriigi subsidiumide saavate ettevõtjate juurdepääsuga ELi rahastamisele, mis võib moonutada konkurentsi Euroopa rahaliste vahendite kättesaadavuse osas. Seni ei rakenda ükski liikmesriik riigisiseseid õigusnorme, mis käsitleksid välisriigi subsidiumide võimalikku moonutavat mõju.

2.3. Välisriikide subsidiumide küsimus ei ole uus ja seda on ELi tasandil korduvalt rõhutatud. Nõukogu osutas komisjoni valgele raamatule oma 11. septembri 2020. aasta järeldustes; Euroopa Komisjon kutsus oma 1.–2. oktoobri 2020. aasta järeldustes üles töötama välja „täiendavad instrumendid ühtsel turul välisriigi subsidiumide moonutava mõju käsitlemiseks“. Euroopa Parlament kutsus oma 2020. aasta veebruari raportis konkurentsipoliitika kohta komisjoni üles „uurima võimalust lisada ELi konkurentsioigusesse sammu, mis annaks komisjonile sobivad uurimisvahendid juhuks, kui leitakse, et äriühing on valitsuse toetuste tõttu moonutatavalt käitunud või on teeninud ülemäära kasumit, kuna tal on oma koduriigis turgu valitsev seisund“. Komisjoni juhtivatele asepresidentidele Vestagerile ja Dombrovskisele ning volinik Bretonile saadetud ühises kirjas väljendas 41st Euroopa Parlamendi liikmest koosnev rühm tugevat toetust vahendile, mille eesmärk on võidelda „kolmandatest riikidest pärit ettevõtjatega, kes on saanud märkimisväärset riigitoetust“.

2.4. Nagu on märgitud komisjoni 2020.–2021. aasta tööprogrammis, esitatakse kõnealuses määruse ettepanekus üksikasjalikud eeskirjad uue töövahendi kohta (süsteem, mille järgi tuleb suurimatest ja potentsiaalselt kõige moonutatavatest juhtumitest eelnevalt teatada, koos *ex officio* menetlusega), et korvata õiguslikku lünka Euroopa õigusaktides ja tagada võrdsed võimalused siseturul, vältides ebavõrdseid konkurentsitingimusi. Seoses võrdsete tingimuste tagamisega on kavandatud määrusele osutatud ka teatise kaubanduspoliitika läbivaatamise kohta punktis 3.2.6.

2.5. Kokkuvõtlikult võib öelda, et kavandatava õigusakti eesmärk on uurida ja vajaduse korral pärssida või takistada välisriikide poolt subsideeritud ettevõtjate koondumist, riigihangetes osalemist ja turukäitumist, mis võib moonutada Euroopa Liidu siseturgu. Nähakse ette teatamiskohustus ettevõtjate koondumise korral, kui asjaomase ettevõtja käive ületab 500 miljonit eurot ja osalevad ettevõtjad on saanud kolme eelneva aasta jooksul välisriigist rahalist toetust üle 50 miljoni euro, samuti riigihangete puhul, kui lepingu väärtus ületab 250 miljonit eurot, juhul kui osalevad välisriigist subsideeritud üksused. Ettepanekuga nähakse komisjonile ette ka võimalus uurida turukäitumist, sealhulgas alla eespool toodud piirmäärade jäävaid ühinemisi ja omandamisi, mis tahes üksuse puhul, kes on saanud kolme järjestikuse aasta jooksul välisriikidelt subsidiume rohkem kui viie miljoni euro ulatuses.

2.6. Ettepanekust selgub, et probleemi ei tekita mitte välisinvesteeringud, vaid subventsioonid, millega hõlbustatakse ELi ettevõtjate omandamist, mõjutatakse investeerimisotsuseid, põhjustatakse moonutusi kaupade ja teenustega kauplemises, mõjutatakse subsidiumisaajate käitumist ja õonestatakse konkurentsi. Erinevalt subsidiumidest, mille puhul komisjon jätab endale ainupädevuse sekkuda, on välisinvesteeringute puhul antud pädevus liikmesriikidele, kellel on alati võimalus välisinvesteeringuid julgeoleku või avaliku korra kaalutlustel kontrollida.

⁽¹⁾ 1. Komisjoni teatis „Euroopa võimalus: parandame veid ja teeme ettevalmistusi järgmise põlvkonna jaoks“ (COM(2020) 456 final). Vt ka komisjoni teatis „Euroopa majandus- ja finantsüsteem: avatuse, tugevuse ja vastupidavuse edendamine“ (COM(2021) 32 final).

2.7. Viimati nimetatud on reguleeritud Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusega (EL) 2019/452, ⁽²⁾ mida kohaldatakse alates 11. oktoobrist 2020 ning millega luuakse komisjoni ja liikmesriikide vaheline teabevahetussüsteem ning täiustatakse kontrollmehhanisme seal, kus see on juba ette nähtud, võimaldades komisjonil kommenteerida liikmesriikide heakskiidetud toiminguid või nende kohta arvamusi vastu võtta. See määrus puudutab peamiselt investeeringuid elutähtsatesse taristutesse ja tehnoloogiatesse, tundlikesse andmetesse ja meediasse, kehtestamata minimaalseid piirmäärasid, võimaldades seega liikmesriikidel uurida peaaegu kõiki investeeringuid väljastpoolt ELi.

3. Konkreetsete märkused

3.1. Määruse ettepanekus määratletakse mõiste „välisriigi subsidiumid“ väga üldsõnaliselt (artikkel 2) – selles hõlmatakse igasugust sekkumist kolmandate riikide poolt eraldatud rahalise toetuse kaudu, millest ELi siseturul majandustegevusega tegelev ettevõtja kasu saab, piirdugu see toetus üksikettevõtjaga või olgu suunatud mitmele ettevõtjale või ettevõtjate ühendusele. Rahaline toetus võib esineda mitmel kujul, sealhulgas rahaliste vahendite või kohustuste ülekandmine, kapitalisüstid, subsidiumid, laenud, laenutagatised, maksusoodustused, tegevuskahjumi tasaarvestamine, avaliku sektori asutuste kehtestatud rahastamiskulude hüvitamine, võla kustutamine, võla vahetamine omakapitali vastu või restruktureerimine, loobumine laekuma pidavast tulust või kaupade tarnimine või teenuste osutamine või kaupade ja teenuste ostmine.

3.2. Ettepaneku kohaselt on välisriigi subsidiumide lai määratlus üldjoontes kooskõlas ELi riigiabi määratlusega ning on seega kohaldatav ka välisriikide antavate subsidiumide ja stiimulite puhul, mis tekitab mõningaid küsimusi komisjoni tegeliku võime kohta toime tulla tohutu tööga, mis praktikas puudutab igasuguseid toetusi, mida pakuvad kõik maailma riigid. See võib tekitada õiguskindlusetuse olukorra ja ohu, et konkurendid võivad vaidlusaluste ühinemiste ja omandamiste korral algatada õigusvaidlusi. Sellisel juhul tuleks selgelt märkida, milliseid uurimisi kavatseb komisjon eelistada ja kas sellega seoses kaalutakse teatatavate kriteeriumide eelnevat kehtestamist.

3.3. Ettepanekuga usaldatakse komisjonile eelkõige välisriigi subsideeritud üksuste investeeringute kontroll ELis. Mõned riigid võivad siiski leida, et need otsused kuuluvad nende pädevusse, kuna need on osa liikmesriikide välisinvesteeringute rahvuslikust kontrollisüsteemist. Sellega seoses peab komitee asjakohaseks, et Euroopa Komisjon selgitaks vajaduse korral konkreetsete suuniste kaudu täpselt määruse kohaldamisala, et tagada selle ühtlane kohaldamine ELi tasandil ja minimeerida tõlgenduste erinevuse riski liikmesriikides. Selleks teeb komisjon samuti ettepaneku luua ettevõtjate jaoks teabepunkt välisriikide subsidiume käsitlevate õigusnormide ning neist tulenevate vastavusnõuete ja teatamiskohustuste kohta.

3.4. Seepärast luuakse määruse ettepanekuga lisaks praegu ELi koondumiste jaoks ette nähtud kontrollisüsteemile uus kontrollisüsteem, mis hõlmab nii eelkontrolli (suurte koondumiste ja riigihankemenetluste puhul) kui ka järelkontrolli ning mis põhineb praegusel süsteemil, kuid erineb sellest (3. peatükk). Ka siin loetakse teatamisele kuuluvateks tehinguteks need, mis hõlmavad ühinemisi, omandamisi ja täielikult toimivaid ühissettevõtjaid, kuigi rahalised piirmäärad erinevad ühinemismääruse omadest.

3.5. Komisjon hindab, kas esineb siseturu moonutamist (artikkel 5); see hinnang piirdub asjaomase koondumise kontekstiga, kuigi tundub, et see ei nõua komisjonilt otsese põhjusliku seose loomist toimingute ja turumoonutuste vahel. Siseturu moonutamine leiab aset juhul, kui välisriigi subsidiumiga parandatakse ettevõtja konkurentsipositsiooni siseturul, ja juhul, kui sellega kaasneb tegelikult või potentsiaalselt moonutav mõju konkurentsile siseturul.

3.6. Määruse ettepanekuga antakse seega komisjonile laiaulatuslik kaalutusruum, tuues võimalikult asjakohaste näitajatena esile subsidiumi summa ja olemuse, ettevõtja olukorra ja mõjutatud turud, ettevõtja majandustegevuse taseme siseturul ning välisriigi subsidiumi eesmärk ja tingimused ning selle kasutamine siseturul.

3.7. Sellisel juhul on komisjonil õigus kaaluda välisriigi subsidiumi negatiivset mõju siseturu moonutamise seisukohast seoses selle positiivse mõjuga asjaomase majandustegevuse arengule (artikkel 5); juhul kui positiivne mõju on ülekaalus, ei kohaldata ühtki meetet. Sellisel juhul peab komitee oluliseks, et komisjon annaks lisajuhiseid selle kohta, kuidas nimetatud hindamist tegelikkuses teostatakse, ennekõike selles osas, milline võiks olla positiivne mõju või millal on tasakaalustamine õigustatud. Sellega seoses märgib komitee, et komisjon on välja töötanud laiaulatuslikud ja üksikasjalikud suunised siseturuga kokkusobivate ELi-siseste toetuste kohta.

⁽²⁾ Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2019/452, 19. märts 2019, millega luuakse liitu tehtavate välismaiste otseinvesteeringute taustauuringute raamistik (ELT L 79 I, 21.3.2019, lk 1).

3.8. Kui komisjon leiab, et välisriigi subsidiumiga moonutatakse siseturgu, võib ta kehtestada meetmed tekitatud kahju heastamiseks (artikkel 6). Ettevõtjad võivad esitada ettepaneku kohustuste võtmiseks, et kõrvaldada oletatavad moonutused, ja komisjon võib need kohustused siduvaks muuta. Kohustused või tasakaalustavad meetmed võivad hõlmata õiglastel ja mittediskrimineerivatel tingimustel juurdepääsu pakkumist taristule, välisriikide abil soetatud või arendatud varade litsentsimist, tootmisvõimsuse või turuosa vähendamist, teatavatest investeeringutest hoidumist, teadus- ja arendustegevuse tulemuste avaldamist, kaupade tarnet, välisriigi subsidiumi tagasimaksmist kolmandale riigile koos intressidega või koondumise lõpetamist.

3.9. Sellega seoses peab komitee asjakohaseks kavandatava uue korra ja praeguse ELi koondumiste kontrollimise korra vahelist seost paremini selgitada. Kuigi teatamiskünnised ja sisulised hinnangud on erinevad, oleks paljude toimingute puhul võimalik teavitada komisjoni mõlemat korda samaaegselt kohaldades, mis võib tähendada tähtaegade ja tulemuste ebahühtlust, põhjustades ettevõtjatele märkimisväärset koormust.

3.10. Määruse ettepanekus soovitatakse rakendada eraldi teatamiskohustust ELi riigihangete puhul, mille maksumus ületab 250 miljonit eurot (4. peatükk). Ettevõtjad, kes osalevad sellistes hangetes, on kohustatud teatama võrgustiku sektori hankijale kogu välismaise rahalise toetuse, mis on saadud teatamisele eelnenud kolme aasta jooksul, või esitama vajadusel deklaratsiooni, milles on ära toodud, et ettevõtja ei ole saanud nimetatud ajavahemiku jooksul välismaist rahalist toetust (artikkel 28).

3.11. Avaliku sektori hankijad on kohustatud teatiseed viivitamata edastama komisjonile, kellel on alates teatamisest 60 päeva aega esialgse läbivaatamise lõpuleviimiseks ja veel 140 päeva põhjalikuks uurimiseks, mida võib erandjuhtudel pikendada. Teavitused ei peata riigihankemenetlust, kuid avaliku sektori hankija ei saa asjaomast menetlust kindlaks määrata ega sõlmida hankelepingut ettevõtjaga, kelle suhtes komisjon kontrolli teostab. Kui ettevõtjad ei pea teatamiskohustusest kinni, võib komisjon määrata trahvi kuni 10 % ulatuses ettevõtja kogukäibest. Tegemist on üsna tülika menetlusega, mis võib aeglustada selliste keeruliste menetluste, nagu seda on riigihanked, elluviimist, mis on olulised selleks, et liikmesriigid saaksid ellu viia taasterahastu „NextGenerationEU“ kohaseid programme.

3.12. Kavandatava määrusega võimaldatakse komisjonil tegutseda omal algatusel, et uurida välisriikide subsidiumide tõttu tekkinud võimalikke ELi siseturu moonutusi (2. peatükk). Ainus nõue komisjonipoolse menetluse algatamiseks on, et välisriigi subsidiumid ületaksid kolmel järjestikusel eelarveaastal viie miljoni euro künnise. Nimetatud künnis on absoluutarvudes üsna madal ja komitee soovib komisjonil seda suurendada, et vältida väikesemõjulisi ja väheolulisi juhtumeid, mis oleks ka väikeste ja keskmise suurusega ettevõtjate huvides. Komisjonil on samuti õigus uurida kuni kümme aastat enne uurimise algust saadud välismaist rahalist toetust, sealjuures on tal õigus analüüsida välisriigi subsidiume, mis on eraldatud kuni kümme aastat enne uue määruse jõustumist, juhul kui moonutavad mõjud ilmnevad pärast määruse jõustumist.

3.13. Määruse ettepanekul on suur majanduslik mõju, sest see võib mõjutada kõiki ettevõtjaid, kes saavad kolmandatelt riikidelt toetust ning kes teostavad majandustegevust ELis (eelkõige ühinemiste ja omandamiste või riigihankepakkumiste puhul, mis ületavad kehtestatud piirmäärasid). Lisaks on sellel positiivne mõju eelkõige kõigile neile, kes välisriikidest subsidiume ei saa.

3.14. Ettepanek võimaldab tegelikkuses komisjonil ELi-väliste valitsuste eraldatud toetusi kontrollida sarnasel viisil, nagu on lubatud ELi riigiabi eeskirjades. See võib juba niigi üksikasjaliku õigusraamistiku veelgi keerulisemaks muuta, tuues kaasa koormavaid nõudeid ELi ettevõtjatele. Näiteks võib tulevikus sama tehingu puhul rakendada kolme menetlust: ühinemiskontroll, välisinvesteeringute sõeluuring ja määruse kohane välisriikide subsidiumide kontroll, millest igahel on kindel menetluskord ja kindlad tähtajad.

3.15. Ühinemiste ja omandamiste valdkonnas lisandub koondumiste kontrollist tulenevale (ELi või liikmesriigi tasandil) teatamiskohustusele ja riiklikele välisinvesteeringuteadetele välisriikide subsidiumide kontrollimine. Sellega võib kaasna oht, et tekivad õigusvaidlused asjaomaste ettevõtjatega.

3.16. Riigihangete valdkonnas võib *ex officio* uurimise ja riigihankemenetluste laiaulatusliku auditi oht olla riskide ja koormuse allikas ELis tegutsivatele ja investeerivatele ettevõtjatele. See mõjutaks ELis investeerivaid välismaiseid üksusi ja ELis asuvaid ettevõtjaid, kes saavad loota välismaisele rahalisele toetusele (välisinvestorite või konkreetsetele projektidele antava välisabi kaudu). Sel juhul peaksid ettevõtjad hoolikalt analüüsima kõiki saadud välismaiseid subsidiume, et hinnata, kas uued eeskirjad neile kohalduvad.

3.17. Seetõttu peab komisjon kohaldatavat korda nii palju kui võimalik lihtsustama ja selgitama, et hõlbustada uute eeskirjade kohaldamist, eriti kui need on kooskõlas juba kehtivate õigusnormidega, ja leevendada ELi ettevõtjate halduskoormust.

Brüssel, 20. oktoober 2021

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Christa SCHWENG

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv tarbijakrediidi kohta“

(COM(2021) 347 final – 2021/0171 (COD))

(2022/C 105/14)

Raportöör: **Bogdan PREDA**

Konsulteerimistaotlus	Euroopa Parlament, 8.7.2021 nõukogu, 14.7.2021
Õiguslik alus	Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 114 lõige 1
Vastutav sektsioon	ühtse turu, tootmise ja tarbimise sektsioon
Vastuvõtmine sektsioonis	30.9.2021
Vastuvõtmine täiskogus	21.10.2021
Täiskogu istungjärk nr	564
Hääletuse tulemus (poolt/vastu/erapooletuid)	159/5/16

1. Järeldused ja soovitused

1.1. Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee toetab seda tarbijakrediidi õigusaktide ajakohastamist, kuid juhib tähelepanu asjaolule, et endiselt on valdkondi, kus direktiiv peaks olema kaugeleulatavam või sellega ei tagata nõuetekohast tasakaalu direktiivi eesmärkide ja esitatud lahenduste vahel. Lisaks leiab komitee, et direktiivis pakutud lahendustes tuleks keskenduda rohkem digiülemineku mõjule, digiseadmete ulatuslikumale kasutamisele ja keskkonnahoidlike tarbijalaenude pakkumisele, et aidata tarbijatel teha säästvamaid oste.

1.2. Komitee hindab Euroopa Komisjoni jõupingutusi edendada finantsalase hariduse ja digikirjaoskuse kampaaniaid, sest sellised ettevõtmised tulevad tarbijatele ja laenuandjatele üksnes kasuks.

1.3. Komitee märgib, et liigse võlakoormuse tekkepõhjuseid puudutava teabe põhjal võib öelda, et krediidikulude ülempiirid, mis kehtestatakse vältimaks äärmuslikke hinnakujundustavasid, toovad haavatavatele tarbijatele käegakatsutavat kasu, eeldusel et need ülempiirid on korrektselt kindlaks määratud, lähtudes turu ja potentsiaalse lisamõju hoolikast analüüsist. Seega märgib komitee, et tarbijakrediidi direktiivis tuleks sätestada selge ja ühtlustatud metoodika, mida liikmesriigid peaksid kaaluma selliste ülempiiride kehtestamiseks, et vältida ja tõkestada äärmuslikke tavasid, mis võivad põhjustada liigset võlakoormust. Sellega tagataks ka võrdsed tingimused eri riikidest pärit laenuandjatele.

1.4. Komitee arvates oleks kasulik üksikasjalikumalt käsitleda kõigi laenuandjate kohustust viia läbi tarbijate krediidivõimelisuse põhjalik hindamine. Sellega seoses toetab komitee komisjoni lähenemisviisi krediidivõimelisuse hindamisel kasutatavate andmeliikide osas, sealhulgas erandit, mis puudutab tundlikke isikuandmeid (näiteks terviseandmed), kuna väga oluline on tagada protsessis tasakaalustatud käsitlusviis. Siiski on direktiivis ülimalt tähtis rõhutada, et isegi põhjaliku krediidivõimelisuse hindamisega ei ole võimalik tagada laenu tagasimaksmist.

1.5. Komitee on seisukohal, et tarbijakrediidi direktiivi tekst tuleks läbi vaadata, et tagada kõigi laenuandjate võrdne kohtlemine alates loa- ja litsentsimismenetlusest kuni toimumisreeglite ja kohustusteni, eesmärgiga tagada kõigile konkurentidele võrdsed tingimused.

1.6. Komitee arvates peaks komisjon täpsemalt analüüsima lepingueelse teabega seotud kohustusi, et leida nõuetekohane tasakaal ühelt poolt tarbijatele mõeldud teabe vajalikkuse ja asjakohasuse ning teiselt poolt kõige tõhusama ja paindlikuma teabe esitlemise viisi vahel, võttes samal ajal arvesse ka kogu protsessi digiteerimist.

1.7. Komitee soovib komisjonil selgitada tarbijakrediidi direktiivi teksti seoses krediidi ennetähtaegse tagastamisega.

2. Sissejuhatus

2.1. Käesolev arvamus on seotud Euroopa Komisjoni ettepanekuga võtta vastu tarbijakrediidi direktiiv, millega tunnistatakse kehtetuks Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2008/48/EÜ⁽¹⁾ tarbijakrediidilepingute kohta.

2.2. Nagu on märgitud ettepaneku seletuskirjas, on uue direktiivi vajalikkust põhjendatud asjaoluga, et alates 2008. aastast on digiüleminek hoogustunud ja muutnud põhjalikult nii laenuandmise tavasid (nt uued meetodid teabe digitaalsel kujul avaldamiseks, krediidivõimelisuse hindamine automatiseeritud otsustusüsteemide ja mittetraditsiooniliste andmete alusel) kui ka laenuandjate profiili. COVID-19 kriisiga seoses on tekkinud ka vajadus pakkuda seadusandlikke vahendeid, mille abil leevendada rahaliselt haavatavamate kodanike ja majapidamiste finantskoormust.

3. Üldised märkused

3.1. Komitee kiidab heaks komisjoni algatuse ajakohastada tarbijakrediiti käsitlevat õigusraamistikku, kuna turg on alates 2008. aastast tõepoolest arenenud ja praegused sätted ei hõlma nõuetekohaselt igat liiki osalejaid/tooteid, mis tähendab, et on valdkondi, kus puudub nõuetekohane tarbijakaitse või kus olemasolevaid eeskirju on võimalik parandada.

3.2. Komitee on seisukohal, et tarbijakrediidi direktiivi väljatöötamise kaks peamist eesmärki – i) vähendada muutuv turul laenu võtvatele tarbijatele tekkivat kahju ja ii) hõlbustada piiriülest tarbijakrediidi pakkumist ja suurendada siseturu konkurentsivõimet – on omavahel tihedalt läbipõimunud ja uue direktiivi asjakohase katvuse ja ühtse kohaldamise tagamiseks keskse tähtsusega. Näiteks ettepanekut kehtestada tarbijakrediidi kuludele kohustuslik ülempiir tuleb tarbijakrediidi direktiivis selge meetodika abil paremini täpsustada ja rohkem ühtlustada. Seda on vaja, et tagada tarbijatele ühtlane kaitsetase, hoides kogu ELis tõhusalt ära vastutustundetuid laenuandmistavasid ning liigkasuvõtlike intressimäärade ja liigsete kuludega tarbijakrediiditooteid, mis on tihti mõeldud kõige haavatavamate tarbijate jaoks ning võivad sageli põhjustada liigset võlakoormust. Sellist ühtlustatud meetodit on vaja ka selleks, et tagada eri riikidest pärit laenuandjatele võrdsed tingimused.

3.3. Direktiivi kohaldamisala laiendamine ja mitme mõiste selgitamine võib nii tarbijatele kui ka laenuandjatele tuua üksnes kasu ning pakkuda rohkem selgust sellega seotud õiguste ja kohustuste kohta. Lisaks on komitee seisukohal, et ettepanek kehtestada liikmesriikidele kohustus pakkuda sõltumatuid võlanõustamisteenuseid liigse võlakoormusega või teistele haavatavatele tarbijatele peaks samuti aitama raskes olukorras tarbijaid. Samuti teeb komitee ettepaneku, et direktiiviga julgustataks laenuandjaid võtma vastu meetmeid, mis lihtsustavad finantsraskuste varast avastamist ja hõlmavad ka sätteid makseraskuste tõttu restruktureerimise meetmete kohta. Mõlemad eelnimetatud meetmed hoiaksid ära liigse võlakoormuse ja innustaksid krediidiandjaid leidma lahendusi raskustes laenuvõtjatele.

3.4. Komitee hindab komisjoni jõupingutusi edendada finantsshariduse ja digikirjaoskuse algatusi, tagamaks, et tarbijad mõistavad asjakohaselt laenuvõtmeid ja laenu võtmisega kaasnevaid riske, sest see on kõige tõhusam meetod nende hea finantsseisundi säilitamiseks. Sellega seoses on komitee seisukohal, et direktiivi teksti, mis käsitleb laenuandjate ja tarbijate vahelist teabevahetust kõikides suhteetappides, tuleks kohandada, et võtta arvesse digiüleminekut ja digiseadmete kasutamise sagenemist.

3.5. Komitee hindab samuti komisjoni jõupingutusi kehtestada laenulepingutega seotud finantsnõustamisteenustele selged normid, kuid ootaks selget õiguslikku perspektiivi selle osas, kuidas selliseid teenuseid võiks pakkuda.

3.6. Komitee tunnustab algatust käsitleda üksikasjalikumalt kõigi laenuandjate kohustust viia läbi tarbijate krediidivõimelisuse põhjalik hindamine, et kontrollida, kas nad saavad endale kõnealuseid laene lubada ja kas nende finantsvajadused on kaitstud, vältides samal ajal vastutustundetut laenuandmist ja liigset võlakoormust. Komisjon peaks siiski meeles pidama, et uued eeskirjad ei saa ega tohiksi kanda vastutust tarbijate tegeliku maksevõime eest üle laenuandjatele, kuna tarbijad peavad tegema kõik endast oleneva, et täita oma võla tagasimaksmise kohustusi ja hallata oma

⁽¹⁾ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 23. aprilli 2008. aasta direktiiv 2008/48/EÜ, mis käsitleb tarbijakrediidilepinguid ja millega tunnistatakse kehtetuks nõukogu direktiiv 87/102/EMÜ (ELT L 133, 22.5.2008, lk 66).

isiklike kulutusi ettevaatlikult. Komitee kutsub komisjoni üles analüüsima veelgi tarbijakrediidi direktiivi teksti, et oleks selge, et krediivõimelisuse põhjalik hindamine ei ole laenu tagasimaksmise garantii. Et tagada tarbijate nõuetekohane kaitse, kutsub komitee komisjoni lisaks üles täpsustama olukordi, kus laenuandjatel on konkreetsetel ja hästi põhjendatud asjaoludel õigus – ilma igasuguse sellekohase kohustuseta – anda tarbijatele laenu, kuigi nad ei läbi krediivõimelisuse hindamist.

4. Konkreetsed märkused

4.1. Komitee kutsub komisjoni üles analüüsima täpsemalt mõningaid uusi määratlusi, et tagada teksti selgus. Näiteks tuleks läbi vaadata krediidiandja määratlus, tagamaks, et kõik laenu andvad ettevõtted kuuluvad direktiivi kohaldamisalasse ning on sama liiki tegevuse korral samaväärselt litsentsitud ja nende üle teostatakse samasugust järelevalvet. Et tagada võrdsed tingimused ja pakkuda tarbijatele realselt samal tasemel kaitset, peaksid kõik laenuandjad oma ettevõtte õiguslikust staatusest olenemata kohaldama samu eeskirju ja järgima samu kohustusi, muu hulgas aruandluse osas, välja arvatud tasuta laenude puhul, eeldusel et on tagatud kõigi tarbijakaitsesätete järgimine.

4.2. Tarbijatele laenu andmisest tulenevate kohustuste osas peaks direktiiv olema kaugeleulatavam, sätestades, et selliseks laenuandmistevõimeks on vaja pädeva asutuse luba/litsentsi, et tagada nõuetekohane tarbijakaitse, tõhus järelevalve ja võrdsed võimalused tarbijatele laenu andmiseks. Praegu kavandatav süsteem tundub olevat loa andmise ja registreerimise hübriid, kuigi see on väga ebaselge.

4.3. Seoses erisättega, mis käsitleb eurodes väljendatud laenude konverteerimist omavääringusse, kutsub komitee komisjoni üles vaatama täiendavalt läbi tarbijakrediidi direktiivi artikli 4, et selgitada selle kohaldatavust. Lisaks sellele, et kavandatud lahendus ei ole vastavuses Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2014/17/EL⁽²⁾ (direktiiv elamukinnisvaraga seotud tarbijakrediidilepingute kohta) artikliga 23, puudub ka selgus selle eesmärgi ja kohaldatavuse ning konverteerimiseks kavandatud meetodika osas.

4.4. Diskrimineerimiskeelu põhimõttega seoses (tarbijakrediidi direktiivi artikkel 6) on komitee mures, et selle rakendamine võib olla väga keeruline mitmel põhjusel, mis on peamiselt seotud erinevate nõuetega riiklikul tasandil ja sellega, et krediivõimelisuse hindamise käigus on keeruline saada kõiki vajalikke kinnitusi. Seoses andmebaaside juurdepääsuga kardab komitee, et teatud tingimustes võib krediidiandjatel olla ebapraktiline või ebamajanduslik omada otsesest juurdepääsu teiste liikmesriikide andmebaasidele mitmel põhjusel (nt vähene nõudlus piiriüleste laenude järele, erinevad nõuded riiklikul tasandil ja kõigi krediivõimelisuse hindamise käigus vajalike kinnituste saamise keerukus). Seetõttu kutsub komitee komisjoni üles seda põhimõtet täpsemalt analüüsima, sealhulgas kaaludes sellistele andmebaasidele kaudset juurdepääsu, nt laenuandjad taotlevad krediivõimelisuse hindamiseks vajalikke dokumente oma kohaliku andmebaasi või kohalike maksuhaldurite kaudu.

4.5. Seoses riiklike aruandlusandmebaasidega märgib komitee, et krediidiandmete käsitlemine COVID-19 pandeemia ajal või mistahes muus sarnases erakorralises olukorras võib potentsiaalselt mõjutada krediidiinfosüsteemi usaldusväärsust ja kokkuvõttes tarbijakrediidi pakkumist. Seetõttu kutsub komitee komisjoni üles tarbijakrediidi direktiivis rõhutama, et tähtis on jätkata krediidiinfo jagamist täies ulatuses, sealhulgas teave tasumata jäänud maksete ja moratooriumite kohta nii kriisi ajal kui ka tavaolukorras. Lisaks soovib komitee kooskõlas Euroopa Pangandusjärelevalve laenude väljastamise suunistega ka komisjonil täpsustada, et aruandlusandmebaasid peaksid sisaldama vähemalt teavet tarbijate tagasimaksekäitumise kohta seoses nende olemasolevate laenulepingute, kaasa arvatud võimalike võlgnevustega.

4.6. Komitee hindab komisjoni jõupingutusi teha lepingueelne teave tarbijatele paremini kättesaadavaks. Komitee arvates ei tohiks aga sobiv lahendus olla täiendava dokumendi – tarbijakrediidi standardinfo ülevaatelehe – koostamine, kuna see võib tekitada lisakoormust nii tarbijatele kui ka krediidiandjatele ning eksitada tarbijaid selles mõttes, et nad võivad oma analüüsis piirduda ainult ülevaatelehes esitatud teabega, võtmata asjakohaselt arvesse muud Euroopa tarbijakrediidi standardinfo teabelehe vormis esitatud teavet. Uutele digitaalsetele meetoditele reageerimise vajadust silmas pidades oleks

⁽²⁾ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 4. veebruari 2014. aasta direktiiv 2014/17/EL elamukinnisvaraga seotud tarbijakrediidilepingute kohta ning millega muudetakse direktiive 2008/48/EÜ ja 2013/36/EL ja määrust (EL) nr 1093/2010 (ELT L 60, 28.2.2014, lk 34).

parem lahendus kaaluda tarbijatega suhete loomise (ja hoidmise) protsessi lihtsustamist, muu hulgas sätestades spetsiaalselt digitaalsed viisid Euroopa tarbijakrediidi standardinfo teabelehe esitamise kohustuse täitmiseks.

4.7. Mis puudutab erandit seos- ja komplektina müügi sätetest seoses arveldus- või säästukontodega, siis on väga kaheldav, kas ikka on tarbija huvides piirata seda erandit üksnes nendele kontodele, mille ainus eesmärk piirdub laenude haldamise vajadusega. Teksti kohaselt peaksid laenuandjad keelama tarbijatel kasutada kõnealuseid kontosid isiklikel eesmärkidel väljaspool laenude haldamise nõudeid. Komitee nõustub, et tarbijat ei tohiks sundida avama kontot, mis ei ole laenu võtmiseks/tagasimaksmiseks vajalik, vaid tarbija peaks saama sellist kontot pärast selle avamist kasutada vastavalt oma äranägemisele.

4.8. Mis puudutab tarbijate õigusi juhul, kui krediitvõimelisuse hindamine hõlmab profiilanalüüsi kasutamist või muud isikuandmete automatiseeritud töötlemist, siis komitee arvates kätkeb pakutud lahendus endas riski kahjustada finantsasutuste võimet kehtestada hindamistingimused vastavalt oma riskivalmidusele, vähendades seeläbi protsessi paindlikkust. Komitee arvates tuleks kogu artikli 18 lõige 6 ümber sõnastada kooskõlas isikuandmete kaitse üldmääruse nõuetega, mis tähendab, et tarbijal on isikuandmete kaitse üldmäärusest tulenevad õigused, kui krediitvõimelisuse hindamine toimub eranditult automatiseeritult ja avaldab mõju konkreetsele eraisikule.

4.9. Komitee on arvamusel, et laenude ennetähtaegne tagastamine on direktiivi üks keskne säte, kuna selle eesmärk on edendada turu konkurentsivõimet ja mõjutada liigse võlakoormuse olukordi, ning toetab ettepaneku üldisi eesmärke. Komitee rõhutab siiski, et tarbijakrediidi direktiivi tekst tuleb läbi vaadata, et i) tõeliselt hõlbustada selle õiguse kasutamist ja ii) vältida kohtuvaidlusi, mis on tekkinud seoses mõiste „kõik kulud“ määratlusega.

4.10. Komitee märgib, et liigse võlakoormuse tekkepõhjuseid puudutava teabe põhjal võib öelda, et krediitkuldude ülempiirid, mis kehtestatakse vältimaks äärmuslikke hinnakujundustavasid, toovad haavatavatele tarbijatele käegakatsutavat kasu, eeldusel et need ülempiirid on korrektselt kindlaks määratud, lähtudes turu ja potentsiaalse mõju hoolikast analüüsist. Selline meetod peaks tagama, et meetmed on tõepoolest tarbijatele kasulikud, vältides samal ajal vastupidist mõju.

4.11. Kooskõlas uusima tarbijakaitsealase direktiiviga sätestatakse tarbijakrediidi direktiivi artiklis 44, et liikmesriigid peavad direktiivi ülevõtmiseeskirjade rikkumise tarbeks kehtestama siseriiklikus õiguses tõhusad, proportsionaalsed ja hoiatavad karistused. Komitee kiidab sellised sätted heaks, kuid palub komisjonil direktiivis lisaks sätestada, et halduskaristused ei mõjuta tarbijate õigusi saada vajaduse korral kompensatsiooni või tagasimakseid.

Brüssel, 21. oktoober 2021

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Christa SCHWENG

LISA

Sektsiooni arvamuse järgmine tekst, mille poolt hääletas vähemalt veerand hääletanutest, asendati täiskogu istungjärgul vastuvõetud muudatusettepanekutega:

MUUDATUSETTEPANEK 2**Esitanud:**

TEDER Reet

INT/956 – tarbijakrediidilepingud**Punkt 4.1**

Muuta järgmiselt:

Sektsiooni arvamus	Muudatusettepanek
<p>Komitee kutsub komisjoni üles analüüsima täpsemalt mõningaid uusi määratlusi, et tagada teksti selgus. Näiteks tuleks läbi vaadata krediidiandja määratlus, tagamaks, et kõik laenu andvad ettevõtted kuuluvad direktiivi kohaldamisalasse ning on sama liiki tegevuse korral samaväärselt litsentsitud ja nende üle teostatakse samasugust järelevalvet. Et tagada võrdsed tingimused ja pakkuda tarbijatele realselt samal tasemel kaitset, peaksid kõik laenuandjad oma ettevõtte õiguslikust staatusest olenemata kohaldama samu eeskirju ja järgima samu kohustusi, muu hulgas aruandluse osas.</p>	<p>Komitee kutsub komisjoni üles analüüsima täpsemalt mõningaid uusi määratlusi, et tagada teksti selgus. Näiteks tuleks läbi vaadata krediidiandja määratlus, tagamaks, et kõik laenu andvad ettevõtted kuuluvad direktiivi kohaldamisalasse ning on sama liiki tegevuse korral samaväärselt litsentsitud ja nende üle teostatakse samasugust järelevalvet. Et tagada võrdsed tingimused ja pakkuda tarbijatele realselt samal tasemel kaitset, peaksid kõik laenuandjad oma ettevõtte õiguslikust staatusest olenemata kohaldama samu eeskirju ja järgima samu kohustusi, muu hulgas aruandluse osas, välja arvatud tasuta laenude puhul, eeldusel et on tagatud kõigi tarbijakaitsesätete järgimine.</p>

Hääletuse tulemus

Poolt: 88

Vastu: 79

Erapooletuid: 21

KOMPROMISS MUUDATUSETTEPANEKU 3 OSAS**Esitanud:**

PREDA Bogdan

INT/956 – tarbijakrediidilepingud

Punkt 4.10

Seksiooni arvamus	Kompromissettepanek
<p>Komitee märgib, et liigse võlakoormuse tekkepõhjuseid puudutava teabe põhjal on selge, et krediidikulude ülempiirid toovad tarbijatele, eelkõige haavatavatele tarbijatele käegakatsutavat kasu.</p>	<p>Komitee märgib, et liigse võlakoormuse tekkepõhjuseid puudutava teabe põhjal võib öelda, et krediidikulude ülempiirid, mis kehtestatakse vältimaks äärmuslikke hinnakujundustavasid, toovad haavatavatele tarbijatele käegakatsutavat kasu, eeldusel et need ülempiirid on korrektselt kindlaks määratud, lähtudes turu ja potentsiaalse mõju hoolikast analüüsist. Selline meetod peaks tagama, et meetmed on tõepoolest tarbijatele kasulikud, vältides samal ajal vastupidist mõju.</p>

Hääletuse tulemus

Poolt: 82

Vastu: 79

Erapooleitud: 17

KOMPROMISS MUUDATUSETTEPANEKU 4 OSAS

Esitanud:

PREDA Bogdan

INT/956 – tarbijakrediidilepingud

Punkt 1.3

Seksiooni arvamus	Kompromissettepanek
<p>Komitee märgib, et liigse võlakoormuse tekkepõhjuseid puudutava teabe põhjal on selge, et krediidikulude ülempiirid toovad tarbijatele, eelkõige haavatavatele tarbijatele käegakatsutavat kasu. Kuid ettepanekut kehtestada tarbijakrediidi kuludele ülempiirid tuleb tarbijakrediidi direktiivis selge meetodika raames veelgi täpsustada ja ühtlustada, et tagada eri riikidest pärit laenuandjatele võrdsed tingimused.</p>	<p>Komitee märgib, et liigse võlakoormuse tekkepõhjuseid puudutava teabe põhjal võib öelda, et krediidikulude ülempiirid, mis kehtestatakse vältimaks äärmuslikke hinnakujundustavasid, toovad haavatavatele tarbijatele käegakatsutavat kasu, eeldusel et need ülempiirid on korrektselt kindlaks määratud, lähtudes turu ja potentsiaalse lisamõju hoolikast analüüsist. Seega märgib komitee, et tarbijakrediidi direktiivis tuleks sätestada selge ja ühtlustatud meetodika, mida liikmesriigid peaksid kaaluma selliste ülempiiride kehtestamiseks, et vältida ja tõkestada äärmuslikke tavasid, mis võivad põhjustada liigeset võlakoormust. Sellega tagatakse ka võrdsed tingimused eri riikidest pärit laenuandjatele.</p>

Hääletuse tulemus

Poolt: 88

Vastu: 77

Erapooletuid: 15

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus, milles käsitletakse üldist tooteohutust ja millega muudetakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrust (EL) nr 1025/2012 ning tunnistatakse kehtetuks nõukogu direktiiv 87/357/EMÜ ja Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2001/95/EÜ“

(COM(2021) 346 final – 2021/0170 (COD))

(2022/C 105/15)

Raportöör: **Mordechaj Martin SALAMON**

Konsulteerimistaotlus	Euroopa Parlament, 13.9.2021 nõukogu, 23.8.2021
Õiguslik alus	Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 114 lõige 1
Vastutav sektsioon	ühtse turu, tootmise ja tarbimise sektsioon
Vastuvõtmine sektsioonis	30.9.2021
Vastuvõtmine täiskogus	20.10.2021
Täiskogu istungjärk nr	564
Hääletuse tulemus (poolt/vastu/erapooletuid)	231/0/6

1. Järeldused ja soovitused

1.1. Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee kiidab heaks ettepaneku võtta vastu üldine tooteohutuse määrus, kuna see ajakohastab ja võib parandada kehtivat üldise tooteohutuse Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2001/95/EÜ, (1) eelkõige pidades silmas väljakutseid ja uusi arenguid turgudel ja tehnoloogia osas.

1.2. Komitee märgib, et paljud üldise tooteohutuse direktiivi kohaldamisel 20 aasta jooksul saadud õppetunnid on lisatud kavandatavasse raamistikku, mis annab lootust, et tarbijatele tagatakse parem kaitse, eriti kui tooted osutuvad ohtlikuks. Ühtlasi saavad ettevõtjad ja internetipõhised kauplemisskohad suure tõenäosusega kasu selgematest ja ühtlustatud eeskirjadest.

1.3. Komitee toetab ettepanekut võtta vastu üldise tooteohutuse määrus, kuna tunnistab vajadust tagada eri ettevõtjate vahel internetimüügi puhul võrdsed võimalused, eelkõige Euroopa tootjatel ja VKEdel võrdluses välismaiste äriühingutega.

1.4. Komitee märgib, et mõistete „ohutus“ ja „toode“ määratlusi on ajakohastatud, et võtta arvesse turgude ja tehnoloogia arenevat olemust, mistõttu häkitavatest nutikaupadest tulenevate turbeohtude, tarkvarauuenduste puudumise ja kahjulike kemikaalide mõju saab nüüd leevendada. Õiguskindluse suurendamiseks teeb komitee ettepaneku täiendada ohutute toodete määratlust ja mõningaid ohutuse hindamiseks kasutatavaid kriteeriume.

1.5. Komitee toetab internetipõhiste kauplemisskohtadele pandud uusi kohustusi, kuid kahtleb sügavalt selles, kas tarbijate kaitse on piisav, kui täitmise tagamisega seotud püüdlused jäävad jätkuvalt peamiselt riiklike täitevasutuste, mitte platvormide kanda.

1.6. Komitee rõhutab vajadust tagada sujuv koostöö teiste peamiste õigusaktidega, mis hõlmavad samu või lähedasi teemasid, näiteks digiteenuste õigusakt ja digiturgude õigusakt, samuti tootevastutuse direktiivi kavandatud läbivaatamine, eriti seoses erinevate internetipõhiste kauplemisskohtade vastutuse valdkonnaga.

(1) Euroopa Parlamendi ja nõukogu 3. detsembri 2001. aasta direktiiv 2001/95/EÜ üldise tooteohutuse kohta (ELT L 11, 15.1.2002, lk 4).

1.7. Komitee peab kahetsusväärseks, et üldises tooteohutuse määruses ei ole täpsustatud, et internetipõhised kauplemiskohad on toodete importijad või turustajad, sõltuvalt nende tegevusalast ja rollist (digitaalses) tarneahelas, ega sea neile tavapoodidega sarnaseid kohustusi ja vastutust. Komitee soovib rohkem selgust saada vastutusega seotud puudujääkide suhtes.

1.8. Komitee leiab, et turujärelevalvega seotud jõupingutusi tuleb laiendada kõikidele tarbekaupadele ning need peaksid olema euroopa ühised, kooskõlastatud, hästi rahastatud ja ühtlustatud.

1.9. Komitee peab kahetsusväärseks, et liikmesriikidel puudub kohustus koguda ja esitada paremaid andmeid õnnetuste ja vigastuste kohta. Ilma ELi tasandi andmebaasita vigastuste kohta on keerukas tagada üldise tooteohutuse määruse kulutõhusat rakendamist ja pärastpoole teha nõuetekohaseid hindamisi. Seepärast tuleks üldise tooteohutuse määrusega nõuda, et liikmesriigid koguksid ja jagaksid andmeid tarbekaupadega seotud vigastuste kohta, tuginedes ühisele metoodikale.

1.10. Komitee pooldab meetmete vastuvõtmist, et toetada VKEsid, eelkõige mikroettevõtjaid, oma kohustuste täitmisel, hõlmates rahalise toetuse perioodi ning pakkudes selgeid ja kasulikke suuniseid, nõustamist ja asjakohast koolitust, et VKEd ei satuks nõuete täitmise püüdlustes ebasoodsamasse olukorda võrreldes suuremate ettevõtjatega, kellel on paremad ressursid.

2. Komisjoni ettepanek

2.1. Üldise tooteohutuse määrus⁽²⁾ on kooskõlas uue tarbijakaitse tegevuskavaga 2020. aastast⁽³⁾ ja selle eesmärk on järgmine:

- täiendada ja ajakohastada toiduks mittekasutatavate tarbijale mõeldud toodete ohutuse üldraamistikku;
- säilitada oma roll tarbijate turvavõrguna;
- kohandada sätteid uutest tehnoloogiatest ja internetimüügist tulenevate väljakutsetega ning
- tagada ettevõtjatele võrdsed tingimused.

2.2. Kuigi ettepanekuga asendatakse⁽⁴⁾ üldise tooteohutuse direktiiv, jätkatakse selle kohaldamist toiduks mittekasutatavate tarbijale mõeldud toodete suhtes. Kavandatav määrus tagab ka järjepidevuse üldise tooteohutuse direktiiviga,

- nõudes, et tarbijale mõeldud tooted peavad olema ohutud;
- kehtestades ettevõtjatele teatavad kohustused ja
- sisaldades sätteid üldise ohutuse nõuet toetavate standardite väljatöötamiseks.

2.3. Kavandatava määruse eesmärk on ajakohastada praegu direktiivis 2001/95/EÜ sätestatud eeskirju, et tagada turvavõrk kõikidele toodetele, ning samal ajal tagada, et selline kord loob suurema kooskõla, viies ELi ühtlustamisõigusaktide kohaldamisalast välja jäävate toodete (edaspidi „ühtlustamata tooted“) turujärelevalve normid vastavusse normidega, mida kohaldatakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruses (EL) 2019/1020⁽⁵⁾ sätestatud ELi ühtlustamisõigusaktide kohaldamisalasse kuuluvate toodete (edaspidi „ühtlustatud tooted“) suhtes.

⁽²⁾ Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus, milles käsitletakse üldist tooteohutust ja millega muudetakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrust (EL) nr 1025/2012 ning tunnistatakse kehtetuks nõukogu direktiiv 87/357/EMÜ ja Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2001/95/EÜ (2021/0170 (COD)).

⁽³⁾ Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile ja nõukogule „Uus tarbijakaitse tegevuskava. Tarbijate toimetulekuvõime parandamine, et edendada majanduse kestlikku taastumist“ (COM(2020) 696 final).

⁽⁴⁾ Põhjendus 2, üldise tooteohutuse määrus.

⁽⁵⁾ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 20. juuni 2019. aasta määrus (EL) 2019/1020 turujärelevalve ja toodete vastavuse kohta ning millega muudetakse direktiivi 2004/42/EÜ ja määruseid (EÜ) nr 765/2008 ja (EL) nr 305/2011 (ELT L 169, 25.6.2019, lk 1).

3. Üldised märkused

3.1. Komitee peab kiiduväärseks komisjoni algatust vaadata läbi ja ajakohastada üldise tooteohutuse direktiivi osana uuest tarbijakaitse tegevuskavast 2020.–2025. aastaks. Üldise tooteohutuse direktiiv oli ühtsel turul oluline tarbijakaitsealane õigusakt, milles nõuti, et turule toodaks üksnes ohutud tooted ja see toimis turvavõrguna tarbijate jaoks, kes ei saanud kasu valdkondlikematest õigusaktidest. Üldise tooteohutuse määrus säilitab selle olulise rolli.

3.2. Hinnates direktiivi rakendamisest saadud kogemusi ja põhjanevaid muutusi, mis on toodetes ja turgudel toimunud pärast selle vastuvõtmist 2001. aastal, on direktiivi läbivaatamine väga viibinud. Komitee toetab läbivaatamist, sest kuigi direktiiv oli oluline vahend Euroopa tootjatele ja VKEdele võrdsete võimaluste loomise jaoks välismaiste äriühingute suhtes, on vaja jätkata jõupingutusi võrdsete võimaluste ühtlustamiseks, eelkõige seoses internetimüügiga (seda vajadust üldises tooteohutuse määruises tunnustatakse).

3.3. Tarbijatele müüdavate toodete olemus on muutunud sellisel määral, mis tähendab, et endised ohutust ja toodet käsitlevad määratlused ei kehti enam. Ainult tervist ja kehalist puutumatust hõlmav ohutuse määratlus ei vasta enam tegelikule ohule, millega tarbijad võivad kokku puutuda. Komitee tervitab mitmete toote ohutuse hindamise kriteeriumite lisamist artiklisse 7. Komitee märgib siiski kahetsust, et artikli 3 lõikes 2 ei osutata selgelt selle seosele artikliga 7, mis parandaks õiguskindlust.

3.4. Komitee peab kiiduväärseks keskendumist ohutuse mõistele ja küberturvalisuse lisamist nõudena, et toodet saaks pidada ohutuks. Õiguskindluse suurendamiseks teeb komitee ettepaneku sätestada, et küberturvalisust tuleb hinnata igas olukorras ja toote kasutusea jooksul. Pealegi on kehtiv üldise tooteohutuse direktiiv tarbijate kaitsmisel võimetu, kui igapäevastes toodetes leidub kahjulikke kemikaale. Komitee arvates on ilmselge ja vältimatu, et iga tulevane õigusraamistik peab kaitsma tarbijaid ka häkitavatest nutikaupadest tulenevate turbeohtude, tarkvarauuenduste puudumise ja kahjulike kemikaalide eest ning väljendab heameelt selles valdkonnas tehtavate muudatuste üle.

3.5. Vaatamata iseregulatsiooni alastele algatustele kaitse parandamiseks internetis müüdavate ohtlike toodete eest, näitas hiljutine (2020. aasta) uuring, ⁽⁶⁾ et kaks kolmandikku 250 ostetud testtoodetest ei vastanud ELi ohutusalaatele õigusaktidele ja tehnilistele standarditele, seades sel viisil tarbijad ohtu. See annab märku pigem vajadusest tõhusa reguleerimise kui iseregulatsiooni järele. Komitee toetab selles valdkonnas määruse vastuvõtmist ja pooldab internetipõhiste kauplemiskohtadele kehtestatud uusi kohustusi, kuigi hoiatab selle eest, et need ei pruugi olla tarbijate kaitsmiseks täiesti piisavad, kuna suurem vastutus avastamise ja täitmise eest on jätkuvalt täitevasutustel, mitte platvormidel. Komitee peab samuti kahetsusväärseks, et üldises tooteohutuse määruises ei ole täpsustatud, et internetipõhised kauplemiskohad on toodete importijad (või asjakohasel juhul turustajad), sõltuvalt nende tegevusalast ja rollist (digitaalses) tarneahelas, ega sea neile tavapoodidega sarnaseid kohustusi ja vastutust. Komitee kutsub üles välja selgitama platvormide vastutuse juhtudel, kui ükski teine tarneahelas osaleja ei võta meetmeid ohtliku toote vastu.

3.6. Tarbijad kauplevad rohkem internetis, rohkem piiriülelt ning pikemate ja keerukamate tarneahelate kaudu. Praeguse turukontrolli korra raames on rahvusvahelised ja piiriülised volitused napid ning see kujutab endast halvasti rahastatud rägastikku, mis hõlmab ainult teatud liiki kaupu, mis osutab selgelt meetmete rakendamise vajadusele. Komitee usub, et turujärelevalvega seotud jõupingutusi tuleb laiendada kõikidele tarbekaupadele ning need peaksid olema kogu Euroopas ühised, kooskõlastatud, hästi rahastatud ja ühtlustatud. Komitee suhtub soosivalt vahekohtumehhanismi loomisesse – ja komisjoni rolli selles –, et lahendada tõlgendamisel ja/või rakendamisel ikka veel püsivad erinevused riikide vahel. Komitee toetab samuti tugevate koostöösidemete arendamist kogu maailmas ja julgustab osalema rahvusvahelistes algatustes.

3.7. Üldise tooteohutuse direktiiv täidab oma eesmärgi kaitsta tarbijaid üksnes siis, kui see tagab sujuva koosmõju teiste peamiste õigusaktidega, mis hõlmavad samu või lähedasi teemasid. Eriti seoses erinevate internetipõhiste kauplemiskohtade vastutuse küsimusega saavad üldise tooteohutuse määruse versioonid olla edukad üksnes siis, kui need on kooskõlas ning kohandatud digiteenuste õigusakti ja tootevastutuse direktiiviga. Samuti tuleb tagada järjepidevus tehisintellekti käsitleva seadusandliku ettepaneku, kemikaalistrateegia ja ELi ringmajanduse tegevuskavaga. Kuigi üldises tooteohutuse määruises on seosed selgelt välja toodud, soovib komitee erinevate õigusaktide koostalitlusvõime kohta täpsemaid üksikasju, et tagada

⁽⁶⁾ https://www.beuc.eu/publications/beuc-x-2021-004_is_it_safe_to_shop_on_online_marketplaces.pdf, lk 15.

tõhus kaitse kohapeal. Lünkade jätmise oleks vastuvõetamatu. Samuti palub komitee seoses rahvusvahelise koostööga pöörata tähelepanu näiteks OECD, UNCTAD ja WTO rahvusvahelistele algatustele ning julgustab ELi selles valdkonnas esirinda asuma.

3.8. Üldise tooteohutuse direktiiv koostati ettevaatuspõhimõtet arvesse võttes ja komitee kiidab heaks, et see jääb ka üldise tooteohutuse määruse struktuuri tugisambaks. See põhimõte võimaldab rakendada kõige kõrgemal tasandil tarbijakaitset. Komitee leiab, et ettevaatuspõhimõtte juurutamine on tarbijakaitse saavutamisel olulise tähtsusega, tagades samal ajal paindliku kontseptsiooni, mis võimaldab üldisel tooteohutuse määruel kohaneda uue probleemistikuga. Seepärast tuleb alati rakendada ettevaatusabinõusid, kui teaduslikud tõendid keskkonna- või terviseohu kohta on puudulikud, aga kaalul on palju. See muudab ka üldise tooteohutuse direktiivi turvavõrgu toimimise tõhusamaks, pakkudes lahendusi, kui tarbijad on ohus ja valdkondlikes õigusaktides esineb lünki. Ettevaatuspõhimõtte rakendamine muudab ka turujärelevalve terviklikumaks.

4. Konkreetsed märkused

Komitee

4.1. toetab üldise tooteohutuse direktiivi muutmist määruseks, kuna selline valik võimaldab kiiremat ja järjekindlamat rakendamist kogu ELis. Kuigi direktiivi rakendamine oleks võimaldanud eeskirju kohendada kohalike õigusaktidega, suurendaks see nõuete täitmise seotud kulusid ja ebakindlust piiriülelset kauplevate või mitme turu jaoks tootvate ettevõtete jaoks. Senise kogemuse kohaselt teatasid viiest ettevõttest kaks üldise tooteohutuse direktiivi ebaühtlase rakendamisega seotud lisakuludest; (7)

4.2. peab kiiduväärseks õigusakti selgemat ja laiemat kohaldamisala, eelkõige kasutatud toodete turu selgitust ja tutvustust (põhendus 16), selgitust, et toote ohutuse hindamisel tuleb arvesse võtta keskkonnoahtu (põhendus 11), ja tellimuste täitmise teenuse osutaja lisamist määruse kohaldamisalasse, võimaldades tõhusamat turujärelevalvet;

4.3. tunneb heameelt üldises tooteohutuse määruel internetipõhistele kauplemiskohtadele pandud konkreetsete kohustuste üle. Komitee manitseb aga lünki kõrvaldama. Kohustused tuleb täpsemalt määratleda ning eelkõige tuleb kaaluda artikli 5 kohaldamist kauplemiskohtade suhtes ja nende vastutuse laiendamist importija (või asjakohasel juhul turustaja) vastutuse tasemele, et vältida platvormide kõrvalehoidmist üldisest tooteohutuse määruel ja praegusest digiteenuste õigusakti ettepanekust. Soovib kohustada ka internetipõhiseid kauplemiskohti jälgima (teavitama ja käibelt eemaldama) oma vahendajate kaudu müüdavaid tooteid, nagu see on sätestatud digiteenuste õigusaktis, et vabastada riiklikud täitevasutused teavitamise ja lõpliku eemaldamise meetmete rakendamise koormast. Samuti oleks hea selgitada, kuidas kohaldatakse digiteenuste õigusaktist tulenevaid kohustusi üldisele tooteohutuse määruel lisaks või selle täiendusena;

4.4. toetab rangemaid jälgitavusega seotud nõudeid ja rõhutab, et liikmesriikidel peavad tõhusa jälgitavuse tagamiseks olema kättesaadavad õiged vahendid. Tarbijakaitset võivad tugevdada ka komisjoni uued volitused rakendusmeetmete vastuvõtmise ja konkreetsete jälgitavusnõuete kehtestamise kohta;

4.5. toetab tagasinõudmise protsesside tugevdamist, kuid leiab, et tagasinõudmise teate avaldamine peaks alati olema kohustuslik. Kui tarbija on eseme ostnud ja selle edasi kinkinud või ostnud selle kasutatud kaupade müügikohast, võib muidu hästitoimiv otseste tagasinõudmise teadete süsteem ostjate jaoks osutada ebaõnnestunuks, kuna toote tegelik kasutaja ei saa otsest tagasinõudmise teadet;

4.6. peab kahetsusväärseks, et liikmesriikidel puudub kohustus koguda ja esitada paremaid andmeid õnnetuste ja vigastuste kohta, ehkki ELi tasandi andmebaas vigastuste kohta hõlbustaks üldise tooteohutuse määruel kulutõhusat rakendamist ja edasisi nõuetekohaseid hindamisi. RAPEXi andmete kasutamine tarbijate vigastuste hulga hindamiseks on problemaatiline, kuna suurima vigastuste arvuga seotud tooterühmad ei ole RAPEXi teadetega piisavas korrelatsioonis. Seda on rõhutatud ka mõjuhindangu taustauuringus, milles leitakse, et RAPEXi andmeid ei saa kasutada lihtsalt tarbe kaupade

(7) Üldise tooteohutuse määrus, lk 13.

ohutusega seotud suundumuste näitajana⁽⁸⁾. Seepärast tuleks üldise tooteohutuse määrusega nõuda, et liikmesriigid koguksid ja jagaksid andmeid tarbekaupadega seotud vigastuste kohta ühise metoodika alusel, eesmärgiga luua ühtset turgu hõlmav esinduslik andmebaas. Ühtse turu programm võiks pakkuda tugeva finantsbaasi toodetega seotud vigastuste üleeuroopaliseks järelevalveks. Selle koormuse lükkamine ettevõtjatele ilma selge üleeuroopalise jõustamisstrateegiata, nagu ettepanekus on kavandatud, ei ole tõenäoliselt rahuldav;

4.7. on seisukohal, et üldise tooteohutuse määrus peaks võimaldama kehtestada kemikaaliohutuse kriteeriumid toodetele, millele õigusakt kohaldub. Kehtivas üldises tooteohutuse direktiivis puudub ohutu toote määratlus kemikaalide puhul. Pole teada, kas määrus toob sellega seoses rohkem selgust. Näiteks keelab EL vähki tekitavad kemikaalid mänguasjades, kuid mitte lapsehooldustoodetes, kuigi kokkupuuteohu on sageli sarnane. Komisjoni eesmärki liikuda mürgivaba keskkonna suunas, mis on väljendatud kestlikkust toetavas kemikaalistrateegias ja mida toetab komitee,⁽⁹⁾ tuleb teostada üldise tooteohutuse määruse⁽¹⁰⁾ rakendamise osana;

4.8. toetab asjaolu, et tarbijaohutust mõjutavad küberturvalisuse riskid on hõlmatud määruse kohase ohutuskontseptsiooniga. See hõlmab kasutuse nõuetekohasuse mõiste siseseviimise õigel ajal – kuna tarkvarauuendused muudavad toodet, tuleb seda aeg-ajalt üle vaadata. See on muutumas asjakohasemaks, kuna üha rohkem tarbekaupu on omavahel seotud, mis suurendab häkkimise ja väärkasutuse ohtu, tuues kaasa võimalikud ohutusriskid. Ohutu toote määratlus peaks sisaldama selget viidet sellistele nõuetele ja kriteeriumitele;

4.9. on seisukohal, et turujärelevalve peab olema sektorite lõikes võimalikult ühtsel tasemel. Muudatusi tuleb hoolikalt uurida, tagamaks, et täitevasutuste jaoks (kõikides hõlmatud sektorites) on kättesaadavad piisavad vahendid ja et neil on ka tugev side tolliliiduga. Rõhuasetus ohutuspõhisele turujärelevalvele on hea, kuid ülioluline on, et ametiasutused teeksid ka piisavaid pistelisi kontrole, et optimeerida kaitset ja hoida ära tarbijate kahjustamine. Vastasel korral avastatakse ohtlikud tooted, mille ohust ei olda teadlikud, alles pärast seda, kui need on tarbijatele juba kahju tekitanud;

4.10. on veendunud, et erinevate tooteohutusala vahendite mõisted, terminid ja süsteemid tuleb kooskõlla viia, võimaldades samal ajal vajalikke erisusi olenevalt konkreetsest tootekategooriast (mänguasjad, kosmeetika, elektroonika jne);

4.11. tunneb heameelt asjaolu üle, et tugevdatakse ohutute standardite määratlusi kogu standardimisprotsessis, nii et standardid koostatakse õigel ajal ja liikmesriikidel on võimalus vaidlustada standardeid, mis ei taga tarbijaohutust ega täida seega ettenähtud eesmärki. Tagamaks, et standardimine vastaks tarbijate vajadustele ja seda ei kasutataks väikeste osalejate turult väljatõrjumiseks, on jätkuvalt väga oluline toetada tarbijate ja VKEde sektori esindatust Euroopa standardimises⁽¹¹⁾;

4.12. tunneb heameelt asjaolu üle, et üldises tooteohutuse määruses sätestatud kohustused kehtivad kõigile ettevõtjatele olenemata nende suuruselt, juurutades põhimõtet, et ohutusele ei või kohaldada leebemaid nõudeid ja et iga tarbekaup peab olema ohutu. Peab siiski kahetsusväärseks, et VKEde seisukohad jäid konsulteerimise etapis alaesindatuks, süvendades turul juba esinevaid moonutusi. Märgeb lisaks, et mõjuhinnangu 3. peatükis „Finantsmõju“ esitatud arvnäitajad olid ligikaudsed. Edasiste moonutuste vältimiseks soovib komitee, et põhilised tulemusnäitajad, mille liikmesriigid edastavad kord aastas (artikli 22 lõike 1 kohaselt), kvantifitseerisid VKEdele ja mikroettevõtjatele avalduva mõju;

⁽⁸⁾ https://ec.europa.eu/info/files/study-support-preparation-evaluation-gpsd-well-impact-assessment-its-revision-part-1-evaluation_et, lk 40.

⁽⁹⁾ ELT C 286, 16.7.2021, lk 181.

⁽¹⁰⁾ <https://webapi2016.eesc.europa.eu/v1/documents/eesc-2020-05343-00-00-ac-tra-et.docx/content>.

⁽¹¹⁾ ELT L 316, 14.11.2012, lk 12, III lisa.

4.13. tunnistab, et need meetmed võivad mõjutada VKEsid ja eelkõige mikroettevõtjaid ebaproportsionaalselt, kuna nende käive on väiksem ja kohustuste rakendamiseks on vähem inimkapitali⁽¹²⁾. Komitee tunneb heameelt asjaolu üle, et praeguses õigusraamistikus käsitletakse mõnd nende konkreetset vajadust, eelkõige järgmiste vahendite abil: sanktsioonirežiim, mis võtab karistuste määramisel arvesse ettevõtja suurust (artikli 40 lõike 2 punkt h) ja pooldab proportsionaalseid karistusi; ja riskipõhine turujärelevalvesüsteem, mis ei sea väiksemaid ettevõtteid ebasoodsasse olukorda⁽¹³⁾. Komitee pooldab siiski meetmete vastuvõtmist, et toetada VKEsid, eelkõige mikroettevõtjaid, oma kohustuste täitmisel, sealhulgas rahalise toetuse periood ning selgete ja kasulike suuniste, nõustamise ja asjakohase koolituse pakkumine, et VKEd ei satuks nõuete täitmise püüdlustes ebasoodsamasse olukorda võrreldes suuremate ettevõtjatega, kellel on paremad ressursid;

4.14. tunneb heameelt asjaolu üle, et kõigil tarbijatel saab olema juurdepääs teabele toote identifitseerimise, ohu iseloomu ja võetud meetmete kohta,⁽¹⁴⁾ eelkõige Safety Gate'i portaali⁽¹⁵⁾ kaudu konsulteerides, kuid hoiatab, et selle tulemusena ei tohiks nõuda tarbijatelt, et nad ise maandaksid riske, omandades asjaomased teadmised enne ostu sooritamist (seda kontekstis, mida võib tõlgendada kui „tarbija põhjendatud ootused ohutuse suhtes“ (artikli 7 lõike 3 punkt i). Lisaks peaksid andmebaasid ja teated olema kergesti juurdepääsetavad nii haavatavatele tarbijatele kui ka puuetega tarbijatele;

4.15. märgib, et artikli 8 lõikes 11 nõutakse, et tootjad kasutaksid ohtlikest toodetest teatamise portaali ettevõtjatele, et tarbijaid viivitamatult hoiatada nende tervist ja ohutust ähvardava ohtu eest ning et teavitada turujärelevalveasutusi. Komitee kordab, et määrus peab konkreetselt tagama, et asjaolu, et see teave tehakse kättesaadavaks, ei kohusta tarbijaid otseselt ega kaudselt andmebaasiga konsulteerima, mis võib mõjutada seda, kas toodet peetakse ohutuks või mitte. Lisaks peaksid teated olema kergesti juurdepääsetavad haavatavatele tarbijatele ja puuetega tarbijatele;

4.16. ootab selgemat piiritlemist ja üksikasju selle kohta, mil viisil erineb Safety Gate (artikkel 24, liikmesriikide esitatavad teated) ohtlikest toodetest teatamise portaalist ettevõtjatele (artikkel 25, ettevõtjad esitavad täitevasutustele ja tarbijatele teabe oma toodete ohutuse kohta) ning kuidas need portaalid saaksid koos toimida;

4.17. tunneb heameelt selle üle, et tarbijatele on antud võimalus esitada kaebusi riiklikele ametiasutustele,⁽¹⁶⁾ samuti võimalus teavitada Safety Gate'i portaali ohtudest,⁽¹⁷⁾ mida tuleb lähemalt uurida. Komitee nõuab piisava rahastamise tagamist, et kõiki asjaomaseid kaebusi saaks nõuetekohaselt uurida ja aidata kaasa tõhusale tarbijakaitsele. Komitee tunneb heameelt, et selline kaebuste lahendamise mehhanism seotakse tootja kohustusega saadud kaebusi uurida (artikli 8 lõige 2) ja rakendada parandusmeetmeid, kui nad arvavad või neil on põhjust uskuda, et toode, mille nad on turule lasknud, võib olla ohtlik (artikli 8 lõige 10).

Brüssel, 20. oktoober 2021

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Christa SCHWENG

⁽¹²⁾ Study to support the preparation of an evaluation of the General Product Safety Directive as well as of an impact assessment on its potential revision, lk 11 ja lk 320. Vt ka määruse ettepanek (COM (2021) 346 final), lk 13.

⁽¹³⁾ ELT L 316, 14.11.2012, lk 12, III lisa.

⁽¹⁴⁾ Artikkel 31.

⁽¹⁵⁾ Artikli 32 lõige 1.

⁽¹⁶⁾ Artikli 31 lõige 4.

⁽¹⁷⁾ Artikli 32 lõige 2.

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Ettepanek: nõukogu määrus, millega peatatakse ajutiselt ühise tollitariifistiku ühepoolsete maksumäärade kohaldamine teatavate tööstustoodete impordi suhtes Kanaari saartele“

(COM(2021) 392 final – 2021/0209 (CNS))

(2022/C 105/16)

Raportöör: **Tymoteusz Adam ZYCH**

Konsulterimistaotlus	nõukogu, 15.9.2021
Õiguslik alus	Euroopa Liidu toimimise lepingu artikkel 304
Vastutav sektsioon	ühtse turu, tootmise ja tarbimise sektsioon
Vastuvõtmine sektsioonis	21.9.2021
Vastuvõtmine täiskogus	20.10.2021
Täiskogu istungjärk nr	564
Hääletuse tulemus (poolt/vastu/erapooletuid)	101/0/2

1. Järeldused ja soovitused

1.1. Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee toetab Euroopa Komisjoni ettepanekut, arvestades selle suurt sotsiaal-majanduslikku tähtsust piirkonna jaoks ja liidu õigust see vastu võtta seoses tema pädevusega reguleerida tollimakse.

1.2. Lisaks nõukogu määrusega (EL) nr 1386/2011⁽¹⁾ hõlmatud tootekategooriatele laiendati ettepanekut seitsmele uuele kategooriale, mis kuuluvad CN-koodide 3903 19, 5603 94, 5604 10, 7326 90, 7607 20, 8441 40 ja 8479 90 alla (tööstuses kasutatavad masinad ja toorained).

1.3. Ühepoolsete tollimaksude kohaldamise peatamist tööstustoodete impordi suhtes ja sellega hõlmatud tootekategooriate laiendamist peetakse kasulikuks Kanaari saarte majandusele, mis on COVID-19 pandeemia tõttu kannud teiste ELi piirkondadega võrreldes erilist majanduslikku kahju, eelkõige mis puudutab omamaise SKP mahtu.

1.4. Lõppkasutuse kontrolli kehtestamine kooskõlas liidu tolliseadustiku eeskirjade ja selle rakendussätetega on selles kontekstis väljakujunenud menetlus, mis ei tekita piirkondlikele ja kohalikele ametiasutustele või ettevõtjatele märkimisväärset täiendavat halduskoormust.

1.5. Komitee rõhutab, et nii uute õiguslike lahenduste kasutuselevõtmine kui ka kehtivate säilitamine äärepoolseimate piirkondade toetamiseks on nende majanduskasvu, siseturu tasakaalustamise ja kohalikus sektoris töökohtade loomise seisukohast väga olulised.

1.6. Komitee arvates tuleks kavandatud peatamine kehtestada mitmeaastaseks perioodiks, et võimaldada ettevõtetel teha pikaajalisi investeerimisotsuseid.

2. Taust

2.1. Kanaari saared on Hispaania autonoomne piirkond, mille kogupindala on ligikaudu 7 446,95 km² ja mis moodustab Atlandi ookeanis kolmeteistkümnest saarest koosneva saarestiku, mis jääb umbes 1 000 km kaugusele Pürenee poolsaare rannikust. See on üks Euroopa Liidu äärepoolsemaid piirkondi, mis kuulub äärepoolseimate piirkondade rühma ning moodustab koos Selvagensi saarte, Cabo Verde, Madeira ja Assooride saarestikuga geograafilise piirkonna nimega Makaroneesia.

⁽¹⁾ Nõukogu 19. detsembri 2011. aasta määrus (EL) nr 1386/2011, millega peatatakse ajutiselt ühise tollitariifistiku ühepoolsete maksumäärade kohaldamine teatavate tööstustoodete impordi suhtes Kanaari saartele (ELT L 345, 29.12.2011, lk 1).

2.2. Elanikke on seal praegu ligikaudu 2 175 952. Kaks kõige suurema rahvaarvuga saart on Tenerife (904 713) ja Gran Canaria (846 717), kus elab üle 80 % kogu elanikkonnast. Nii suur elanikkonna kontsentratsioon ainult kahel saarel kolmeteistkümnest on üks piirkonna sotsiaal-majanduslike probleemide, sealhulgas väljarände kõrge määra põhjus.

3. Komisjoni ettepaneku eesmärk

3.1. Komitee juhib tähelepanu sellele, et ELi toimimise lepingu artikli 349 alusel nähakse määrusega (EL) nr 1386/2011 Kanaari saartele kui ühele Euroopa Liidu äärepoolseimale piirkonnale ette konkreetsed tollimeetmed – ühise tollitariifistiku ühepoolsete maksumäärade ajutine peatamine teatavate tööstustoodete impordi suhtes.

3.2. Määruses (EL) nr 1386/2011 sätestatud meetmed, mille eesmärk oli tugevdada kohalike ettevõtjate konkurentsivõimet ja tagada seeläbi stabiilsem tööhõive saartel, aeguvad 31. detsembril 2021. Hispaania valitsus taotles 2021. aasta aprillis mitme toote puhul ühise tollitariifistiku ühepoolsete maksumäärade kohaldamise peatamise pikendamist. Taotluse kohaselt on piirkonna struktuursed ja püsivad piirangud jätkuvalt seotud eraldatuse ning turu väiksuse ja killustatusega. Samuti ei saa saared Euroopa integratsioonist kasu samal määral kui Euroopa mandriosa piirkonnad. Ettepanekus käsitletud kohaldamise peatamise kava eesmärk on vähendada kõnealuseid piiranguid Kanaari saarte turul. Lisaks on Hispaania valitsus COVID-19 pandeemia põhjustatud majanduskriisi tõttu taotlenud ka ühise tollitariifistiku maksumäärade peatamist seitsme uue tootekategooria puhul.

3.3. Komisjoni ettepaneku eesmärk on toetada Hispaania äärepoolseimat piirkonda tuginemisel tema ressursidele, et võimaldada majanduskasvu ja töökohtade loomist kohalikus sektoris. Ettepanek täiendab kõrvalisele asukohale ja saarelisele asendile vastavate valikmeetmete programmi (POSEI), mille kaudu toetatakse primaarsektorit ja toorainete tootmist, samuti Euroopa Merendus- ja Kalandusfondi (EMKF) ning Euroopa Regionaalarengu Fondi (ERF) spetsiaalsete lisaeralduste rahastamist.

3.4. Komisjoni ettepanek on kooskõlas liidu poliitikaga, eelkõige äärepoolseimaid piirkondi käsitleva üldise poliitika ning rahvusvahelise kaubanduspoliitika, konkurents-, keskkonna-, ettevõtlus-, arengu- ja välispoliitikaga.

3.5. See võimaldab ettevõtjatel 1. jaanuarist 2022 kuni 31. detsembrini 2031 importida teatavaid tooraineid, varuosi, osiseid ja kapitalikaupu tollimaksuvabalt tänu maksumäärade ajutisele peatamisele.

4. Üldised märkused

4.1. Komitee avaldab määruse muutmise ettepaneku üle heameelt ja märgib, et selles ettenähtud erimeetmed saab vastu võtta ka seadmata ohtu liidu õiguskorra terviklikkust ja sidusust, sealhulgas siseturgu ja ühist poliitikat. Komitee arvates aitab see muudatus parandada siseturu tasakaalu.

4.2. Komitee on korduvalt rõhutanud, et saarepiirkondade olukord on palju keerulisem kui ühenduse muudes osades, eriti võrreldes mandriga. Neis valitsevad rasked ja püsivad geograafilised, demograafilised ja looduslikud tingimused, näiteks eraldatus mandriosast; piiratud maismaaosa; suur sõltuvus kulukast õhu- ja meretranspordist; rahvastiku vähenemine ja raskused tööturul; tootmise koondumine väikestesse ja mikroettevõtetesse, mis on majanduslike muutuste dünaamika suhtes vähem vastupidavad kui suuremad ettevõtted; piiratud võimalused saada kasu Euroopa ühtsest turust ja konkurentsivõimelistest majandussuhetest.

4.3. Piiratud transpordivõimalused ja suuremad turustuskulud tähendavad ettevõtetele suuremaid tootmiskulusid võrreldes mandril asutatud ettevõtetega, tuues otseselt kaasa konkurentsivõime vähenemise. See tekitab kohalikele ettevõtetele raskusi klientide leidmisel väljaspool riigipiire ja sunnib tööstussektorit keskenduma tootmistegevuse kohalikule turule. Komitee leiab, et liidu tollipoliitikas tuleks arvestada saarepiirkondade raske majandusliku olukorraga ning võtta asjakohaseid meetmeid, et parandada nende võimalusi ja konkurentsivõimet võrreldes Euroopa mandriosaga.

4.4. Komitee juhib tähelepanu asjaolule, et turism on paljude saarepiirkondade majandusliku stabiilsuse võtmetegur ning see sektor on ka Kanaari saarte peamine majandusressurs. Sissetuleva turismi osakaal Kanaari saarte SKPs oli 2018. aastal 28 %, näidates kasvutrendi. 2017. aastal oli Kanaari saartele saabuvate turistide arv väga lähedal 16 miljoni piiri ületamisele, olles ligikaudu miljon rohkem kui 2016. aastal, samal ajal kui 2019. aastal reisis Kanaari saartele 15,11 miljonit inimest.

4.5. Kuigi turismi esiletõus on toonud kaasa majanduskasvu, on oluline meeles pidada, et majanduse nii tugeval tuginemisel turismile on puudusi, mis ilmnesid selgelt COVID-19 pandeemia puhkedes. Hispaania statistikaameti avaldatud andmete kohaselt vähenes välisturistide arv Kanaari saartel 2020. aastal enam kui 70 %, mil saarestikku saabus ainult 3,78 miljonit inimest. Piirkonna turismitulu vähenes sama protsendi võrra, nii et turismilt teeniti eelmisel aastal umbes 4 miljardit eurot. Suurim langus registreeriti Lanzarote saarel (73,7 %), väikseim Tenerifel (66,4 %). Vähene turismitegevus Kanaari saartel tõi 2020. aastal kaasa SKP vähenemise hinnanguliselt ligikaudu 20 %. Peale selle toimus langus ehitus- ja tööstustegevuses, mis 2019. aastaga võrreldes vähenes 13 %. Tuleb rõhutada, et ülemaailmse tervisekriisi pikaajalised tagajärjed avaldavad veel kaua mõju ning Euroopa turismitööstus jääb prognooside kohaselt alla 2019. aasta taseme kuni 2023. aastani ⁽²⁾.

4.6. COVID-19 kriisi tõttu on ka tööpuudus Kanaari saartel märkimisväärselt suurenenud. 2020. aasta esimeses kvartalis oli see 18,89 %, kasvades aasta jooksul 25,42 %-ni, mis on tunduvalt rohkem kui liikmesriikide ja liidu keskmine (vastavalt 15,5 % ja 7,1 %) (Eurostat, 2021).

4.7. Komitee märgib, et ettepanek on kooskõlas liidu poliitikaga, mille üks põhieesmärke on territoriaalne, majanduslik ja sotsiaalne ühtekuuluvus ning millega püütakse hästi juhitud majanduspoliitika abil tugevdada ühendust nii, et äärepoolseimatel piirkondadel oleksid samaväärsed arenguvõimalused ja juurdepääs parematele elutingimustele. ELi toimimise lepingu artikli 174 kohaselt tunnistatakse, et saarte piirkonnad vajavad erilist tähelepanu oma ebasoodsa olukorra tõttu.

4.8. Komitee märgib, et energiahindade tõus viimase kahe aasta jooksul ja selle mõju transpordi üldkuludele on kahtlemata aidanud kaasa saartel asuva tööstuse konkurentsivõime edasisele alanemisele. Lisaks ei ole 1991. aastal kehtestatud ühepoolsete maksumäärade peatamisest saadav kasu enam nii tõhus. Selle tulemusena on vähenenud kohaliku tööstuse konkurentsivõime võrreldes konkurentidega Hispaanias ja Euroopa Liidu mandripiirkondades. Olles teadlik Kanaari saarte piirkonna geograafilistest ja majanduslikest iseärasustest, tuleks komitee arvates toetada meetmeid, mille eesmärk on leevendada kõnealuste tingimuste ebasoodsat mõju.

4.9. Komitee märgib, et pakutud lahendus võiks aidata märkimisväärselt kaasa Euroopa Liidu selle osa majandusliku stabiilsuse säilitamisele ning et peatamise lõpetamine avaldaks turule inflatsioonisurvet, mis pikemas plaanis ohustaks saarte juba niigi kesist tööstusbaasi ja suurendaks seega erinevusi ülejäänud ELiga.

4.10. Komitee arvates tuleks toetada ka juba korduvalt kohaldatavat lahendust, mille kohaselt tuleks tariifsete meetmete tingimuseks seada toodete lõppkasutus, et kasu saaksid üksnes Kanaari saarte territooriumil asuvad ettevõtjad.

4.11. Komitee juhib siiski tähelepanu võimalikele kaubandusraskustele Kanaari saarte piirkonnas – või veelgi laiemalt kogu ELis –, kuna kavandatava õigusakti artikli 4 lõikes 1 kasutatud mõistet „kaubandushäire“ ei ole määratletud. Kaubandushäirete tekkimisel on komisjonil õigus ühepoolsete tollimaksude kohaldamise peatamine ajutiselt tühistada, millel oleks mitmeid majanduslikke tagajärgi piirkonnale ja kohalikele ettevõtetele. Komitee juhib tähelepanu vajadusele määratleda see mõiste täpselt nii kvalitatiivses kui ka kvantitatiivses mõttes.

Brüssel, 20. oktoober 2021

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Christa SCHWENG

⁽²⁾ <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/et/sheet/126/tourism>

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemadel „Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile ja nõukogule „Täielikult toimiva ja vastupidava Schengeni ala loomise strateegia““

(COM(2021) 277 final)

ja

„Ettepanek: nõukogu määrus Schengeni *acquis*’ kohaldamise hindamis- ja järelevalvemehhanismi loomise ja toimimise ning määruse (EL) nr 1053/2013 kehtetuks tunnistamise kohta“

(COM(2021) 278 final – 2021/0140 (CNS))

(2022/C 105/17)

Raportöör: **Ionuț SIBIAN**

Konsulteerimistaotlus	Euroopa Komisjon, 10.8.2021
Õiguslik alus	Euroopa Liidu toimimise lepingu artikkel 304
Vastutav seksioon	tööhõive, sotsiaalküsimuste ja kodakondsuse seksioon
Vastuvõtmine seksioonis	6.10.2021
Vastuvõtmine täiskogus	20.10.2021
Täiskogu istungjärk nr	564
Hääletuse tulemus (poolt/vastu/erapooletuid)	232/1/5

1. Järeldused ja soovitused

1.1. Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee peab komisjoni täielikult toimiva ja vastupidava Schengeni ala loomise strateegiat kiiduväärseks.

1.2. Komitee kinnitab veel kord oma 17. veebruari 2016. aasta resolutsioonis väljendatud täielikku toetust Schengeni koostöö aluseks olevatele põhimõtetele: aluslepingutes sätestatud põhivabaduste takistamatule teostamisele vabadusel, turvalisusel ja õigusel rajaneval ühisel alal ning vajadusele tugevdada ühist vastutust ja solidaarsust välispiiride haldamisel.

1.3. Komitee kordab, et ELi piirihaldus-, koostalitlusvõime, rände- ja varjupaigahaldusalase poliitika ning politsei- ja kriminaalõiguslase koostöö kujundamisel ja rakendamisel on Euroopa Liit ja selle liikmesriigid alati seotud Euroopa Liidu põhiõiguste hartaga, mille sätteid on nad kohustatud mitte üksnes järgima, vaid ka edendama.

1.4. Komiteele teevad sügavat muret teated põhiõiguste rikkumiste kohta ELi välispiiridel ning ta kutsub komisjoni ja Euroopa Piiri- ja Rannikuvalve Ametit (Frontex) üles rakendama viivitamata meetmeid olukorra parandamiseks ja jälgimiseks ning võtma järelmeetmeid seoses põhiõiguste rikkumise teadetega ning tagama, et Euroopa piiri- ja rannikuvalve määruses sätestatud aruandlusmehhanisme rakendatakse tõhusalt. Komitee kutsub üles tugevdama põhiõiguste nõuandefoorumit ja kaasama sellesse komitee kaudu organiseeritud kodanikuühiskonna.

1.5. Komitee väljendab muret piirikontrolli poolpüsiva taaskehtestamise pärast mõne liikmesriigi sisepiiridel ning selle negatiivse majandusliku ja sotsiaalse mõju pärast ELi kodanikele, ettevõtetele ning eelkõige piirialatöötajatele, piirikogukondadele ja euroregioonidele. Komitee kutsub komisjoni üles regulaarselt hoolikalt jälgima ja hindama selle taaskehtestamise vajalikkust ja proportsionaalsust ning rakendama vajaduse korral meetmeid. Komitee kiidab heaks komisjoni väljendatud kavatsuse kasutada kergemini oma jõustamisvolitusi, kui Schengeni hindamised annavad põhjust selliseid meetmeid rakendada.

1.6. Komitee väljendab muret selle pärast, et liikmesriigid Küpros, Rumeenia, Bulgaaria ja Horvaatia on jätkuvalt Schengeni *acquis*’ täielikust kohaldamisest välja jäetud. Komitee kutsub koos komisjoniga nõukogu üles võtma selles valdkonnas kiireid ja otsustavaid meetmeid.

1.7. Komitee märgib, et paljud strateegiasse hõlmatud aspektid on endiselt seadusandlikud ettepanekud. Komitee soovib juhtida tähelepanu sellele, et on esitanud mõne sellise ettepaneku, eelkõige uue rände- ja varjupaigaleppe ning koostalitlusvõime kohta eraldi arvamused. Komitee palub komisjonil neid arvamusi asjakohaselt arvesse võtta.

1.8. Komitee märgib, et paljud leppe aspektid sõltuvad hiljuti vastuvõetud õigusaktide, eelkõige koostalitlusvõimet käsitleva määruse ning Euroopa piiri- ja rannikuvalvet käsitleva teise määruse õigeaegsest rakendamisest. Komitee väljendab muret selles osas tehtavate edusammude pärast ja kutsub komisjoni üles hoolikalt jälgima mis tahes viivitusi ja eelarve ületamist ning nendega tõhusalt tegelema.

1.9. Komitee peab positiivseteks ettepanekuid Schengeni hindamismehhanismi toimivuse parandamiseks, eelkõige mis puutub kiirematesse järelemeetmetesse, suuremasse koostoimesse haavatavuse hindamismehhanismiga ning suuremasse ja horisontaalsemasse tähelepanusse inimõigustele, sh Euroopa Liidu Põhiõiguste Ametile kavandatud roll. Siiski tuleb tagada, et Schengeni hindamismehhanism ei politiseeriks tehnilisemat laadi küsimusi.

1.10. Komitee on arvamusel, et Schengeni foorum võib anda poliitilise tõe Schengeni ala kaitsmiseks ja arendamiseks, kuid hoiatab, et see ei tohi kaasa tuua tagasipöördumist Schengeni valitsustevahelise mineviku juurde, mil valitsustevahelises ja läbipaistmatus kahjustasid toimimist. Teisi ELi institutsioone ja komiteed tuleks alati kursis hoida ning neil peaks olema võimalik osaleda.

1.11. Komitee on teadlik, et sellega seotud politsei- ja kriminaalõiguslase koostöö valdkonnad, sealhulgas tõhustatud koostöö terrorismi ennetamisel, on äärmiselt olulised, et ELi kodanikud ja liikmesriigid usaldaksid Schengeni ala. Selline koostöö peaks alati eeldama põhiõiguste täielikku järgimist kõikides liikmesriikides, sealhulgas sõltumatu kohtusüsteemi kaitsmist, et võimaldada vastastikust usaldust tagavatel vahenditel, näiteks Euroopa vahistamismäärusel, nõuetekohaselt toimida.

1.12. Komitee on kindlalt veendunud, et koostöö kolmandate riikidega ei tohiks keskenduda üksnes rände- ja varjupaigakontrollile, vaid peaks tuginema tõelisele partnerlusele, mille eesmärk on ühtlasi parandada rändajate ja pagulaste, eelkõige inimkaubanduse ohvrite olukorda kolmandates riikides, ning peaks püüdma tegeleda rände algpõhjustega, edendades turvalist ja seaduslikku rännet.

1.13. Nagu rõhutas komisjoni president Ursula von der Leyen 2021. aasta kõnes olukorrast Euroopa Liidus, on äärmiselt oluline leppida kokku ühises Euroopa välispiiride haldamise, rände- ja varjupaigasüsteemis, et kolmandad riigid ei saaks ühtsuse puudumist ära kasutada.

2. Arvamuse taust

2.1. 1985. aastal sõlmisid mitu liikmesriiki rahvusvahelise Schengeni lepingu, otsustades kaotada kõik piirikontrollid oma sisepiiridel. 1990. aasta Schengeni konventsiooniga sätestati vajalikud kõrvalmeetmed, mille eesmärk oli tasakaalustada kontrolli kaotamisest tulenevat välismõju.

2.2. Amsterdami lepinguga integreeriti Schengeni *acquis* ELi õiguskorda ja reguleeriti Ühendkuningriigi, Iirimaa ja Taani eriolukorda.

2.3. Kahepoolsete lepingute sõlmimine Norra, Islandi, Šveitsi ja Liechtensteiniga on võimaldanud neil riikidel osaleda Schengeni koostöös.

2.4. Bulgaaria, Rumeenia ja Horvaatia osalevad osas Schengeni *acquis'* sätetes, kuid piirikontrolli kaotamine nende sisepiiridel nõuab nõukogu ühehäälselt otsust. Nõukogu on keeldunud seda otsust vastu võtmast, kuigi komisjoni arvates on need riigid selleks tehniliselt valmis.

2.5. Pärast Schengeni *acquis'* lisamist ELi õiguskorda on see üha edasi arenenud, eelkõige seoses Schengeni piirieskirjade, viisaeskirja ning Euroopa piiri- ja rannikuvalve määruse vastuvõtmisega. Koostööd piiride, viisade, rände ja varjupaiga valdkondades toetavad mitmed ulatuslikud teabevahetuseks mõeldud IT-andmebaasid (SIS, VIS, Eurodac, EES, ETIAS, ECRIS-TCN-süsteem), mis on praegu koostalitlusvõimelised.

2.6. Kuigi vastutus on jagatud, jäävad konkreetset liikmesriigid vastutama oma asjaomase välispiiriosa eest, mis tähendab seda, et ühe liikmesriigi välispiiri haldamisega seotud puudujäägid mõjutavad tõenäoliselt tõsiselt kogu vabadusel, turvalisusel ja õigusel rajanevat ala.

2.7. Viimase viie aasta jooksul on Schengeni ala olnud märkimisväärse surve all, sest mõni liikmesriik on korduvalt ja jätkuvalt taaskehtestanud sisepiiridel piirikontrolli. See toimus reageeringuna 2015. aasta pagulaste ja rändega seotud olukorrale ning terrorivägivalla ohule Euroopas.

2.8. COVID-19 pandeemia tõi kaasa piiride edasise sulgemise ja isikute vaba liikumise piiramise.

2.9. Vastuseks 2015. aasta pagulaste ja rändega seotud olukorrale reformiti 2016. aastal Euroopa Liidu Liikmesriikide Välispiiril Tehtava Operatiivkoostöö Juhtimise Euroopa Agentuuri (Frontex), mille nimetuseks sai Euroopa Piiri- ja Rannikuvalve Amet, ning seda tugevdati veelgi 2019. aastal.

2.10. Uues rände- ja varjupaigaleppes kinnitas Euroopa Komisjon, et integreeritud piirihaldus on „hädavajalik poliitikavahend“ Schengeni ala terviklikkuse tagamiseks ja „tervikliku rändepoliitika oluline osa“. Ta kuulutas välja eraldi Schengeni ala tuleviku strateegia, mis avaldati 2. juunil 2021.

2.11. Strateegia eesmärk on muuta Schengeni ala tugevamaks ja vastupidavamaks. See annab ülevaate probleemidest, millega Schengeni ala on viimastel aastatel silmitsi seisnud, sealhulgas pandeemiakriisi ajal, ning näeb ette edasised sammud, mis säilitavad Schengeni ala eelised.

2.12. Strateegia eesmärgid on järgmised:

1) **tagada ELi välispiiride tulemuslik haldamine;**

2) **sisemiselt tugevdada Schengeni ala;**

3) **parandada valmisolekut ja juhtimist;**

4) **viia lõpule Schengeni ala loomine.**

2.13. Uue strateegiaga kaasneb ettepanek võtta vastu nõukogu määrus Schengeni *acquis'* kohaldamise hindamis- ja järelevalvemehhanismi loomise ja toimimise ning määruse (EL) nr 1053/2013 kehtetuks tunnistamise kohta ⁽¹⁾.

2.14. Komisjon teeb ettepaneku Schengeni hindamis- ja järelevalvemehhanism läbi vaadata. Muudatused hõlmavad hindamisprotsessi kiirendamist ja kiirmenetlust oluliste puuduste korral, mis võivad Schengeni ala tervikuna ohtu seada.

3. Üldised märkused

3.1. Nüüdisaegne ja tulemuslik välispiiride haldamine

3.1.1. Komitee toetab Euroopa integreeritud piirihalduse mitmeaastase strateegilise poliitika kiiret vastuvõtmist Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 77 lõike 2 punktis d sätestatud integreeritud haldussüsteemi osana. Komitee palub enne strateegia vastuvõtmist endaga selle suhtes konsulteerida ⁽²⁾.

3.1.2. Komitee toetab jätkuvalt tõhusat Euroopa Piiri- ja Rannikuvalveametit ning selle operatiivkuse loomist. Siiski on komitee mures selles suhtes tehtud edusammude pärast. Iseäranis juhib komitee tähelepanu Euroopa Kontrollikoja hiljutistele järeldustele, mille kohaselt pole amet täiel määral täitnud oma 2016. aasta volitusi ning tema 2019. aasta volituste rakendamisega on seotud mitmeid riske ja puudujääke ⁽³⁾.

⁽¹⁾ COM(2021) 278 final.

⁽²⁾ Vt ELT C 110, 22.3.2019, lk 62, punk t4.8.

⁽³⁾ Euroopa Kontrollikoja eriaruanne „Frontexi toetus välispiiride haldamisele ei ole senini piisavalt tõhus“, 2021.

3.1.3. Komiteele valmistavad iseäranis muret teated põhiõiguste rikkumiste kohta Frontexi koordineeritud operatiivtegevuse käigus ja ameti teadlikkus neist, millest on teatanud eri meediaallikad ja valitsusvälised organisatsioonid ning mida on arutatud kodanikuvabaduste, justiits- ja siseasjade (LIBE) komisjoni Frontexi kontrolli töörühma raportis. Komitee on rahul, et hiljuti nimetati ametisse uus põhiõiguste ametnik ning et käimas on põhiõiguste vaatlejate värbamine, kuid rõhutab, et põhiõiguste ametniku büroo tuleb oma ülesannete sõltumatuks täitmiseks varustada piisavate vahenditega. Komitee kutsub ametit üles täiel määral rakendada selle asutamismääruses sätestatud aruandlusmehhanisme ja -struktuure.

3.1.4. Komitee väljendab muret seoses sellega, et strateegias on rõhutatud sisenemiseelse taustakontrolli süsteemi, mida komitee pidas lepet käsitlevas arvamuses uudeks meetodiks, mis väärrib kaalumist. Komitee on aga kahtluse alla seadnud selle praktilise teostatavuse ja peab seda põhiõiguste seisukohast ebapiisavaks⁽⁴⁾. Ta rõhutab vajadust liikmesriikide sõltumatu järelevalvemehhanismi järele, mis on ette nähtud taustakontrolli määruses.

3.1.5. Komitee on alati pidanud IT-süsteemide täieliku koostalitlusvõime saavutamist vajalikuks sammuks sidusa ja tõhusa ELi-ülese poliitika saavutamise suunas. Sellest seisukohast tulenevalt toetab komitee ka viisamenetluste ja reisidokumentide edasist digitaliseerimist.

3.1.6. Komitee väljendab muret komisjoni avalduse pärast, et viivitused konkreetsetes liikmesriikides võivad takistada koostalitlusvõime rakendamist kogu Euroopas. Võttes arvesse varasemaid kogemusi teise põlvkonna Schengeni infosüsteemi rakendamisel ja pidades silmas riiki sisenemise ja riigist lahkumise süsteemi ning Euroopa reisiinfo ja -lubade süsteemi⁽⁵⁾ rakendamise hiljutist seisu, soovib komitee teada, milliseid konkreetseid samme astub komisjon, et tagada koostalitlusvõime õigeaegne rakendamine kooskõlas kavandatud eelarvega.

3.1.7. Komitee rõhutab, et tehnoloogia edasine areng ja täielik koostalitlusvõime tuleb saavutada, võttes nõuetekohaselt arvesse isikuandmete kaitset ja põhiõigusi. Seoses ettepanekuga Eurodaci tõhustamiseks ja ulatuslike andmebaaside kasutusega üldiselt kordab komitee, et täielik koostalitlusvõime tuleb saavutada, võttes nõuetekohaselt arvesse põhiõiguste kaitset. Meetmed peavad olema andmete tundlikkust arvestades rangelt vajalikud ja proportsionaalsed, eelkõige juhul, kui on tegemist rahvusvahelise kaitse taotlejate ja menetluse konfidentsiaalsusega. Tuleb märkida, et piirihalduse ja tagasisaatmisega seoses töödeldavate isikuandmete suhtes kohaldatakse isikuandmete kaitse üldmäärust ning neid ei käsitata Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2018/1725⁽⁶⁾ tähenduses kasutatavate isikuandmetena.

3.1.8. Komitee juhib tähelepanu sellele, et kolmandate riikidega koostööd tehes, eriti ka siis, kui Frontex tegutseb kolmandate riikide territooriumil, tuleb täiel määral järgida põhiõigusi, sealhulgas õigust isikuandmete kaitsele, ning kehtestada asjakohased aruandlusmehhanismid.

3.2. Meetmed Schengeni ala sisemiseks tugevdamiseks

3.2.1. Komitee tunneb heameelt tähelepanu üle, mida pööratakse meetmetele, mis otseselt ei ole Schengenit edasiarendavad meetmed, kuid on seotud Schengeni ala toimivusega.

3.2.2. Liikmesriikide julgeolekuprobleeme saab paremini lahendada õiguskaitseasutuste tihedama ja tugevama koostöö kaudu kui sisepiiril kontrolli taaskehtestamisega.

3.2.3. Komitee rõhutab, et mis tahes politsei- ja kriminaalõiguslase koostöö korral tuleb täiel määral järgida põhiõigusi, sealhulgas kaitseõigust⁽⁷⁾ ja ohvrite õigusi⁽⁸⁾. See tähendab samuti, et kui põhiõigusi rikutakse, ei tohi vastutuse jagunemine erinevate (ELi ja liikmesriikide) osalejate vahel viia vastutuse puudumiseni.

⁽⁴⁾ Komitee arvamused rände kohta ELT C 123, 9.4.2021, lk 15, ELT C 155, 30.4.2021, lk 58, ELT C 155, 30.4.2021, lk 64.

⁽⁵⁾ Euroopa Komisjoni märkus „Implementation of interoperability: state of play on the implementation of the Entry/Exit System and the European Travel Information and Authorisation System“, juuni 2021.

⁽⁶⁾ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 23. oktoobri 2018. aasta määrus (EL) 2018/1725, mis käsitleb füüsiliste isikute kaitset isikuandmete töötlemisel liidu institutsioonides, organites ja asutustes ning isikuandmete vaba liikumist, ning millega tunnistatakse kehtetuks määrus (EÜ) nr 45/2001 ja otsus nr 1247/2002/EÜ (ELT L 295, 21.11.2018, lk 39).

⁽⁷⁾ Kooskõlas Euroopa Liidu põhiõiguste harta VI jaotise ja asjaomaste teiseste õigusaktidega.

⁽⁸⁾ Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2012/29/EL, 25. oktoober 2012, millega kehtestatakse kuriteohvrite õiguste ning neile pakutava toe ja kaitse miinimumnõuded ning asendatakse nõukogu raamotsus 2001/220/JSK, ELT L 315, 14.11.2012, lk 57, samuti inimkaubanduse, seksuaalse ärakasutamise, lapsporno ja terrorismi ohvrite konkreetseid kategooriaid käsitlevad õigusaktid.

3.2.4. Isikuandmete kaitset tuleb asjakohastes õigusraamistikes alati arvesse võtta, eriti kui tegemist on väga tundlike isikuandmetega, näiteks Prümi otsuste korral.

3.2.5. Mis puudutab tehisintellekti kasutamist piiriülese politseitöös, siis viitab komitee oma arvamusele tehisintellekti määruse kohta ⁽⁹⁾.

3.2.6. Komitee soovib juhtida tähelepanu asjaolule, et tehisintellekti käsitleva õigusakti ettepaneku lisas ⁽¹⁰⁾ on lubatud võimalus kasutada tehisintellekti rände-, varjupaiga- ja piirikontrollihalduses. Eriti tekitab muret viide selle kasutamisele „valedetektorite ja samalaadsete vahendite jaoks või füüsilise isiku emotsionaalse seisundi tuvastamiseks“, sest puuduvad teaduslikud tõendid selliste meetodite usaldusväärsuse kohta.

3.2.7. Seoses uues rände- ja varjupaigaleppes kavandatud erimeetmetega viitab komitee oma 17. detsembri 2020. aasta arvamusele ⁽¹¹⁾.

3.2.8. Komitee seab kahtluse alla, kas suurem reisijaid käsitleva elteabe (API) kasutamine kombinatsioonis broneeringuinfo (PNR) annab lisaväärtust, ja leiab, et komisjon ei ole esitanud veenvat põhjendust, et lubada Schengeni ala siseselt süstemaatilist ja massilist isikuandmete vahetamist, mis automaatselt mõjutaks ka ELi kodanikke, kes kasutavad oma vaba liikumise õigust.

3.2.9. Seoses Euroopa vahistamismääruse ja muude õiguskaitsekoostööd hõlbustavate vahendite, näiteks Euroopa uurimismääruse kasutusega juhib komitee tähelepanu sellele, et selliste vastastikuse tunnustamise vahendite sujuvaks toimimiseks on hädavajalik vastastikune usaldus. Selleks peavad ELi institutsioonid veelgi tõhusamalt teostama õigusriigi järelevalvet ja sellega kaasneb liikmesriikide kohustus järgida õigusriigi põhimõtet, eelkõige õigust tõhusale kohtulikule kaitsele Euroopa Liidu põhiõiguste harta (edaspidi „harta“) artikli 47 ja Euroopa Liidu lepingu artikli 19 lõike 1 kohaselt.

3.3. Parem juhtimine

3.3.1. Komitee tunnustab seda, et Schengeni foorum võib anda liikmesriikidele võimaluse arutada Schengeni koostööga seotud poliitilisel olulisel küsimusi. Teisi ELi institutsioone ja komiteed tuleks siiski kursis hoida ja neil peaks olema õigus osaleda. Foorum ja selle meetmed peaksid olema võimalikult läbipaistvad ning foorum peaks võimaldama juurdepääsu oma dokumentidele. Schengeni olukorda käsitleva aruande uuesti kasutuselevõttu tuleb pidada kiiduväärseks, kuid sellest siinkohal ei piisa.

3.3.2. Komitee toetab ideed, et Schengeni piirieskirju on vaja muuta, et need hõlmaksid COVID-19 pandeemiast saadud mõningaid õppetunde. Komitee rõhutab, et need õppetunnid ulatuvad sisepiiride küsimusest kaugemale ja puudutavad siseturu toimimist ennast. Seepärast peaks iga selline muudatus olema osa Euroopa vaba liikumist käsitleva õigusraamistiku ulatuslikumast toimivuskontrollist sellises maailmas, kus COVID-19 jääb tõenäoliselt elu lahutamatuks osaks. Komitee toetab kavatsust, et selline lähenemisviis peaks hõlmama ELi reisimise eeskirju, mis praegu Schengeni piirieskirjadest puuduvad. Samuti soovib komitee komisjonilt teada, kas see on kavandanud kohalikku piiriliiklust käsitleva määrusega seotud muudatusi.

3.3.3. Komitee on veendunud, et komisjon peaks Euroopas piirideta reisimise toetuseks rakendama tugevamat poliitikat. Euroopa Liidu lepingus on selgelt väljendatud, et EL tagab oma kodanikele piirideta ala. Liikmesriikide õigus taaskehtestada piirikontroll on sellest õigusest tehtav erand, mida tuleb kitsalt tõlgendada. Seda ei saa pidada suveräänseks eesõiguseks ja see on pigem seotud Schengeni piirieskirjade nõuetega. Eeskirjade mis tahes läbivaatamisel tuleb täielikult arvesse võtta piirikontrolli taaskehtestamise erandlikkust.

3.3.4. Komitee suhtub positiivselt ettepanekutesse Schengeni hindamismehhanismi toimivuse täiustamiseks, eelkõige neisse, mis tagavad kiiremad järelemeetmed ja suurema koostoime haavatavuse hindamismehhanismiga ning neisse, milles pööratakse suuremat tähelepanu ja rakendatakse horisontaalset lähenemisviisi inimõigustele. Siiski tuleb tagada, et Schengeni hindamismehhanism ei politiseeriks tehnilisemat laadi küsimusi.

⁽⁹⁾ INT/940 (ELT C 517, 22.12.2021, lk 61).

⁽¹⁰⁾ COM(2021) 206 final, lk 4 ja 5.

⁽¹¹⁾ ELT C 123, 9.4.2021, lk 15.

3.3.5. Komitee innustab komisjoni aktiivselt kasutama oma Euroopa Liidu aluslepingutest tulenevaid jõustamisvolitusi olukordades, kus Schengeni hindamise käigus tuvastatud puudujääkide suhtes ei rakendata järelmeetmeid. Prioriteetseks tuleks pidada süsteemseid tavaid, mis rikuvad põhiõiguste kriteeriume. On oluline, et komisjon mitte üksnes ei tugineks Schengeni hindamismehhanismi tulemustele, vaid jälgiks ka ise aktiivselt põhiõiguste olukorda.

3.4. Schengeni ala loomise lõpuleviimine

3.4.1. Komitee väljendab heameelt komisjoni lähenemisviisi üle Schengeni ala loomise lõpuleviimisel. Komitee tõstab esile seost vaba liikumise, Euroopa Liidu kodakondsuse ja piirikontrolli puudumise vahel. Praegu ei saa Bulgaaria, Horvaatia ja Rumeenia kodanikud täielikult kasutada Euroopa Liidu aluslepingutest tulenevaid ELi kodaniku õigusi.

3.4.2. Komitee rõhutab, et need liikmesriigid juba kontrollivad oma välispiire vastavalt Schengeni piirieskirjadele. Nende täielik ühinemine suurendaks Euroopa Liidu toimivust ja julgeolekut tänu nende täielikule osalemisele kõikides ulatuslikes justits- ja siseküsimuste andmebaasides.

3.4.3. Komitee kutsub komisjoni üles esitama üksikasjalikuma tegevuskava täieliku ühinemise saavutamiseks ja kutsub nõukogu üles kiiresti vastavalt sellele tegutsema.

Brüssel, 20. oktoober 2021

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Christa SCHWENG

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele „ELi töötervishoiu ja tööohutuse strateegiline raamistik aastateks 2021–2027. Töötervishoid ja tööohutus muutumas töömaailmas““

(COM(2021) 323 final)

(2022/C 105/18)

Raportöör: **Carlos Manuel TRINDADE (PT-II)**

Konsulteerimistaotlus	Euroopa Komisjon, 10.8.2021
Õiguslik alus	Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 153 lõige 1
Vastutav sektsioon	tööhõive, sotsiaalküsimuste ja kodakondsuse sektsioon Vastuvõtmine sektsioonis
Vastuvõtmine sektsioonis	6.10.2021
Vastuvõtmine täiskogus	20.10.2021
Täiskogu istungjärk nr	564
Hääletuse tulemus (poolt/vastu/erapooletuid)	153/25/41

1. Järeldused ja soovitused

1.1. Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee on seisukohal, et töötajate kaitsmine töökohal esinevate tervise- ja ohutusriskide eest on hädavajalik, et tagada püsivalt inimväärsed töötingimused. See kaitse, mis on sätestatud ELi aluslepingutes ja põhiõiguste hartas, kajastub Euroopa sotsiaalõiguste samba 10. põhimõttes ning on põhjanev tahtsusega ÜRO kestliku arengu eesmärkide saavutamisel ⁽¹⁾.

1.2. Komitee nõustub täielikult komisjoni seisukohaga, et „tervislikud ja ohutud töötingimused on terve ja tootliku tööjõu olemasolu eeltingimuseks. Keegi ei tohiks kannatada tööga seotud haiguste või õnnetuste tõttu. See on ka ELi majanduse jätkusuutlikkuse ja konkurentsivõime oluline aspekt ⁽²⁾.“ Komitee jagab ka seisukohta, et „hea töötervishoid ja tööohutus vähendab ka tervishoiukulusid ja muud ühiskondlikku koormust, samas kui puudulikust töötervishoiust ja tööohutusest tulenevad kulud on üksikisikute, ettevõtjate ja ühiskonna jaoks suured“ ⁽³⁾.

1.3. Üldiselt kiidab komitee strateegilises raamistikus esitatud strateegilise nägemuse ja meetmed heaks, ilma et see piiraks käesolevas arvamuses esitatud tähelepanekuid ja ettepanekuid, eeskätt järgmisi:

1.3.1. Komitee võtab eelkõige teadmiseks komisjoni kavatsuse esitada „2021. aasta lõpus algatuse digiplatvormide kaudu töötavate inimeste töötingimuste parandamiseks, [...] [et] tagada kõigile platvormide kaudu töötavatele inimestele nõuetekohased töötingimused, sh tervise ja ohutuse osas“, kui sotsiaalpartnerid ei ole valmis omavahel läbirääkimisi pidama ⁽⁴⁾.

1.3.2. Komitee toetab i) tööga seotud surmajuhtumite suhtes rakendatavat nulleesmärgipõhist lähenemisviisi; ii) vähktõve vastu võitlemiseks ettenähtud meetmeid; iii) Rahvusvahelise Tööorganisatsiooni 2019. aasta vägivald ja ahistamise vastu võitlemise konventsiooni (nr 190) ratifitseerimist; iv) 2021. aasta lõpuks seadusandliku ettepaneku esitamist, milles käsitletakse naiste vastu suunatud soolise vägivald ja perevägivald ennetamist ja selle vastu võitlemist ning v) komisjoni eesmärki integreerida tervislike töökohtade kampaaniasse psühhosotsiaalsed ja ergonoomilised riskid.

⁽¹⁾ Komisjoni teatis (COM(2021) 323 final).

⁽²⁾ Ibid.

⁽³⁾ Ibid.

⁽⁴⁾ Ibid.

1.3.3. Komitee nõustub üldjoontes eelkõige järgmisega: i) „on oluline õppida COVID-19 pandeemiast ja suurendada valmisolekut võimalikeks tulevasteks tervisekriisideks [...] ning edasi tuleks arendada töötervishoiu ja tööohutuse ning rahvatervise koostoimet“; ii) 19 tuleb lisada komisjoni soovitusse Euroopa kutsehaiguste nimekirja kohta ⁽⁵⁾.

1.3.4. Komitee nõustub üldiselt vajadusega i) tegeleda tööinspeksioonide arvu vähenemisega mõnes liikmesriigis; ii) korraldada 2023. aastal töötervishoiu ja tööohutuse kokkuvõttev tippkohtumine, mis annab ülevaate edasiminekutest, mis on saavutatud tööga seotud surmajuhtumite suhtes rakendatava nulleesmärgipõhise lähenemisviisi osas; iii) võtta vastu uus näitaja surmaga lõppenud tööõnnetuste kohta, mis on juba esitatud Euroopa sotsiaalõiguste samba tegevuskavas; iv) parandada tööinspektorite tegutsemist Euroopa ja riiklikul tasandil suuniste ja koolituste kaudu; v) edendada koostööd ELi ja liikmesriikide tasandil, et tagada õigusaktide sidus rakendamine; vi) aidata tööandjaid, eriti mikro- ja väikeettevõtjaid töötervishoiu ja tööohutuse alaste õigusaktide järgimisel ⁽⁶⁾.

1.3.5. Komitee kiidab üldiselt heaks eelkõige järgmised meetmed: i) EL, ILO ja WHO teevad koostööd andmete ja teadmiste valdkonnas; ii) EL toetab koos liikmesriikidega uue kutsealastest riskiteguritest tingitud haigustest tuleneva suremuse näitaja väljatöötamist osana ÜRO kestliku arengu eesmärkidest; iii) EL toetab ohutute ja tervislike töötingimuste õiguse integreerimist ILO tööalaste aluspõhimõtete ja põhiõiguste raamistikku; iv) ELi kavatsus julgustada töötervishoidu ja tööohutust ülemaailmses tarneahelates; v) ELi kavatsus tagada, et töötervishoiu ja tööohutuse standardeid võetakse nõuetekohaselt arvesse töö- ja sotsiaalstandardite valdkonnas kehtivate siduvate kohustuste osana ning edendada tulevastes kaubanduslepingutes inimväärse töö teemat; vi) kandidaatriikide toetamine, et võimaldada neil integreerida oma õigusaktidesse ELi õigustiku töötervishoidu ja tööohutust käsitlev osa ⁽⁷⁾.

1.4. Eelkõige teeb komitee komisjonile ettepaneku lisada ELi strateegilisse raamistikku aastateks 2021–2027 järgmised tegevused, meetmed või algatused:

1.4.1. Punkt 2.1: i) füüsilisest isikust ettevõtjate osas, kellele strateegilisest raamistikust lähtuvalt ei kohaldu töötervishoiu ja tööohutuse reeglid, leiab komitee, et parima lahenduse leidmiseks tuleks õigeaegselt teostada uuring, kuhu kaasataks komisjon, asjatundjad ja sotsiaalpartnerid. Eesmärk on austada põhimõtet, mille alusel ka kõik füüsilisest isikust ettevõtjad peaksid saama töötada ohutus ja terves keskkonnas. Selle uuringu tulemusi tuleks tutvustada 2023. aasta töötervishoiu ja tööohutuse alasel tippkohtumisel; ii) mis puudutab muud kui seadusandlikku algatust vaimse tervise kohta töökohal, mille komisjon kavatses ELi tasandil käivitada, siis teeb komitee ettepaneku valida eeskätt strateegilises raamistikus esitatud põhjuste asjakohasuse tõttu seadusandlik algatus.

1.4.2. Punkt 2.2: i) komitee kutsub komisjoni üles lisama tööga seotud vähktõve Euroopa vähktõvevastase võitluse kavasse ning lisama kantserogeenne ja mutageenne käsitleva direktiivi kohaldamisalasse reproduktiivtoksilised ained ja ohtlikud ravimid, samuti tuleb tagada selliste mõjuritega kokku puutuvate töötajate pikaajaline jälgimine, seda ka siis, kui nad ei tööta enam samades tingimustes; ii) komitee soovib, et komisjoni kavatsusega „parandada tööandjate karistuste direktiivi (2009/52/EC) tulemuslikkust“ kaasneks läbivaatamine, millega nähtaks ette karmimad karistused eeskirju rikkuvatele tööandjatele; iii) komitee peab hiljuti COVID-19 kriisist saadud õppetundidest lähtuvalt vajalikuks luua seadusandlik algatus psühhosotsiaalsete riskide ennetamiseks; iv) komitee on seisukohal, et senised kogemused ja uurimused luu- ja lihaskonna vaevuste valdkonnas õigustavad asjakohase seadusandliku algatuse väljatöötamist.

1.4.3. Punkt 2.3: i) komitee kutsub üles töötama Euroopa kutsehaiguste nimekirja käsitleva soovitusel ümber direktiiviks; ii) hiljutisi kogemusi arvesse võttes soovib komitee täiustada bioloogilisi mõjureid käsitlevat direktiivi; iii) riiklike tööinspeksioonide osas teeb komitee ettepaneku seada eesmärgiks, et strateegilise raamistikuga hõlmatud ajavahemiku lõpuks peaksid liikmesriigid järgima Rahvusvahelise Tööorganisatsiooni standardites sätestatud tööinspektorite ja töötajate suhtarvu, st üks tööinspektor 10 000 töötaja kohta. Kui seda eesmärki strateegilise raamistikuga hõlmatud ajavahemiku lõpuks ei saavutata, peaks komisjon esitama uue sellekohase seadusandliku algatuse.

1.4.4. 3. peatükk: komitee soovib, et Euroopa Tööjõuameti kontrollimeetmed integreeritaks nõuetekohaselt strateegilisse raamistikku ja et neid meetmeid edendataks strateegilises raamistikus, võttes arvesse ameti olulist rolli piiriüleste kontrollide koordineerimisel.

⁽⁵⁾ Ibid.

⁽⁶⁾ Ibid.

⁽⁷⁾ Ibid.

1.5. Komitee märgib, et vaatamata viimaste aastate teatavatele edasiminekuetele on ELi ja tema liikmesriikide töötervishoiu ja tööohutuse tegeliku olukorda puudutavad andmed ja sellekohased teadmised endiselt äärmiselt puudulikud. Komitee on veendunud, et need teadmised on hädavajalikud, et tuvastada edukamalt probleeme ja ennetada riske, töötada välja asjakohased poliitikameetmed ning jälgida nende rakendamist ja edasiminekuid ELi ja eri liikmesriikide tasandil, eelkõige mis puudutab töötervishoiu ja tööohutuse strateegilises raamistikus aastateks 2021–2027 kehtestatud eesmärgid ja meetmeid.

1.6. Komitee rõhutab, et kehtivate töötervishoiu ja tööohutuse valdkonna õigusaktide läbivaatamisel liidu ja liikmesriikide tasandil tuleb võtta arvesse Euroopa majanduses ja iseäranis tööelus aset leidvaid keskkonnanalaseid, digitaalset, demograafilisi ja sotsiaalseid muutusi, et kaitsta töötajaid või füüsilisest isikust ettevõtjaid kooskõlas punkti 1.4.1. alapunktiga i.

1.7. Eelkõige liikmesriigid on kohustatud tagama töötervishoiu ja tööohutusega seonduvate õigusaktide järgimise ning tervislikud ja ohutud töötingimused kõigile Euroopa töötajatele, eelkõige hooajalistele töötajatele ja kõige haavatavamatele rühmadele, nagu noored, eakad inimesed, naised, puuetega inimesed, rändajad ja ebakindlates töösuhetes töötajad. Töötervishoiu ja tööohutusega seonduvate õigusaktide oluliselt paremaks rakendamiseks on vaja tugevdada tööinspeksioonide tehnilisi ja inimressursse, mida on viimastel aastatel mitmes liikmesriigis kärbitud, olulised aspektid on ka koordineerimise, koostöö ja koolitamise parandamine Euroopa tasandil. Liikmesriigid peaksid seadma prioriteediks ka suunised ja toetused, mille eesmärk on aidata VKEdel, eelkõige mikroettevõtetel, järgida töötervishoiu ja tööohutust käsitlevaid õigusakte. Aluslepingute täitmise järelevalvajana vastutab Euroopa Komisjon selle eest, et liikmesriigid järgiksid nõuetekohaselt töötervishoiu ja tööohutuse alaseid õigusakte.

1.8. Komitee soovib komisjonil ja liikmesriikidel teha riiklike töötervishoiu ja tööohutuse strateegiate ajakohastamisel algatusi, et edendada püsivat sotsiaaldialoogi sotsiaalpartnerite vahel tervishoiu- ja ohutustingimuste üle eri sektorites, ettevõtetes ja töökohtadel. Ametiühingute ja töötajate esindajate kaasamine ning nendega pidev konsulteerimine riskide hindamise ja ennetamise teemal on hädavajalik, et edendada tervislikke ja ohutuid töökeskkondi, millel on otsene mõju töötajate tervisele, ettevõtete tootlikkusele ja riiklikele tervishoiuteenustele.

1.9. Võttes arvesse üleilmastumisega seotud väljakutseid ja Euroopa püüdlust „tõsta töötervishoiu ja tööohutuse standardeid kogu maailmas“, soovib komitee komisjonil ja liikmesriikidel teha tihedat koostööd Rahvusvahelise Tööorganisatsiooniga (ILO) ja Maailma Terviseorganisatsiooniga (WHO), et edendada ohutute ja tervislike töötingimuste õiguse integreerimist Rahvusvahelise Tööorganisatsiooni tööalaste aluspõhimõtete ja põhiõiguste raamistikku ning ühtlasi nende põhimõtete järgimist ülemaailmsetes tarneahelates.

2. Üldine taust

2.1. Komitee märgib, et „ELi töötervishoiu ja tööohutuse strateegilistel raamistikel on nüüdseks ligi 20 aasta jooksul olnud keskne roll selles, kuidas riiklikud ametiasutused ja sotsiaalpartnerid teevad otsuseid töötervishoiu ja tööohutuse eesmärkide kohta“⁽⁸⁾. Komitee rõhutab siiski, et kuigi need strateegilised raamistikud on riiklikes kavades vaieldamatult olulised, ei ole need piisavalt nähtavad ning mitmes liikmesriigis ei ole ametiühinguid ja tööandjate organisatsioone piisavalt kaasatud raamistike väljatöötamise ja nende üle teostatavasse järelevalvesse.

2.2. Komitee võtab teadmiseks ELi töötervishoiu ja tööohutuse strateegilise raamistiku (aastateks 2014–2020) hindamise, milles tõsteti eelkõige esile järgmisi olulisi aspekte: i) liikmesriikide piiratud ressursid; ii) vajadus pöörata rohkem tähelepanu kutsuhaigustele, demograafilistele muutustele, psühhosotsiaalsetele riskidele ning luu- ja lihaskonna vaevustele ning iii) vajadus aidata nii tööinspeksioonidel kui ka ettevõtetel parandada oma töötervishoiu ja tööohutuse standardeid⁽⁹⁾.

2.3. Komitee märgib, et Euroopa õigusaktid on aidanud neid riske vähendada ja parandanud töötervishoiu ja tööohutuse standardeid kõigi liikmesriikide kõigis majandussektorites. Siiski on endiselt probleeme ja COVID-19 pandeemia on süvendanud riske, millega tuleb arvestada. Komitee tunnustab viimastel aastatel ELis töötervishoiu ja tööohutuses tehtud märkimisväärseid edusamme.

2.4. Aastatel 1994–2018 vähenes surmaga lõppenud tööõnnetuste arv ELis ligikaudu 70 % võrra. Kuigi sellele vähenemisele on kahtlemata kaasa aidanud tegurid nagu deindustrialiseerimine ja parem arstiabi, on tähtsat osa etendanud ka ELi töötervishoiu ja tööohutuse süsteem⁽¹⁰⁾.

⁽⁸⁾ Ibid.

⁽⁹⁾ Ibid.

⁽¹⁰⁾ Komisjoni teatis (COM(2021) 323 final).

2.5. Komitee märgib, et hoolimata neist edusammudest toimus EL 27s 2018. aastal ikka veel üle 3 300 surmaga lõppenud õnnetuse ja 3,1 miljonit surmaga mittelõppenud õnnetust ning igal aastal sureb tööga seotud haiguste tõttu üle 200 000 töötaja. See põhjustab tohutuid inimkannatusi ning seepärast on töötajate kaitsestandardite hoidmine ja parandamine pidev väljakutse ja vajadus ⁽¹¹⁾.

2.6. Komitee rõhutab, et tööga seotud õnnetused ja haigused lähevad ELi majandusele maksma üle 3,3 % SKPst aastas (2019. aastal ligikaudu 460 miljardit eurot), ning et hinnangute kohaselt tasub iga töötervishoidu ja tööohutusse investeeritud euro ennast tööandja jaoks umbes kahekordselt ära ⁽¹²⁾.

2.7. COVID-19 pandeemia on näidanud, kui oluline on töötervishoid ja tööohutus töötajate tervise kaitsmiseks, meie ühiskonna toimimiseks ja kriitilise tähtsusega majandustegevuse jätkamiseks. Komitee nõustub tähelepanekuga, et pandeemia on ühtlasi toonud esile vajaduse töötervishoidu ja tööohutust ning riiklikku tervishoiupoliitikat käsitleva strateegia järele, et luua nende kahe mõõtme vahel koostoime, millel on otsene mõju meie ühiskonna toimimisele „ja kriitilise tähtsusega majandus- ja sotsiaaltegevuse“ jätkamisele ⁽¹³⁾.

3. ELi töötervishoiu ja tööohutuse strateegiline raamistik aastateks 2021–2027

3.1. See on üldine kontekst, milles komisjon esitab ELi töötervishoiu ja tööohutuse uue strateegilise raamistiku aastateks 2021–2027 ⁽¹⁴⁾ (edaspidi „strateegiline raamistik“), mis kuulutati välja Euroopa sotsiaalõiguste sambas ja milles keskendutakse järgmisele kolmele peamisele suurele eesmärgile:

- valmisolek **muutusteks** ja nendega toimetulekuks rohe-, digi- ja demograafilisest ülemineku tõttu uuenenud töömaailmas;
- tööõnnetuste ja kutsahaiguste tõhusam **ennetamine**;
- võimalikeks tulevasteks tervisekriisideks **valmisoleku** suurendamine.

3.2. Komitee jagab Euroopa Komisjoni seisukohta, et nende eesmärkide saavutamiseks on vaja

- i) sotsiaaldialogi tugevdamist;
- ii) teadusuuringute ja andmekogumise võimekuse suurendamist liikmesriikide ja ELi tasandil;
- iii) õigusaktide tõhusamat rakendamist;
- iv) teavitustegevust;
- v) rahastamisvahendite suuremat mobiliseerimist.

3.3. Komitee märgib, et strateegilises raamistikus on ette nähtud rakendada kõnealusel perioodil 36 meetet, millest 17 kuuluvad otseselt komisjoni, 16 liikmesriikide ja kolm sotsiaalpartnerite vastutusalasse.

4. Tähelepanekud strateegilise raamistiku kohta

4.1. Punkt 2.1. Valmisolek muutusteks ja nendega toimetulek

4.1.1. Rohe- ja digiülemineku kontekstis muutub nii ametikohtade olemus kui ka töötamise viisid ja töökohad ning see tekitab liikmesriikidele ja ettevõtetele töötajate tervishoiu ja heaolu tagamisel märkimisväärsed katsumusi.

4.1.2. Tööjõu vananemine nõuab töökeskkonna ja tööülesannete kohandamist vastavalt eakamate töötajate konkreetsetele vajadustele, et minimeerida riske. Töötervishoiul ja tööohutusel on seega oluline roll demograafilistele muutustele asjakohaselt reageerimiseks.

⁽¹¹⁾ Ibid.

⁽¹²⁾ Ibid.

⁽¹³⁾ Komisjoni teatis (COM(2021) 323 final).

⁽¹⁴⁾ Ibid.

4.1.3. Digitehnoloogiad võivad ühtlasi pakkuda töötajatele, sealhulgas puuetega või eakatele töötajatele, uusi võimalusi töö- ja eraelu tasakaalu parandamiseks, seda nii naistele kui ka meestele ning toetada töötervishoiu ja tööohutuse rakendamist kättesaadavate vahendite, teadlikkuse suurendamise ja tõhusama kontrolli kaudu.

4.1.4. Komitee hinnangul võivad robotiseerimine ja tehisintellekti kasutamine vähendada ohtlike tööülesannetega kaasnevaid riske, nt väga saastatud aladel (reoveesüsteemid, prügilad või põllumajandusliku fumigeerimise alad) teostatavate tööülesannete puhul, ning võivad pakkuda samas uusi võimalusi töötajatele ja ettevõtjatele. Samas on uutel tehnoloogiatel ka oma pahupool, sest suurenenud ebaregulaarsus töö tegemise aja ja koha osas, laienenud on võimalused töötajate jälgimiseks ning uute tööriistade ja masinatega on seotud mitmed riskid, mis suurendavad psühholoogilist stressi, põhjustades üha rohkem psühhosomaatilisi haigusi, mille vastu tuleb leida asjakohased meetmed.

4.1.5. Kuigi töötervishoidu ja tööohutust käsitlevad ELi õigusaktid katavad juba paljusid riske, mis tulenevad muutuvatest tööstusharudest, seadmetest ja töökohtadest, jagab komitee Euroopa Komisjoni ideed, et tehnoloogia areng, tööjõu vananemine ja muutuvad töövormid nõuavad täiendavaid seadusandlikke ettepanekuid.

4.1.6. Sellega seoses soovib komitee komisjonil vaadata läbi töötervishoiu ja tööohutuse raamdirektiiv, et kohendada seda vastavalt töömaailma tegelikkusele ning uutele riskidele ja probleemidele, mis tulenevad kliimamuutustest (nt vabas õhus töötamine kõrgete temperatuuride puhul), demograafilistest muutustest ja digiüleminekust.

4.1.7. Psühhosotsiaalsed riskid, mis olid äärmiselt kõrged juba enne pandeemiat, on komitee hinnangul märkimisväärselt suurenenud seoses COVID-19ga ja mittevabatahtliku massilise, kavandamata kaugtöö kasutuselevõtu ning sellega kaasneva, nt töö- ja eraelu vahelise piiri hägustumise, pideva ühendatuse, sotsiaalse suhtluse vähesuse ja IKT laialdasema kasutamise tagajärjel.

4.2. Punkt 2.2. Tööga seotud haiguste ja õnnetuste parem ennetamine

4.2.1. Komitee jagab komisjoni lähenemisviisi, eelkõige töökohal toimunud surmajuhtumite suhtes rakendatavat nulleesmärgipõhist lähenemisviisi, ja ideed tugevdada ennetuskultuuri ning nõustub sellega, et „tööga seotud surmajuhtumite ennetamine on võimalik ainult järgmiste meetmete abil: i) töökohal toimunud õnnetuste ja surmajuhtumite põhjalik uurimine; ii) nende õnnetuste ja surmajuhtumite põhjuste väljaselgitamine ja kõrvaldamine; iii) teadlikkuse suurendamine tööga seotud õnnetuste, vigastuste ja kutschaigustega kaasnevate riskide kohta ning iv) kehtivate eeskirjade ja suuniste täitmise tõhusam tagamine“.

4.2.2. Komitee peab vastuvõtmatuks, et tööga seotud vähktõve tulemusena sureb aastas hinnanguliselt 100 000 inimest ja kutsub liikmesriike üles võtma kiiresti vastu kantserogeense tegevuskava strateegia ning rakendama liidu tasandil vastuvõetud piirnorme ja muid sätteid, piirates kokkupuudet 26 ohtliku ainega ja parandades seeläbi ligikaudu 40 miljoni töötaja töötingimusi. Komitee leiab, et ohtlike ainete loetelu tuleks läbi vaadata ja seda täiendada, eelkõige tuleks sellesse lisada nanomaterjalid ja nende kantserogeense mõju, ning lisaks soovib komitee suurendada kokkupuute piirnormidega hõlmatud kantserogeense arvu 50-ni.

4.2.3. Komitee kutsub komisjoni ja liikmesriike üles edendama tervishoidu töökohas ja seadma prioriteediks teadusuuringute ja andmekogumise täiustamise nii ELi kui ka riiklikul tasandil. Nende meetmed peaksid eelkõige puudutama tööga seotud südame- ja veresoonehaigusi, luu- ja lihaskonna vaevusi ning psühhosotsiaalseid riske.

4.2.4. Komitee toetab ettepanekut ajakohastada pidevalt ohtlike ainete käsitlemise metoodikat, et teha kindlaks, kuidas muuta töötervishoiu ja tööohutuse piirnormide kehtestamist veelgi tõhusamaks. Komitee on veendunud, et ohtlike ainete probleemi käsitlemisel tuleb lähtuda teaduslikest hindamistest, vastavalt põhimõttele „üks aine, üks hindamine“. Konsultatsioonid kolmepoolse tööohutuse ja töötervishoiu nõuandekomiteega ning kõigi sidusrühmade tihe kaasamine on kandnud vilja.

4.2.5. Mis puudutab Euroopa Parlamendi ja sidusrühmade seisukohti, et vaja on kaitsta tervishoiutöötajaid, kes puutuvad kokku ohtlike ravimite ja muude riskidega, leiab komitee, et seda küsimust tuleb põhjalikult käsitleda mitte ainult koolitamise, hariduse ja nõustamise kaudu, vaid ka siduva õigusakti vastuvõtmisega.

4.2.6. Komitee on seisukohal, et ülimalt oluline on tunnustada mitmekesisust, sealhulgas soolise erinevusi ja ebavõrdsust, ning võidelda tööturul aset leidva diskrimineerimise vastu, et tagada nii naiste kui ka meeste tervis ja ohutus, eelkõige tööriskide hindamise kaudu. Selleks tuleks võtta meetmeid soolise kallutatuse vältimiseks. Kindlasti ei tohi unustada seda, et töövõimet võib mõjutada ka bioloogiline seisund (rinnaga toimine, rasedus).

4.2.7. Ühtlasi tuleb parandada puuetega inimeste väljavaateid tööturul, rakendades selleks töökohtadel töötervishoiu ja tööohutuse meetmeid ning rakendades kutsealase rehabilitatsiooni kavu kroonilisi haigusi põdevate või õnnetustes kannatada saanud isikute suhtes.

4.2.8. Parandada tuleb eriti haavatavate töötajate rühmade kaitset. Seoses sellega peaksid kõik liikmesriigid pöörama erilist tähelepanu tööinspektsiooni organitele ning 2019. aasta vägivalda ja ahistamise vastu võitlemise konventsiooni ratifitseerimisele. Komitee kutsub kõiki liikmesriike üles ratifitseerima selle konventsiooni strateegia rakendamisperioodi jooksul.

4.3. Punkt 2.3. Valmisoleku suurendamine – kiire reageerimine ohtudele

4.3.1. COVID-19 kriis on näidanud, et tööohutus ja töötervishoid on ülimalt olulised, et aidata töötajatel, ettevõtetel ja liikmesriikidel kaitsta elusid ja juhtida heaoluriske, kanda hoolt äritegevuse järjepidevuse ja nende elujõulisuse eest.

4.3.2. Üks sellest saadud õppetundidest on arusaam töötervishoiu ja tööohutuse ning rahvatervise koostoime olulisusest, mis võimaldas kriisi ajal tõhusalt reageerida. Seda koostoimet peab tugevdama kõigis liikmesriikides, et EL oleks valmis tulevasteks tervishoiukriisideks.

4.3.3. Komitee tunnustab Euroopa Tööohutuse ja Töötervishoiu Ameti (EU-OSHA) tegevuse tähtsust. Amet töötab koostöös liikmesriikide ja sotsiaalpartneritega välja juhenddokumendid ja vahendid, mis võimaldaksid ettevõtetel, eelkõige VKEdel, reageerida erinevatele pandeemia etappidele asjakohasel viisil.

4.3.4. SARS-CoV-2 viiruse klassifitseerimine bioloogiliste mõjurite direktiivi alusel aitab tagada töötajate kaitse rajatistes, kus viirust otse käideldakse, nt vaktsiinide tootmis- ja jaotuskeskustes ning vaksineerimiskeskustes.

4.3.5. Pandeemia tõi esile selle, et liiguvad ja piiriülesed töötajad, sh hooajatöötajad, rändajad ja ebakindlates töösuhetes töötajad puutuvad rohkem kokku ebatervislike või ohtlike elamis- ja töötingimustega, nt kehv või ülerahvastatud eluase või teabe puudumine oma õiguste kohta. Komitee kutsub liikmesriike üles täitma oma kohustusi seoses töötervishoiu ja tööohutusega ning edendama teadlikkuse tõstmise kampaaniaid, mille eesmärk on juhtida tähelepanu vajadusele edendada hooajatöötajate, liikuvate ja piiriüleste töötajate õiglasi ja ohutuid töö- ja elutingimusi.

4.3.6. Komitee juhib tähelepanu sellele, et nagu komisjon on rõhutanud, on tähtis toetada COVID-19 nakkusega töötajaid ja perekondi, kes on kaotanud pere liikmed nende kokkupuute tõttu SARS-CoV-2-ga töökohal, ning asjaolule, et 25 liikmesriiki on juba astunud samme selles suunas, tunnustades COVID-19 kutsehaigusena ⁽¹⁵⁾.

4.4. 3. peatükk. Ajakohastatud strateegilise raamistiku rakendamine

4.4.1. Komitee nõustub komisjoni väitega, et „sotsiaalpartneritel on eriti head võimalused konkreetse tegevuse või sektori asjaoludega kohandatud lahenduste leidmiseks“ ⁽¹⁶⁾.

4.4.2. Komitee rõhutab, et pandeemia näitas, et ettevõtted ja töökohad olid olulised kolded haiguse levimisel. Seepärast on veelgi olulisem võtta töötervishoiu ja tööohutuse valdkonnas igale konkreetsele majandusüksusele kohandatud meetmeid.

4.4.3. Komitee soovib komisjonil teha strateegilise raamistiku kontekstis töötervishoiu ja tööohutusega seonduvaid algatusi, mille eesmärk on edendada sotsiaalpartnerite vahelist püsivat sotsiaalset dialoogi eri tegevusvaldkondade tervishoiu- ja ohutustingimuste teemal, seda eriti ettevõtlussektoris. Ametiühingute ja töötajate esindajate kaasamine ning nendega pidev konsulteerimine olukorra üle, otsides kooskõla kollektiivläbirääkimiste ja -lepingutega, ning ka selliste riskide hindamise, ennetamise ja juhtimise ning tervislike ja ohutute töökeskkondade loomise üle, millel on otsene mõju töötajate tervisele, ettevõtete tootlikkusele ja konkurentsivõimele ning kogu ühiskonnale, eelkõige riiklikele tervishoiuteenustele.

4.4.4. Komitee nõustub komisjoni arvamusega, et ainult omades täpseid ja ajakohaseid teadmisi töötervishoiu ja tööohutuse tegelikust olukorrast nii ELi kui ka liikmesriikide tasandil on võimalik tuvastada probleeme ja ennetada riske, määratleda asjakohased poliitikameetmed, järgida nende rakendamist ja analüüsida tulemusi. Teaduslike ja tehnoloogiliste uuenduste tundmine ja nende teadmiste pidev integreerimine poliitilistesse otsustesse võimaldab neid protsesse pidevalt edasi arendada.

⁽¹⁵⁾ Ibid.

⁽¹⁶⁾ Ibid.

4.4.5. Komitee jagab seisukohta, et ELi ja liikmesriikide tasandil on vaja töötervishoiule ja tööohutusele keskenduvaid asjakohaseid ja ajakohastatud andmebaase koos uute sotsiaalsete näitajatega, mis võimaldavad töötervishoidu ja tööohutust kõigis selle mõõtmetes käsitlevate teadusuuringute ja analüüside ja aruannete koostamist ning uuringute läbiviimist⁽¹⁷⁾.

4.4.6. Komitee võtab teadmiseks, et „käesoleva strateegilise raamistiku edu sõltub suuresti selle rakendamisest riiklikul ja kohalikul tasandil“⁽¹⁸⁾. Selline lähenemisviis annab liikmesriikidele suurema vastutuse õigusaktide järgimise ja rakendamise, sotsiaalpartnerite vahelise sotsiaaldialoogi edendamise ning seda dialoogi takistavate tegurite kõrvaldamise osas, kuna strateegilise raamistiku eduka elluviimise üheks põhitingimuseks on tööinspeksioonide kaasamine liikmesriikide tasandil, spetsialistide ja töötervishoiuarstide töö ning ametiühingute ja töötajate esindajate osalemine töötervishoiu ja tööohutuse valdkonnas.

4.4.7. Strateegilise raamistiku eesmärkide saavutamiseks tuletab komitee meelde, et ettevõtetel lasub töötervishoiu ja tööohutuse eest üldine vastutus, olenemata töötegemise kohast või asjaolust, et töötaja teeb kaugtööd. Samas tekitab see probleeme, kui töötaja teeb tööd kodus või muus kohas, mida tööandja ei saa kontrollida või millele tal puudub juurdepääs.

4.4.8. Komitee jagab arvamust, mille kohaselt on vajalik tõsta teadlikkust tööga seotud õnnetuste, vigastuste ja kutsehaigustega kaasnevate riskide osas, et täita strateegilise raamistiku eesmärgi, rõhutades tööga seotud surmajuhumite suhtes nulleesmärgipõhist lähenemisviisi. Komitee hinnangul on teadlikkuse tõstmine üks peamisi meetmeid õigusaktide jõustamiseks, aga raamistiku toimivuse tagab kõnealuste õigusaktide olemasolu, millele lisandub osalemine ja kontroll. Komitee on veendunud, et strateegia eesmärkide saavutamiseks on oluline keskenduda ennetamisele ning töötervishoiu ja tööohutuse direktiivide järgimisele.

4.4.9. Komitee kohaselt sõltub teadlikkuse tõstmine oluliselt sotsiaalpartnerite ja kõigi osalevate poolte aktiivsest osalusest. Selles kontekstis tõstab komitee esile tööohutuse ja -tervishoiu nõuandekomitee rolli ning soovib komisjonil seda rohkem väärtustada.

4.4.10. Komitee on seisukohal, et kuigi kõik osalevad pooled (liikmesriigid, ettevõtted, tööinspeksioonid ja töötajad) nõustuvad nende eesmärkide täitmise vajadusega, on vastutuse tase erinev ning kõige haavatavamal ja kõige väiksema võimuga positsioonil on töötajad, keda tuleb seepärast rohkem kaitsta.

4.4.11. Komitee on seisukohal, et kui töötaja tajub oma töökohas õnnetuse või raske haiguse ohtu ja eriti surmaohtu, peab tal olema võimalik töötamisest keelduda. Kui töötaja elu seatakse ohtu, kuna ettevõtte eirab töötervishoiu ja tööohutuse reegleid, peab tal olema õigus tööleping lõpetada ja saada hüvitist.

4.4.12. Komitee märgib, et kokku on 11 Euroopa fondi ja rahastusmehhanismi, mis võimaldavad rahastada tegevusi töötervishoiu ja -ohutuse eri valdkondades⁽¹⁹⁾. Komitee rõhutab, et töötervishoiu ja -ohutuse meetmete rahaline toetamine on strateegilise raamistiku edu peamine pant. Komitee soovib komisjonil edastada liikmesriikidele ja eelkõige sotsiaalpartneritele üksikasjalikumalt teavet, et lihtsustada nende ligipääsu töötervishoiu ja -ohutuse alastele projektidele ning parandada nende rakendamist.

4.5. 4. peatükk. Tõhusate töötervishoiu ja tööohutuse standardite edendamine maailmas

4.5.1. Komitee nõustub tõdemusega, et „globaliseerunud maailmas ei püsi tervise- ja ohutusriskid ühe riigi piires“ ja on samuti seisukohal, et strateegilise raamistiku eesmärk on „tõsta töötervishoiu ja tööohutuse standardeid kogu maailmas“⁽²⁰⁾.

4.5.2. Komitee toetab ka komisjoni otsust teha koostööd Rahvusvahelise Tööorganisatsiooniga (ILO), et rakendada 2019. aastal vastu võetud sajanda aastapäeva deklaratsiooni töö tuleviku kohta ning võtta selle suhtes järelmeetmeid, toetades ohutute ja tervislike töötingimuste õiguse integreerimist ILO tööalaste aluspõhimõtete ja põhiõiguste raamistikku.

Brüssel, 20. oktoober 2021

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Christa SCHWENG

⁽¹⁷⁾ Ibid.

⁽¹⁸⁾ Ibid.

⁽¹⁹⁾ Ibid.

⁽²⁰⁾ Ibid.

LISA

Arutelu käigus lükati tagasi järgmised muudatusettepanekud, mis kogusid hääletamisel siiski vähemalt veerandi häältest (kodukorra artikli 43 lõige 2).

MUUDATUSETTEPANEK 1**Esitanud:**

LE BRETON Marie-Pierre

MINCHEVA Mariya

PILAWSKI Lech

VADÁSZ Borbála

VERNICOS George

SOC/698 – „Töötervishoid ja tööohutus – ELi strateegiline raamistik aastateks 2021–2027“**Punkt 4.1.5**

Muuta järgmiselt:

Sektsiooni arvamus	Muudatusettepanek
Kuigi töötervishoidu ja tööohutust käsitlevad ELi õigusaktid katavad juba paljusid riske, mis tulenevad muutuvatest tööstusharudest, seadmetest ja töökohtadest, jagab komitee Euroopa Komisjoni ideed, et tehnoloogia areng, tööjõu vananemine ja muutuvad töövormid nõuavad täiendavaid seadusandlikke ettepanekuid.	Kuigi töötervishoidu ja tööohutust käsitlevad ELi õigusaktid katavad juba paljusid riske, mis tulenevad muutuvatest tööstusharudest, seadmetest ja töökohtadest, jagab komitee Euroopa Komisjoni ideed, et tehnoloogia areng, tööjõu vananemine ja muutuvad töövormid võivad nõuda täiendavaid seadusandlikke ettepanekuid.

Hääletuse tulemus

Poolt: 70

Vastu: 118

Erapooletud: 11

MUUDATUSETTEPANEK 2**Esitanud:**

LE BRETON Marie-Pierre

MINCHEVA Mariya

PILAWSKI Lech

VADÁSZ Borbála

VERNICOS George

SOC/698 – „Töetervishoid ja tööohutus – ELi strateegiline raamistik aastateks 2021–2027“

Punkt 4.1.6

Muuta järgmiselt:

Sektsiooni arvamus	Muudatusettepanek
Sellega seoses soovib komitee komisjonil vaadata läbi töetervishoidu ja tööohutuse raamdirektiiv, et kohandada seda vastavalt töömaailma tegelikkusele ning uutele riskidele ja probleemidele , mis tulenevad kliimamuutustest (nt vabas õhus töötamine kõrgete temperatuuride puhul), demograafilistest muutustest ja digiüleminekust.	Sellega seoses soovib komitee komisjonil ka edaspidi tähelepanelikult jälgida töetervishoidu ja tööohutuse raamdirektiivi rakendamist ja raamdirektiiv vajaduse korral läbi vaadata, tagamaks, et see hõlmab ka uusi riske ja probleeme , mis tulenevad kliimamuutustest (nt vabas õhus töötamine kõrgete temperatuuride puhul), demograafilistest muutustest ja digiüleminekust.

Hääletuse tulemus

Poolt: 68

Vastu: 124

Erapooletud: 12

MUUDATUSETTEPANEK 3

Esitanud:

LE BRETON Marie-Pierre

MINCHEVA Mariya

PILAWSKI Lech

VADÁSZ Borbála

VERNICOS George

SOC/698 – „Töetervishoid ja tööohutus – ELi strateegiline raamistik aastateks 2021–2027“

Punkt 4.2.2

Muuta järgmiselt:

Sektsiooni arvamus	Muudatusettepanek
Komitee peab vastuvõtmatuks, et tööga seotud vähktõve tulemusena sureb aastas hinnanguliselt 100 000 inimest ja kutsub liikmesriike üles võtma kiiresti vastu kantseroogenide tegevuskava strateegia ning rakendama liidu tasandil vastuvõetud piirnorme ja muid sätteid, piirates kokkupuudet 26 ohtliku ainega ja parandades seeläbi ligikaudu 40 miljoni töötaja töötingimusi. Komitee leiab, et ohtlike ainete loetelu tuleks läbi vaadata ja seda täiendada, eelkõige tuleks sellesse lisada nanomaterjalid ja nende kantseroogene mõju, ning lisaks soovib komitee suurendada kokkupuute piirnormidega hõlmatud kantseroogenide arvu 50-ni .	Komitee peab vastuvõtmatuks, et tööga seotud vähktõve tulemusena sureb aastas hinnanguliselt 100 000 inimest ja kutsub liikmesriike üles võtma kiiresti vastu kantseroogenide tegevuskava strateegia ning rakendama liidu tasandil vastuvõetud piirnorme ja muid sätteid, piirates kokkupuudet 26 ohtliku ainega ja parandades seeläbi ligikaudu 40 miljoni töötaja töötingimusi. Komitee leiab, et ohtlike ainete loetelu tuleks läbi vaadata ja seda täiendada, eelkõige tuleks sellesse lisada konkreetsed nanomaterjalid, millel on tõendatud kantseroogene mõju, ning lisaks soovib komitee maksimaalselt pingutada kokkupuute piirnormidega hõlmatud kantseroogenide loetelu laiendamiseks .

Hääletuse tulemus

Poolt: 68

Vastu: 135

Erapooletud: 6

MUUDATUSETTEPANEK 4**Esitanud:**

LE BRETON Marie-Pierre

MINCHEVA Mariya

PILAWSKI Lech

VADÁSZ Borbála

VERNICOS George

SOC/698 – „Töötervishoid ja tööohutus – ELi strateegiline raamistik aastateks 2021–2027“**Punkt 4.2.5**

Muuta järgmiselt:

Sektsiooni arvamus	Muudatusettepanek
Mis puudutab Euroopa Parlamendi ja sidusrühmade seisukohti, et vaja on kaitsta tervishoiutöötajaid, kes puutuvad kokku ohtlike ravimite ja muude riskidega, leiab komitee, et seda küsimust tuleb põhjalikult käsitleda, mitte ainult koolitamise, hariduse ja nõustamise kaudu, vaid ka siduva õigusakti vastuvõtmisega .	Mis puudutab Euroopa Parlamendi ja sidusrühmade seisukohti, et vaja on kaitsta tervishoiutöötajaid, kes puutuvad kokku ohtlike ravimite ja muude riskidega, leiab komitee, et seda küsimust tuleb põhjalikult käsitleda mitte ainult koolitamise, hariduse ja nõustamise kaudu, vaid ka olemasolevaid õigusakte tõhusalt kohaldades .

Hääletuse tulemus

Poolt: 71

Vastu: 133

Erapooletud: 9

MUUDATUSETTEPANEK 5**Esitanud:**

LE BRETON Marie-Pierre

MINCHEVA Mariya

PILAWSKI Lech

VADÁSZ Borbála

VERNICOS George

SOC/698 – „Töötervishoid ja tööohutus – ELi strateegiline raamistik aastateks 2021–2027“

Punkt 4.3.5

Muuta järgmiselt:

Seksiooni arvamus	Muudatusettepanek
<p>Pandeemia tõi esile selle, et liikuva ja piiriülese töötaja, sh hooajatöötaja, rändajad ja ebakindlates töösuhetes töötajad puutuvad rohkem kokku ebatervislike või ohtlike elamis- ja töötingimustega, nt kehv või ülerahvastatud eluase või teabe puudumine oma õiguste kohta. Komitee kutsub liikmesriike üles täitma oma kohustusi seoses töötervishoiu ja tööohutusega ning edendama teadlikkuse tõstmise kampaaniaid, mille eesmärk on juhtida tähelepanu vajadusele edendada hooajatöötajate, liikuvate ja piiriüleste töötajate õiglasi ja ohutuid töö- ja elutingimusi.</p>	<p>Pandeemia tõi esile selle, et liikuva ja piiriülese töötaja, sh hooajatöötaja ja ebastabiilses töösuhetes võõrtöötajad, võivad puutuda rohkem kokku ebatervislike või ohtlike elamis- ja töötingimustega, nt kehv või ülerahvastatud eluase või teabe puudumine oma õiguste kohta. Komitee kutsub liikmesriike üles täitma oma kohustusi seoses töötervishoiu ja tööohutusega ning edendama teadlikkuse tõstmise kampaaniaid, mille eesmärk on juhtida tähelepanu vajadusele edendada hooajatöötajate, liikuvate ja piiriüleste töötajate õiglasi ja ohutuid töö- ja elutingimusi.</p>

Hääletuse tulemus

Poolt: 72

Vastu: 125

Erapooletud: 11

MUUDATUSETTEPANEK 6

Esitanud:

LE BRETON Marie-Pierre

MINCHEVA Mariya

PILAWSKI Lech

VADÁSZ Borbála

VERNICOS George

SOC/698 – „Töötervishoid ja tööohutus – ELi strateegiline raamistik aastateks 2021–2027“

Punkt 4.4.11

Välja jätta.

Seksiooni arvamus	Muudatusettepanek
<p>Komitee on seisukohal, et kui töötaja tajub oma töökohas õnnetuse või raske haiguse ohtu ja eriti surmaohtu, peab tal olema võimalik töötamisest keelduda. Kui töötaja elu seatakse ohtu, kuna ettevõtte eirab töötervishoiu ja tööohutuse reegleid, peab tal olema õigus tööleping lõpetada ja saada hüvitist.</p>	

Hääletuse tulemus

Poolt: 69

Vastu: 135

Erapooletud: 8

MUUDATUSETTEPANEK 7**Esitanud:**

LE BRETON Marie-Pierre

MINCHEVA Mariya

PILAWSKI Lech

VADÁSZ Borbála

VERNICOS George

SOC/698 – „Töötervishoid ja tööohutus – ELi strateegiline raamistik aastateks 2021–2027“**Punkt 1.4.1**

Muuta järgmiselt:

Sektsiooni arvamus	Muudatusettepanek
Punkt 2.1: i) füüsilisest isikust ettevõtjate osas, kellele strateegilisest raamistikust lähtuvalt ei kohaldu töötervishoiu ja tööohutuse reeglid, leiab komitee, et parima lahenduse leidmiseks tuleks õigeaegselt teostada uuring, kuhu kaasataks komisjon, asjatundjad ja sotsiaalpartnerid. Eesmärk on austada põhimõtet, mille alusel ka kõik füüsilisest isikust ettevõtjad peaksid saama töötada ohutus ja terves keskkonnas. Selle uuringu tulemusi tuleks tutvustada 2023. aasta töötervishoiu ja tööohutuse alasel tippkohtumisel; ii) mis puudutab muud kui seadusandlikku algatust vaimse tervise kohta töökohal, mille komisjon kavatses ELi tasandil käivitada, siis teeb komitee ettepaneku valida eeskätt strateegilises raamistikus esitatud põhjuste asjakohasuse tõttu seadusandlik algatus.	Punkt 2.1: i) füüsilisest isikust ettevõtjate osas, kellele strateegilisest raamistikust lähtuvalt ei kohaldu töötervishoiu ja tööohutuse reeglid, leiab komitee, et parima lahenduse leidmiseks tuleks õigeaegselt teostada uuring, kuhu kaasataks komisjon, asjatundjad ja sotsiaalpartnerid. Eesmärk on austada põhimõtet, mille alusel ka kõik füüsilisest isikust ettevõtjad peaksid saama töötada ohutus ja terves keskkonnas. Selle uuringu tulemusi tuleks tutvustada 2023. aasta töötervishoiu ja tööohutuse alasel tippkohtumisel; ii) mis puudutab muud kui seadusandlikku algatust vaimse tervise kohta töökohal, mille komisjon kavatses ELi tasandil käivitada, siis on komiteel hea meel komisjoni valitud lähenemisviisi üle.

Hääletuse tulemus

Poolt: 66

Vastu: 135

Erapooletud: 8

MUUDATUSETTEPANEK 8**Esitanud:**

LE BRETON Marie-Pierre

MINCHEVA Mariya

PILAWSKI Lech

VADÁSZ Borbála

VERNICOS George

SOC/698 – „Töötervishoid ja tööohutus – ELi strateegiline raamistik aastateks 2021–2027“

Punkt 1.4.2

Muuta järgmiselt:

Seksiooni arvamus	Muudatusettepanek
<p>Punkt 2.2: i) komitee kutsub komisjoni üles lisama tööga seotud vähktõve Euroopa vähktõvevastase võitluse kavasse ning lisama kantserogeene ja mutageene käsitleva direktiivi kohaldamisalasse reproduktiivtoksilised ained ja ohtlikud ravimid, samuti tuleb tagada selliste mõjuritega kokkupuutuvate töötajate pikaajaline jälgimine, seda ka siis, kui nad ei tööta enam samades tingimustes; ii) komitee soovib, et komisjoni kavatsusega „parandada tööandjate karistuste direktiivi (2009/52/EC) tulemuslikkust“ kaasneks läbivaatamine, millega nähtaks ette karmimad karistused eeskirju rikkuvatele tööandjatele; iii) komitee peab hiljuti COVID-19 kriisist saadud õppetundidest lähtuvalt vajalikuks luua seadusandlik algatus psühhosotsiaalsete riskide ennetamiseks; iv) komitee on seisukohal, et senised kogemused ja uurimused luu- ja lihaskonna vaevuste valdkonnas õigustavad asjakohase seadusandliku algatuse väljatöötamist.</p>	<p>Punkt 2.2: i) komitee toetab töötervishoiu- ja tööohutuse strateegilises raamistikus sisalduvat ettepanekut määrata kindlaks käsitletavate reproduktiivtoksiliste ainete prioriteetne loetelu, võttes aluseks tööohutuse ja töötervishoiu nõuandekomitee seisukoha koostada tööalase kokkupuute piirnormi jaoks prioriteetsete ainete loetelu, ning kutsub komisjoni üles lisama tööga seotud vähktõve Euroopa vähktõvevastase võitluse kavasse; ii) komitee soovib, et komisjoni kavatsusega „parandada tööandjate karistuste direktiivi (2009/52/EC) tulemuslikkust“ kaasneks tõhus rakendamine ja jõustamine; iii) komitee nõustub komisjoni lähenemisviisiga valmistada koostöös liikmesriikide ja sotsiaalpartneritega ELi tasandil ette muu kui seadusandlik algatus, mis on seotud vaimse tervisega töökohal ja milles hinnatakse töötajate vaimse tervisega seoses esilekerkivaid küsimusi; iv) komitee toetab komisjoni eesmärki lisada psühhosotsiaalsed ja ergonoomilised riskid tervislike töökohtade kampaaniasse.</p>

Hääletuse tulemus

Poolt: 70

Vastu: 140

Erapooletud: 7

MUUDATUSETTEPANEK 9

Esitanud:

LE BRETON Marie-Pierre

MINCHEVA Mariya

PILAWSKI Lech

VADÁSZ Borbála

VERNICOS George

SOC/698 – „Töötervishoid ja tööohutus – ELi strateegiline raamistik aastateks 2021–2027“

Punkt 1.4.3

Muuta järgmiselt:

Sektsooni arvamus	Muudatusettepanek
<p>Punkt 2.3: i) komitee kutsus üles töötama Euroopa kutsehaiguste nimekirja käsitleva soovituse ümber direktiiviks; ii) hiljutisi kogemusi arvesse võttes soovib komitee täiustada bioloogilisi mõjureid käsitlevat direktiivi; iii) riiklike tööinspeksioonide osas teeb komitee ettepaneku seada eesmärgiks, et strateegilise raamistikuga hõlmatud ajavahemiku lõpuks peaksid liikmesriigid järgima Rahvusvahelise Tööorganisatsiooni standardites sätestatud tööinspektorite ja töötajate suhtarvu, st üks tööinspektor 10 000 töötaja kohta. Kui seda eesmärki strateegilise raamistikuga hõlmatud ajavahemiku lõpuks ei saavutata, peaks komisjon esitama uue sellekohase seadusandliku algatuse.</p>	<p>Punkt 2.3: komitee märgib, et i) liikmesriikides on vaja nõuetekohaseid järelmeetmeid Euroopa kutsehaiguste nimekirja käsitleva soovituse käsitlemiseks; ii) hiljutiste kogemuste arvesse võtmiseks täiustati bioloogilisi mõjureid käsitlevat direktiivi.</p>

Hääletuse tulemus

Poolt: 70

Vastu: 133

Erapooletud: 7

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Ettepanek: nõukogu soovitus, milles käsitletakse põimõpet kvaliteetse ja kaasava põhi- ja keskhariduse tagamiseks“

(COM(2021) 455 final)

(2022/C 105/19)

Pearaportöör: **Tatjana BABRAUSKIENĖ**

Pearaportöör: **Michael MCLOUGHLIN**

Konsulterimistaotlus	nõukogu, 30.8.2021
Õiguslik alus	Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 165 lõige 4 ja artikli 166 lõige 4
Vastutav sektsioon	tööhõive, sotsiaalküsimuste ja kodakondsuse sektsioon
Vastuvõtmine täiskogus	20.10.2021
Täiskogu istungjärk nr	654
Hääletuse tulemus (poolt/vastu/erapooletuid)	152/0/0

1. Järeldused ja soovitused

1.1. Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteel on hea meel, et ettepanekus osutatakse, et haridus on üks põhilisi inimõigusi ja üks lapse õigusi. Komitee peab ka kiiduväärseks, et ettepaneku eesmärk on rakendada Euroopa sotsiaalõiguste sammast ja muid olulisi ELi algatusi ⁽¹⁾, mille eesmärk on tõhustada liikmesriikidevahelist koostööd, et muuta kvaliteetne ja kaasav haridus sotsiaal- ja majanduselu ja tööturu rohe- ja digipöörde raames tegelikkuseks.

1.2. Komitee kutsub veel kord „Euroopa Komisjoni ja liikmesriike üles rakendama Euroopa sotsiaalõiguste samba esimest põhimõtet, mille eesmärk on muuta kvaliteetne ja kaasav haridus, koolitus ning elukestev õpe kõigi õiguseks Euroopas“ ⁽²⁾, ning kohaldama seda digioskuste ja -pädevuse pakkumise suurendamiseks, toetades võrdset juurdepääsu põimõppele kõigi jaoks ning haridusvaldkonna sotsiaalpartnerite ja kodanikuühiskonnaga kokku lepitud kestlikku rahastamist avaliku sektori vahenditest.

1.3. Komitee viitab oma arvamusel ⁽³⁾, milles rõhutatakse: „(...) digiõppe tegevuskava (2021–2027) rakendamine peab tagama tulemusliku sotsiaaldialoogi ja konsulterimise sidusrühmadega, töötajate õiguste austamise ja jõustamise ning töötajate teavitamise, nendega konsulterimise ja nende osalemise digi- ja ettevõtlusoskuste arendamises, eelkõige kutsehariduses ja -õppes, täiskasvanuhariduses ja töötajate koolituses, et vähendada oskuste lõhet, millega ettevõtjad silmitsi seisavad.“

1.4. Komitee kutsub liikmesriike tungivalt üles kasutama kogemusi, mis saadi COVID-19 kriisi ajal haridusvaldkonnas, ning tagama, et põimõpet kavandatakse ja rakendatakse tasakaalustatud õppekavades hoolikalt sobivate pedagoogiliste vahendite toel, tagamaks et kõikidele lastele pakutakse asjakohast ja uuenduslikku õpikeskkonda ja õppevahendeid. Liikmesriigid peavad tagama põimõppe sisseseadmise, et toetada hariduse kvaliteeti ja kaasavust, eriti abivajavate laste jaoks. Kuigi põimõppe kontseptsioon on üha enam levimas ja sellele pööratakse rohkem tähelepanu, vajab see siiski rohkem teaduslikku uurimist ja analüüsi, eriti haridusalase ebasoodsa olukorra vaatenurgast, samuti alg- ja põhikoolide puhul.

⁽¹⁾ COM(2020) 625 final, COM(2020) 624 final, ELT C 66, 26.2.2021, lk 1, ELT C 221, 10.6.2021, lk 3.

⁽²⁾ ELT C 56, 16.2.2021, lk 1.

⁽³⁾ ELT C 286, 16.7.2021, lk 27.

1.5. Komitee märgib, et selleks, et tagada õpilastele nende õppeprotsessis suurem autonoomia, on oluline, et põimõpe oleks kättesaadav kõikidele õpilastele, mitte ainult neile, kes elavad maapiirkondades, kus kooli pääsemine ei ole võimalik, või kõrghariduses, kus üliõpilastelt nõutakse iseseisvat õppimist.

1.6. Komitee märgib, et koolivälise projektipõhise õppe puhul tuleb tagada õpilaste, eriti kutseharidust omandavate õpilaste tervis ja turvalisus. COVID-19 kriisi ajal kasutusel olnud pikaajaline distantsõpe on avaldanud õpilaste ja õpetajate vaimsele ja füüsilisele heaolule ning õpilaste õpiväljunditele negatiivset mõju. Komitee peab kiiduväärseks, et ettepanekus rõhutatakse asjaolu, et õpilaste ja õpetajate heaolu peavad tõhusalt toetama kvalifitseeritud vaimse tervise spetsialistid.

1.7. Komitee kutsub liikmesriike üles tagama, et pärast tulemuslikku dialoogi asjaomaste haridusvaldkonna sotsiaalpartnerite ja sidusrühmadega lisatakse põimõpe nende haridusstrateegiasse viisil, mis aitab positiivselt kaasa kvaliteetsele ja kaasavale õppele õpilaste jaoks, tagab juurdepääsu heale õpetamis- ja õpikeskkonnale ning vajalikud vahendid ja toe õpetajatele ega jäta õpilasi ilma toeta.

1.8. Lisaks kutsub komitee liikmesriike üles tagama, et põimõpe ei kahjusta hariduse sotsiaalset väärtust ega kontaktõppe olulisust haridusprogrammides. COVID-19 pandeemia ajal toimunud erakorralise veebipõhise õpetamise ja õppimise kogemus on toonud ilmsiks kontaktõppe ning õpetajate ja õpilaste vahelise pideva suhtluse ja tagasiside asendamatu väärtuse kvaliteetse ja kaasava hariduse tagamiseks. Õpilaste ja õpetajate suhted on õpilaste motiveerituse ja õppimise peamine tegur, mida põimõpe ei tohi õhnestada.

1.9. Komitee palub liikmesriikidel tagada, et individuaalsete hariduskavade väljatöötamisel võetaks arvesse õpilaste vajadusi tugitehnoloogia osas. Lisaks juhib komitee tähelepanu asjaolule, et see eeldab, et õpetajaid abistab asjakohaselt tugipersonal, nad tunnevad asjaomaseid tehnoloogiaid ja peavad suutma kasutada neid tõhusalt, et vastata puuetega õpilaste vajadustele.

1.10. Komitee toob välja õpetajate keske rolli põimõppes. Personalivahetus, koostööprojektid ja individuaalne õpetamine on võimalikud, kui selleks on ette nähtud õpetaja piisav tööaeg ja kui kooli juhtkond seda toetab. Väga oluline on toetada põimõppe kogukonda, et edendada õpetamis- ja koolitustehnoloogia väärtust.

1.11. Lisaks juhib komitee tähelepanu sellele, et kaasamise ja hariduse kvaliteedi tagamiseks peaks põimõpe aitama viia ellu nõukogu järeldusi tuleviku Euroopa õpetajate ja koolitajate kohta. Sellega seoses palub komitee liikmesriikidel pakkuda õpetajatele tõhusat toetust nende ettevalmistustes, mille eesmärk on toetada õpilasi kvaliteetses põimõppes, täiustades ja ajakohastades esmase ja pideva kutsealase arengu võimalusi ning muutes selle õpetajate ja õpilaste vajaduste seisukohalt asjakohasemaks.

1.12. Komitee peab kiiduväärseks kavandatud meetmeid õpetajate IT-pädevuse toetamiseks, nagu digioskuste täiendamise kursused, programmid ja vahendid õpetajatele ning veebipõhiste ja koolis kohapeal kasutatavate pedagoogiliste moodulite ja vahendite väljatöötamine ja levitamine. Lisaks tuleks ettepanekuga toetada õpetajate õigust ajakohastele ja kättesaadavatele pideva kutsealase arengu võimalustele. Seda tuleks tunnistada riiklikul, piirkondlikul ja kohalikul tasandil toimivas sotsiaaldialoogis ja kollektiivlääbirääkimistes, kuhu on sisuliselt kaasatud haridusvaldkonna sotsiaalpartnerid.

1.13. Komitee juhib tähelepanu sellele, et laialt avatud e-õpe (MOOC) ei pruugi olla interaktiivne ega põhineda heal pedagoogikal. Seepärast kutsub ta komisjoni üles pakkuma platvormil School Education Gateway õpetajatele, koolitajatele, koolijuhtidele ja õpetajakoolitajatele põimõppe alal mitmekesisemat koolitusabi, millega kaasneb sertifitseerimine. Tehnilised vahendid ja materjalid, mis on töötatud komisjoni toetusel välja põimõppes kasutamiseks, peavad olema usaldusväärsed, hõlpsasti kasutatavad ja tõlgitud kõikidesse ELi ametlikesse keeltesse ning kõik õppeprotsessi sidusrühmad peavad kiitma need ühehäälselt heaks. Komitee soovib paluda ka töötada Euroopa õpetajate akadeemia projektide raames välja ühised akrediteeritud õpetajakoolituse programmid põimõppe pedagoogika täiustamiseks. Põimõppega seoses tuleks uurida mikrokvalifikatsioonitunnistuse rolli.

1.14. Komitee peab kiiduväärseks, et ettepanekus rõhutatakse õpetajate heaolu ja õpetajaameti atraktiivsust ning soovib liikmesriikidel palgata õpetajate heaolu toetamiseks rohkem õpetajaid. Komitee märgib, et suur õpetajate nappus ning mitteatraktiivsed töötingimused ja palgad⁽⁴⁾ kahjustavad õpetamise kvaliteeti. See võib takistada kvaliteetsete ja kaasavate põimõppesüsteemide väljatöötamist.

1.15. Komitee juhib tähelepanu sellele, et kontakt- ja distantsõppe kombineerimine eeldab, et õpetajad on loovad ja uuenduslikud⁽⁵⁾ ning neil on head pedagoogilised oskused. On ülioluline kujundada põimõpe nii, et see vastaks õpetajate töökoormusele, tööajale ja korralikele töötingimustele ning tagaks neile toetava töökeskkonna.

1.16. Komitee soovib tagada demokraatliku koolijuhtimise, mille raames õpilased ja õpetajad saavad tõhusalt ja iseseisvalt juhtida oma õpi- ja õpetamisprotsessi. Komitee rõhutab veel kord, kui oluline on kindlustada haridus- ja koolitussüsteemide demokraatlik juhtimine ning seda tugevdada, hõlmates sellesse sisuka konsulteerimise organiseeritud kodanikuühiskonnaga.⁽⁶⁾

1.17. Komitee märgib, et põimõpet väljaspool formaalset hariduskeskkonda, nt informaalset ja mitteformaalset õpet, tuleb tunnustada, rakendades tõhusalt nõukogu 20. detsembri 2012. aasta soovitusi mitteformaalse ja informaalset õppe valideerimise kohta. Informaalsel ja mitteformaalsel õppimisel on oluline roll hädavajalike suhtlus-, väljendus- ja kognitiivsete oskuste, sealhulgas loovuse, kodanikuaktiivsuse ja tööeluks vajalike oskuste arenemisel. Valideerimisprotsessides osalemine peab olema kõigile kättesaadav ja seda tuleb toetada kestlike avaliku sektori investeeringutega.

1.18. Komitee osutab, et hästi arendatud põimõpet tuleb toetada kestlike avaliku sektori investeeringutega, mis on tõstetud esile Euroopa poolaasta ühe osana, ja täiendavate ELi vahendite, näiteks taaste- ja vastupidavusraha, programmi „Erasmus+“ ja ESF+-i toel. Kvaliteetsetele veebipõhiste õppeprogrammidele juurdepääsu toetamine on iga õppija jaoks hädavajalik. Vaja on rohkem investeeringuid, eelkõige selleks, et tagada kutseharidust omandavatele õpilastele kvaliteetne distantsõpe, tagada neile juurdepääs vahenditele ja simulaatoritele, mis on neile abiks iseseisvas praktilises õppes turvalises keskkonnas, ning pakkuda neile kogukondlikke elukestva õppe keskusi⁽⁷⁾ ja raamatukogusid.

1.19. Komitee märgib, et digitaalsete vahendite üha suurem kasutamine põimõppe raames ohustab üha enam õpilaste ja õpetajate andmete turvalisust ning õpetajate intellektuaalomandi õigusi. Seepärast peaksid komisjon ja liikmesriigid pakkuma kestlikku rahastamist avaliku sektori vahenditest ja kehtestama haridusvaldkonna sotsiaalpartnerite ja sidusrühmadega konsulteerides sobiva õigusraamistiku, millega tagatakse haridusvaldkonnas andmekaitse ja intellektuaalomandiõigused. Komitee on mures selle pärast, et soovitusel nähakse ette, et ettepanekus esitatud plaanide elluviimiseks ei ole vaja lisavahendeid. Rahastamine võib olla viis, kuidas võimendada koostööd valdkonnades, kus puudub tugev ELi pädevus. Kulud võivad hõlmata majutamise, hoolduse ja platvormi integreerimise kulusid, õppevahendite majutamist, andmeturvet, õpetajate ja õpilaste varustamist jne. Kõige ebasoodsamas olukorras õpilased kannatavad korralike vahendite puudumise korral kõige rohkem.

1.20. Komitee kutsub komisjoni ja liikmesriike üles tegelema haridusteenuste osutajate massilise leviku ja haridustehnoloogia sektori laienemise küsimusega, mida põimõppe rakendamine haridusprogrammides üha enam soodustab. Komitee kutsub liikmesriike üles töötama välja riiklikke eeskirju, sealhulgas võimalust luua avalikke platvorme veebipõhiseks õpetamiseks ja õppimiseks, et kaitsta hariduse avalikku väärtust. Lisaks tuleks avalikke platvorme rakendada

⁽⁴⁾ „Teachers in Europe: Careers, Development and Well-being“, Euroopa Komisjon, 2021.

⁽⁵⁾ „Blended learning in school education – guidelines for the start of the academic year 2020/21“, Euroopa Komisjon.

⁽⁶⁾ ELT C 286, 16.7.2021, lk 27.

⁽⁷⁾ Downes, P. „Multi/Interdisciplinary Teams for Early School Leaving Prevention: Developing a European Strategy Informed by International Evidence and Research“, 2011. Euroopa Komisjon, NESET (hariduse ja koolituse sotsiaalsete aspektide ekspertide võrgustik), hariduse, noorte, spordi ja kultuuri peadirektoraat, Brüssel.

haridusvaldkonna sotsiaalpartnerite ja sidusrühmadega sisukalt konsulteerides, austades täielikult õpetajate ja haridustöötajate ametialast sõltumatust, aga ka haridusasutuste akadeemilist vabadust ja autonoomiat, avaldamata õpetajatele või haridustöötajatele survet nende kasutatavate õppematerjalide ja pedagoogiliste meetodite osas.

1.21. Arvestades kogu põimõppe valdkonna olulisust, soovib komitee töötada selle soovituse jaoks välja diskreetse mõõtmise ja diferentseeritud andmete kogumise sõltuvalt vanusest, võttes arvesse laste ja noorte erinevaid arenguvajadusi. See peaks ka võimaldama koguda teavet seonduvate näitajate kohta, mis puudutavad ebasoodsat olukorda, näiteks kiusamist ja haridussüsteemist varakult lahkumist. Täpseid mõõtmisi saab töötada välja koostöös asjaomaste partneritega. Seepärast vajab soovituse elluviimine selget aruandlust ja järelevalvet.

2. Üldised märkused

2.1. Järgmises arvamuses vaadeldakse ettepanekut võtta vastu nõukogu soovitus, milles käsitletakse põimõpet kvaliteetse ja kaasava põhi- ja keskhariduse tagamiseks. Arvamuses pannakse rõhku ka keskhariduse astmes toimuvale esmakutseõppele. Kavandatud soovitus ei propageerita universaalset haridustöötajate väiksemat kohalolu õppetöös ega julgustata kulutama rohkem aega ekraani ees. Komitee peab kiiduväärseks noorte kaasamist, mis peaks kogu protsessi vältel püsima ja jätkuma.

2.2. Euroopa Komisjoni uuringu⁽⁸⁾ kohaselt mõistetakse põimõppe all hübriidmeetodit, mis ühendab koolis õppimise distantsõppega, sealhulgas veebipõhise õppega. Põimõpe on paindlik mudel, mis võib toetada projekti või õppekursuse edenemist, samas ei nõua see, et õpetajad ja õppijad viibiksid kogu aeg samas füüsilises ruumis.

2.3. Kuigi koolis toimuv õpe parandab õppijate sotsiaalseid oskusi, heaolu, ühtekuuluvustunnet, kogukonnatunnet ja paremat isiklikku suhtlust õpetajate ja õpilaste vahel ning õpilaste endi vahel, võib hästi korraldatud põimõpe aidata õppijatel saavutada iseseisvamat, individuaalsemat ja enese juhitud õpet⁽⁹⁾. See võib olla eriti paljulubav humanitaarainete õppes, sealhulgas videomaterjalid.

2.4. Kuigi ettepanekus kirjeldatakse põimõpet kui hübriidmeetodit, rõhutades selle paindlikkust ja võimalusi iseseisva õppimise soodustamisel, on vaja rohkem täpsustusi õpetajate ja koolitajate rolli kohta põimõppe rakendamisel. Sellega seoses on oluline tagada, et põimõpet rakendatakse õppekavades kogu kooli hõlmavalt, võttes arvesse õpetajate, õpilaste ja nende perede vajadusi. Samuti on vaja, et põimõpet rakendataks kooliajal ja et see ei tekitaks õpetajatele jätkusuutmatut ülekoormust ega õpilaste peredele lisakoormust.

3. Konkreetsete märkused

3.1. COVID-19 kriis on kohustanud põhi-, kesk- ja kutseharidust omandavaid õpilasi olema iseseisvamad õppijad. Koolid ja õpetajad – enamasti ilma igasuguse nõuetekohase ettevalmistuseta – on pidanud kohanema erakorralise veebipõhise ja distantsõppega, kasutades lastega ühenduse loomiseks digitaalseid sõnumeid, e-kirju, veebipõhiseid videovestlusi ja muid vahendeid, et pakkuda liikumisvabaduse piirangute ajal piisavat õpetust. See on olnud märkimisväärne proovikivi ka puuetega lastele, kes on digitaalmeedia kaudu suhtlemisel ebasoodsamas olukorras. Valitsused, telesaated, sotsiaalpartnerid, haridus- ja koolitusteenuse osutajad, vabaihendused ja üksikisikud on tegutsenud uskumatult kiiresti, et toetada õpetajaid virtuaalsete klassiruumide ja koostööplatvormide loomisel, kuid endiselt on palju veel teha.

3.2. Arvestades COVID-19 kriisi tohutut mõju noortele ja haridussüsteemile, peame olema ettevaatlikud ka muutuste ajastamise osas. Koolides kohapeal toimuva õppe juurde naasmine vajab harjumisaega ning paljud noored peavad kohanema tagasiminekuks nn normaalsuse juurde: liiga palju muutusi liiga lühikese aja jooksul võib olla destabiliseeriv. COVID-19 kriis on lapsi ja noori kõige valusamalt tabanud. Nende haridus, sotsialiseerumine, majanduslikud väljavaated ja vaimne tervis on saanud pandeemia ajal eriti rängalt kannatada. Eelseisva perioodi prioriteediks peaks olema normaliseerimine ning eriline keskendumine heaolule, vaimsele tervisele ja formaalsele õppimisele.

⁽⁸⁾ „Blended learning in school education – guidelines for the start of the academic year 2020/21“, Euroopa Komisjon.

⁽⁹⁾ Ibid.

3.3. Komitee väljendab muret seoses sellega, kuidas algklassid ja isegi põhikooliklassid põimõppega hakkama saavad, sest neis vanuseklassides puudub sageli vajalik pädevus, et olla põimõppe keskkonnas aktiivsed õppijad. Tavaliselt puuduvad neil enesejuhtimis- ja koostööoskused, IKT-oskused, teadmiste konstrueerimise oskused, enesehindamisoskused ja mitmed muud nn 21. sajandi oskused. Need oskused on vajalikud, et õppida põimõppe tingimustes edukalt, ja nende oskuste puudumine õppijate hulgas ohustab tõsiselt kvaliteetse põimõppe pakkumist. Tuleb kehtestada põhimõte, et eksperimentaalne üleminek põimõppele koolis algab pigem vanemate kui nooremate õpilastega.

3.4. Komitee juhib tähelepanu sellele, et kutseharidust omandavad õpilased on jäänud COVID-19 kriisi ajal kõige rohkem ilma töökohapõhise õppe käigus saadavast praktikakogemusest. Juurdepääsu puudumine lairibaühendusele ja IT-vahenditele, õpetaja ja õpilase ebapiisav suhtlus ning sobiva õpikeskkonna puudumine on kõik toonud kaasa rohkem koolist väljalangemisi, eriti tüdrukute ja sotsiaal-majanduslikult ebasoodsas olukorras olevate laste seas. Seepärast tuleb põimõpet hoolikalt kavandada ja rakendada, et tagada kõikidele lastele kaasav õpikeskkond ja -vahendid. Kuigi soovituskeskendatakse suuresti põhi- ja keskharidusele, samuti keskhariduse astmes toimuvale esmakutseõppele, oleks kasulik uurida põimõppe võimalusi töökohapõhise õppe valdkonnas.

3.5. Ettepanek hõlmab oma meetmete raames vahetut reaktsiooni kriisile, soovides tähtsustada õpilaste ja nende perede füüsilist ja vaimset heaolu, samuti edendada õpilaste ja nende perede digioskuste arendamist. Sellega seoses juhib komitee tähelepanu sellele, kui oluline on laiendada heaolu tagamise ja digioskuste parandamise ulatust, et see hõlmaks kogu haridussüsteemi, sealhulgas eelkõige õpetajaid, koolitajaid ja koolijuhte.

3.6. Komitee peab kiiduväärseks asjaolu, et komisjon teeb ettepaneku töötada koostöös liikmesriikidega välja konkreetsed juhendmaterjalid, käsiraamatud ja muud asjakohased materjalid, mis põhinevad tõenditel, vastastikusel õppimisel ja headel tavadel. Sellega täidetakse koolide ja haridussüsteemide tasandil põimõppekäsituse väljatöötamise toetamisel ilmnunud lüngad. Selles koostöös peaksid osalema ka sotsiaalpartnerid ja muud asjaomased sidusrühmad. Iga üleminekut, muudatust või kohandamist haridussüsteemides tuleb teha äärmiselt ettevaatlikult. Peame olema täiesti kindlad, et niisugused muudatused ei süvenda ühelgi viisil haridusalaselt ebasoodsat olukorda ega koolist väljalangemist, mis on väidetavalt meie haridussüsteemi suurimad probleemid.

3.7. Komitee on arvamusel, et põimõpe võib muuta täielikult nii õpetamist kui ka õppimist. Kuigi ettepanekus räägitakse põimõppega kaasnevatest võimalustest, milleks on muu hulgas hariduse ja koolituse kvaliteedi ja kaasavuse parandamine ning õpilaste oskuste laiapõhjaline arendamine ja heaolu, juhib komitee tähelepanu sellele, et hoolikalt tuleb kaaluda ka põimõppe rakendamise piiranguid. Eriti kehtib see maapiirkondades ja vaesust kannatavates piirkondades, kus puudub kvaliteetne õpilastele kasu toov põimõppe taristu (juurdepääs lairibaühendusele ja IT-vahenditele) ja toetav keskkond (kodukeskkond, rahaline taust jne). Liitumine võimsate ja usaldusväärsete võrkudega on ülioluline, eriti kui kogu pere vajab oma tegevuste jaoks internetiühendust. Lisaks ei ole kõikidel õpilastel piisaval tasemel digioskusi, enesedistsipliini ega iseseisvust, mis on vajalikud ainetundide iseseisvaks jälgimiseks ja ülesannete lahendamiseks ilma õpetajaga silmast silma suhtlemata. Üldiselt sõltub edukas põimõpe suuresti vanematepoolsest jälgimisest ja abist, eriti nooremate õppijate puhul. See võib tekitada või suurendada ebavõrdsust õpilaste õpiväljundites ning aidata kaasa haridussüsteemist varakult lahkujate arvu kasvule, sest kõikidel ei ole vanemaid, kes suudavad või saavad täita seda rolli tulemuslikult.

3.8. Kuigi haridussüsteemides esineb viimastel aastatel üha suuremal määral liikumist erastamise poole, tuleks põimõpet rakendada haridusprogrammides viisil, mis kaitseks avalike haridussüsteemide juhtimise aruandekohustust ja läbipaistvust era- ja ärihuvide ja -isikute mõju eest. Põimõpe ei tohi õõnestada haridust kui avalikku hüve.

3.9. Enne COVID-19 pandeemiat pidid pedagoogid tulema toime mitmesugustest sotsiaal-majanduslikest surveteguritest tingitud kasvava õppimisalase lõhega õpilaste seas. Muud tegurid hõlmavad rassismi, segregatsiooni ja sotsiaalse ülesliikuvuse üldist vähenemist ning maailmamajanduse langust. Üldiselt on kasvanud ka tuginemine näiteks kodutööle, mis ainult laiendab lõhet haridusalastes saavutustes. Samuti on isolatsioonil ja iseõppimisel kahjulik psühholoogiline mõju. Paljude õpilaste, eriti sotsiaal-majanduslikult ebasoodsama taustaga õpilaste jaoks pakub näost näkku suhtlemine õpetajate

ja eakaaslastega leevendust ja aitab vähendada õppimisalast lõhet. Jätkuv COVID-19 pandeemia on neid õppimisalaseid lünki, sealhulgas digioskuste nappust, süvendanud ning veelgi suuremat hulka õpilasi ohustab õpikaotus.

3.10. Komitee juhib tähelepanu asjaolule, et õpetajate põhikoolitusest ja pidevast kutsealasest arengust ei piisa, et anda õpetajatele asjakohased oskused, sealhulgas digioskused, pedagoogilised meetodid ja õppematerjalid, et õpetada põimõppe kaudu. See kehtib eriti töötamisel erivajadustega õpilastega, mitmekultuurilises keskkonnas või ebasoodsas olukorras olevate õpilastega, mis on tavapärasest veelgi problemaatilisem, sest see n-ö karistab just neid õppijate rühmi, kes vajavad praeguses olukorras lisatuge. Euroopa Puuetega Inimeste Foorum nõuab puuetega töötajatele ja õpilastele võrdset juurdepääsu haridusteenustele ning selliste meetmete pakkumist nagu viipekeelne tõlge, reaaliajase subtiitrid ja kohandatud töö.

3.11. Ettepanekus nimetatud enesehindamisvahendid, näiteks tulevane õpetajatele mõeldud SELFIE-abivahend, võivad toetada põimõppe rakendamist. Komitee juhib siiski tähelepanu ohule, et need vahendid võivad luua haridusametuste saavutuste võrdlemist, et tekitada koolide paremusjärjestusi, liite ja konkurentsi. On oluline, et põimõppe rakendamisel järgitaks iga haridusametuse eripära ning info- ja kommunikatsioonitehnoloogia (IKT) kasutamisega seotud prioriteete, mille osas peaksid õpetajad, koolitajad ja koolijuhid kokku leppima.

3.12. Laste ja noortega tehtav töö peab üha enam põhinema asjaomaste isikute tegelikul järjepideval osalusel kooskõlas ÜRO lapse õiguste konventsiooni artikliga 12. Peale ühe konsultatsiooni ei ole soovitusel laste seisukohtadele suurt rõhku pandud. See puudus tuleks kõrvaldada. Paljud liikmesriigid töötavad välja parimate tavade mudeleid ja EL arendab enda lapse õiguste strateegiat. Seda tüüpi muutused peaksid lõpuks ilmema kooli juhtimises ja hindamises.

Brüssel, 20. oktoober 2021

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Christa SCHWENG

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus, milles käsitletakse võrdsete võimaluste tagamist säästva lennutranspordi jaoks“

(COM(2021) 561 final – 2021/0205 (COD))

(2022/C 105/20)

Raportöör: **Thomas KROPP**

Konsulteerimistaotlus	Euroopa Parlament, 13.9.2021
	Euroopa Liidu Nõukogu, 14.9.2021
Õiguslik alus	Euroopa Liidu toimimise lepingu artiklid 100(2) ja 304
Vastutav seksioon	transpordi, energeetika, infrastruktuuri ja infoühiskonna seksioon
Vastuvõtmine seksioonis	7.10.2021
Vastuvõtmine täiskogus	20.10.2021
Täiskogu istungjärk nr	564
Hääletuse tulemus	
(poolt/vastu/erapooletuid)	231/0/9

1. Järeldused ja soovitused

1.1. Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee kordab, et ELi lennundusturg on oluline nii kaubanduse ja turismi jaoks Euroopa Liidus kui ka Euroopa majanduse rahvusvahelise konkurentsivõime jaoks ⁽¹⁾.

Kuna aga lennundus on CO₂ heite poolest üks kiiremini kasvavaid sektoreid, toetab komitee ELi institutsioonide regulatiivseid algatusi lennunduse keskkonnamõju leevendamiseks ⁽²⁾.

1.2. Komisjoni paketiga „Eesmärk 55“ soovitakse seada EL õigele teele, et saavutada lennukas eesmärk vähendada 2030. aastaks kasvuhoonegaaside heidet 55 % võrreldes 1990. aasta tasemega, viies ELi poliitika kooskõlla rohelise kokkuleppe ja ELi kliimaseaduse kaugeleulatuvate poliitiliste eesmärkidega. Komitee toetab seda väga ambitsioonikat poliitikat, mis hõlmab mitut lennundust puudutavat seadusandlikku ettepanekut, mille oluline osa on säästvate lennukikütuste edendamine. Kuigi komisjon on hinnanud kõnealuse ettepaneku ja muude asjakohaste ettepanekute vastastikust täiendavust, leiab komitee, et komisjon peaks arvesse võtma ka kõigi asjaomaste reguleerivate meetmete kumulatiivset finantsmõju.

1.3. Netonullheitele ülemineku kiirendamisele suunatud regulatiivsete algatuste kontekstis on lennundussektori jaoks keskne tähtsus ettepanekul „RefuelEU Aviation“. Erinevalt teistest sektoritest sõltub lennundus fossiilkütustest kui energiaallikast. Selleks et võimaldada lennundussektoril kasvada ja samal ajal vähendada CO₂ heidet, püütakse RefuelEU Aviationi määruse ettepanekuga kiirendada säästvate lennukikütuste tootmist, jaotamist ja kasutuselevõttu, kehtestades reaktiivkütuse tarnijatele kohustuse tarnida kõikides ELi lennujaamades lennukikütust, milles säästvate lennukikütuste osa on üha suurem, ning nõudes, et lennuettevõtjad kasutaksid üha enam säästvaid lennukikütuseid, eelnevalt kindlaks määratud sammude rütmis.

Kooskõlas oma lähenemisviisiga säästva lennunduse edendamisele toetab komitee komisjoni ettepanekut, kuid soovib muudatusi tagamaks, et seda saab tõhusalt rakendada ilma moonutusi tekitamata.

⁽¹⁾ ELT C 429, 11.12.2020, lk 99; ELT C 389, 21.10.2016, lk 86.

⁽²⁾ Teatis „Euroopa roheline kokkulepe“ (COM(2019) 640 final); säästva ja aruka liikuvuse strateegia, https://ec.europa.eu/transport/themes/mobilitystrategy_en; ELi heitkogustega kauplemise direktiiv, mis hõlmab lennundust (COM(2021) 552 final); taastuvenergia direktiiv (COM(2021) 557 final); alternatiivkütuste taristu direktiiv (COM(2021) 560 final).

1.4. Komitee tunneb heameelt komisjoni algatuse üle kiirendada säästvate lennukikütuste turu kasvu. On tõsi, et säästvad lennukikütused – kui neid toodetakse piisavas koguses ja need on kättesaadavad kõikidele lennuettevõtjatele – vähendaksid märkimisväärselt sektori CO₂ heidet. Siiski ei ole selge, kas komisjoni lähenemisviis väldiks konkurentsimoonutusi.

1.5. Lennundus on rahvusvaheline teenindussektor, mis hõlmab kaht eri turgu, millel on erinev turudünaamika: ühelt poolt Euroopa Majanduspiirkonna (EMP) ühtne Euroopa turg ja teiselt poolt rahvusvaheliselt reguleeritud turg. Komitee on seisukohal, et ettepaneku eelnõu peaks seda erinevust selgelt kajastama, ning kutsub komisjoni üles säilitama EMP siseselt võrdsed võimalused ja edendama ennetavalt ülemaailmselt kohaldatavaid kestlikkusstandardeid.

1.6. Kavandatav määrus hõlmab kõigi ELi lennuettevõtjate kogu tegevust, olenemata sellest, kas nad tegutsevad EMPs või rahvusvaheliselt; kolmandate riikide lennuettevõtjate võrgustike suhtes kohaldatakse seda siiski üksnes ELi lennujaamast lähtuvate teenuste ulatuses. Ühtki muud kolmandate riikide lennuettevõtjate ülemaailmselt teenust säästvate lennukikütustega segatud lennukikütuse nõutav minimaalne kasutus ei mõjutaks. Lennukikütuse ja säästvate lennukikütuste eeldatav hinnaerinevus võib seega anda kolmandate riikide lennuettevõtjatele konkurentsieelise. Ajal, mil kogu ülemaailmsel lennundussektoril on keeruline sõjajärgse ajaloo kõige raskemast kriisist taastuda, ei peaks ELi lennuettevõtjad ühepoolset kandma lisakulusid. Ning kui hinnaerinevused kanduksid edasi reisijatele, muutuksid vähem keskkonnahoidlikud lennud, mida käitavad kolmandate riikide lennuettevõtjad, ELi reisijatele atraktiivsemaks.

1.7. Komitee soovib, et selle määruse tegelikule rakendamisele eelneks katseetapp, mille jooksul saaks ühtlustada lennunduse keskkonnamõju leevendamist käsitlevaid EMP sisesid sätteid, ning komisjon keskendaks oma jõupingutused sellele, et tihedalt koordineerida ELis säästvate lennukikütuste edendamist sarnaste rahvusvaheliste algatustega. Kui on toodetud piisav kogus säästvaid lennukikütuseid ja see on kättesaadav nii ELi kui ka kolmandate riikide lennuettevõtjatele, kohaldatakse määrust täielikult, nii et see hõlmaks ka ELi lennujaamadest väljuvate kolmandate riikide lennuettevõtjate kohustusi. Selline järkjärguline lähenemisviis minimeeriks esimesena tegutseja ebasoodsasse olukorda sattumise ja kasvuhoonegaaside heite ülekandumise ohtu, võimaldaks kulutõhusat rakendamisprotsessi ja kindlustaks kõigile sidusrühmadele, sealhulgas säästvate lennukikütuste tootjatele, planeerimisstabiilsuse. Lisaks hõlbustaks see ühtset lähenemisviisi biokütustele.

1.8. Arvestades, et rahvusvahelistel pikamaaliinidel eraldub märkimisväärselt rohkem CO₂ kui EMP keskmise pikkusega ja lühilendudel,⁽³⁾ leiab komitee, et komisjon peaks panema suuremat rõhku rahvusvaheliste reguleerivate meetmete kooskõlastamise vahenditele. Need kolmandate poolte meetmed koos juba kokkulepitud kompenseerimismehhanismidega, nagu CORSIA,⁽⁴⁾ annavad täiendava tõuke säästvate lennukikütuste rahvusvaheliseks tootmiseks, jaotamiseks ja kasutuselevõtuks, kiirendades seega nõudluse suurenemist säästvate lennukikütuste järele ja vähendades kasvuhoonegaaside heite ülekandumise ohtu⁽⁵⁾.

Komitee nõustub komisjoni analüüsiga, et säästvate lennukikütuste turu loomine võtab aega. Komitee kutsub komisjoni üles töötama välja realistliku ja tervikliku tegevuskava säästvate lennukikütuste kasutamise järkjärguliseks suurendamiseks, et kindlustada kõigile sidusrühmadele, sealhulgas säästvate lennukikütuste tootjatele, planeerimisstabiilsus ning anda suuniseid poliitiliseks järelevalveprotsessiks.

2. Üldised märkused

2.1. Säästva lennunduse kasvu edendamiseks on vaja terviklikku ja tõhusat regulatiivset lähenemisviisi.

2.1.1. RefuelEU Aviation'i ettepaneku eelnõu on seotud mitmete muude paketi „Eesmärk 55“ õigusakti ettepanekutega, mille kõigi eesmärk on leevendada lennunduse mõju keskkonnale⁽⁶⁾. Seepärast tuleb RefuelEU Aviation'i ettepaneku mõju ja teostatavuse hindamisel võtta nõuetekohaselt arvesse nende ettepanekute vastastikust sõltuvust ja nende kumulatiivset mõju lennundusturule.

⁽³⁾ Poole CO₂ heitest tekitab vaid 6 % lendudest, nimelt pikamaalennud. Data Snapshot on CO₂ emissions and flight distance | EUROCONTROL.

⁽⁴⁾ Rahvusvahelise lennunduse süsinikdioksiidheite kompenseerimise ja vähendamise süsteem CORSIA on üleilmne turupõhine meetmete süsteem, et kompenseerida rahvusvaheliste lendude CO₂ heite osa, mis ületab 2020. aasta taset. Seda kohaldatakse vabatahtlikkuse alusel alates 1. jaanuarist 2021 kuni 2026. aastani ja selles osaleb vabatahtlikult 81 riiki (sh kõik ELi liikmesriigid), mis moodustab 77 % rahvusvahelisest lennundusest.

⁽⁵⁾ Mitmed riigid, näiteks Ühendkuningriik ja USA, kavandavad samuti meetmeid säästvate lennukikütuste edendamiseks ja CO₂ heite vähendamiseks: vt SWD(2021) 633 final.

⁽⁶⁾ SWD(2021) 633 final, punkt 7.2.

2.1.2. Läbivaadatud energia maksustamise direktiiviga kehtestatakse ELi-siseste lendude suhtes kohaldatav minimaalne maksumäär; säästvad lennukikütused saaksid kasu minimaalsest nullprotsendisest maksumäärast, samas kui minimaalsed maksumäärad tõuseksid kümne aasta jooksul järk-järgult tasemele 10,75 eurot gigadžauli kohta. Kõnealuse ettepaneku eesmärk on stimuleerida säästvate lennukikütuste ulatuslikumat kasutamist ning julgustada lennuettevõtjaid kasutama tõhusamaid ja vähem saastavaid õhusõidukeid ning vältida võimalust, et 32 % tulu jääb saamata. Kui liikmesriigid eraldi ületavad minimaalset maksumäära, suurendaksid need täiendavad riiklikud CO₂ maksud märkimisväärselt lennuettevõtjate kulusid, välja arvatud juhul, kui säästvaid lennukikütuseid toodetakse piisavas koguses. Näib oluline luua selline seos säästvate lennukikütuste kättesaadavusega, sest vastasel juhul võivad eeskirjad avaldada karistavat mõju, selle asemel et pakkuda rohkem stiimuleid säästvate lennukikütuste tootmiseks ja kasutuselevõtuks.

2.1.3. Tegelikult on küsitav, kas täiendavad maksud võivad stimuleerida üleminekut fossiilkütustelt säästvatele lennukikütustele, kui säästvad lennukikütused ei ole piisavas koguses kättesaadavad.

2.1.4. Mõttekate dumpinguvastaste sätete puudumisel võimaldavad turutingimused praegu lennuettevõtja konkurentidel pakkuda piletihindu, mis on madalamad kui nende piirtegevuskulud või isegi lennuliikluse korraldamise ja lennujaamatasude kogukulud. Täiendav maks ei mõjutaks selliseid piirhinna tasemeid ega pakuks seega stiimuleid saada säästvatest lennukikütustest kasu konkurentsimeetmena. Selline kogu ELi hõlmav miinimummaks vähendaks lihtsalt lennuettevõtjate rahalisi vahendeid, mis on vajalikud investeeringuteks tõhusamatesse õhusõidukitesse. Lisaks ei saa nendest täiendavatest maksudest saadavat tulu juba määratluse kohaselt kasutada eelnevalt kindlaksmääratud (keskkonna seisukohast oluliste) eesmärkide saavutamiseks, vaid see suunatakse liikmesriikide riigikassasse. Seega ei võimaldaks need pakkumise kasvu, et rahuldada kasvavat nõudlust lennureiside järele.

2.1.5. Seepärast leiab komitee, et turudünaamikat tuleb hinnata diferentseeritumalt, pöörates erilist tähelepanu võimalikule vajadusele käsitleda täiendava regulatiivse meetmena sihtotstarbeliste dumpinguvastaste õigusaktide koostamist, mis nõuaksid minimaalset hinnataset väliste kulude katmiseks (?).

Samuti teeb komisjon ettepaneku vaadata paketi „Eesmärk 55“ ühe meetmena läbi ka heitkogustega kauplemise süsteemi lennunduseeskirjad. Varem hõlmas heitkogustega kauplemise süsteem umbes 40 % ELi koguheitest. Muudetud versioon suurendas seda osakaalu, lisades täiendavaid sektoreid, nagu merendus. Süsteemi kuuluvate sektorite heitkoguste vähendamise kohustust on samuti suurendatud 40 %-lt 61 %-le 2030. aastaks, võttes aluseks 2005. aasta tasemed, samal ajal kui lennunduses kaotatakse tasuta saastekvoodid järk-järgult 2023. ja 2025. aasta vahel.

2.1.6. Heitkogustega kauplemine on turupõhine mehhanism heitkoguste vähendamiseks ning selle vahendi parameetrite täiendav täpsustamine võib mehhanismi tugevdada. Hinnates selliste meetmete mõju turudünaamikale, nagu eespool välja pakutud, tuleb meeles pidada, et tasuta eraldatavate saastekvootide järkjärguline vähendamine suurendab kogu ELi hõlmava miinimummaksuga juba ette nähtud lisakulusid. Lisaks nõutakse nii energia maksustamise direktiivis, heitkogustega kauplemise direktiivis kui ka RefuelEU Aviationi määruses andmeid lennunduses reaktiivkütuse kasutamise ja tarbimise ning säästvate lennukikütuste kasutamise kohta. Täiendavalt tuleks kaaluda andmete kogumist, aruandlust ja kontrollimist käsitlevate sätete ühtlustamist, et vältida tarbetut keerukust ja tagada protsesside rakendatavus.

Kavandatud alternatiivkütuste taristu määru eesmärk on tagada, et lennujaamades on olemas asjakohane taristu, mis võimaldab kõigis ELi lennujaamades juurdepääsu säästvatele lennukikütustele. Kuigi ilmselgelt on hädavajalik tagada tõhus logistika säästvate lennukikütuste jaotamiseks, vajab määrus ise täiendavat selgitamist. Praeguse sõnastuse kohaselt ei saa keskkonnahoidliku kütuse lennundusele tarnimiseks mõeldud sõidukeid käsitada keskkonnahoidlikuna (*). Selliste selgituste puudumisel on raske hinnata, millises ulatuses võiks lennujaamadele tekkida täiendavaid kulusid, mis võidakse üle kanda lennuettevõtjatele.

2.2. Kavandatud RefuelEU Aviationi määrus on peamine ettepanek lennunduse tuleviku jätkusuutlikkuse tagamiseks, kuid sellega tuleb vältida moonutatavat mõju lennundusturule.

(?) Igasugune regulatiivne sekkumine turumehhanismidesse on vastuolus lennundusturu liberaliseerimise eesmärkidega. Ent liberaliseerimine ei ole dogma ja sellel on piirid, kui see takistab rohelises kokkuleppes sätestatud kliimaeesmärkide saavutamist. Sellest tuleneb nõue, et liberaliseeritud reguleerivas raamistikus tuleb üksikasjalikult ja diferentseeritult analüüsida sellise sekkumise mõju turule. See on veelgi olulisem, kui mitmed üksteist täiendavad regulatiivsed algatused üksteisest sõltuvad ja neil võib olla kumulatiivne finantsmõju sidusrühmadele.

(*) EMSK arvamus „Kestliku rahanduse taksonoomia – kliimamuutused“, mis võeti vastu 22. septembril 2021, ECO/549 (ELT C 517, 22.12.2021, lk 72).

2.2.1. Komisjon tunnistab, et säästvate lennukikütuste tootmise ja jaotamise mõistlikuks laiendamiseks tööstuslikul tasandil on vaja märkimisväärseid investeringuid ja aega. Kuna komisjoni pädevus piirdub õiguslikult ELi-sisese ja praktikas EMP-sisese lennuliiklusega, teeb komisjon ettepaneku minimeerida rahvusvahelise konkurentsi moonutamist järgmise kahe meetme abil: tagada, et säästvate lennukikütustega segatud reaktiivkütust kasutatakse kõikidel ELi lennujaamadest väljuvatel lendudel, olenemata nende sihtkohast, ning kehtestada ELi lennujaamades minimaalne lennuki reaktiivkütuse tankimise nõue. Esimene meede on suunatud tarnijale ega ole lennuettevõtjate suhtes diskrimineeriv. Siiski on küsitav, kas teine meede on turumoonutuste ärahoidmisel teostatav ja tõhus.

2.2.2. Artikliga 7 kohustatakse kõiki lennuettevõtjaid esitama muu hulgas andmeid reaktiivkütuse tankimise kohta konkreetsetes ELi lennujaamades ning teatama tarnijatelt ostetud säästva lennukikütusega segatud lennukikütuse üldkoguse. Lennuettevõtjad teatavad juba praegu ELi heitkogustega kauplemise süsteemi aruandluskohustuse raames, kui palju reaktiivkütust lennu kohta tangitakse ja tarbitakse; seda skeemi kohaldatakse ainult ELi-siseste lendude suhtes⁽⁹⁾. Kavandatava määrusega laiendatakse aruandluskohustust ELi lennujaamadest väljuvatele rahvusvahelistele lendudele. Neid käitavad ka kolmandate riikide lennuettevõtjad, kes seetõttu on hõlmatud aruandluskohustusega. Rahvusvaheliselt on aktsepteeritud hõlmata andmete esitamise kohustusega ka muude riikide lennuettevõtjad, et riiklikud ametiasutused saaksid jälgida nõuete täitmist. Seega ei peaks see aruandluskohustus tekitama rahvusvahelist vastuseisu.

2.2.3. Artikliga 5 kehtestatakse siiski (kõikidele) lennuettevõtjatele kohustus tagada, et reaktiivkütuse kogus, mille nad aasta jooksul konkreetsetes ELi lennujaamades tangivad, moodustab vähemalt 90 % vajalikust aastases lennuki reaktiivkütuse kogusest. Selle sätte eesmärk on vältida odavama kütuse kaasavedu (nn tankering). Komisjon viitab kütuse kaasaveole kui lennuettevõtja vahendile, mis seisneb vajalikust suurema koguse kütuse pardalevõtmises, et vältida tankimist sihtlennujaamas, kus reaktiivkütus võib olla kallim⁽¹⁰⁾. Mõne ELi-välise võrgustiku lennuettevõtja sõmlennujaamad asuvad aga EMP läheduses (näiteks London, Doha, Dubai, Istanbul), vajades üksnes lühilendu vastavast EMP lennujaamast sellesse sõmlennujaama. Kauglennu sihtkohtadesse jõudmiseks tangitaks siis kütust väljaspool ELi asuvas sõmlennujaamas ilma kütust kaasa vedamata. Säästvate kütustega seotud lisakulude summa, mis kantakse piletihinnas edasi reisijale, võib motiveerida reisijaid jõudma oma kauglennu lõppsihtkohta, lennates ümberistumisega (vähem kuluka) väljaspool ELi asuva sõmlennujaama kaudu⁽¹¹⁾. Siiski ei käsitleta artiklis 5 *süsteemseid* moonutusi, mis on põhjustatud ELi sõmlennujaamade ja seega ELi võrgustikku kuuluvate lennuettevõtjate jaoks ebasoodsa konkurentsiolekorra loomisest.

2.2.4. Arvestades, et ELi läheduses asuvatesse sõmlennujaamadesse suunduvad marsruudid hõlmavad lühilende, moodustab kütuse tankimine nendeks EList väljuvateks lendudeks vaid väikese osa kolmandate riikide lennuettevõtjate kogu rahvusvahelisest tegevusest. Aja jooksul suureneb säästva lennukikütusega segatud kütuse osakaal, samuti säästva lennukikütusega segatud kütuse ja traditsioonilise lennukikütuse hinnavahe, suurendades seega väljaspool ELi asuvate sõmlennujaamade kaudu toimuvate lendude konkurentsieelist. Reisijatel on veelgi rohkem stiimuleid, et vältida reisimarsruute, millega kaasneb säästvate lennukikütuse kasutamine. See mõjutaks negatiivselt kõnealuse õigusakti ettepaneku eesmärki edendada säästvate lennukikütuse kasutuselevõttu ja vähendada seega CO₂ heidet, sealhulgas EList väljuvatel marsruutidel.

2.2.5. Eespool toodud arvesse võttes soovib komitee kohaldada kavandatud määrust järk-järgult. Katsetapis peaks tegevus keskenduma andmete esitamist ja CO₂-ga seotud makse käsitlevate kehtivate sätete ühtlustamisele ELi ja liikmesriikide tasandil. Praegu kehtivad paralleelselt mitmed sellised sätted, mille alusel arvutatakse välja nii saastekvootide kui ka kompensatsioonimeetmete ulatus ning makstavad riiklikud CO₂-lennukikütuse maksud. Praegu ei käsitleta neid sätteid aga samas kontekstis, mis põhjustab sidusrühmadele ja haldusasutustele paralleelseid haldusmenetlusi. Kavandatava määruse praegusel kujul kehtestatakse sellega täiendav nõue esitada veelgi rohkem andmeid kõikides lennujaamades tangitava kütuse kohta, sealhulgas säästvad lennukikütused, ja kogu ELis tangitava kütuse kohta. EASA ja Eurocontrol

⁽⁹⁾ Esialgne kavatsus laiendada ELi heitkogustega kauplemise süsteemi kohaldamist ELi lennujaamadesse suunduvate ja sealt väljuvate lendude suhtes jäeti kõrvale kolmandate riikide vastuseisu tõttu. Nad kinnitasid, et nende lennuettevõtjaid ei saa õiguslikult hõlmata maksulaadsesse ELi reguleerimissüsteemi.

⁽¹⁰⁾ Seletuskiri (1. Ettepaneku põhjused ja eesmärgid), lk 1.

⁽¹¹⁾ Näide: lennu Stuttgart-Viini-Kuala Lumpur piletihinda mõjutaks säästva lennukikütusega segatud kallima lennukikütuse tankimine lühilennuks Stuttgartist Viini ja nõutav säästva lennukikütuse tankimine pikamaalennuks Viinist Kuala Lumpurisse. Seevastu lennu Stuttgart-Istanbul-Kuala Lumpur tuleks lennukikütusega segatud lennukikütust kasutada ainult lühilennul Stuttgartist Istanbuli. Eespool esitatud näites võib Istanbuli-Stuttgardi liini käitava lennuettevõtja jaoks tõepoolest olla rahaliselt kasulik võtta Istanbulis peale piisavalt kütust, et vähendada vajadust täiendava kütuse järele tagasilennul Stuttgartist Istanbuli, vältides nii täielikult säästva lennukikütusega segatud kütuse tankimist. Sellised kaalutlused on artikli 5 kohaselt välistatud.

oleksid samuti kohustatud esitama määruse sätete kohaselt saadud koondandmed, kuid mitte tingimata muid andmeid.

2.2.6. Tundub vajalik alustada läbipaistvuse tagamisest ja tarbetu keerukuse vähendamisest, ühtlustades ELi lennuettevõtjate suhtes kehtivate eeskirjade aruandlus-, kontrolli- ja järelevalvemehhanisme ning luues seeläbi sidusa, tulemusliku ja tõhusa meetmete kogumi, mis võiks hõlmata ka erinevaid riiklikke algatusi, luues ühtlustatud raamistiku. Selles katsetapis kajastaksid ELi lennuettevõtjate esitatud andmed (üksnes) ELi lennuettevõtjate EMP-siseste lendude jaoks kasutatavaid säästvaid lennukikütuseid. See tundub realistlik, arvestades säästvate lennukikütuste tootmise laiendamiseks kuluvat aega. Sellised lennud Euroopa ühtse lennundusturu raames ei peaks esialgu hõlmama rahvusvahelisi reisiijaid.

2.2.7. See soovitatud katsetapp ei lükkaks tingimata edasi määruse täielikku kohaldamist, kuna selle eesmärk on ühtlustada ELi-siseseid andmete esitamise ja kontrollimise protsesse, tagamaks, et paketi „Eesmärk 55“ lennundust puudutavad meetmed ei tekita tarbetult keerukat bürokraatiat. Lisaks tagaks see, et meetmete kumulatiivne finantsmõju Euroopa lennundussektorile oleks läbipaistev. Katsetapp ei takista komisjoni viimast menetlusi kooskõlla väljaspool EMPd kehtestatud protsessidega.

2.2.8. Määruse kohaldamine ELi lennujaamadest väljuvate rahvusvaheliste lendude suhtes tuleks seada sõltuvusse säästvate lennukikütuste kättesaadavusest, et rahuldada suurenenud nõudlust. Tõhus kogu EMPd hõlmav säästvate lennukikütuste kasutuselevõtu kava võiks siis olla rahvusvaheliselt võrdlusalus, näidisvorm ja standard. Kavandatud süsteemi kohaldamisala järk-järgult laiendades välditakse ka seda, et kordub poleemika, mida komisjon koges ELi väljuvate lendude lisamisel ELi heitkogustega kauplemise süsteemi. Oluline on, et komisjon töötaks välja EMP tasandil teostatavad regulatiivsed vahendid ja peaks läbirääkimisi ühtlustatud lähenemisviisi üle *ülemaailmsel* tasandil.

2.2.9. Täiustatud ja sihipärase *rahvusvahelise* raamistiku suunas astutavate sammude koordineerimise kontekstis võib ja tuleb tegeleda CORSIAGA. Jätkates EMPs võetavate meetmete vahe-eesmärkide ja rahvusvahelise raamistiku vahe-eesmärkide eristamist, saab CORSIAt konsensuslikult viimasega kohandada EMP meetmeid veelgi keerulisemaks muutmata.

2.3. Kõigi kavandatud ettepanekute rakendamiseks on vaja terviklikku, selget ja veenvat tegevuskava ning järelevalve vahe-eesmärke.

2.3.1. Kliimaeesmärgid, mis on EMPs kõigi sektorite, eelkõige lennunduse jaoks poliitiliselt kokku lepitud, on äärmiselt ambitsioonikad ning, nagu kinnitatakse hiljuti avaldatud valitsustevahelise kliimamuutuste paneeli aruandes, on nende saavutamiseks hiljaks jäänud. Komisjoni kirjeldatud ja eespool lühidalt kokku võetud lennunduse iseärasused nõuavad nõudluse ja pakkumise stimuleerimist praegu vähetähtsal (säästvate lennukikütuste) turul, kahjustamata seejuures Euroopa lennundussektori rahvusvahelist konkurentsivõimet ja ohustamata Euroopa töökohakindlust. Nende valdkondlike probleemide lahendamiseks on oluline rakendada tõhusaid meetmeid selgelt määratletud sammudena, millega sidusrühmad saaksid realselt kohandada oma sisemisi tooteid ja protsesse.

2.3.2. Käimasoleva õigusloomeprotsessiga kaasneb teatav ebakindlus õigusaktipakettide lõpptulemuste suhtes. Komitee kutsub kõiki ELi institutsioone üles püüdma säilitada ja veelgi suurendada kavandatud meetmete kumulatiivset tõhusust ning saavutama konsensuse nende rakendamise tegevuskava suhtes.

2.3.3. Selline tegevuskava hõlmab juba olemasolevate riiklike meetmete ühtlustamist. Mõni liikmesriik on sellised tegevuskavad pärast sidusrühmadega konsulteerimist juba välja töötanud⁽¹²⁾.

3. Üldised märkused

3.1. Ettepaneku edukaks rakendamiseks on oluline tagada, et säästvate lennukikütuste segamise kohustusest on kõrvaldatud olulised kavandamisvead. Komisjon on välja töötanud kaheksa poliitikastrateegiat, mis erinevad järgmise poolest: määruse kohustatud isik (tarnija ja/või lennuettevõtja), geograafiline kohaldamisala (ainult EMP-sisesed marsruudid või ka EMP ja kolmandate riikide vahelised marsruudid), tulevaste keerukate säästva lennukikütuse toodete (eelkõige muu kui bioloogilise päritoluga taastuvkütused) alamkohustus, eesmärk (säästvate lennukikütuste maht/kasvuhoonegaaside heite

⁽¹²⁾ Näide: Saksamaa sünteetilise kütuse tegevuskava, 2021, https://www.bmvi.de/SharedDocs/DE/Anlage/LF/ptl-roadmap.pdf?__blob=publicationFile.

vähendus) ja logistilised nõuded (st kas variant hõlmab kaubeldavate sertifikaatide süsteemi, mis muudab ebavajalikuks säästva lennukütuse füüsilise tarnimise igasse lennujaama, et vältida vajadust tagada, et iga lennujaama iga kütusepartii seda sisaldaks).

3.2. Komitee toetab komisjoni lähenemisviisi, millega kehtestatakse täiustatud biokütuste ja e-petrooli segamise kohustus. ELi ettepanek asendaks teatavad riiklikud kohustused, mis osaliselt toetuvad põllukultuuridel põhinevatele kütustele. Kuna biokütuste tootmine on esmatähtis paljude sektorite, mitte ainult lennunduse jaoks, on oluline tagada, et nende tootmine oleks alati jätkusuutlik.

3.3. Komisjoni ettepanekus nähakse 2023. aastaks ette, et säästvate lennukütuste osakaal oleks 5 %, millest 4,3 % moodustaksid biokütused ja 0,7 % e-petrool. Komisjon peaks vaatama läbi täiustatud biokütuste ja e-petrooli vahelise tasakaalu. Kuna täiustatud biokütuseid toodetakse jäätmetest ja jääkidest, piiravad ressursid nende ambitsioonikat kasutamist. Kui aga e-petrooli valmistada (rohelisest) taastuvelektrist ja atmosfäärist kogutud CO₂-st, annaks see vähe CO₂ heidet tekitava kütuse. Komitee on seisukohal, et täiendavad teised õigusaktid võiksid kiirendada täiustatud tootmisprotsesside juurutamist ning hõlbustada säästvate lennukütuste osakaalu puhul ambitsioonikamate keskmise tähtajaga ja pikaajaliste eesmärkide saavutamist.

3.4. E-petrooli potentsiaali silmas pidades soovib komitee püüda e-petrooli ulatuslikumalt kaasata. Suurendada miinimumeesmärki 0,7 %-ni 2027. aastal ja 5 %-ni 2030. aastal ei tundu ebarealistlik. Komitee arvates alahindab komisjon e-petrooli turu dünaamikat. Lõuna-Ameerika ja Aafrika arengumaad võivad arendada elektrijaamu, sünteetilisi kütuseid ladustada ja transportida neid riikidesse, kus säästvaid lennukütuseid ja sünteetilist kütust vajatakse. Tehaste laienedes muutub sünteetiliste kütuste tootmine nendele riikidele üha taskukohasemaks. Taastuvenergia direktiivi (RED III) praegune sõnastus ei taga siiski investoritele uutesse tehnoloogiatesse investeerimiseks piisavat planeerimisstabiilsust. See energiaallikas on aga nii oluline, et vaja oleks selget poliitilist tegevuskava, nagu seda on eespool kirjeldatud.

Brüssel, 20. oktoober 2021

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Christa SCHWENG

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu otsus, millega muudetakse direktiivi 2003/87/EÜ seoses liidus asuvate õhusõidukikäitajate teavitamisega üleilmse turupõhise meetme raames kohaldatavatest kompenseerimisnõuetest“

(COM(2021) 567 (final) — 2021/0204 (COD))

(2022/C 105/21)

Raportöör: **Thomas KROPP**

Konsulteerimistaotlus	Euroopa Liidu Nõukogu, 14.9.2021 Euroopa Parlament, 13.9.2021
Õiguslik alus	Euroopa Liidu toimimise lepingu artiklid 192 ja 304
Vastutav sektsioon	transpordi, energeetika, infrastruktuuri ja infoühiskonna sektsioon
Vastuvõtmine sektsioonis	7.10.2021
Vastuvõtmine täiskogus	20.10.2021
Täiskogu istungjärk nr	564
Hääletuse tulemus (poolt/vastu/erapooletuid)	238/0/5

1. Järeldused ja soovitused

1.1. Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee märgib, et COVID-19 pandeemia tõttu vähenesid 2020. aastal lennunduse CO₂ heitkogused 2019. aastaga võrreldes 64 %⁽¹⁾. Euroopa Lennuliikluse Ohutuse Organisatsiooni (Eurocontrol) prognoosi kohaselt, millele komisjoni ettepanek tugineb, ei saavuta lennuliikluse maht 2019. aasta taset eelduste kohaselt enne 2024. aastat⁽²⁾.

1.2. ÜRO Rahvusvahelise Tsiviillennunduse Organisatsiooni (ICAO) nõukogu otsustas 2020. aasta juulis, et lennuettevõtjate 2021–2022 süsinikdioksiidiheite kompenseerimisnõuete arvutamisel⁽³⁾ tuleks lähtetasemeks võtta 2019. aasta heitkogused.

1.3. Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2003/87/EÜ⁽⁴⁾ kavandatud muudatuse kohaselt peaksid liikmesriigid olema 2022. aastal kohustatud teavitama 2021. aasta kompenseerimisnõuetest, nagu on nõutud rahvusvahelises õiguses, kuigi 2021. aastal on heitkoguste maht võrreldes 2019. aastaga prognoositavalt väga väike, kui mitte isegi null.

1.4. Seepärast toetab komitee komisjoni ettepanekut⁽⁵⁾ muuta direktiivi 2003/87/EÜ seoses 2021. aasta kompenseerimisnõuetest teavitamisega. Õiguskindluse saavutamiseks tuleks muudatusettepanek viivitamata vastu võtta⁽⁶⁾.

⁽¹⁾ https://ec.europa.eu/clima/news/emissions-trading-greenhouse-gas-emissions-reduced-2020_et

⁽²⁾ <https://www.eurocontrol.int/publication/eurocontrol-five-year-forecast-2020-2024>

⁽³⁾ Süsinikdioksiidi kompenseerimine on ettevõtja või üksikisiku tegevus enda toodetud heitkoguste kompenseerimiseks, rahastades heitkoguste vähendamist mujal. Turgudel, kus heitkoguste kompenseerimine on kohustuslik, väljastatakse heitkoguste vähendamise projektidega loodud tasaarvestuse eest tõendatud heitkoguste vähendamise ühikuid. Ettevõtjad ja valitsused võivad nende ühikutega kaubelda, et täita rahvusvahelisi kokkuleppeid, millega piiratakse ühe asutuse või organisatsiooni tekitatava CO₂ lubatavat kogust.

⁽⁴⁾ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 13. oktoobri 2003. aasta direktiiv 2003/87/EÜ, millega luuakse ühenduses kasvuhoonegaaside saastekvootidega kauplemise süsteem ja muudetakse nõukogu direktiivi 96/61/EÜ (ELT L 275, 25.10.2003, lk 32).

⁽⁵⁾ Käesoleva arvamuse teema: COM(2021) 567 final – 2021/0204 (COD).

⁽⁶⁾ Komitee järgib ettepaneku COM(2021) 567 final – 2021/0204 (COD) põhjenduses 9 esitatut.

1.5. Vähemalt 2022. ja 2023. aastaks soovib komitee kaaluda muudetud lähtetaseme kasutuse pikendamist, kuni reisijate keskmine arv on 2019. aasta tasemel. Need on aastad, mille jooksul oodatakse praegu majanduse taastumist. Vastasel juhul oleksid õhusõidukikäitajad kohustatud heitkoguseid kompenseerima, kuigi nad lendavad vähem ja tekitavad vähem heitkoguseid kui võrdlusaastal.

1.6. CORSIA (rahvusvahelise lennunduse süsinikdioksiidiheite kompenseerimise ja vähendamise süsteem) on üks osa meetmete paketist, mille eesmärk on leevendada lennunduse mõju keskkonnale. Komitee julgustab komisjoni vaatama läbi kõik lennundusega seotud seadusandlikud ettepanekud oma rohelise kokkuleppe poliitika paketi „Eesmärk 55“ raames, et tuvastada ettepanekute vastastikune sõltuvus eesmärgiga hinnata nende kumulatiivset finantsmõju ja kooskõlastada vastavad menetlused.

1.7. 2016. aastal leppisid ICAO liikmesriigid, sh ELi liikmesriigid, kokku CORSIA kui kliimakaitsevahendi rakendamises rahvusvahelises lennunduses. Komitee väljendab heameelt, et ülemaailmsete tööstusharude jaoks kasutatakse ülemaailmseid meetmeid. Seetõttu kutsub komitee Euroopa Komisjoni, Euroopa Parlamenti ja liikmesriike üles jätkama CORSIA täielikku toetamist ja heakskiitmist.

2. Üldised märkused

2.1. 2016. aastal võttis Rahvusvaheline Tsiviillennunduse Organisatsioon (ICAO) lennunduse CO₂ heite vähendamiseks vastu rahvusvahelise lennunduse süsinikdioksiidi kompenseerimise ja vähendamise süsteemi (CORSIA). Selle süsteemi rakendamise standardid ja menetlused võeti vastu lisana Chicago konventsioonile, mida kõik ICAO liikmesriigid peavad kohaldama alates 2019. aasta jaanuarist.

2.2. Kompensatsioonisüsteem ei vähenda sektori heitkoguseid, kuid lennuettevõtjad kompenseerivad lennunduse heitkoguste kasvu teistes sektorites, nii et CO₂ heite netokogus stabiliseerub. Põhinõue on see, et heitkoguste vähendamine mujal oleks püsiv ega põhjustaks heitkoguste tahtmatut suurenemist.

2.3. CORSIA tähtsust ei saa üle hinnata, sest see on rahvusvaheliselt ÜRO tasandil kokku lepitud mehhanism. Kõik allakirjutanud ICAO liikmesriigid peavad tagama, et nende lennuettevõtjad esitaksid heitkoguste aruandluse igal aastal. Rahvusvaheliste lendude seire algas 1. jaanuaril 2019. Lennuettevõtjad on seega kohustatud looma andmebaasid igal lennul kasutatavate kütusekoguste kohta, et arvutada CO₂ heitkogused, kasutades ühte mitmest heakskiidetud kütusekasutuse mõõtmismeetodist. ICAO liikmesriigid on aga nõustunud rakendama CORSIAt eraldi etappides. Alates 2021.–2026. aastast esitatakse kompenseerimisnõuded ainult lendudele nende riikide vahel, kes on selles esimeses etapis vabatahtlikult osalenud⁽⁷⁾. Alates 2027. aastast hõlmab kava kõiki rahvusvahelisi lende, millest ainult mõni arengumaa on vabastatud. Riigisisene lennundus kuulub teise ÜRO agentuuri, ÜRO kliimamuutuste raamkonventsiooni⁽⁸⁾ pädevusse ja on hõlmatud Pariisi kokkuleppega.

2.4. Erakordsest COVID-19 kriisist tulenenud lennuliikluse mahu ja seega CO₂ heitkoguste järsu vähenemise tõttu 2020. aastal ja sellele järgneva pika taastumisperioodi tõttu on väga ebatõenäoline, et 2021.–2023. aastal tekivad kompenseerimisnõuded. See võib tekitada ebakindlust aruandluskohustuste edaspidise mõttekuse suhtes. Ettepanekuga kehtestatakse ELi liikmesriikidele juriidiline kohustus teavitada 30. novembriks 2022 ELis asuvaid lennuettevõtjaid nende 2021. aasta heitkogustest tulenevate kompenseerimisnõuete mahust, isegi kui see arv on null. See tagaks õiguskindluse nii ELi lennuettevõtjatele kui ka liikmesriikidele.

⁽⁷⁾ Alates 2021. aastast on süsteemiga hõlmatud vähemalt 88 riiki, mis moodustab 77 % rahvusvahelisest lennundusest, sh kõik ELi liikmesriigid.

⁽⁸⁾ ÜRO kliimamuutuste raamkonventsioon (UNFCCC). Kyoto protokolliga, mis allkirjastati 1997. aastal ja kehtis 2005–2020, rakendati esimest korda ÜRO kliimamuutuste raamkonventsiooni meetmeid. Kyoto protokoll asendati Pariisi kokkuleppega, mis jõustus 2016. aastal. ÜRO kliimamuutuste raamkonventsioonil on 197 allakirjutanud riiki ja selle otsuste rakendamist jälgib raamkonventsiooni osaliste konverents, mis tuleb kokku igal aastal.

2.5. Prognooside kohaselt hüvitatakse CORSIA kaudu aastatel 2021–2035 ligikaudu 2,5 miljardit tonni CO₂, mis on aastas keskmiselt 165 miljonit tonni CO₂ (⁹). Kuna CORSIA ei vähenda lennunduse heitkoguseid, ei mõjuta see lennunduse CO₂ heite tegelikku taset. Seetõttu tuleb CORSIA-t vaadelda koos teiste mehhanismidega, mis sektori CO₂ heite taset tõesti mõjutavad (¹⁰). Selle eesmärgi poole püüdleval paketi „Eesmärk 55“ (¹¹) raames veel kolm meetet: lennukikütuse maksu kehtestamine üksnes ELi tasandil, säästvatele lennukikütustele biokütuste segamise kohustuse kehtestamine (¹²) ja ELi heitkogustega kauplemise süsteemi muutmine.

2.6. Nii CORSIA kui ka ELi heitkogustega kauplemise süsteem käsitlevad küll mõlemad CO₂ heidet, kuid nad toimivad erinevalt. ELi heitkogustega kauplemise süsteemiga vähendatakse lubatud heitkoguseid koguarvestuses, kohustades lennutevõtjaid ostma saastekvoote oma *individuaalsete* heitkoguste eest. CORSIA kohustab lennutevõtjaid seevastu ostma kompenseerimismeetmeid, et kompenseerida sektori heitkoguste kollektiivset kasvu, nii et iga lennunduses õhku paisatud CO₂ tonni kohta välditakse või vähendatakse vastavat heidet teises sektoris. ELi heitkogustega kauplemise süsteemi kohaldatakse ELi-siseses lennunduses. See hõlmab aga reisijaid, kes sõidavad ühest ELi lennujaamast mõnda ELi sõmlennujaama vaid selleks, et sõita rahvusvahelisse sihtkohta. Sellistel juhtudel arvestatakse kõigi ELi lennujaama hõlmavate reisisegmentide CO₂ heidet. Sama reisija võiks sõita samasse pikamaasihtkohta mõne ELi lühiümbruses asuva sõmlennujaama, näiteks Londoni, Istanbuli, Dubai, Doha või Moskva kaudu. Ent ELi heitkogustega kauplemise süsteem ei hõlma sel juhul ELi-välisest sõmlennujaamast väljuva pikamaalennu CO₂ heidet. Sellistele kasvuhooonegaaside heite ülekandumise juhtumitele tuleks tähelepanu pöörata.

2.7. Algatus „ReFuelEU Aviation“ võib samuti põhjustada konkurentsimoonusi, sest säästvate lennukikütuste puhul oleks biokütuste segamise kasutuselevõtt kohustuslik (ainult) kõigis ELi lennujaamades, kuid mitte ELi-välistes sõmlennujaamades. Kuigi säästvad lennukikütused tekitavad vähem CO₂ heidet, on nende tootmiskulud oluliselt suuremad kui lennukikütuse omad. Ilma sellise säästvate lennukikütuste riikliku rahastamiseta kantaks säästvate lennukikütuste lisakulud lõppkokkuvõttes üle reisijatele, muutes seega rahvusvahelised lennud ELi sõmlennujaamast nende jaoks kallimaks kui lennud samasse sihtkohta ELi-välisest sõmlennujaamast. Selliseid olulisi rahvusvahelise konkurentsi moonutusi tuleks vältida. Lõppkokkuvõttes ohustavad need poliitiliselt, kaubanduslikult ja eelkõige ökoloogiliselt soovitud CO₂ heite vähendamist.

2.8. Lennukikütuse maksustamisel oleks turumõju üksnes siis, kui see stimuleeriks säästvate lennukikütuste tootmist – mis ei pruugi tingimata praegu nii olla.

2.9. Komitee soovitab komisjonil koostada põhjalik ülevaade kõigist turupõhistest meetmetest ja nende kavandatud mõjust lennundusturule.

Brüssel, 20. oktoober 2021

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Christa SCHWENG

(⁹) IATA teabeleht CORSIA, 12. mai 2019.

(¹⁰) Näiteks lennunduse lisamine ELi heitkogustega kauplemise süsteemi (2003/87/EÜ); algatus „ReFuelEU Aviation“, COM(2021) 561 final – 2021/0205 (COD).

(¹¹) Komisjoni pakett „Eesmärk 55“ koosneb mitmest omavahel seotud õigusakti ettepanekust, mis võimaldaksid Euroopa Liidul saavutada eesmärgi vähendada Euroopa kasvuhooonegaaside **netoheidet 55 %, milles Euroopa Ülemkogu 2020. aastal kokku leppis**; see on sätestatud Euroopa kliimamääruses. Paketis sisalduvad ettepanekud mõjutavad ka Euroopa transpordi ja turismi ökosüsteeme. Tõhusate stiimuliteta ei oleks nende ettepanekute abil ELi kestlikku turismi- ja transpordipoliitikat võimalik saavutada. Vastupidi, kavandatud meetmed võivad tuua kaasa nii suurte kui ka väikeste ELi ettevõtjate kulude märkimisväärse kasvu ning kahjustada nende konkurentsivõimet ELi piiride kõrval asuvate ELi-väliste transpordi- ja turismitevõtjatega võrreldes, seades sellega ohtu ELi töökohad nendes sektorites. Seetõttu tabaks see eriti rängalt neid ELi piirkondi, mis sõltuvad suurel määral turismist. Komisjoni pakutud tulevikku suunatud ja kestlik käsitlus koosneb täiendavatest meetmetest. Need peavad siiski ühiselt toimima katalüsaatorina, et jõuda CO₂-neutraalse sektorini. Seepärast tuleb arvesse võtta nende kumulatiivset mõju Euroopa transpordi- ja turismiökosüsteemidele, et tagada uutesse töökohtadesse tehtavate investeeringute planeerimiskindlus.

(¹²) Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus TEN/744 (vt käesoleva Euroopa Liidu Teataja lk 136)..

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele „Heas seisundis planeet kõigi jaoks. ELi tegevuskava „Õhu, vee ja pinnase nullsaaste suunas“““

(COM(2021) 400 final)

(2022/C 105/22)

Raportöör: **Maria NIKOLOPOULOU**

Konsulteerimistaotlus	Euroopa Komisjon, 31.5.2021
Õiguslik alus	Euroopa Liidu toimimise lepingu artikkel 304
Vastutav seksioon	põllumajanduse, maaelu arengu ja keskkonna seksioon
Vastuvõtmine seksioonis	4.10.2021
Vastuvõtmine täiskogus	20.10.2021
Täiskogu istungjärk nr	564
Hääletuse tulemus (poolt/vastu/erapooletuid)	105/0/1

1. Järeldused ja soovitused

1.1. Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee toetab komisjoni kava, et lahendada terviklikult eri tüüpi saaste probleem ning täita Pariisi kokkuleppega võetud kohustused ja kestliku arengu eesmärgid. Selleks, et kava oleks tõeliselt kaugeleulatav, peavad selle eesmärgid olema täielikult kooskõlas Maailma Terviseorganisatsiooni soovitustega ning neid tuleb suurendada algusest peale ehk nüüd ja kohe.

1.2. Komitee nõuab tungivaltp, et komisjon hakkas andmeid koguma, et lähitulevikus oleks võimalik teha seadusandlikud ettepanekud nendes valdkondades, kus neid veel tehtud ei ole, näiteks valgus- ja vibratsioonireostuse kohta.

1.3. Komitee toetab saastest puhastamiseks nullsaasteteemaliste sidusrühmade platvormi loomist ja soovib teha sellega koostööd Euroopa ringmajanduse sidusrühmade platvormi ⁽¹⁾ või muude vahendite kaudu.

1.4. Komitee avaldab kahetsust, et nullsaaste hierarhias peetakse saastega seotud kahju heastamist ja selle hüvitamist vähem oluliseks. Tuleb määrata kindlaks meetmed, mida võtta, kui saastamise eest vastutajat ei ole võimalik kindlaks teha või kui ta ei saa kahju hüvitada.

1.5. Komitee soovib tahkete osakeste allikate hindamisel lisada õigusaktidesse ja tahkete osakestega saastumise seiresse nende oksüdatiivse potentsiaali ja ülipeened osakesed.

1.6. Kõikidel sadamatel peab merereostusega võitlemiseks olema kõrgetasemeline jäätmete kogumise ja käitlemise süsteem. Lisaks peaks EL hoogustama pidevat merest prügi eemaldamist nii selleks, et toetada saastest puhastamist, kui ka selleks, et võimaldada kõrvaltegevusena kalapüüki.

1.7. Osa plastireostusest meres pärineb sisevetetest. Euroopa jõgede puhastamine nõuab asjaomaste riikide vahelist kooskõlastamist.

1.8. Komitee leiab, et jäätmekäitlus tuleb ühtlustada ning et jäätmeid tuleks käidelda ja taaskasutada samal territooriumil või seal, kus on asjakohased ringlussevõtu rajatised, et vältida nende kahjulikku mõju kolmandatele riikidele.

⁽¹⁾ Euroopa ringmajanduse sidusrühmade platvorm.

1.9. Kuigi eesmärgid on seatud ELi tasandil, soovivad komitee kehtestada riigipõhised miinimummäärad tagamaks, et kõik liikmesriigid teevad piisavaid edusamme, kuigi nende tegemise kiirus võib olla erinev.

1.10. Komitee kutsub liikmesriike ja komisjoni üles kiirendama üleminekut taastuvatele energiaallikatele, mis on ettevõtete jaoks hädavajalik, et vähendada oma tootmise CO₂ heidet.

1.11. Komitee avaldab komisjonile kiitust kodanike teadusalgatuste strateegia eest, et soodustada inimeste osalemist ja neid kaasata eesmärgiga suurendada teadlikkust saaste, tervise ja heaolu teemadest.

2. Komisjoni ettepanek

2.1. ELi tegevuskava „Õhu, vee ja pinnase nullsaaste suunas“ on Euroopa rohelise kokkuleppe üks viimaseid nurgakivisid. Sellega seatakse 2050. aastaks eesmärk vähendada saastet sellise tasemeni, et see ei ole inimestervisele ja keskkonnale kahjulik. Komisjon integreerib ja ühendab kõik käimasolevad meetmed, et täita mitu saaste vähendamise eesmärki korraga.

2.2. ELi õiguse ja rohelise kokkuleppe eesmärkide kohaselt ning koostöös muude algatustega peaks EL 2030. aastaks vähendada:

- rohkem kui 55 % võrra õhusaaste mõju tervisele (enneaegsed surmajuhtumid);
- 30 % võrra transpordimürast pidevalt häiritud inimeste osakaalu;
- 25 % võrra selliseid ELi ökosüsteeme, kus õhusaaste ohustab elurikkust;
- 50 % võrra toitainete kadu, keemiliste pestitsiidide kasutamist ja sellega seotud riske, kõige ohtlikumate pestitsiidide kasutamist ning loomakasvatuses ja vesiviljeluses kasutatavate antimikroobikumide müüki;
- 50 % võrra plastprügi meredes ja 30 % võrra keskkonda sattuvat mikroplasti;
- märkimisväärselt kogu jäätmeteket ja 50 % võrra olmejäätmete jääke.

2.3. 2022. ja 2024. aastaks kavandatud nullsaaste seire- ja väljavaatearuande eesmärk on hinnata 2030. aastaks seatud eesmärkide täitmise käiku ning need on võrdlusaluseks, mille põhjal otsustatakse, milliseid meetmeid tuleks võtta või tugevdada, et saavutada 2030. aastaks seatud eesmärgid. Selle põhjal otsustatakse, millised on järgmised sammud, et saavutada 2050. aastaks nullsaaste.

2.4. Komisjon loob koos Euroopa Regioonide Komiteega nullsaasteteemaliste sidusrühmade platvormi.

2.5. 2023. aastaks vaadatakse läbi merestrateegia raamdirektiiv, et vähendada plast- ja muud prügi, veealust müra ja saasteaineid.

2.6. Asulareovee puhastamise direktiivi läbivaatamine koos reoveesetete direktiivi hindamisega aitab seada kõrgemad eesmärgid seoses reoveest toitainete eemaldamise ning puhastatud vee ja reoveesetete taaskasutamiseks ettevalmistamisega.

Vaadatakse läbi jäätmesaadetiste määrus, et tagada nende keskkonnahoidlik käitlemine ja piirata sellist ekspordi, millel on kahjulik keskkonna- ja tervisemõju kolmandates riikides.

3. Üldised märkused

3.1. Nagu tegevuskavas märgitakse, on võitlus saaste vastu ühtaegu võitlus õigluse eest, sest keskkonnasaaste kõige kahjulikum tervisemõju all kannatavad tavaliselt kõige haavatavamad ühiskonnarühmad. Nende hulka kuuluvad lapsed, terviseprobleemidega inimesed, eakad, puudega inimesed ja vaesemates sotsiaal-majanduslikes tingimustes elavad inimesed⁽²⁾. Saastega seotud haiguste tõttu kannatavad kõige enam madala ja keskmise sissetulekuga riigid, kus esineb peaaegu 92 % saastega seotud surmajuhtumitest⁽³⁾.

⁽²⁾ Euroopa Keskkonnaameti aruanne nr 22/2018, „Unequal exposure and unequal impacts“.

⁽³⁾ UNEP/EA.4/3 (2018), rakenduskaava „Liikumine saastevaba planeedi suunas“.

3.2. Komitee toetab komisjoni kava ja juhtalgatusi, et lahendada terviklikult eri tüüpi saaste probleem ning täita Pariisi kokkuleppega võetud kohustused ja kestliku arengu eesmärgid. Selleks, et kava oleks tõeliselt kaugeleulatuv, peavad selle eesmärgid olema täielikult kooskõlas Maailma Terviseorganisatsiooni soovitustega.

3.3. Komitee kiidab heaks lähenemisviisi tõhustada eri valdkondades olemasolevaid õigusakte ja kohandada neid seal, kus rakendamine ei ole olnud edukas, näiteks õhu ja vee kvaliteedi vallas. Komitee kordab, et ELi keskkonnapoliitika on näidanud, et ELi keskkonnaalaste õigusaktide puudulik, killustatud ja ebahühtlane rakendamine on paljudes ELi liikmesriikides tõsine probleem⁽⁴⁾. Puudu ei ole teadmistest selle kohta, mida tegema peaks. Vajaka jääb teada-tuntud, sageli ammu otsustatud meetmete elluviimise ja poliitilisest tahtest⁽⁵⁾.

3.4. Komitee nõuab tungivalt, et komisjon hakkas andmeid koguma, et lähitulevikus oleks võimalik teha seadusandlikud ettepanekud nendes valdkondades, kus neid veel tehtud ei ole, näiteks valgus- ja vibratsioonireostuse kohta.

3.5. Eesmärkide saavutamise ulatust hinnatakse seiretulemuste ja 2024. aasta prognooside põhjal. See avab arutelud, et hinnata kaugeleulatuvuse taset ning vaadata vajaduse korral eesmärgid ja õigusaktid põhjalikumalt läbi. Komitee kardab, et see protsess on liiga pikk, võttes arvesse kui vähe aega on 2030. aasta eesmärkide saavutamiseks, ning leiab, et neid tuleb suurendada algusest peale ehk nüüd ja kohe.

3.6. 2030. aastaks õhusaastega seotud eesmärgid põhinevad liiga vanadel võrdlusaastatel. Võrdlusaastad on eri eesmärkide jaoks erinevad, sest need põhinevad erinevatel andmetel ja õigusaktidel. Kuigi pikaajalised koondandmed hõlbustavad prognoosimist, leiab komitee, et kõigi eesmärkide saavutamise hindamisel tuleks kasutada sama lähtepunkti, et saada nõuete täitmisest realistlik ülevaade.

3.7. Õigusraamistik peab aitama ettevõtetel ja VKEdel rakendada saastekontrolli alaseid õigusakte, hoides halduskoormuse võimalikult väiksena. Samuti tuleb ühtlustada rahvusvahelist õigusraamistikku, sest ELi saaste ei lõppe piiri ääres.

3.8. Komitee leiab, et ülemineku tagamiseks on äärmiselt vajalik sektorite koostöö. Seetõttu toetab komitee nullsaasteteemaliste sidusrühmade platvormi loomist ja soovib teha sellega koostööd Euroopa ringmajanduse sidusrühmade platvormi või muude vahendite kaudu. Samuti soovib komitee luua tiheda koostöö kolmandate riikidega ja kodanikuühiskonna vahel eri piirkondades, kuna saaste ei tunne riigipiire.

4. Erimärkused

4.1. ELi toetus innovatsioonile, investeeringutele ning uute vahendite ja tehnoloogialahenduste uurimisele on oluline kõigi ettevõtete jaoks ja uute kvaliteetsete töökohtade loomiseks. Siiski tuleb investeerida järgmisesse: loodus ja elurikkus (ökosüsteemide taastamine ja taastav põllumajandus), õitseng (kestlik taristu ning taastuvenergiale üleminek/energiasüsteemi ümberkujundamine, hooned ja säästev/avalik liikuvus), ning inimesed (haridus ja digitaalse/teadus- ja arendustegevuse lõhe ületamine, maksureformid, et luua hariduse, tervishoiu ja keskkonna vallas õiglasemad ja võrdsemad võimalused).

4.2. Komitee avaldab kahetsust, et nullsaaste hierarhias peetakse saastega seotud kahju heastamist ja selle hüvitamist vähem oluliseks. Põhimõte „saastaja maksab“ ei ole osutunud eriti tõhusaks, mida näitab see, et ELis on endiselt palju saastatud alasid. Tuleb määrata kindlaks meetmed, mida võtta, kui saastamise eest vastutajat ei ole võimalik kindlaks teha või kui ta ei saa kahju hüvitada.

4.3. Komitee juhib õhusaaste vallas komisjoni tähelepanu tahketele osakestele, mis on kogu maailmas seotud miljonite enneaegsete surmajuhtumitega. Inimtervisele tahkete osakeste toksikoloogilise mõju hindamiseks tuleb luua standarditud määdik, mis ei põhine mitte ainult massil ruumalühiku kohta, vaid ka suurusel ja keemilisel koostisel. Tahkete osakeste allikate hindamisel on tähtis nende oksüdatsioonivõime ja ülipeened osakesed, kuna neist sõltub õhu tase, ning need tuleks lisada tahkete osakeste saastet käsitlevatesse õigusaktidesse ja seiresse.

⁽⁴⁾ ELT C 110, 22.3.2019, lk 33.

⁽⁵⁾ ELT C 123, 9.4.2021, lk 76.

4.4. Veealaseid õigusakte kohandatakse keemiliste saasteainete ja mikroplasti vähendamiseks. Plastijäätmed on väga muret tekitavad, sest neid on keeruline kõrvaldada, need imavad endasse muid saasteaineid ning kuna ei võeta arvesse nende lisainete ja nende lagunemisel tekkivate nanoosakeste suurt keemilist ja toksikoloogilist mõju⁽⁶⁾. OECD riigid vastutavad märkimisväärselt teistes riikides tekkivate plastijäätmete eest ning seega tuleb leida lahendused piiriülesele saastele ja kehtestada plastprügi kohta uus globaalne ülempiir. Ka ennetamine on oluline: tuleb soodustada ja stimuleerida ökodisaini. Tööstus ja keskkonnateadlased peavad tegema koostööd, et uurida elujõulisi lahendusi.

4.5. Vaja on investeerida tehnoloogia ja tegevusmodelite uuendamisse, mis hõlbustavad vee taaskasutamist ja parandavad selle kvaliteeti, seda eriti põllumajandussektoris. Samuti tuleb viia ellu lahendusi, millega vähendatakse keskkonnajalajälge (näiteks kastmisveega väetamine, pestitsiidide kasutamine ja nitraadiheidet). Ettevõtjate suutlikkuse suurendamine ning uute tehnoloogi- ja digilahenduste vallas koolitamine hõlbustab nende rakendamist ja veealaste õigusaktide järgimist.

4.6. Kalandusjäätmeid ja eelkõige kalavõrke tuleb väga hoolikalt käidelda. Kuna plastijäätmed liiguvad meres juhuslikult, tuleb rakendada rahvusvahelisi eeskirju või vähemalt arvestada plasti tootmise ja -tarbimisega riikide kaupa nii, et suuremad saastajad peavad rohkem maksma. Vabaihendused ja mõned riigid on näidanud, et on vahendeid ja inimesi, kes oskavad merest prügi eemaldada ning et selle ladustamiseks ja ringlussevõtuks on võimalik luua vajalikud sadamastruktuurid⁽⁷⁾. Siiski ei kohaldata seda meedet, sest kalurid ei saa jäätmete kogumise ja sorteerimise eest majanduslikku kasu ning väikesed sadamad ei ole veel selleks tegevuseks valmis. Kõikidel sadamatel, sealhulgas väiksematel sadamatel, peab olema arenenud kogumissüsteem ja läbipaistev jäätmekäitlus⁽⁸⁾. EL peab hoogustama pidevat merest prügi eemaldamist nii selleks, et toetada saastest puhastamist, kui ka selleks, et võimaldada kõrvaltegevusena kalapüüki⁽⁹⁾.

4.7. 80 % mereprügist tuleb siseveekogude (järvede ja jõgede) kaudu⁽¹⁰⁾. Tõhusam on probleemi haldamine ja kontroll selle tekkekohas. Euroopa jõgede puhastamine nõuab riikidevahelist kooskõlastamist. Asjaomastel riikidel on siiski väga erinevad õigusüsteemid ja vesikonda majandavad eri valitsustasandid.

4.8. Komitee on seisukohal, et keemiliste segude käsitlemine on tarvilik edusamm kemikaalide riskihindamisel. Keemiliste segude tundmise, hindamise ja käitlemise edendamiseks on väga vaja teadus- ja arendustegevust⁽¹¹⁾.

4.9. ELi nullsaaste suunas juhtimine nõuab ka stiimuleid muutuste hõlbustamiseks, uute tehnoloogia- ja digilahenduste alast koolitust, tehnilist abi, sotsiaalset haridust ning tootmise ja tarbimise heade tavade juhendite ühtlustamist ja rakendamist. Ettevõtted peavad tootmisprotsesside CO₂ heite vähendamiseks saama piisavalt taskukohase hinnaga taastuvenergiat ja gaaskütust, mille CO₂ heide on olematu või väike. Komitee kutsub liikmesriike ja komisjoni üles kiirendama üleminekut taastuvatele energiaallikatele.

4.10. Tööstusheidete direktiivi läbivaatamine tagab keskkonna tervikliku ja kõrgetasemelise kaitse. Selliste parimate meetodite rakendamine, millega ei kaasne ülemääraseid kulusid, oleks VKEdes jaoks sobivam lähenemisviis. Tööstusheidete direktiivi tuleb rakendada kogu väärtusahelas, sealhulgas ELi tooraine hankimisele väljaspool ELi. Jõustamisemeetmed peavad olema tööstusheidete korral õiguslikult siduvad ning vaja on usaldusväärset ja standarditud seiremeetodit tõepäraste andmete võrdlemiseks ning ühtlustatud hindamist, mis tagab võrdsed võimalused kogu ELi tööstuse jaoks.

⁽⁶⁾ Vt Sendra *et al*, 2020.

⁽⁷⁾ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 17. aprilli 2019. aasta direktiiv (EL) 2019/883, milles käsitletakse sadama vastuvõtuseadmeid laevajäätmete üleandmiseks ja muudetakse direktiivi 2010/65/EL ning millega tunnistatakse kehtetuks direktiiv 2000/59/EÜ (ELT L 151, 7.6.2019, lk 116).

⁽⁸⁾ ELT C 62, 15.2.2019, lk 207.

⁽⁹⁾ „Can fishers help cleaning the sea from plastic waste?“, ETF.

⁽¹⁰⁾ ÜRO Keskkonnaprogramm „Marine plastic debris and microplastics“, 2016.

⁽¹¹⁾ ELT C 286, 16.7.2021, lk 181.

4.11. Komitee leiab, et oskuste tegevuskava on tööturu arengu seisukohast ülioluline, sest sellega juhitakse spetsialistide koolitamist nii, et neil oleks kliima-, keskkonna- ja terviseetemade alased teadmised. Komitee kiidab samuti tervishoiu- ja sotsiaalhoolekande valdkonna töötajate koolitamist, mis suurendab nende oskusi keskkonnariskidega toime tulemisel. Strateegia hõlbustab ettevõtjate, ettevõtete, VKEde, füüsilisest isikust ettevõtjate ja kõigi töötajate kohanemist, minimeerides seejuures töökohtade kadu.

4.12. Saastevastaste programmide rakendamisel on esirinnas linnad ja piirkonnad. Tegevuskava täitmine sõltub kohalike ja piirkondlike omavalitsuste jõupingutustest. Väga oluline on ühtlustada kõigi piirkondade nõuded ja meetmed ning tagada, et rakendamine ja saavutatud eesmärgid jäävad ajas muutumatuks olenemata poliitilistest muutustest. Kuigi eesmärgid on seatud ELi tasandil, soovib komitee kehtestada riigipõhised miinimummäärad tagamaks, et kõik liikmesriigid teevad piisavaid edusamme, kuigi nende tegemise kiirus võib olla erinev.

4.13. Vaja on ühtlustada jäätmekäitlust, sest jäätmete sorteerimine ja käitlemine ei toimi kõigis ELi piirkondades ja riikide kohalikul tasandil ühtmoodi, vähendades seega saaste vältimise ja käitlemise tõhusust. Keelata tuleks mis tahes jäätmete eksportimine, mis ei vasta ELi nõuetele, olenemata sellest, milline on selle riigi õigusraamistik, kuhu jäätmeid eksportida tahetakse. ELi jäätmeid tuleks käidelda ja taaskasutada samal territooriumil või seal, kus on asjakohased ringlussevõtu rajatised, et vältida nende mõju kolmandatele riikidele, välja arvatud juhul, kui jäätmeid kasutatakse toorainena keskkonnahoidlikus säästvas tootmises.

4.14. Komisjon töötab välja nullsaaste integreeritud seire- ja väljavaateraamistiku, et hinnata saaste tervise-, keskkonna-, majanduslikku ja sotsiaalset mõju. Lisada tuleb ka jõgede seisundi seire. Kogutud andmed tuleb saada standardsete meetodite abil ning need peavad olema läbipaistvad, usaldusväärsed, jälgitavad ja kõigile kättesaadavad. Andmebaas peaks hõlmama peamiste komisjoniga seotud institutsioonide ja kõigi tunnustatud institutsioonide allikaid, kes soovivad aidata kaasa saaste ja selle mõju seirele.

4.15. Komitee avaldab komisjonile kiitust kodanike teadusalgatuste strateegia eest, et soodustada inimeste osalemist ja neid kaasata eesmärgiga suurendada teadlikkust saaste, tervise ja heaolu teemadest. See annab inimestele võimaluse saastet jälgida ja võtta kogutud andmeid otsuste tegemisel arvesse. Edu tagamiseks peavad ametiasutused, vabaihendused, kogukonnad ja teadusringkonnad oma tegevust kooskõlastama.

Brüssel, 20. oktoober 2021

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Christa SCHWENG

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv ohtlike kaupade autoveo kontrollimise ühtse korra kohta (kodifitseeritud tekst)“

(COM(2021) 483 final – 2021/0275 (COD))

(2022/C 105/23)

Konsulterimistaotlused	Euroopa Parlament, 13.9.2021 Euroopa Liidu Nõukogu, 24.9.2021
Õiguslik alus	Euroopa Liidu toimimise lepingu artiklid 91 ja 304
Vastutav sektsioon	transpordi, energeetika, infrastruktuuri ja infoühiskonna sektsioon
Vastuvõtmine täiskogus	20.10.2021
Täiskogu istungjärk nr	564
Hääletuse tulemus (poolt/vastu/erapooletuid)	219/0/1

Kuna komitee nõustub täielikult ettepaneku sisuga ega soovi teha selle kohta ühtegi märkust, otsustas komitee täiskogu 564. istungjärgul 20. ja 21. oktoobril 2021 (20. oktoobri istungil) esitada kõnealuse ettepaneku kohta pooldava arvamuse. Poolt hääletas 219 ja erapooletuks jäi 1.

Brüssel, 20. oktoober 2021

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Christa SCHWENG

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus, millega muudetakse määrust (EL) nr 1286/2014 seoses fondivalitsejate, äriühinguna asutatud fondide ja vabalt võõrandatavatesse väärtpaberitesse ühiseks investeerimiseks loodud ettevõtjate (eurofondid) ja muude fondide kui eurofondide osakute kohta nõu andvate või neid müüvate isikute suhtes kohaldatava üleminekukorra kehtivusaja pikendamisega“

(COM(2021) 397 final – 2021/0215 (COD))

(2022/C 105/24)

Konsulteerimistaotlused	Euroopa Liidu Nõukogu, 29.7.2021 Euroopa Parlament, 13.9.2021
Õiguslik alus	Euroopa Liidu toimimise lepingu artikkel 114
Vastutav sektsioon	majandus- ja rahaliidu, majandusliku ja sotsiaalse ühtekuuluvuse sektsioon
Vastuvõtmine täiskogus	20.10.2021
Täiskogu istungjärk nr	564
Hääletuse tulemus (poolt/vastu/erapooletuid)	216/0/7

Kuna komitee nõustub ettepaneku sisuga ning ei soovi teha selle kohta ühtegi märkust, otsustas komitee täiskogu 564. istungjärgul 20.–21. oktoobril 2021 (20. oktoobri 2021. aasta istungil) esitada kõnealust ettepanekut pooldava arvamuse. Poolt hääletas 216 ja erapooletuks jäi 7.

Brüssel, 20. oktoober 2021

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Christa SCHWENG

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv, millega muudetakse direktiivi 2009/65/EÜ seoses põhiteabedokumentide kasutamisega vabalt võõrandatavatesse väärtpaberitesse ühiseks investeerimiseks loodud ettevõtjate (eurofondid) fondivalitsejate poolt“

(COM(2021) 399 final – 2021/0219 (COD))

(2022/C 105/25)

Konsulteerimistaotlus	Euroopa Liidu Nõukogu, 1.9.2021
Õiguslik alus	Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 53 lõige 1
Vastutav sektsioon	majandus- ja rahaliidu, majandusliku ja sotsiaalse ühtekuuluvuse sektsioon
Vastuvõtmine täiskogus	20.10.2021
Täiskogu istungjärk nr	564
Hääletuse tulemus	
(poolt/vastu/erapooletuid)	218/0/11

Kuna komitee nõustub ettepaneku sisuga ning ei soovi teha selle kohta ühtegi märkust, otsustas komitee täiskogu 564. istungjärgul 20.–21. oktoobril 2021 (20. oktoobri 2021. aasta istungil) esitada kõnealust ettepanekut pooldava arvamuse. Poolt hääletas 218 ja erapooletuks jäi 11.

Brüssel, 20. oktoober 2021

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Christa SCHWENG

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus, millega kehtestatakse kaitse- ja majandamismeetmed siniuim-tuuni kaitseks“

(COM(2021) 424 (final) – 2021/0242 (COD))

(2022/C 105/26)

Konsulterimistaotlus	Euroopa Parlament, 13.9.2021 nõukogu, 30.8.2021
Õiguslik alus	Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 43 lõige 2 ja artikkel 304
Vastutav sektsioon	põllumajanduse, maaelu arengu ja keskkonna sektsioon
Vastuvõtmine täiskogus	20.10.2021
Täiskogu istungjärk nr	564
Hääletuse tulemus (poolt/vastu/erapooletuid)	221/0/1

Kuna komitee nõustub ettepaneku sisuga ega soovi teha selle kohta ühtegi märkust, otsustas komitee täiskogu 564. istungjärgul 20.–21. oktoobril 2021 (20. oktoobri istungil) esitada kõnealust ettepanekut pooldava arvamuse. Poolt hääletas 221 ja erapooletuks jäi 1.

Brüssel, 20. oktoober 2021. a.

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Christa SCHWENG

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, Euroopa Ülemkogule, nõukogule, Euroopa Keskpangale, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele, Regioonide Komiteele ja Euroopa Investeeringuspangale „2021. aasta kestliku majanduskasvu strateegia““

(COM(2020) 575 final)

(täiendav arvamus)

(2022/C 105/27)

Raportöör: **Gonçalo LOBO XAVIER**

Juhatuse otsus	26.4.2021
Õiguslik alus	kodukorra artikli 32 lõige 1 ja kodukorra rakenduseeskirja artikli 29 punkt A
Vastutav seksioon	majandus- ja rahaliidu ning majandusliku ja sotsiaalse ühtekuuluvuse seksioon
Vastuvõtmine seksioonis	5.10.2021
Vastuvõtmine täiskogus	20.10.2021
Täiskogu istungjärk nr	564
Hääletuse tulemus (poolt/vastu/erapooletuid)	168/0/1

1. Järeldused ja soovitused

1.1. Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee on endiselt mures asjaolu pärast, et enamikus liikmesriikides ei ole piisavalt selge, millised on riiklike taaste- ja vastupidavuskavade haldamissüsteemid ning kuidas jaotub nende rakendamisel vastutus kesk-, piirkondliku ja kohaliku tasandi vahel. Samuti ei ole loomulikult piisavalt selge, milliste asjakohaste mehhanismide abil kaasatakse kodanikuühiskonna organisatsioonid ja sotsiaalpartnerid riiklike taaste- ja vastupidavuskavade rakendamise, järelevalve- ja kohandamisetaappidesse. See toodi esile komitee veebruari resolutsioonis⁽¹⁾ ning vaatamata komisjoni pingutustele on olukord jäänud samaks. Komitee nõuab tungivalt, et neid liidu majanduse taastamise seisukohast olulisi aspekte kontrollitaks põhjalikumalt.

1.2. Komitee juhib tähelepanu vajadusele mõõta taaste- ja vastupidavuskavade rakendamisel tehtud edusamme. Vaja on häid seirenäitajaid, sest need aitavad seada arengu- ja taastumise suuna. Liikmesriigid peavad sellele probleemile asjakohaselt reageerima ning neil on vaja julgust, et teavitada kodanikke ees ootavatest tohututest raskustest.

1.3. Komitee on veendunud, et järgmine poolaasta tsükkel on liidu jaoks põhivahend taaste- ja vastupidavusrahastu rakendamiseks. Riiklikes kavades on kahte liiki vahendeid: liikmesriigid saavad rakendada ja teha radikaalseid struktuurimuutusi ühelt poolt kahekordse üleminekuga ning teiselt poolt investeringute ja reformidega kodanike (perekonnad, töötajad, ettevõtjad jne) jaoks, kes kannatavad selle kriisi tõttu otsesemalt. Komitee arvates tuleb mõlemat võimalust arvesse võtta. Need vajavad erinevaid vahendeid, mis mõnikord ei saa kattuda. Taastumine on vajalik selleks, et muuta majandussüsteem vastupidavaks.

1.4. COVID-19 kriis on toonud esile mõned Euroopa kõige ohtlikumad nõrkused: tööstuse koordineerimispoliitika puudumine ning paljude toodete ja teenuste sõltuvus teistest majanduspiirkondadest. Komitee mõistab, et harjumusi ja poliitikat on raske muuta ning et uute poliitikameetmete tegeliku mõju avaldamiseks kulub mitu aastat. Siiski on aeg väga väärtuslik, kui liit tahab muutuda ja taastuda. Toorainehindade tõus (ja raskused selle jaotamisel), pooljuhtide puudus ja kõrged energiahinnad näitavad samuti ELi sõltuvust kriitilise tähtsusega varadest. Komitee soovib, et kõik liikmesriigid võtaksid reaalseid meetmeid investeringute tegemiseks haridusse, taristusse ja tööstuspoliitikasse, mis võivad suurendada tööhõivet ja innustada kodanikke Euroopa tööstust hoogustama.

⁽¹⁾ „Organiseeritud kodanikuühiskonna kaasamine riiklikesse taaste- ja vastupidavuskavadesse – mis toimib ja mis mitte?“ (ELT C 155, 30.4.2021, lk 1).

1.5. Komitee toetab investeeringuid kvaliteetsesse haridusse, elukestvasse õppesse ning teadus- ja arendustegevusse, mis on tarvilikud, et juhtida ja täiendada majanduslikke ja sotsiaalseid muutusi, mida taasterahastuga „NextGenerationEU“ edendatakse. On selge, et COVID-19 pandeemia tõttu rängalt kannatanud riikide tervishoiusüsteeme ja rahvatervise poliitikat tugevdavad investeeringud on hädavajalikud. Seda tuleb kombineerida tõeliselt tugeva tööstuspoliitikaga, mis suudab edendada toodete ja teenuste tootmist ja arendamist Euroopas, et vältida täielikku sõltuvust teistest majanduspiirkondadest.

1.6. Komitee leiab, et praegu on aeg pakki põhjalikuks ja ulatuslikuks reformimiseks. Selles uues muudetud poolaastas ja uues pakts on vaja tugevat soovitusi, mis sisaldab mõningaid siduvaid menetlusi ja eeskirju konsultatsioonide pidamiseks kodanikuühiskonna organisatsioonide ja kohalike omavalitsustega. See nõuab tegutsemist. On aeg sõnastada siduvad eeskirjad osalemise kohta kõigis etappides alates ettevalmistamisest kuni rakendamiseni, et vältida tulevikus struktuurseid probleeme.

1.7. Komitee arvates näitab taaste- ja vastupidavuskavade peamiste prioriteetide lühianalüüs selget keskendumist rohelise kokkuleppe eesmärkidele. Komitee jaoks on see ilmselgelt tähtis, kuid muret tekitab mõne sellise meetme rakendamine ja mõju, mis ei tundu olevat eriti põhjendatud. Kodanikke, töötajaid ja ettevõtjaid tuleb selle ülemineku ajal toetada ning eesmärgid tuleb selgelt ja mõistlikult määratleda, et vältida olukorda, kus meil on muljetavaldav poliitiline retoorika, kuid halb praktiline rakendamine, millel on pealispinna all tohtu kõrvalmõju.

1.8. Komitee juhib tähelepanu asjaolule, et aastate jooksul on eiratud Euroopa poolaasta protsessi ühte kõige väärtuslikumat väljundit. Riigipõhised soovitused annavad võimaluse teha parandusi ja põhinevad järjepidevatel andmetel. Liikmesriigid peaksid oma suhtumise sellesse vahendisse ümber mõtestama, eriti pärast COVID-19 kriisi ja võttes arvesse taaste- ja vastupidavusrahastu pakutavat võimalust rakendada enamikule liikmesriikidele hädavajalikke struktuurireforme (hariduses, eelarvepoliitikas, tööturul, sotsiaalsamba ja Porto tippkohtumise soovitude kohases sotsiaalkaitses). Komitee soovib tungivalt liikmesriikidel oma suhtumist muuta ning kodanikuühiskonna organisatsioonid peaksid olema selles protsessis väga aktiivsed ja tegema selle üle järelevalvet.

1.9. Komitee juhib tähelepanu ka teatavate liikmesriikide vahendite kasutamise suutlikkusele, pidades silmas nende varasemaid tulemusi. 2020. aasta lõpuks jäi kasutamata pool 2014.–2020. aasta mitmeaastase finantsraamistiku struktuurifondidest ning järgnevatel aastatel tuleks need vahendid ära kasutada. Komisjoni kogemuste ja andmete põhjal tuleks liikmesriike hoiatada ning aidata neil vahendeid jaotamist ja ajakava silmas pidades paremini ümber jaotada. Väga tähtis on hoiatada liikmesriike, et nende poliitilised valikud ei tohi kahjustada taastamisprotsessi ning süsteemis ilmnevate probleemide vältimiseks tuleb võtta mõningaid meetmeid. See ei hõlma mitte ainult vajadust vältida bürokraatiat, vaid ka vajadust anda tõhususe tagamiseks õige poliitiline toetus.

1.10. Komitee on seisukohal, et vältimatu digiüleminekuga, eelkõige seoses tervishoiu- või sotsiaalsüsteemide avalike teenustega, kaasneb mõningate töökohtade kaotus. Selline digiüleminek võib tekitada probleeme ka eakatele kodanikele, kellel on vähem võimalusi digiüleminekuga toime tulla. Komitee juhib tähelepanu vajadusele töötada välja programmid, mis tööpoolest toetaksid kodanikke ja hõlbustaksid üleminekut. Liikmesriigid peavad eraldama investeerimisvahendeid sellest muutusest mõjutatud inimeste ümberõppeks ning probleemi lahendamiseks on vaja poliitilist julgust ning head suhtlust kodanikega, et poliitikameetmeid ja eesmärgi selgitada.

1.11. Komiteel on heameel taaste- ja vastupidavuse tulemustabeli algatuse üle. Komitee peab seda väga vajalikuks vahendiks, millega suudetakse hoogustada investeerimist ja luua mehhanisme, mis võivad olla liidu jaoks määrava tähtsusega. Komitee toetab ka kavandatud ajakava, mille komisjon võtab eeldatavasti vastu septembri lõpuks (?). Komitee nõuab siiski kodanikuühiskonna organisatsioonide osalemist ka selles protsessis. See pole mitte läbipaistvuse, vaid valvuse küsimus ning komitee juhib tähelepanu ka vajadusele suurendada kodanikuühiskonna organisatsioonide mõjuvõimu ja valmistada neid selle ülesande täitmiseks ette. Kasutu on nõuda kodanikuühiskonna organisatsioonidelt meetmete võtmist, kui nad ei ole selleks valmis või neil puuduvad aktiivseks tegutsemiseks vahendid. See kujutab endast kodanikuühiskonna organisatsioonide jaoks tohtut vastutust ja võimalust.

(?) Taaste ja vastupidavuse tulemustabel ja ühised näitajad, delegeeritud määruse eelnõu „Taaste ja vastupidavuse tulemustabel – ühised näitajad ja üksikasjalikud elemendid.“

2. Üldised märkused

2.1. Komitee peab tervitatavaks komisjoni teatist „Majanduspoliitika koordineerimine 2021. aastal: ületada COVID-19, toetada taastumist ja ajakohastada majandust“⁽³⁾. Maailm seisab silmitsi suure kriisiga, mis näib õõnestavat kõiki taastekavasid ja -strateegiaid. Liidu säilitamiseks tuleb aga seada esmatähtsale kohale Euroopa vastupanuvõime ja tugevus.

2.2. Euroopa Liit on võtnud COVID-19 pandeemia vastu võitlemiseks enneolematuid meetmeid, leevendanud kriisi mõju ning suunanud meie majanduse kindla, kestliku ja kaasava kasvu teele. Tervishoiupoliitika tõhususe suhtes on siiski endiselt palju ebakindlust, kuna tervishoiukriis on avaldanud tohutut mõju kodanike usaldusele, mis on majandusliku ja sotsiaalse taastumise jaoks hädavajalik. Eesmärk, et üle 70 % Euroopa elanikkonnast oleks vaksineeritud, mõjutab kodanike usaldust märkimisväärselt, ning komitee kiidab heaks liikmesriikidevahelise kooskõlastamise selle eesmärgi saavutamiseks. Komitee juhib tähelepanu ka vajadusele selgitada kodanikele, et need saavutused on hädavajalikud, kuid siiski on vaja olla ettevaatlik, sest need meetmed ei pruugi olla piisavad tervishoiukriisi täielikuks peatamiseks.

2.3. Liikmesriikidele antud võimalus esitada riiklikud taaste- ja vastupidavuskavad on mõjukas tegur, mis peab olema esmatähtsal kohal. Komitee usub kindlalt, et kodanikuühiskonna organisatsioonidel võib olla otsustav roll nende kavade rakendamisel ja järelevalves. See peab olema kõigile liikmesriikidele selge. Komitee resolutsioonis on öeldud järgmist: „Komitee leiab, et kõik restruktureerimisprotsessi reformid peavad tuginema ELi aluspõhimõtetele – inimõiguste ja sotsiaalsete õiguste, demokraatlike väärtuste ja õigusriigi põhimõtte kaitsele. Taaste- ja vastupidavusrahastu raames tehtavate investeeringute eesmärk peab olema kasutada täielikult ära ühtse turu potentsiaal, tugevdada ELi majanduslikku vastupanuvõimet, saavutada ÜRO kestliku arengu eesmärgid, luua ringmajandus, saavutada hiljemalt 2050. aastaks ELis kliimaneutraalsus, ergutada majanduse ja ühiskonna digiüleminekuga seotud innovatsiooni ja moderniseerimist ning rakendada tõhusalt Euroopa sotsiaalõiguste sammast, et tagada sotsiaalne ühtekuuluvus, kaotada vaesus ja vähendada ebavõrdsust“⁽⁴⁾.

2.4. 750 miljardi euro suurune taasterahastu „NextGenerationEU“ (millest 500 miljardit on kasutusel praegu) on ELi peamine investeeringute ja taastumise toetamise põhivahend, mille abil väljuda praegusest kriisist tugevama ja vastupidavamana.

2.5. Komitee leiab, et Euroopa sotsiaalõiguste samba tegevuskavas on sätestatud konkreetsed meetmed sotsiaalse mõõtmega tugevdamiseks kõigis liidu poliitikavaldkondades ning see aitab tagada kaasavat taastumist.

2.6. Komitee kinnitab ka oma seisukohta, et keskkonnasäästlikkus, tootlikkus, võrdne ja õiglane jaotamine ning makromajanduslik stabiilsus jäävad ELi majanduse tegevuskava juhtpõhimõteteks. Hoolimata kõigist probleemidest jääb roheline kokkulepe pikaajaliseks prioriteediks ja Euroopa peab kasutama võimalust selles valdkonnas juhtpositsioonile asuda.

2.7. Komitee on kindlalt veendunud, et poliitika tõhus koordineerimine Euroopa poolaasta raames on jätkuvalt väga tähtis, et suunata ELi majandus pärast pandeemiat kindlamale, kestlikumale ja kaasavamale kasvuteele. Komitee on seda viimastel kuudel juba väljendanud ja see jääb prioriteediks.

2.8. Komitee on seisukohal, et üldiselt on organiseeritud kodanikuühiskonna osalus liikmesriikides endiselt väike. Organisatsioonid on teavitatud ja paljudel juhtudel ära kuulatud, kuid see on toonud väga üksikuid käegakatsutavaid tulemusi. Kui vaid mõni üksik erand kõrvale jätta, ei ole enamikus liikmesriikides peetud tõhusaid konsultatsioone, mis oleksid viinud oluliste muudatuste tegemiseni valitsuse esialgsetes ettepanekutes.

3. Konkreetsed märkused

3.1. Tänu ELi ja liikmesriikide tasandil võetud meetmetele on suudetud piirata pandeemia mõju Euroopa tööturgudele. Siiski on liidus ikka veel erinevaid seisukohti ja olukordi. Komitee leiab, et kriisi tõttu rohkem kannatavate liikmesriikide taastumise tagamiseks tuleb kasutada diferentseeritud lähenemisviisi.

⁽³⁾ COM(2021) 500 final 2.6.2021, „Majanduspoliitika koordineerimine 2021. aastal: ületada COVID-19, toetada taastumist ja ajakohastada majandust“.

⁽⁴⁾ „Organiseeritud kodanikuühiskonna kaasamine riiklikesse taaste- ja vastupidavuskavadesse – mis toimib ja mis mitte?“ (ELT C 155, 30.4.2021, lk 1).

3.2. Komitee nõustub seisukohaga, et majanduspoliitika peab jääma toetavaks kogu 2021. ja 2022. aasta jooksul. Liikmesriigid seisavad silmitsi tohutu võitlusega, mis ei ole kaugelki läbi. Liit peab selles võitluses peale jääma ja mõistma, et taastekavade mõju avaldamine võtab aega ja et tulemuste saavutamiseks on vaja vastupidavust. Komitee nõuab tungivalt lühi- ja keskpika perioodi strateegiaid, et kriisi kahjulike mõjudega nõuetekohaselt tegeleda ning tagada aastate jooksul kindel ja kestlik majanduskasv.

3.3. Euroopa kodanike seas on huvitav suundumus säästa rohkem. See suundumus peaks olema ka hea võimalus edendada era- ja avaliku sektori investeeringute kombinatsiooni, mis võib aidata kaasa majanduse ja sotsiaalse olukorra taastumisele. Komitee kutsub üles võtma selles küsimuses konkreetseid meetmeid ja leiab, et komisjon peaks innustama kõiki liikmesriike võtma vastu tugeva eelarvepoliitika. Selleks, et võtta vastu säästude arukateks investeeringuteks muutmise strateegiad, on vaja loovust, ning selle eest vastutavad valitsused, sidusrühmad ja finantsasutused ühiselt.

3.4. Komitee, või täpsemalt Euroopa poolaasta rühm, kavatses sügisel koostada oma järgmise resolutsiooni, mis tugineb Euroopa poolaasta rühma 27 kolmeliikmelise delegatsiooni tööle, ning jälgida kodanikuühiskonna osalemist rakendamisprotsessis, analüüsides samal ajal poliitika sisu kodanikuühiskonna seisukohast. Praegu on täheldatud vaid väikest paranemist, peamiselt seoses ametlike teabekoosolekutega, millel on väga piiratud võimalused kavaside mõjutada.

3.5. Kodanikuühiskonna organisatsioonid toetavad rohkem valitsuste kavatsust kasutada vahendeid investeeringute edendamiseks kui majanduskasvu soodustavate reformide edendamiseks. Paljud liikmed tunnevad, et nende riikide riiklikud taaste- ja vastupidavuskavad ei ole piisavalt kaugeleulatuvad ja neis puudub reformidega seotud pühendumus, teised aga kritiseerivad asjaolu, et puuduvad sellised lisainvesteeringud, mis polnud juba enne COVID-19 kriisi ette nähtud.

3.6. Euroopa seisib COVID-19 kriisi tõttu silmitsi suurte raskustega ja see töö esile ELi kõige ohtlikumad nõrkused: tööstuse koordineerimispoliitika puudumine ning paljude toodete ja teenuste suhtes sõltuvus teistest majanduspiirkondadest. Selle asjaoluga tuleb tegeleda kooskõlastatult, et hõlbustada majanduse taastumist. Rohkem kui kunagi varem on vaja korralikku tööstuspoliitikat ja nüüd on aeg tegutseda. Toorainehindade tõus näitab ka liidu sõltuvust kriitilise tähtsusega varadest. Komitee soovib, et kõik liikmesriigid võtaksid reaalseid meetmeid investeeringute tegemiseks haridusse, taristusse ja tööstuspoliitikasse, mis võivad suurendada tööhõivet ja innustada kodanikke Euroopa tööstust hoogustama.

3.7. Enamus kodanikuühiskonna organisatsioonidest (71 %) on seisukohal, et nende osalemine riiklike taaste- ja vastupidavuskavade koostamisel on kas mõnevõrra ebapiisav või äärmiselt piiratud.

3.8. Komitee on seisukohal, et digiüleminek on majanduse ja ühiskonna elavdamiseks väga tähtis, kuid liikmesriikidel on tõepoolest vaja kavandada programme ja eraldada vahendeid, et kõrvaldada selle protsessi takistused, eriti mõne elanikkonna osa jaoks, nagu eakad ja madalama kvalifikatsiooniga inimesed. Seetõttu on esmatähts arendada välja IT-programmid, mille mõju on kooskõlas kõigile kodanikele kasu toova tarkvaraga. Digiüleminek tuleb küll ellu viia, kuid mitte iga hinna eest.

3.9. Komitee on väga rahul komisjoni taaste- ja vastupidavuse tulemustabeli algatusega. See on oluline samm taaste- ja vastupidavuskavade rakendamise jälgimiseks ning komitee peab seda võimaluseks hoogustada investeerimist ja luua mehhanisme, mis võivad olla ELis jaoks määrava tähtsusega. Kodanikuühiskonna organisatsioonidel võib taas olla seejuures oluline roll ja nad on valmis koostööd tegema.

4. Taastekavad ja erinevad lähenemisviisid

4.1. Komitee leiab, et mis puudutab olemasolevat raamistikku, peab liikmesriikide kestliku ja kaasava majanduskasvu ning eelarvetasakaalu poliitika olema prioriteet. Vajadus kohaneda uue etapiga – kui COVID-19 pandeemia põhjustatud terviseoht on ületatud – on ilmne. Ülemäärane tasakaalustamatus ei peaks olema ainus väljavaade pärast liikmesriikide võla ja eelarvepuudujäägi tohutut kasvu, vaid tuleks leida alternatiiv. Komitee on seisukohal, et praegu on aeg radikaalselt ja põhjalikult reformida eelarve juhtimise raamistikku, ning hoiatab kindlalt „vanade“ eelarve-eeskirjade juurde tagasipöördumise eest. Vaja on tugevat soovitus selle uue muudetud poolaasta ja uue pakti kohta, mis hõlmaks mõningaid siduvaid menetlusi ja eeskirju konsultatsioonide pidamiseks kodanikuühiskonna organisatsioonide ja kohalike omavalitsustega, ning see nõuab tegutsemist. On aeg luua siduvad eeskirjad kõigis etappides osalemise kohta alates ettevalmistamisest kuni rakendamiseni ning liikmesriigid peavad kaaluma uusi eelarvepuudujäägi vähendamise eesmärke, keskendudes majanduskasvule ja ka juhtimisele.

4.2. Kiiresti on vaja ajakohastada eelarve- ja majandusraamistikku, rakendada heolule suunatud hoiakut ja tasakaalus eelarve nõuet. Komisjon vaatab praegu kulude poolt, kuid väga õigustatult ka tulude poolt. Komitee soovib viia tööjõu maksustamine üle keskkonnamaksudele, hoolitsedes samal ajal regressiivse lähenemisviisi eest ja mitte koormates madala sissetulekuga leibkondi. Komitee nõuab ka agressiivse maksuplaneerimise ja pettuste vastast võitlust, sest need võivad kahjustada liikmesriikide ja kogu ELi majanduse ja eelarve taastumist. Edasiliikumiseks on vaja arukat lähenemisviisi ja ka suuremat lähenemist ELis. Üheks võimaluseks peab olema ka rahandus- ja fiskaalpoliitika, mis hõlmab võib-olla progressiivseid keskkonnamakse ja järkjärgulisi maksukärpeid. On selge, et maksukonkurents mitte ELi riikide, vaid kolmandate riikidega võib olukorda muuta.

4.3. Komitee rõhutab asjaolu, et lisaks pandeemiale avaldab survet ka tooraine hind. Sellega tuleb tegeleda väga hoolikalt. Komitee usub ausasse konkurentsi ja toetab vajadust võrdsete võimaluste järele, kuid juhib tähelepanu sellele, et olukord on muutumas tõsisemaks, mis võib põhjustada ulatuslikku kahju kogu Euroopa Liidule. Toorainehinnad on viimastel kuudel tõusnud 30–120 % ning surve püsib.

4.4. Taaste- ja vastupidavuskavad näitavad liikmesriikide erinevaid seisukohti iga majanduse ja sotsiaalse olukorra taastumise kohta. See näitab ka ebavõrdsust liikmesriikides. Komitee nõuab rohkem kooskõlastatud poliitikameetmeid, mis suudaks Euroopa Liitu tugevdada. Vaja on liikmesriikidevahelist koostööd ning eksimuste vältimiseks võiks jagada häid tavasid. Kõige rohkem on teiste hulgas kannatanud sellised sektorid nagu turism ja töötlev tööstus ning nende järgmisele tasandile viimine peaks olema prioriteet. See on ülitähtis töökohtade loomisel ja tööjõu kohandamisel majanduse tegelike vajadustega ning kodanikuühiskonna organisatsioonide kaasamisel rakendamisprotsessi.

4.5. Komitee tunneb muret asjaolu pärast, et teatavad liikmesriigid on komisjoni riigipõhiseid soovitusi siiani suurel määral eiranud. See tekitab kahtlusi, kas nad suudavad tulevikus oma suhtumist muuta. Lisaks on küsitav teatavate liikmesriikide suutlikkus abi vastu võtta ja riskikapitalifondide investeeringute ümberkujundav mõju ning seega on nende võimalik tõhusus ja tulemuslikkus ebakindlad. Komitee rõhutab, et seetõttu on vaja hoolikalt järelevalvet.

4.6. Komitee leiab, et riiklike taaste- ja vastupidavuskavade rakendamine ei peaks toimuma vaid linnukese kirja saamiseks, vaid seda tuleb teha selle vahendi tegelikul vaimus: kodanikuühiskonna organisatsioonide rolli tuleks tunnustada ja konsultatsioonid peaksid toimuma avalikel foorumitel, mitte suletud uste taga.

4.7. COVID-19 kriis tõi esile ja süvendas pikaajalisi lõhesid meie ühiskonnas ning kõige haavatavamad on sageli kõige rohkem kannatada saanud. COVID-19 nakkuse esinemissagedus oli kõige suurem enim puudustkannatavate inimeste seas ning mõni ühiskonna osa kannatab sageli kriisi vastu võitlemise meetmete mõju tõttu. Kriisi tagajärjel vähenes tööhõive ebaproportsionaalsel määral madala kvalifikatsiooniga ja/või noorte hulgas. Lisaks on paljude inimeste haridustee olnud tõsiselt häiritud. Suureneb ebavõrdsuse oht seoses vähem kvalifitseeritud kodanike rühmadega.

5. Ühtne turg kui euroopaliku eluviisi tugevus

5.1. COVID-19 kriis on olnud tuntav kõigis liikmesriikides, kuid selle mõju on olnud erinev. Kooskõlastatud lähenemisviis vaktsineerimisele võimaldas liidul saavutada väga häid tulemusi. Eesmärk, et 70 % liidu elanikkonnast oleks vaktsineeritud, tähendas tohutut ülesannet ja ELi meetmed olid väga tõhusad. Vaatamata mõningatele probleemidele (mis olid sellise projekti puhul ootuspärased), oli see edukas ja hea näide rahuprojektist, mida liit on algusest peale esindanud.

5.2. Rohkem kui kunagi varem peab ühtne turg ja selle integreerimine olema prioriteet ning vältida tuleks poliitilisi vaidlusi. Mõnes liikmesriigis esinev ühtset turgu kahjustav poliitiline retoorika on faktidega vastuolus: taaste- ja vastupidavuskavade üle on olnud võimalik nii lühikese aja läbirääkimisi pidada ja selle kohta eelnõu koostada ainult tänu liidu tugevusele ja kooskõlastatud lähenemisviisile. Teabevahetus on oluline Euroopa väärtuste edendamiseks ja ühtne turg on osa sellest protsessist. Kõik Euroopa kodanikud peaksid saama siseturust kasu, et nad saaksid olla uhked Euroopa suutlikkuse üle kriisile reageerida, hoolimata kõigist tagasilöökidest, mis on tekkinud kriisile koordineeritud reageerimisel.

5.3. Komitee mõistab, et liikmesriigid suhtusid tervishoiuolukorda erinevalt, kuid rõhutab ka asjaolu, et koordineerimist ja häid tavasid tuleks pärast vaktsineerimist rohkem edendada. EL peab kasutama ära oma varade eelise, eelkõige kodanike, toodete ja kapitali vaba liikumise. Komitee soovib seda vabadust toetada, kahjustamata seejuures liikmesriikide tervishoiusüsteeme, ning see on võimalik ainult ühtse turu koordineerimisega. Liikmesriigid on korduvalt näidanud, et see on võimalik. Nüüd on aeg hästi tegutseda.

5.4. Komitee toetab ühtset turgu ja selle võimalusi koos tugeva sotsiaalse turuga, mis on liidu jaoks suure ja märgilise tähtsusega. See on saavutus, mida tuleb kaitsta.

6. Kodanikuühiskonna organisatsioonid taastekavadest

6.1. Komitee rõhutab, et kodanikuühiskonna organisatsioonide kaasamine on majanduse elavdamisel otsustava tähtsusega, eriti kuna me peame tunnustama, et erakorralised taastemeetmed nii riiklikul kui ka ELi tasandil võiks muuta püsivaks.

6.2. Kodanikuühiskonna organisatsioonid toetavad kvaliteetseid investeeringuid haridusse, elukestvasse õppesse ning teadus- ja arendustegevusse, mis on olulised, et hoogustada ja täiendada taasterahastu „NextGenerationEU“ edendatavaid majanduslikke ja sotsiaalseid muutusi, samuti investeeringuid, mis tugevdavad COVID-19 pandeemia tõttu rängalt kannatanud riikide ühiskonna tervishoiusüsteeme ja rahvatervise poliitikat. Rohkem kui kunagi varem on kohapealsetel organisatsioonidel võimalus ja vastutus näidata ja pakkuda välja lahendusi tegelikele probleemidele vastu astumiseks, ning liikmesriikidel peab olema julgust neid otsustusprotsessi kaasata. Komitee nõuab sellist lähenemisviisi peamiselt seetõttu, et aastakümnete jooksul on kogutud kogemusi ja teadmisi, mis on andnud väga häid tulemusi.

6.3. Kriisi ajal on kodanikuühiskonna organisatsioonide seisukoht tähendusrikkam kui kunagi varem, mitte ainult nende organisatsioonide kogemust arvestades, vaid eelkõige seetõttu, et neil on otsene kontakt tegelikkusega, mis on hädavajalik, et jälgida ja rakendada tegeliku mõjuga poliitikat.

Brüssel, 20. oktoober 2021

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Christa SCHWENG

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Soovitus: nõukogu soovitus euroala majanduspoliitika kohta“**(COM(2020) 746 final)****(täiendav arvamus)**

(2022/C 105/28)

Raportöör: **Kristi SÕBER**

Juhatuse otsus	26.4.2021
Õiguslik alus	kodukorra artikli 32 lõige 1 ja kodukorra rakenduseeskirja artikli 29 punkt a
Vastutav seksioon	majandus- ja rahaliidu ning majandusliku ja sotsiaalse ühtekuuluvuse seksioon
Vastuvõtmine seksioonis	5.10.2021
Vastuvõtmine täiskogus	20.10.2021
Täiskogu istungjärk nr	564
Hääletuse tulemus (poolt/vastu/erapooletuid)	166/2/1

1. Järeldused ja soovitused

1.1. Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee on teadlik sellest, et pandeemia ei ole veel lõppenud ja et selle majanduslik mõju kestab veel mitmeid aastaid ning vajab konkreetset ja uut erakorraliste majandusmeetmete kombinatsiooni. Komitee tunneb heameelt Euroopa Komisjoni viimase prognoosi üle, milles märgitakse, et alates 2021. aastast kiireneb taas ELi ja euroala majandusarengu tempo (ja esialgsed andmed ka kinnitavad seda), eelkõige tänu investeringute taastumisele, mida toetab kindlalt taasterahastu „Next Generation EU“ ja iseäranis taaste- ja vastupidavusrahastu kasutamine.

1.2. Samal ajal tunnistab komitee, et Euroopa Liit on läbimas Euroopa majandusliku integratsiooni ajaloo kõige raskemat perioodi, mis kajastub nii eratarbimises ja investeringutes kui ka väliskaubandustegevuses. Sel kriitilisel ajal saab olukorda leevendada üksnes valitsemissektori kulutustega.

1.3. Selles erilises ja ainulaadses olukorras tuli kriisi lahendamiseks luua uus erakorraliste majandusmeetmete kombinatsioon. Komitee hindab kiiret reageerimist nii ELi kui ka liikmesriikide tasandil ning tunnustab asjaolu, et kaksikülemineku protsessist on saanud taastamispuüdluste ja -strateegia oluline osa.

1.4. Eriti 2020. aasta esimesel poolel aitasid koroonaviirusele reageerimise investeerimisalgatused leevendada väga keerulist majandusolukorda peamiselt turgude stabiliseerimise ning töökohtade ja inimeste sissetulekute kaitsmise abil. Sellele esimesele sammule järgnes taasterahastu „Next Generation EU“ kui tugev ja kõige uuenduslikum eelarvepoliitiline meede vahetuks reageerimiseks pandeemia mõjule. Komitee hindab kõrgelt mõlemat algatust kui kiiret ja paindlikku vastust pandeemiale.

1.5. Komitee on teadlik erinevatest seisukohtadest ja pandeemia mõjudest, mille tulemuseks on erinevuste suurenemine liikmesriikide vahel. Komitee kutsub üles pöörama tähelepanu erinevustele euroalal ja reageerima ettevaatusega oluliselt halvenenud eelarveolukorrale. Komitee tunneb ühise raamistiku tingimustes heameelt paindlikkuse üle kohandatud riiklikes majandusmeetmetes ja taasteprogrammides, milles võetakse arvesse liikmesriikide konkreetseid vajadusi. Selline paindlikkus on soovitatav ka taaste- ja vastupidavusprogrammide rakendamisel.

1.6. Komitee rõhutab vajadust saavutada uus tasakaal raha- ja eelarvepoliitika vahel ning kõrvaldada tuvastatud makromajanduslik tasakaalustamatus eelseisval perioodil. Komitee on teadlik sellest, et valitsemissektori võla suhe SKPsse on viimase aastaga märkimisväärselt suurenenud. Pärast majanduse taastumisprotsessi kindlat käivitumist on vaja vähendada valitsemissektori võla suhet SKPsse viisil, millega edendatakse kaasavat majanduskasvu, välditakse sotsiaalset ebaõiglust ning halba mõju ettevõtetele ja tööturule.

1.7. Komitee mõonab ja mõistab, et COVID-19 järgse taastumisega kaasnevad ulatuslikud struktuuripoliitilised meetmed, ⁽¹⁾ mis on peaaegalikult kooskõlas ELi rohelise kokkuleppega. Sellega seoses toetab komitee taastamisprotsessi, eelarve konsolideerimise ja rohelise eelarvestamise tavade sidumist.

1.8. Komitee on kindlalt veendunud, et pandeemia õppetunnid peaksid kajastuma üldistes jõupingutustes aidata kaasa ELi ja euroala majanduslikult tõhusale, sotsiaalselt õiglasele ja keskkonnasäästlikule arengule pikas perspektiivis.

1.9. Vastupidiselt eelmisele kriisile aastatel 2009–2011, mil pangandus- ja finantssektor olid üks järgnenud majanduslanguse käivitajatest, tunnustab komitee sel korral pangandus- ja finantssektori head seisukorda, mis on aidanud sellest keerulisest olukorrast sujuvamalt välja tulla.

1.10. Komitee kutsub üles säilitama ühtse turu terviklikkuse ja ennetama kõiki märke selle killustumisest, kuna see on ELi ja euroala riikide tulevaste heade majandustulemuste üks põhieeldus. Seda terviklikkust tuleks veelgi toetada asjakohaste edusammudega pangandusliidu ja kapitaliturgude liidu arendamisel.

1.11. Komitee tunnustab ja tunnustab asjaolu, et eelmisest kriisist saadi mõningaid olulisi õppetunde, mida kasutati makromajandusliku stabiilsuse toetamiseks, ning kutsub vastutavaid ELi institutsioone üles parandama ELi majanduspoliitilist juhtimist ja tagama, et pandeemiast saadud õppetunnid kajastuksid nüüd ka jätkuvates reformipüüdlustes.

2. Taust ja kontekst

Praegused makromajanduslikud tulemused ja väljavaated

2.1. COVID-19 pandeemia on põhjustanud äkilise ja sügava majandussurutise, ent SKP langes 2020. aastal kokkuvõttes siiski veidi vähem, kui esialgu eeldati. Langus oli suurem kui eelmise majanduskriisi ajal (2020. aastal langes euroala majandus varasema aastaga võrreldes 6,5 %, 2009. aastal aga 4,5 %. ELi majandus langes 2020. aastal varasema aastaga võrreldes 6,0 %, 2009. aastal aga 4,3 %. 2021. aastal prognoositakse nii ELi kui ka euroala majanduse kasvuks 4,8 %). Seega seisame silmitsi erakordse majandusolukorraga ning Euroopa halvimate majandustulemustega pärast Teist maailmasõda.

2.2. 2020. aastal langesid nii eratarbimine kui ka investeeringud märkimisväärselt (mõlemad 7,4 % varasema aastaga võrreldes) ning ka väliskaubandus sai tugeva hoobi. Varasema aastaga võrreldes kasvasid 2020. aastal veidi üksnes valitsemissektori kulud (1,3 %). Tänu erakorralistele meetmetele on seni suudetud hoiduda nii massilisest töökohtade kadumisest kui ka suurest sissetulekute kaotusest 2008. aasta kriisiga võrreldavas mahus. Ent majandustegevuse märkimisväärselt vähenemist silmas pidades tähendab see, et vähenenud on ka tootlikkus.

2.3. Üldiselt peetakse 2021. aastat taastumise aastaks (iseäranis tänu investeerimistegevuse kasvule, mis Euroopa Komisjoni prognooside kohaselt peaks ulatuma 6,2 %ni), kuid ka siin annab jätkuvalt tooni ebakindlus, mis on tingitud pandeemia mõjust majandussubjektidele ning nende käitumise muutumisest.

Erakorraliste majandusmeetmete kombinatsioon

2.4. Pandeemia tõttu tuli šokile viivitamatuks, aga ka keskmises plaanis reageerimiseks luua uus erakorraliste majandusmeetmete kombinatsioon. Selle peamine eesmärk on tulla toime pandeemia majanduslike ja sotsiaalsete tagajärgedega, need kõrvaldada ning neid vähendada ning hoida Euroopa konkurentsivõime ja kestlikkuse kursil.

⁽¹⁾ Euroopa Keskpanga määratlus sarja „ECB Occasional Paper Series“ väljaandes „Structural Policies in the Euro-area“, juuni 2018: struktuuriline majanduspoliitika = töö-, toote- ja finantsturgude jaoks võetud majanduspoliitilised meetmed, mille eesmärk on parandada institutsioonilist ja regulatiivset raamistikku, et tugevdada pikaajalise majanduskasvu tingimusi ja tagada soovitud jaotusmõju.

2.5. Teine pandeemiale keskmes ja pikas plaanis reageerimise ning taastamise, ülesehitamise ja vastupanuvõime suurendamise lahutamatu osa on kaksiküleminek (rohe- ja digipööre), mille puhul on suur rõhk sotsiaalsetel kaalutlustel ning õigusriigi põhimõtte ja teiste ELi põhiväärtuste järgimisel. Lisaks kutsub komitee üles pöörama rohkem tähelepanu ebavõrdsuse vastu võitlemisele ja kriisi tagajärgedega tegelemisele, eelkõige haavatavamate jaoks.

Rahapoliitika

2.6. Euroopa Keskpank jätkab pandeemiale sihipärasel reageerimisel oma äärmiselt ekspansiivset poliitikat. Hiljuti teatas EKP siiski, et soodsad rahastamistingimused on võimalik säilitada, kui netovaraostude käive pandemia majandusmõjude ohjeldamise erakorralise varaostukava raames oleks mõnevõrra väiksem kui kahes eelnevas kvartalis.

Eelarvepoliitika ja eelarve konsolideerimine

2.7. Ühtekuuluvuspoliitika vahendeid ümber suunanud ja ümber jaotanud koroonaviirusele reageerimise investeerimisalgatustega (CRII ja CRII+) aidati oluliselt kompenseerida ja tasakaalustada kahjulikke tagajärgi, stabiliseerida turgusid ning kaitsta töökohti ja inimeste sissetulekuid.

2.8. Kõige uudsem COVID-19 pandeemiale otseseks reageerimiseks välja mõeldud, välja töötatud ja praegu rakendatav vahend on kindlasti taasterahastu „Next Generation EU“, mille põhieesmärk on leevendada pandemia kahjustavat mõju.

2.9. Taasterahastu ekspansiivset eelarvepoliitikat on erandkorras ja ajutiselt toetatud stabiilsuse ja kasvu pakti üldise vabastusklausli aktiveerimise abil.

2.10. See eelarvepoliitiline tegevus on aga koos riiklikul tasandil võetud meetmetega olnud kulukas ning toonud kaasa eelarvenäitajate halvenemise.

2.11. Et reaalselt vähendada valitsemissektori võla suhet SKPse, tuleb vältida sotsiaalset ebaõiglust ja põhjendamatu halba mõju tööturule. Eelarvenäitajate parandamiseks on äärmiselt oluline kaasav ja jätkusuutlik kasvustrateegia.

Struktuuripoliitilised ja regulatiivsed meetmed

2.12. COVID-19 pandemia on toonud Euroopa majanduse ja ühiskonna toimimises esile mõningad tõsised struktuurilised puudused. Seega hõlmavad COVID-19 õppetunnid uue normaalsuse loomise kõrval ka majanduslike ja ühiskondlike süsteemide vastupanuvõimet suurendavate meetmete rakendamist (mis eeldab juba iseenesest ebakindluse ja haavatavuse vähendamist). See tähendab mitte üksnes vahe-eesmärke sotsiaalselt õiglase kaksikülemineku saavutamiseks ning tõhusamaid ja omavahel paremini ühendatud tervishoiusüsteeme ja meditsiiniteenuste jaotamist kogu Euroopas, vaid ka konkurentsivõimelisema euroala toetamist nii Euroopas kui ka väljaspool, sealhulgas Euroopa tööstust toetavaid strateegilisi investeringuid ning ELi positsiooni tugevdamist ülemaailmses kontekstis.

2.13. Pandeemia esimene etapp tabas ühtset turgu väga rängalt, kuna tavapärased kaubavood ELi liikmesriikide vahel ja isegi riikide sees katkesid karmide piirangute tõttu. Olukorra lahendamiseks sekus Euroopa Komisjon, kes lõi rohelised koridorid.

Finantsvahendus

2.14. ELi ja euroala pangandus- ja finantssektor on tänu eelmise kriisi järel vastu võetud uutele määrustele ja eeskirjadele tõestanud oma tugevust ja vastupanuvõimet. Praegu on see sektor omavahendite ja portfelli seisukorra poolest tugevam. Mõned sektori klientide maksevõimega seotud riskid võivad siiski suurendada viivislaenude mahtu.

Juhtimine

2.15. Praegune kriis on meie tähelepanu suunanud ELi majanduse juhtimise raamistiku puudulikule ülesehitusele. Taaste ja vastupidavusrahastu kasutuselevõtuga on Euroopa poolaasta olemus põhjalikult muutunud: kuna vahendite väljamaksmine on seotud riigipõhiste soovitude rakendamisega, on viimased muutunud poliitiliselt siduvamaks. Lisaks tuleks Euroopa poolaasta protsessi kaasata rohkem kodanikuühiskonda. Partnerluspõhimõtet, millel on olnud pikaajaline traditsioon ühtekuuluvuspoliitikas, tuleks kasutada kodanikuühiskonna kaasamise tõhusa vahendi eeskujuna.

3. Üldised märkused

3.1. Komitee märgib, et taastumise stsenaariumid sõltuvad suuresti pandeemia intensiivsusest ja seega ka vaktsineerimiskampaaniate edukusest, struktuurilistest aspektidest (näiteks sellest, kuidas läheb pandeemiast suurel määral või täielikult mõjutatud sektoritel, nagu turismi-, majutus-, transpordi-, kultuuri- ja meelelahutussektor, ning nende osakaalust majanduses). Samuti on keskse tähtsusega eelarvepoliitika võimalik paindlikkus, mis peab võimaldama võtta kompensatsioonimeetmeid, ning nende meetmete tõhusus.

3.2. Komitee peab kahetsusväärseks, et pandeemia majanduslik mõju on suurendanud lahknevusi euroala riikide majandustulemustes, eelarvenäitajates, inflatsioonis ja maksebilansis. See võib tugevalt mõjutada nii asjaomaste riikide ja terve euroala majanduslikku ja sotsiaalset olukorda ning konkurentsivõimet kui ka sisemist ja välist tasakaalustamatust.

3.3. Komitee hindab kõrgelt väga terviklikku ja üsna paindlikku vastust pandeemia tähtsamate ELi majanduspoliitikas osalejate poolt, siinkohal olgu neist nimetatud Euroopa Keskpang (oma ostukavade ja baasintressimääradega), Euroopa stabiilsusmehhanism (makromajanduslikku stabiilsust toetavate vahenditega) ning komisjon (väga uuendusliku taasterahastu „Next Generation EU“ algatusega, mida täiendavad teised erakorralised meetmed, nagu koroonaviirusele reageerimise investeerimisalgatused (CRII ja CRII+), eriolukorras töötuseriski leevendamiseks pakutava ajutise toetuse Euroopa rahastu (TERA), paindlikkus eelarve- ja riigiabi eeskirjades ja ka finantsmääruses ning teised erakorralised meetmed, mis on andnud liikmesriikidele vajaliku paindlikkuse tarvilike kriisiohjemeetmete vastuvõtmiseks).

3.4. Komitee on veendunud, et erakorraliste majandusmeetmete kombinatsiooni rakendamise tulemus on otsustava tähtsusega. Eelkõige tuleb raha- ja eelarvepoliitika meetmete suhtes saavutada ühine ja kooskõlastatud lähenemisviis. Kestliku taastumise toetamiseks tuleb teha asjakohaseid reforme (muu hulgas puhta energia, digiülemineku, innovatsiooni ja ringmajanduse meetmete kaudu). Taasterahastu „Next Generation EU“ mõju ja selle koostoime muude majandusmeetmetega on oluline iseäranis riikides, kes saavad sellest ulatuslikke rahalisi vahendeid.

3.5. Komitee hindab asjaolu, et erakorraliste majandusmeetmete kombinatsioon hõlmab ka teatavaid piiranguid, et hoida keskmise ja pika aja jooksul ära praegusest ekspansiivsest poliitikast tingitud tulevane kahjulik mõju hindade stabiilsusele ja eelarvedistsipliini näitajatele. Eelkõige on suurte riskidega seotud avaliku sektori rahanduse edasine areng. Sellega seoses rõhutab komitee õiglase ja kestliku maksupoliitika tähtsust, võideldes muu hulgas maksupettuse ja agressiivse maksuplaneerimise vastu.

3.6. Komitee ootab, et taasterahastu „Next Generation EU“ tõstab euroala ja ELi majanduse taas pandeemiaeelsele tasemele ning toetab lisaks olulisi struktuuripoliitilisi meetmeid, eelkõige rohe- ja digiülemineku saavutamiseks, võttes nõuetekohaselt arvesse tööhõive- ja sotsiaalküsimusi. Seoses taasterahastuga hindab komitee asjaolu, et EL on suutnud nii lühikese aja jooksul astuda nii ulatusliku sammu, kuid peab samuti vajalikuks püüdlusi kõrvaldada võimalikud puudused, nagu ebapiisav konsulteerimine kodanikuühiskonnaga riiklike taaste- ja vastupidavuskavade väljatöötamisel.

3.7. Komitee on teadlik sellest, et teine uuenduslik vahend, mis on välja töötatud ja mida rakendatakse otsese vastusena pandeemiaele, on eriolukorras töötuseriski leevendamiseks pakutava ajutise toetuse Euroopa rahastu (TERA), mille eesmärk on toetada valitsusi nende püüdlustes kaitsta töökohti ja inimeste sissetulekuid.

3.8. Komitee soovib järgmise eelarve konsolideerimise käigus järgida rohelise eelarvestamise tavaid^(?) ning toetada rohelist avaliku sektori investeringuid, et edendada ELi rohelist kokkulepet ning parandada ELi eelarveolukorda. Komitee on täielikult teadlik praeguse kriisi suurest kahjulikust mõjust riigi rahandusele.

(?) Discussion paper, Elva Bova (2021), Green Budgeting Practices in the EU: A First Review.

3.9. Ehkki komitee hoiatab üldise vabastusklausli kohaldamise enneaegse lõpetamise eest, ⁽³⁾ on pärast pandeemia selget lõppemist ja taastumise edenemist vaja keskenduda riikide rahanduse jätkusuutlikkusele. Siis tuleks eelarvepoliitika ja -vahendite rõhuasetust muuta, et võtta vastu asjakohaseid strateegiaid keskmise ja pikema aja jooksul. Komiteele valmistab heameelt komisjoni otsus taaslustada 2021. aasta sügisel ELi majanduse juhtimise raamistiku läbivaatamist. Eelarve-eeskirju tuleks täielikult kohaldada alles pärast nende läbivaatamist. Tavaolukorra taastamise asemel soovib komitee seega vaadata läbi majanduse juhtimise raamistiku ⁽⁴⁾. Komitee arvates peab mis tahes tulevane eelarveraamistik soodustama investeerimist, rakendades avaliku sektori investeeringute puhul tasakaalus eelarve nõuet ja ohustamata seejuures keskpikas perspektiivis eelarve- ja finantsstabiilsust, edendama majanduskasvu ja võimaldama liikmesriikidel rakendada majanduslanguse ajal vastutsüklikulist poliitikat.

3.10. Komitee pooldab tõhusamaid ja õiglasemaid avaliku sektori tulusüsteeme toetavaid reforme, mis nihutaksid maksustamise eemale tööjõult ja tulusatelt investeeringutelt ning keskenduksid rohkem keskkonnamaksudele, hinnakujunduse välismõjudele ning tõhusamale ja tõhustatud stiimulite struktuurile, et piirata maksustamise vältimist.

3.11. Komitee peab kiiduväärseks, et ELi ja euroala pangandus- ja finantssektorid on eelmise kriisiga võrreldes palju paremas olukorras, täpsemalt on need vähem haavatavad ja tunduvalt vastupanuvõimelisemad. Sellegipoolest soovib komitee mitte alahinnata mõningaid maksevõime riske, mis võivad tekkida sektorite klientide tulude vähenemisest. See võib suurendada viivislaenude mahtu pankade bilansis. Komitee tunneb heameelt selle üle, et euroala pangandussektor on tõestanud oma stabiilsust ning et kriis ei ole sellele seni tähelepanuväärset mõju avaldanud.

3.12. Komitee on veendunud, et ühtse turu sujuv toimimine tähendab ka vastupanuvõimelisemat ja tõhusamat majandust euroalal ja ELis tervikuna. Samuti peab komitee iseäranis vajalikuks ühtse turu väljakujundamist, et piirata majanduslikku paindumatust ja puudusi.

3.13. Komitee peab tervitatavaks ka spetsiaalset majandusmeetmete kombinatsiooni, mis võeti vastu eelmisel aastal vahetuks reageerimiseks pandeemiale ja mida on muutuva olukorraga pidevalt kohandatud. Komitee on seisukohal, et ELi reageerimismeetmed võiksid tõhusalt leevendada kriisi võimalikku pikaajalist kahjustavat mõju euroala ja ELi majandustulemustele ning ELi tööturgudele, samuti piirata majanduslike ja sotsiaalsete erinevuste suurenemist. Samal ajal on hädavajalik tegeleda märkimisväärse tasakaalustamatuse probleemiga, et tõhusalt katta olulisi makromajanduslikke riske, sealhulgas suureneva ebavõrdsuse riske.

3.14. Komitee on kindlalt veendunud, et hästi toimivad tervishoiu-, sotsiaalkaitse- ja hädaolukordadele reageerimise süsteemid on tulemusliku pikaajalise kestliku majandusarengu seisukohalt äärmiselt tähtsad. Pandeemia on seda seost näidanud ja kinnitanud, seega peaks see kajastuma ka Euroopa sotsiaaloiguste samba elluviimises.

3.15. Komitee soovib tungivalt jätkata jõupingutusi majandus- ja rahaliidu ülesehituse lõpuleviimiseks, sealhulgas kohandada Euroopa poolaastat taasterahastuga „Next Generation EU“, viia lõpule pangandusliidu ja kapitaliturgude liidu loomine ning vaadata läbi majanduse juhtimise raamistik. Tuleks kaaluda, kas taasterahastu „Next Generation EU“ ülesehitust saaks kasutada ka näitena sellest, kuidas ELi ühiseid rahalisi vahendeid tulevikus mobiliseerida ja kasutada.

3.16. Komitee juhib tähelepanu asjaolule, et peamine pandeemia kahjuliku mõju käsitlemise meetmepakett koostati 2020. aasta esimesel poolel ehk vahetult enne pandeemia kõige karmimate mõjude avaldumist enamikus liikmesriikides. Seetõttu võiks kaaluda vastuvõetud meetmete asjakohasuse ja piisavuse hindamist. Kavandamisel on prognoosimise juures oluline roll – see võimaldab jätkuvalt reageerida uuele reaalsusele pandeemiaolukorras, mis ei ole kaugeltki lõppenud, muutes vajalikuks pideva kavandamise.

4. Erimärkused

4.1. Komitee kiidab heaks komisjoni esitatud seitse juhtalgatust, mis on suunisteks taaste- ja vastupidavusrahastu praktilisel elluviimisel liikmesriikides. On hädavajalik, et need algatused oleksid kooskõlas probleemide ja prioriteetidega, mis on määratletud COVID-19 järgseks taastumiseks nõukogu soovitusel euroala majanduspoliitika kohta.

⁽³⁾ ELT C 429, 11.12.2020, lk 227.

⁽⁴⁾ ELT C 429, 11.12.2020, lk 227 ja Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus „ELi eelarveraamistiku ümberkujundamine kestlikuks taastumiseks ja õiglaseks üleminekuks“ (ECO/553), vt käesoleva *Euroopa Liidu Teataja* lk 10.

4.2. Komitee tunnustab Euroopa Investeeringispanga üleeuroopalise tagatisfondi väga toetavat rolli euroala ja kogu ELi ettevõtlussektori kaitsmisel ja elavdamisel.

4.3. Majanduse taastamisega seoses teeb komitee ettepaneku keskenduda majanduskasvule ja sotsiaalsele õiglusele, mille tulemuseks on suurem sissetulek ja SKP. Kestlik eelarvepoliitika, mille eesmärk on vähendada tulevaste põlvkondade koormust ja piirata kõrgemate intressimäärade või väiksema tootmismahuga seotud riske, nõuab suuremat majandustegevuse kasvu, mida saaks võimaldada a) avaliku sektori investeeringute suurendamisega ja b) reformidega, mis toetavad üleminekut rohe- ja digimajandusele.

4.4. Komitee tunnustab ja hindab asjaolu, et eelmisest kriisist saadi mõningaid tähtsaid õppetunde, mida kasutati makromajandusliku stabiilsuse toetamiseks. Komitee on kindlal veendumusel, et pandeemiast saadud õppetunnid peaksid seetõttu kajastuma jätkuvates reformipüüdlustes, mille eesmärk on vähendada ettevõtete halduskoormust avaliku halduse, VKEde ja kogu ettevõtlussektori digiülemineku, e-identimise ning tõhusamate õigussüsteemide kaudu.

Brüssel, 20. oktoober 2021

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Christa SCHWENG

ISSN 1977-0898 (elektroniline väljaanne)
ISSN 1725-5171 (paberväljaanne)

Euroopa Liidu
Väljaannete Talitus
L-2985 Luxembourg
LUKSEMBURG

ET